

የመጽሐፍ ስጦታ

ከ _____
ለ _____

ይህን መጽሐፍ ለማስተላለፍ የምትፈልጉ
ጌልገባ መንፈሳዊ መዝሙር ቤት ወይም

በስልክ ቁጥር

0111 11 30 06
0111 55 97 16
ጥባይል 0911 60 80 54 ይጠይቁ።

ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ

የጳጳሩ ጥንታዊ ደንብ
ስና
አድባራት ታሪክ

ክፍል ፩

II
ዘመዶችን በቀስ

የካቲት ፲፱፻፺፪ ዓ.ም
አዲስ አበባ
ኢትዮጵያ

- የመጀመሪያው ዕትም የካቲት 1992 ዓ. ም.
- ሁለተኛው ዕትም የካቲት 1993 ዓ. ም.
- ሦስተኛው ዕትም ታኅሣሥ 1995 ዓ. ም.
- አራተኛው ዕትም ታኅሣሥ 2000 ዓ. ም.

ምስጋና

ከሁሉ አስቀድሞ በእኔ አእምሮ የማይሆነውን እንዲሆን አድርጎ ሰፊጸመሰኝ እና ሁሉን ሳደረገሰኝ ሰፊውል አግዚአብሔር ክብር ምስጋና ይገባው አሜን።

፩/ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሰባኪ ወንጌል እና የቅኔ መምህር የሆኑት ንቡረዕድ ክፍለ ዮሐንስ ሙሉ ጊዜያቸውን በመስጠት ጽሑፊን በማረም እና በማስተካከል ሰረዲኝ መንፈሳዊ አባቱ።

፪/ ስመጽሐፍ መሳካት ከፍተኛ አስተዋጽኦ በማድረግ ሰጥቶመት አስኪቀርብ ድረስ የእድ ጽሑፊን ወደ ክምፒዩተር በመሰወጥ በአጠቃላይ ራዲዩስ በማድረግ ከብዙ የገንዘብ ወጪ ሳዳነችን ስመንፈሳዊ አጥቶ ሰው/ፍቅርተ ገ/ሕይወት (ፍቅርተ ሥላሴ) ።

፫/ ይህ መጽሐፍ በጥራት እንዲወጣ ሳደረገሰኝ እና በጥቅም ሥራ መልካም ትብብር ሳደረገሰኝ ሰሸርተስቲክ ማተሚያ ቤት ሠራተኞች በሙሉ ክብር የሆነ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

አግዚአብሔር ብድራን በመንገሥተ ስማዎት ይክፈሰሰኝ አሜን።

መታሰቢያነቷ

ስለ ስንዲት ዓይማናታቸው ሲሉ
 መብቱ ሕይወታቸውን በመስጠት
 በእግዚአብሔር ፈቃድ በየገዳማቱና
 በየዋሻው ሆነው ለቤተክርስቲያን
 ስንድነት ስህገር ስወገን ስላምና
 ደህንነት ሰማደሰዩ ሰባተኛ ትሁንሷን።

© ዘመድኩን በቀስ ፲፱፻፺፯ ዓ.ም
 መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው።
 all Rights Reserved in law

ማሳሰቢያ

ይህን መጽሐፍ በቅርብ ጊዜ ውስጥ
 በእንግሊዘኛ እና በፈረንሳይኛ ቋንቋዎች
 ስለተረጎሙ ስለንግብዎን የማቀርብ
 መሆኔን ለመገለጽ እወዳለሁ።

© ዘመድኩን በቀስ

ማውጫ

ክርእስት

መቅደም	ገጽ 6
መገቢያ	ገጽ 11
የዩዲት ጉዲት ታሪክ	ገጽ 15
እንጦጦና ስዲስ ስበዓ	ገጽ 21
እንጣጦ ማርያም	ገጽ 27
እንጦጦና ራጉሲ	ገጽ 33

ወሰኑ

ገሽን ደብረ ክርቤ ማርያም	ገጽ 39
ሐይቅ አስጠራናሱ ገዳም	ገጽ 45
የቅዱስ ሳዕደበሳዕ ታሪክ	ገጽ 51
ቤተ መድጋኔ ዓስም	ገጽ 57
ቤተ ማርያም	ገጽ 63
ቤተ መስቀል	ገጽ 69
ቤተ ደናገል	ገጽ 75
ቤተ ደብረ ሲና	ገጽ 81
ቤተ ጉዕጉታ	ገጽ 87
ቤተ ሚካኤል	ገጽ 93
የሥላሴ ቤተ መቅደስ	ገጽ 99
የአዳም መካነ መቃብር	ገጽ 105
ቤተ ስማኑኤል	ገጽ 111

ቤተ መርቆሮዮስ	፳፫
ቤተሰብ ሲባሳስ	፳፬
ቤተሰብሥ	፳፭
ቤተ ገብርኤል ወራሩኤል	፳፮
ቤተ ጊዮርጊስ	፳፯
ገነተ ማርያም	፳፰
ነሕኑተ ስሕብ	፳፱
አሸተን ማርያም	፳፺
ብልባባ ጊዮርጊስ	፳፻
ደምርሐን ክርስቲስ	፳፻፮

ትገራይ

ሕብርሀ ወአቶብሐ	፻፴፬
ሚካኤል ዐብይ ዓዲ	፻፴፭
ደብረ ማርያም ቅርቆር	፻፴፮
ሕቡን ደምዓተ	፻፴፰
ደብረ ጽዮን ሕቡን ሕብርሀም	፻፵፩
ደብረ ዳሞ	፻፵፮
ሕባ ጳጳሳዊ	፻፶፮
ማኅበረ ዶጊ	፻፷፮
አክሱም ጽዮን	፻፸፮

ጉንደር

ዙር አምባ	፻፲፩
ዋሻ አንድርዎስ	፻፲፮
ወይን ዋሻ ተ/ሃይማኖት	፻፲፯
የጣና ሐይቅ ገዳማት	
የጣና ሐይቅ	፻፲፫
ደብረ ማርያም	፻፲፯
ክብራን ገብርኤል	፻፲፱
ዑራ ኪዳነምሕረት	፻፶፪
መሀል ዘጊ ጊዮርጊስ	፻፶፮
ሕቡን በትረ ማርያም	፻፷፮
ሕዝዋ ማርያም	፻፹፪
ዳጋ እስጢፋኖስ	፻፹፮
ደጋንዳ ተ/ሃይማኖት	፻፺፩
ናርጋ ሦሳሴ	፻፺፫
ደብረ ቢና ማርያም	፻፺፭
ማንዳባ መድኃኒ ዓስም	፻፺፮
ጣና ቂርቆስ	፻፳፫
ክርስቲስ ሠምራ ገዳም	፻፳፱
ረማ መዳኃኒ ዓስም	፻፳፯

ጉዳም

መርቆሮዮስ	፻፳፯
ደብረ መርቆሮዮስ	፻፵፩

መቅደም

መቅደም ማለት አንደ ሕይወት አገላለጽ ለሕንድ መጽሐፍ አንደ በረኛ (ዘበኛ) ሆኖ የሚያገለግልና በውስጡ የመጽሐፍ ክፍል ውስጥ ስላለው አጠቃላይ ይዘት የምንረዳበት ሥፍራ ነው። የአንድን መጽሐፍ መቅደም ሳያነቡ ሲሳውን ጽሑፍ ወደ ውስጥ ዘስቆ ማንበብ በራሱ ዘበኛን ሳያናገሩ ወደሚያውቁት ግቢ ወይም አዳራሽ አንደ መግባት ያለ ነው። በመቅደም ላይ ብዙ ነገር ይገሰዳል። ከመጽሐፍ ርዕስ አንስቶ ተራ በተራ በመጽሐፍ ውስጥ አስከሚገኙ አጠቃላይ ሁኔታዎች በሙሉ ይገለጻሉ። እነም ከመጽሐፍ ርዕስ አነሳና በአጠቃላይ ለማለት የምፈልገውን ሁሉ በዚህ ቦታ ላይ እንደሚከተለው አቀርባለሁ።

የመጽሐፍን ርዕስ « ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ » የሚል ስያሜ ነው የሰጠሁት። መካን ማለት የግእዝ ቃል ሲሆን ትርጉሙም ቦታ / ሥፍራ / ማለት ነው። ለዚህ ቦታ (ሥፍራ) ሳልነው ቃል በዚህ መጽሐፍ ርዕስ መሠረት ለማለት ወይም ለመግለጽ የተፈለገው እነዚህ « ቦታዎች » የተሰዩ (የተቀደሱ) መሆናቸውን ነው። እነዚህ ቅዱሳን መካናት ደግሞ ቅድስናን ያገኙት «ከሰው መርጦ ሰኹመት ከእንጢት መርጦ ስታቦት» እንዲሉ በዕለተ ዓርብ ጌታ ሲለቀፉ ዑራኤል መልአክ በብርሃን ጽዋ ክቡር ደሙን ተቀብሎ በብርሃን መሳገን ለዓለም ላይ ፈጠው። በዚያን ጊዜ የደሙ ነጠብጣብ ያረፈበት ሥፍራ ሁሉ ቢተክርስቲያን እንደተሠራበት የቤተክርስቲያን መምህራንና

ሰዩ ምስጋና

ይህ አራተኛው ዕትም ታትሞ ሰምዕመናን እንዲዳረስ ያደረጉት ሕይወት በሀገሪ አሜሪካን የሚገኙት እና ሐዋርያዊ አገልግሎት በመስጠት ቅድስት እናት ቤተክርስቲያንን በማገልገል ላይ የሚገኙት አንደበተ ርቀው ሰብኪ ወንጌል አባ ወልደ ትንሳኤ አደሰህ እና የመንፈስ ልዩነቶችው ናቸው። እናም እነም በኢትዮጵያዊው የጤዋነት ደንብ አራሴን ዝቅ በማድረግ እግዚአብሔር ይሰጥልኝ አሳለሁ። ባላችሁበት በሕይወት ዘመናችሁ ሁሉ ድንገት ትጠብቅሳችኋል።

ወስጠህት ለእግዚአብሔር

ቅዱሳት መጻሕፍቶቻችን ደስረዱን እና እንደ ኢትዮጵያ ጎርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ትውፊት መሠረት ያስተማረን እውነታ ነው።

ኢትዮጵያ ሀገሪ እግዚአብሔር ናት። ይህች ሀገር ምሥራቃዊት ፣ የገነት ነፋስ የሚነፍሰበት መዓዛ ቅዱሳን የሆነች ምድር ናት። ኢትዮጵያ በእምነታቸው ጽኑዓን ሆነው በተጋድሎራቸው ብዛት ከመንፈሳዊ ሕይወታቸው ፍጹምነት የተነሳ ቅዱስ የተሰኙ ሕግቶችን ያፈረች ቅድስት ሀገር ናት።

ኢትዮጵያ የእነ ንግሥት ሳባ ፣ ቀደማዊ ምኒሊክ ፣ ሕብርሀ ወአጽብሐ ፣ ቅዱስ ሰገደበሳጦ (ሳሊበሳ) ፣ ቅዱስ ሕባ ተክላዓይማናት ፣ የእነ ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ እና ቅዱስ ዶራድ የመሳሰሉት ሀገር ናት።

ኢትዮጵያ ከሕብረኳ የተገኙ ልጆቿ ብቻ ሳይሆኑ ከውጪ ዓለም የመጡ መንፈሳውያን ጭምር በክብር ላይ ክብርን የተቀበሉበት፣ ቅዱሳንም የተሰኙበት ሀገር ናት። ስምሳሌ ያህል ብንጠቅስ እኩን ገብረመንፈስ ቅዱስ ከገብጽ ደቡብ ከቅሳው ሕገር ከንጌሳ፣ ተሰዓቱ ቅዱሳን ከሶሪያና ከታናሽ እስያ መጥተው በቅድስና የታወቁበት ምድር ናት። እነዚህ ቅዱሳን በሀገራችን በኢትዮጵያ በተሰደዩ ክፍለ ሀገሮችና ከሀገራችን ውጪም የኢትዮጵያ ጎርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ተከታዮች በሚገኙበት ክፍለ ዓለማት ሁሉ መታሰቢያ ይሆናቸው ዘንድ በስማቸው

ብተክርስቲያን ታንጾላቸው ጽላትም ተቀርጾላቸው ሰዘላሰም ተሰማቸው ሲጠራ ይኖራል።

ኢትዮጵያ ከክርስትና በፊት መጀመሪያ በሕገ ልቦና ተጠቅሞም በሕገ ጎረቱ እግዚአብሔርን ስታመልክ የኖረች ሀገር የሆነች የሚታወቅ ነው። ስዚህም ማሰራጫ ደግሞ በመጽሐፈ ነግሥት ቀዳማዊ ምዕራፍ I፣፱ ላይ ኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ሳባ የተናገረችው ታይስ ቃል እራሱ በቂ ምሥክር ነው። በብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ውስጥ ኢትዮጵያ የሚሰው ቃልም በብዙ ቦታ ላይ ተጠቅሶ እናገኛለን። ይህም በእግዚአብሔር በማመና የተሰማት ክብር ነው።

ኢትዮጵያ በሐዲስ ኪዳንም ቢሆን ሌሎች ዓለማት ክርስቶስን ሳያውቁት ክርስትናንም ሳይቀበሉ ጌታ ሳይስተምርባት ሐዋርያትም ሳይሰብኩባት የማንኛውም ቅዱስ ደምም ሳይፈሰበት ወልድ ላህድ ብላ በማመን ክርስትናን የተቀበሉት ቀዳማዊት ሀገር ናት። እንዲያውም ጌታ « ሳዩዊኝ የሚያምኑኝ ብጭን ናችው » የሚሰው እምሳካዊ ቃል የተፈጸመበት ሀገር ናት።

ኢትዮጵያ በዙሪያዋ ያሉ እገራባች ሀገሮች የእስልምና እምነት ተከታይ በመሆናቸው ምክንያት **የክርስቲያን ደሴት** በመባልም ትታወቃለች። በኢትዮጵያ ከክርስትና በፊት የነበሩ ሕብው የጎረቱን ሥርዓት እየፈጸሙ የብሉይ ኪዳንን እምነት ከሥርዓተ እምልኮቱና ከማዕረገ ክህነቱ ጋር ጠንቅቀው በማወቅ

ኢትዮጵያ በእንደ ሕመሳክ የምታምን ሀገር መሆኗን በማስተማር

ከክርስቶስ ሰደት በፊት ከጪጪጪ ዓመተ ዓለም እስከ ፳፱ ዓመተ ምሕረት ድረስ ቅድተዋል። በ፳፱ ዓመተ ምሕረት በኢትዮጵያዊው ጲዳደረባ አማካኝነት የክርስትና እምነት ከሥርዓተ ጥምቀቱ እና ከወንጌል ትምህርቱ ጋር ወደ ሀገራችን ገብቶ ነበር። ነገር ግን በወቅቱ በኢትዮጵያ ጳጳስ ባስመናራ ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ሳይፈጸም እስከ ፫፻፱ ዓ.ም ድረስ ቅደቶ ነበር። በኋላ ሳይ ግን በ፫፻፱ ዓ.ም በኢትዮጵያ ነገሥ በነበረው በኢዛና ዘመነ መንግሥት በጢርሳዊው ፍሬምናጦስ አማካኝነት በንጉሡ መስክም ፈቃድ ፍሬምናጦስ ወደ እስክንድርያ ተሰኮ ከሃያኛው የእስክንድርያ ፕትርያርክ ከቅዱስ ስትናቲያስ ዘንድ ማሰራገ ጽጽሱንና ተሹሞ ወደ ኢትዮጵያ ተመሰሳ።

ጳጳሱ ፍሬምናጦስ ወደ ኢትዮጵያ እንደ ተመሰሰ የክርስትናን እምነት በመሳ ሀገሪቱ በመሰበክ ቀረጾችን ምስጢራተ ቤተክርስቲያንን፣ ሥርዓተ ቁርባንንና ሴቡችንም ምስጢራት በሚገባ እድስተማሪ ሥርዓተ ቤተክርስቲያናት እንዲፈጸሙ አድርጓል። ከዚያን ጊዜ ጀምሮም የኢትዮጵያ በሐራዊ ሃይማኖት ክርስትና ሆነ። በተለይ በዚሁ ዘመን በጳጳሱ ፍሬምናጦስ አማካኝነት ምኹራባት ወደ ቤተክርስቲያንነት ተሰወጡ። የጳጳሱም ስም ከላቲ ብርሃን ሰላማ ተባለ። ስምሳሌ በትግራይ የምትገኘዋ የአክሱም ጽዮን ፣ እሁን በጣና ውስጥ የሚገኘው የቅዱስ ዊርቅስ ገዳም ፣ ጉዳም የምትገኘዋ የመርጡ ስማርያም ገዳም ፣ የመሳሰሉት በሙሉ ሥርዓተ ኦሪት

ይፈጽምባቸው የነበሩ ሥፍራዎች እንደነበሩ እስከ ዛሬ ድረስ ብየገዳማቱ የሚገኙት ጽሑፋዊ መረጃዎችና በዓይን የሚታዩት የኦሪት ሥርዓት መፈጸሚያ ቀሳቀሶች በዊ ምሥክሮች ናቸው።

በኢትዮጵያ ክርስትና ከተሰበከበት ዘመን እንስቶ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ስክርስትና እምነት መሰፋፋት ትስቅ አስተዋጽኦ ያደረጉት በኢትዮጵያ ነገሥው የነበሩ ነገሥታትም ናቸው። ነገሥታቱ ክልጅነታቸው ጀምሮ ከፊደል ገበታ እስከ ቅኔና ድን ፣ ጾመ ድን ድረስ በአጠቃላይ በቤተክርስቲያን የሚሰጠውን መንፈሳዊ ትምህርት በመክታተስ ሰሰሚያደጉ ቤተክርስቲያንን እና ክርስትናን በሚገባ ደውቁ ነበር። እንደንጾቹም ዓለምን በመናቅ መንግሥታቸውን ሰሌሳ በማውረስ ወደ ምናኔ በመግባት እስከ ሰሰተሞታቸው ድረስ ገዳማዊ በመሆን የዘላለም ሕይወትን መውረሳቸውን ብዙ ቅዱሳት መጻሕፍቶቻችን ይስቀመጡልን ሐቅ ነው። እናም ነገሥታቱ ክርስትናውን በመሰበክ ረገድ ከማንም በላይ ሐዋርያዊ ሥራን ፈጽመዋል። ከዚህም በላይ ደግሞ የአምላኩ ሥርዓት የሚፈጸምባቸው አብያተ ክርስቲያናትን እንጸዋል።

ስምሳሌ በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ነገሥው የነበሩት ወንድማማቾች የአክሱም ነገሥታት አብርሀ እና አጽብሐ ታላቁንና በወርቅ ተሰብጦ ተሠርቶ የነበረውን እና በዮዲት ጉዲት የፈረሰውን የአክሱም ጽዮንን ቤተክርስቲያን እና በተጨማሪም በትግራይ ውስጥ የሚገኙ ከቋጥን ድንጋይ ተፈሰፍሰው የተሠሩ

እብደተ ክርስቲያናትን በማገድ፣ ስዳ ካሴብ እብደተ ክርስቲያናትን ከማገድ ባሻገር በዐረቡ ዓለም ይገኙ ለነበሩ ክርስቲያናት አይደረሰባቸው ክብረው እደጋ በመታደግ፣ ስዳ ላሲባ እስከዛሬ ድረስ የዓለምን ሕዝብ እስደንቀው የሚገኙትን እብደተ ክርስቲያናትን በማገድ፣ ስዳ ዘርዓ ያዕቆብ ቅዱሳት መዳሕፍትን ከተለያዩ ቋንቋዎች ወደ ግእዝ ቋንቋ በማስተርጉም ለክርስትናውም ሆነ ለሥነጽሑፍ አድገት ከፍተኛ እስተዋጽኦ አድርገዋል። እነዚህን አንደ ምሳሌ አድርገን እነሳናቸው እንዲ ሲሉቸውም ነገሥታት በዘመናቸው ብዙ ክርስትናውን የሚመለከት ሥራ ሠርተው ስልፈዋል።

ታዲያ እሁን እንዲህ አምራ ስና ጸንታ መላውን ዓለም በማስደነቅ ላይ የምትገኘዋ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ይህን ያህል ረድም ዘመን ተጉዛ እሁን ካሰንበት ዘመን የደረሰችው ወርቅ በሕሳት እንደሚፈተን ሁሉ ብዙ ከባድና ስህተጋሪ የፈተና ጊዜዎችን በማሳለፍ መሆኑን መዘንጋት የሰብንም። እንዲያውም ለማሰታወስ ያህል።

በዘጠነኛው ክፍለ ዘመን ዮዲት ጉዲት ፣ ገገኛው ክፍለ ዘመንም ግራኝ መሐመድ በቤተክርስቲያን ላይ ያደረሱት ጉዳት እስከ ዛሬ ድረስ ጠባላው ያልሻሪ ከባድ ጥፋት ነው በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ ጥሰው ያሰፋት። ከዚህም በኋላ በሰዳ ሩስንዮስ ዘመነ መንግሥት የካቶሊክ ሃይማኖትን ለማስፋፋት በሚሰ ሰበብ ንጉሡን በማሳሳት ካቶሊኮች በረድረዱት

ስሕተት በወቅተ ሰወጣው « የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ትፍረስ የርም ካቶሊክ ትንገሥ » ለሚሰው አዋጅ እንገዛም ያሉ የብዙ ሺህ አርቶዶክሳውያን ደም ፈሰ ነበር። እንዲያውም ጉንደር ውስጥ ደንቀዝ በተባለ ቦታ ብቻ በአንድ ቀን የሰምንት ሺህ ንፁሕ ካህናትና ምዕመናን ደም ነው በከንቱ የፈሰሰው። ከዚያም በኋላ ቤተ ክርስቲያነቷ ቀላል የማይባሉ ፈተናዎችን በማሳለፍ ነው እሁን ያሰንበት ዘመን የደረሰችው።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ግን ሐዋርያዊ ጉዞዋን ለላቋረጠችም። በእሁኑ ጊዜም በሀገር ውስጥ ጤ እሁንረ ሰብክት ሲኖራት በውጭ ሀገርም በኢየሩሳሌም፣ በካሪቢያን ሀገሮች፣ በላቲን አሜሪካ፣ በካናዳ፣ በሰሜን አሜሪካ፣ በአውሮፓ፣ በአፍሪካ እና በሌሎች ክፍለ ዓለማት እሁንረ ሰብክቶች ስሏት ።

ቤተክርስቲያናትን በእሁኑ ጊዜ ሰላላት ምዕመናናት ብዛት ለማወቅ ባደረገኩት ጥናት መሠረት ሁለት መረጃዎችን ለገኝቻለሁ። ከቤተክህነት ያገኘሁት አንድ የጽሑፍ መረጃ ፍ ሚሊዮን ያህል ምዕመናን እንዳሏት የሚጠቀም ሲሆን ከዚህ ሲላም በገገኛው ዓ.ም. በሰብካ ጉባኤ ማደራጃ መምሪያ በኩል ተዘጋጅቶ የቀረበው የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ተከታይ ሆነው በሰብካ ጉባኤው የተመዘገቡ ምዕመናን ቀጥር ጤ ሚሊዮን ጤ እንደሆነ ነው የሰብካ ጉራው ስታትስቲካላዊው መረጃ የሚቀጠው በሌላ በኩል ደገም በገገኛው ዓ.ም በኢትዮጵያ

በተደረገው የሕዝብ እና የቤት ቅጠራ የማዕከላዊ ስታትስቲክስ ባስሥልጣን መረጃ ደግሞ ጽፎ ሚሊዮን ፍገጃጃጃ ጃጃጃ እንደሆነ ነው የሚጠቀመው። በሴሳ በኩል ሐምሴ ፎ ቀን ፲፱፻፺፮ ዓ.ም. የተሾሙትን ሲታነ ዳዳሳት ጨምሮ ከ፵ በላይ ሲታነ ዳዳሳት ደሷት ሲሆን ፪፻፹ አገልጋይ ካህናት ፴፱ የሰበካ ጉባኤ ስብደተ ክርስትያናትም አሉዋት።

በተሰይ በመዲናቸን በአዲስ አበባ ብቻ ከ፵፬ በላይ አብደተ ክርስቲያናት መኖራቸው አራሱ የቤተክርስቲያኔቱ ሐዋርያዊ እንቅስቃሴ ምን ያህል አደገት አደላዩ መምጣቱን የሚያሳይ ነው። ነገር ግን ስዲሶቹን አብደተ ክርስትያናትን በማነጽ ላይ መሆናችን የሚያበረታታና የሚያስመስግን ቢሆንም በዚህ መሀል ግን ቤተክርስቲያኔቱ ካሳት ከ፵፮፻ በላይ የአጥቢያ አብደተ ክርስቲያናት መካከል ከ፩፻ በላይ የሚሆኑት ጥንታዊ ደን ገዳማት ናቸው። እነዚህ ጥንታዊ ደን ገዳማት ደግሞ በአሁኑ ወቅት በውስጣቸው ካቀፉት አገልጋዮችና ቅርሶች ጋር ከፍተኛ ጉዳት አደደረሰባቸው ነው። ገዳማቱ ባስፋት ሺህ ዘመናት ውስጥ ብዙ መንፈሳውያን አባቶች የጸሰዩባቸው እና መንፈሳዊ ተጋድሎን የፈጸሙባቸውም ናቸው። እንዲያውም እነዚህ ገዳማት የትሳንቱን ታሪክ ዛሬ ላይ ሳስን ትውልዶች መረጃ በመስጠት ረገድ ከፍተኛውን ሚና የሚጫወቱ ናቸው።

ስምሳሴ በሥርዓተ ኦሪት የነበረት አባቶች ይጠቀሙባቸው የነበረ ንዋደተ ቅድሳት ፣ የመጀመሪያው የከሳቱ ብርሃን ሰላማ

ትርጉም የሆነው የሐዲስ ኪዳን መጽሐፍ ቅዱስ ፣ የቅዱስ ደራድ ከሐር የተሠራ ካባው ፣ የመጀመሪያው በእጁ የጻፈው የድን መጽሐፍ ፣ በጣና ቂርቅስ ገዳም፣ የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ከስማይ የወረደላት ጽዋ ፣ ስክሲስ ፣ በሐይወት ዘመና ከእጁ የማይሰየው በትረ መስቀሷ ፣ በዓይን የሚታየው እስከራፍ ፣ በፍገራ ደብረ ጻንጉት ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ገዳም ፣ ስቡነ ተክስ ሃይማኖት በረድነታቸው ወቅት ይጠቀሙበት የነበረ የድንጋይ ወፍጦ ፣ የወጥ ማማሰያ እስከ ድስቱ በሐይቅ እስጢፋኖስ ገዳም ፣ የቤተክርስቲያን ጠላት የነበረው የግራኝ መሐመድ የክብር ካባ በክፋት ታሪክነቱ እንኳን በመርጠ ስማርያም፣ የጌታችንና የመድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ቀኝ እጁ ደረፈበት ግማደ መስቀል በግሸን ደብረ ክርቢ እና በሴሎቹ ገዳማትና አድባራት ውስጥ የሚገኙ ቅርሶች በቂ ምሥክርኞ ናቸው።

ነገር ግን እነዚህን እና በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ያልጠቀስኳቸው የቤተክርስቲያን ቅርሶች በአደገኛ ሁኔታ ውስጥ ነው የሚገኙት። በጥቂቱም ቢሆን በውስጠኛው የመጽሐፍ ክፍል ውስጥ የእንዳንዳችን ገዳማት ቅርሶች በምን ዓይነት ሁኔታ እንደሚገኙ ስመግስጽ ሞክራደሰሁ ።

ታዲያ እኔ ይህን መጽሐፍ ሳዘጋጃ ምንጸሰባትም ይህን መጽሐፍ የሚያነቡ የቤተክርስቲያን ልጆች በግልም ይሁን በህብረት

አቅማቸው የፈቀደውን ሥራ ሠርተው እንዲያሰፍ ስመጠቀምም ሞክረዋል።

ይህ መጽሐፈ ቀጥር እንደ ሲሆን ከዚህ በኋላ በተከታታይ በማሳትማቸው መጻሕፍቶች ውስጥ በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ያልተከተቱትን ደብረ ሲባኖስን ፣ ዝቋላ አቦን ፣ አስቦት ሥላሴን ፣ ሞልድባን፣ ኮምቶ ሥላሴን ፣ ኢቲሳ ተክሰሃይማኖትን፣ ምድረከብድ አቦን ወ.ዘ.ተ በሙሉ እንዲያስጠሩ እንደፈቀዱ አዘጋጅቶ የማቀርብ መሆኑን ሰገናላለሁ። ይህም ማሳት መጽሐፍ ቀጣይነት ያለው መሆኑን ለመግለጽም ጥምር ነው።

በሌላ በኩል በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጻፉት ታሪኮች በሙሉ ከዮዲት ጉዲት ታሪክ እንስቶ አጠቃላይ የአብያተ-ክርስቲያናቱ ታሪኮች በሙሉ ሞቢ የተጠቀሰባቸው ናቸው። በተለይ የዮዲት ጉዲት ታሪክ አብዛኛዎቻችን ከምናውቀው ታሪክ ሰዩት ያሰ በመሆኑ የዚህች ሴት ታሪክ ከተጻፈበት መጽሐፍ ከአክሱም ክብረ ነገሥት ከግሕዝ ወደ ዐማርኛ ተገልብጦ ከተጻፈው መጽሐፍ የተገኘ ሙሉ ታሪክ ስለሆነ ይህን ሞቢ ያደረገኩትን መጽሐፍ ማንበቡ ይበልጥ ይጠቅማል ባይ ነኝ። የዚህችን ሴት ታሪክም አስቀድሞ እንዲቀርብ የተፈለገበት ሞናው ምክንያት በአብዛኛው እስከ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ የነበሩ አስደናቂ ቤተመቅደሶች በሙሉ ማሳት ይቻላል በዚህች አደገኛ ሴት ጉዲት የደረሰባቸው ናቸው። በተለይ በሰሜኑ የሀገራችን ክፍሎች የሚገኙት አብዛኛዎቹ ገዳማት በጉዳም

ከምትገኘው የመርጦ ሰማርያም ገዳም አንስቶ እስከ ታላቋ አክሱም ጽዮን ድረስ ሃደን ያዩን እንደሆነ የፈረሱ ህንጻ ቤተክርስቲያኖችን ፣ የወደቀ ሐውልቶችን የተቃጠሉ እና ጉዳት የደረሰባቸውን ንዋዩ ቅድሳትን በምናደ ጊዜ ምን ሆነው ነው? ብለን ከህፃናት ስምንጠይቀው ጥያቄ የሚሰጠን መልስ በዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ በተነሳቸው በዮዲት ጉዲት አማካኝነት እንደወደሙ ነው የሚያስረዱን። ታዲያ አንባቢ ይህች ሴት ማን እንደሆነች በምን ምክንያት ተነስታ ይህንን ሁሉ ጥፋት ልታደርስ እንደቻላች ጥያቄ ማንሳቱ አይቀርም። በዚሁ ምክንያት እኔም በየገዳማቱ ብዙ የታሪክ መዛግብትን ተመልክቻለሁ። ሆኖም ግን የዚህችን ሴት ሙሉ ታሪክ ሳሳገኝ ከቆይሁ በኋላ ይህን ጉዳይ ሰዶ/ር ቀኔ ሰሎሞን አበበ አማካኝነት ነው። እሳቸውም ከሌሎች መጻሕፍት በተሻለ መልኩ የተጻፈ ነው ብለው ይህን በመቀጠል የምታነቡትን የዮዲትን ሙሉ ታሪክ የተጻፈበትን መጽሐፍ ሰጡኝ። እኔም ታሪኩ ለምጽፈው መጽሐፍ ይጠቅመኛል ብዬ ስለአመንኩኝ ሳልጨምር ሳልቀንስ እንዳሰ አቅርቤዋለሁ። ሌላው በሳሊቦስ ገዳማት ላይም መጠነኛ የሆነ የትርጉም ሥራ እና የራሴም ምልክታ የታከሰበት ነው።

በመጨረሻም ለመግለጽ የምፈልገው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጻፉት ገዳማት ታሪኮች በሙሉ እነዚህ ብቻ ናቸው ፣ በቃ ከዚህ ሌላ ገዳሙ ወይም ደብረ ቀሪ ታሪክ የለውም፤ ማሳት ላይሆን ገዳማቱን ሰሚጉበኝ እና የገዳማቱን ታሪክ ማወቅ

ሰሚረገጥ ሰው መሪ ሆኖ ከገዳማተና እድባራቱ ጋር የሚያገናኝ ድልድይ ሆኖ የሚጠቅም መጽሐፍ እንዲያገዳማተን እጠቃሳይ ታሪክ የያዘ እይደሰም።

በተረፈ ደህን መጽሐፍ የምታነቡ በሙሉ የገደሰውን ስሜድታችሁ የጠመመውን አቅንታችሁ ስሐተት ነው የምትሰትን በቀና ልቦና እርማቶሁ እንድታነቡት በትህትና እየጠየኩኝ ለምትሰጡኝ እስተያየት በመሳቁ 21938 ወይም በስልክ ቀጥሮ

0911 608054

0111 113006

0111 559716

በትደውሰሰኝ ሰቀጣዩ ሥራዬ ይረዳኛል ብዬ እምናሰሁ።

ወስብሐት ስንገዢ እብሔር።

እዘጋጅ ዘመድኩን በቀስ

መገቢያ

መጽሐፍን ያህል ትልቅ ነገር መጻፍ ይቅርና እንደያው ሰውዳድ ዘመድ እንኳን የምንጽፋትን ደብዳቤ አቀናብሮ ቃሳትን መርጦ መጻፍ ምን ያህል እስኛጋሪ እንደሆነ ሁላችንም የምናውቀው ሐቅ ነው። እኔ ደህንን ስስገዳማት ታሪክ የያዘውን መጽሐፍን ስመጻፍ ሳስብ እንዲህ ፍጻሜ እግኝት ስእንባብያን ይቀርባል የሚል ፍጹም እምነት እስነበረኝም። ከዕለታት በእንደኛው ቀን ግን እንዲህ ሆነ። ወራን ባሳስታውሰውም በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም በዕለተ እሁድ ከቀኑ በአምስት ሰዓት ላይ መርካች በሚገኘው ደብረ ኃይል ቅዱስ ራጉኤል ቤተክርስቲያን ውስጥ በየ፲፮ ቀኑ ደስጥ የነበረውን መንፈሳዊ ትምህርት ለመከታተል ወደ እዚህ ቅዱስ ሥፍራ ማስታወሻዬንና መቅረጹ ድምጹን ይዢ ሐድኩኝ። ከስብከተ ወንጌሉ በፊት የሚሰጡት መዝሙሮች ቀረቡ። መዘምራትም መዝሙሮቻቸውን አቅርበው እንደረገገረሱ የዕለቱ መምህር ወደ መድረኩ ቀረብና ትምህርቱን መስጠት ጀመረ። በዕለቱ ትምህርት ትንቢተ ነህምዎ ምዕራፍ እንደን በሚገባ እስተማረ። ስለ እየራሳሊም ቅጥር መፍረስ፣ ስለ ኢትዮጵያ ገዳማትና እድባራት፣ በጥንት ዘመን እና በአሁኑ ዘመን ስላሳቸው ይዘታ፣ ኢትዮጵያ ስላሏት ገዳማትና እድባራት እስደናቂነትና ስሁን ግን እየደረሰባቸው ስላሉ ዘረፋ ብዙ ችግሮች ሳግ በተናነቀው ድምጽ እስተማረና በመጨረሻም በተሰይ ወጣቱ ትውልድ የኦርቶዶክሳዊነቱንና የኢትዮጵያዊነቱ እሻራ

የሆኑትን እነዚህን ገዳማትና አድባራት እንዲመሰክታቸውና ሰቶግራቸውም እስካካይ መፍትሔ ይሰጣቸው ዘንድ ስመናን ባዘሰ የማሳሰቢያ ቃስ ጥረ አደረገ ዲ.ዳንኤል ክብረት።

እነም ክስብኩቱ ኃይል የተነሳ በውስጡ ሳስምት እነዚህን የተባሉትን ቅዱሳን ገዳማት በመጉበኝነት የአባቶቹን ደንቅ ሥራ ዓይኛ በረክትንም መቀበል አንዳሰብኝ ወስኜ በዚሁ ዓመተ ምሕረት የሰደትን በዓል ሰማክበር ወደ ቅዱስ ሳስደባሳስ ሂጃ ወደ ፲፮ የሚጠጉ ገዳማትን ዓይኛ ተመሰሰኩ። ነገር ግን ከሐይቅ አስጢፋኖስ፣ ክንተማርም፣ ነጸኩቶ ስክብ አብደተ ክርስቲያናት በስተቀር የሌሎችን ገዳማት ታሪክ አብራርቶ የሚነግረኝ በማጣቱ ምክንያት ሳስቶግራ አስቀረቡም። ይህ ደግሞ በአብዛኛው በተሰደ በገጠር ባሉ አብደተ ክርስቲያናት ውስጥ የሚታዩ ችግር ነው። በዚህ ጉዞዬ ሳይ በመጠኑም ቢሆን በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ተካቶ የምታገኙትን ስለ ቅዱስ ሳስደባሳስ ታሪክ የግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን የቅዱስ ሳስደባሳስ ገዳም ጉብኝት አስመሰክቶ የተጻፈ ጽሑፍ አንድ መንፈሳዊ አባት በዚያው በደብረ ርሀ ያሉ ታሪኩን እንደገሰብጠው ስሰሰውኝ፣ አሱንና በዓይኔ ለሳአይሁት የዚህን ጉዞዬን አጠቃላይ ይዘት በጽሑፍ በማቀነባበር በቀጠኔ ደብረ ሰላም መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን መድረክ ሳይ ስምዕመናን እነበብኩላቸው። ይህን የሰሙ ምዕመናንም ያነበብኩትን ጽሑፍ አባዘኛ እንደሰጣቸው አጥብቀው ይጠይቀኝ ነበር። እነም ቅደ ሌሎችንም ገዳማት ጨምሮ ይሻሳሉ እያሉኩ

ብዙ ጊዜ ቆይቷ። በቅደታ ጊዜዬም ውስጥ በእግዚአብሔር ፍቃድ በተመሠረተው የኢዮቁም ወሐና መንፈሳዊ የጉዞ ማኅበር አማካኝነት በወሎ፣ በትግራይ፣ በጉንደር፣ በጉጃም፣ በጣና ሐይቅ ሳይ የሚገኙ ገዳማትን ሸዋን ጨምሮ ከሁሉም ክፍለ ሀገሮች በክፍል ከአንድም ሦስት ጊዜ እየደጋገምኩ የማይቶ አድሱ አጋጠመኝ። በዚህም ወቅት በደረሰኩበት ገዳም ሁሉ ስለ ገዳሙ የተጻፈትን ጽሑፍ በመሰብሰብ፣ በመቅረጽ ደምጽም ከአብው ቃሳቸውን በመቅረጽ፣ መረጃዎቹንና ሰጽሑፊ ይጠቅሙኛል ያሉኝቸውን በሙሉ ከያሉበት ስሰበሰብ፣ በሥነ ጽሑፍና በታሪክ እውቀት ያሳቸውንም ሳማክር ብዙ ቆይቼኝ እና በመጨረሻ ሳይ እጃ ሳይ ያስውን የአጅ ጽሑፊን በኮምፒዩተር በማጻፍ ሰገትመት በማዘጋጀት በእግዚአብሔር ቸርነት በድንገል ማርያም ምስጃና ጸሎት ስዚህ በቅቶሰኛል።

እግዚአብሔር ይመሰገን አሜን።

አዘጋጅ፡- ዘመድኩን በቀሰ

ዮዲት (ጉዲት)

ዮዲት በአባቷ የአክሱም ንጉሥ የውድም አስፈሪ ልጅ ስትሆን በእናቷ በዓዲዋ አውራጃ የሐሐይስ ወረዳ ተወላጅ ናት። በልጅነቷ አባቷና እናትዋ ሰባ ሞተባት ልግሷ ማውታ ሁና ካንደ ዘመድ ወደ አንድ ዘመድ አየተዘዋወረች ስታደግ የ፲፭ ዓመት ልጃገረድ በሆነች ጊዜ በተወለደችበት ሀገር ከሀብታም ተቀጥራ ስመቀመጥ ስለ አሳፈራት ከዚህ ዘመር ብዬ ወደ አባቷ ሀገር አክሱም ሕጃ ታቦተ ጽዮንን ተማፅኜ አቀመጣለሁ ብላ ወደ አክሱም ሒዳ ሠርታ የምትኖርበትን የሀብታም ቤት ስትፈልግ በጣም የሚረኙና የተዋበች አንደ ፀሐይ የምታበራ ቅንጾ ስለነበረች ሕዝብ ቀንጅናዋን አየተመሰከተ አንድ ሀገር አላት አንጂ ከሀብታም ተቀጥራ ሠርታ ስትቀመጥ የመጣች ምንም እትመስልም አይሰ ይመልሳታል። አርሲም በዚህ ምክንያት ተሰንክላ ከአክሱም ጽዮን ደጃ ሰላም ተቀምጣ ወይም ወድቃ ታቦተ ጽዮንን ተማፅነች። ሕዝቡ ሲገባ ሲወጣ መልኳን አየተመሰከተ በቀንጅናዋ አየተደነቀ ብቻ ምንም ሳይጥሰላት አልፎአት ሲኼድ አንድ የ፳፪ ዓመት ጉሰማሳ ዲዎቅን ሰተልከኮ ወደ አክሱም ቤተ ክርስቲያን ሲገባ እትኩር ባዶት ጊዜ በለቡ ተመኛት።

ከዚህ በኋላ ሰአመክንዮ ምክንያት ሰኃጢአት አንዳሰው ዳዊት በዝሙት ሰባ ተነደፈ ሰቸርነት እስመሰሰኩ ከቤቱ አህል ውኃ እያመጣ ይሰጣት ጀመር። አንዲህ እያደረገ ሲረዳት አንድ ቀን

በራካቢ እንዲደውቃት በግሰል ቢጠይቃት ፊት ስታ አዋርዳ መሰሰችው። አርሱም ሲሰጣት የነበረውን አህል ውኃ በከሰከላት ጊዜ በረኃብ ተገዳች። ርኃብ ክፍ ነውና ያስመዳትን አህል ውኃ እንዲሰግላት ዲዎቅን ሰመነችው ። አርሱም ሰፈቃደ ስጋው ሲል አንደ ልማዱ የተሰናዳ ምግብ እያመጣ ሲሰጣት ቅደቶ ዝሙት ሰመፈፀም ሰመናት። አርሲም በቀጣ ተነስታ ምንም አጥኛ እዚህ ብወድቅ በአባቴ የአክሱም ሀገስታት ዘር ነኝ ሰምን አንተ አንድ ተራ ዲዎቅን እኔን ሰመድፈር አሰብህ ብላ በኃይሰ ቃል ብትገሥፀው ዲዎቅን በሐፀ ዝሙት ስለተነደፈ « እምነ መንገሥት የዓቢ ክህነት » ይላል መጽሐፍ ሲል መሰሰላትና ምግቡንም እንዲሳሳት ቀርጥ ሀገራት። ዮዲትም በዚህ በደረሰባት ችግርና ፈተና እያዘነች እየተከዘች እንግዲያስ የሀገስታት ዘር ሁኔ በከንቱ ከምትደፍረኝ ሰነገስታት ልጆች የሚገባ ወርቅ ጫማ እጫምተህ ሽልመህ ውስደኝ አሰችው። አርሱም ፍላጎቱ ሞልቶበት እሺ ብሎ አግሯን ስከቶ ፈጥኖ ኺዶ አክሱም ቤተክርስቲያን ውስጥ ገብቶ አብርሀ ወአጽብሐ ሀገሥት የሰጡትን ወርቅ መጋረጃ በእግሯ ልክ ስከቶ በሰሰት እኩር ቀዶ ማዘቢያውን ወርቅ አሰናድቶ እምጥቶ እጫምቶ ሲላውንም ሽልማት ሽላም በሰውር ወደ ቤቱ ወሰዳት። ወዲያውም እረከላት። (ወርቅ መጋረጃ ያሰው ወርቅ ምንጻፍ ነው የሚሉ አሱ።)

በገታው ስብሐተ ሃገህ የሚቆሙ ካህናት መጥተው ገበዛ እኩም ቤተክርስቲያን ውስጥ ገብተው ወርቅ መጋረጃውን

ቢመሰክቱ በሰው እግር ልክ ክሁለት ተቀድሶ ባዩት ጊዜ ደንግጠው ሰብሐተ ነግሡን ትተው ደውሰ (መረዋሕ) ደውሰው ሕዝቡን ሰብሰበው ስላዩት። ወዲያው በንጉሥ ደግናዥን ትዕዛዝ እንደ ሰው ሳይቀር በገበዝ ሕክሱም አደባባይ ተሰብሰቦ እያንዳንዱ ሲመረመርና እግሩ ሲሰካ የዩዳት ጉዳት እግር ልክ ሆኖ ተገኘ። በዚህ ተገዳ ክንጉሡ ፊት ቀርባ ብትመረመር ከሳይ የገሰፀውን ሁሉ ተንትኖ ባሰረዳቻቸው ጊዜ ዲዎቶን ጠቀሟ ተብላ በሕሽከር ተይዞ በተሰበሰበው ሕዝብ መካከል አየዞረቶ አስተውላ ስትመሰክት ይኸ ነው ብላ ዲዎቶን አስደዘችው። ዲዎቶም ከፍርድ ዳኛቶ ቀርቦ ሲጠየቅ ዩዳት የተናገረችውን ሁሉ አመነ። በተናገረች ይረቱ ፤ በሳሉት ሰይፍ ይመቱ እንዲሉ ባመነው ቃስ ሲቀጣ ሲገባው ካህናት አይሁድ ሰቅሱ ሰቅሱ ብለው ስቋሣር አመሰክተው ኃጢአት የሲሰውን በሕፊ ያልበደሰውን በአዲ ያስገደሰውን ኢየሱስ ክርስቶስን አስቅሰው ነፍስ ገዳዩን ባርባንን ከሞት ቅጣት እንዳዳታት የሕክሱም ካህናት ሐጢአት የፈፀመው የአነሱ ስድ የኾነው ዲዎቶን (የ፲፪) የሕሰራ ሁለት ዓመት ስድ ስስ ሆነ ሕዳን ነውና ሲቀጣ አይገባውም። እንዲያውም ያሳሳተችውና ወርቅ መጋረጃ ቀድሶ ጫማ ያደረገች ዘማ ዩዳትን ቅጣትን ብለው በንጉሥ ደግናዥን ሳይ ጮሁበት።

ንጉሡም ዲዎቶ የ፪፪ ዓመት ወጣት መሆኑን እያየ ያመነውን ኃጢአት እያወቀ ዲሳጦስ በከመ ሕገከው ኩንንም ብሎ ገታን ገርፎ ስላሰፎ ሰካህናቱ አይፈጠርም።

አሰገርፎ እንደታደቱ ፍረዳባት ብሎ ስላሰፎ ሰካህናቱ ሰጣት። ካህናቱም በፍርድ ስንጉ ተቀምጠው።

፩ኛ. ሁለቱ ጡቶቿን ትቆረጥ

፪ኛ. ከኢትዮጵያ ትባረር።

ብሰው ፈረዳባት ከዚህ በኋላ ዕድስ ቢሰ ዩዳት ክንጉሡ ፊት ቀርባ ቋንቋ ቆራጥ ቀርቦ ሰብሷን ገፎ ሁለት ጡቶቿን በሰይፍ ቆረጣትና በደምዋ እየታጠባቸው በሰቃይ ወደቀች።

ከዚያ ወዲህ ወደ ገበዝ ሕክሱም ቢተከርሳቸውን ማንም ሴት እንዳትገባ በውግዘትና በአዋጅ ሰሰፀና አሰክ ዘላሰም ሕግ ሆኖ ቀረ።

መከረኛይቱ ቀን የፈረሰባት በደስ የፀናባት ፍርድ የጉደሰባት ገፍ የደረሰባት ዩዳትን እንደገና የንጉሡ ሕሽከርቶ አየገፈ አደጣደፈ ከሕክሱም አውጥተው እንደከብት አየገዳ ከኢትዮጵያ ድንበር አሳልፈው ግብጽ በረኻ ጥሰው ሰሕረዊት ሰጥተዋት መጡ።

ዩዳትም « ወሰኩኒ ዲቦ ጸልዕሮ ቁሰስ » እንዳሰው ከመከራዋ በላይ ቀን ሞዕሮ ፀሐየ፤ ሲሴት በብርድና በውርጥ አየተሰቃየቶ በሰቅሶ ሰትናር እምሳክ ነደድን ወተሰፋ ቅቡጻን እግዚአብሔር እንደ ግብጻዊ እንዲገብኛት አደረገ ግብጻዊው ሰውፀም ዩዳትን በእስከፊ ሰቃይ ስትሰቃይና እንደበቷ በውኃ ጥማት በምግብ እጦት ደርቆ አገኛት። ወዲያው ከየት መጣኛ ብሎ በአረብኛ ቋንቋ አሳዘና ጠየቃት።

ዮሴፍም ከላይ እንደተገለጸው የደረሰባትን ግፍ በመሰሉ እያንዳንዱን ዘርዘራ በዓረብኛ ቋንቋ ነገራቸው ግብጻዊው ሰውየም በዚህ እያዘነ ዮሴፍን አቅፎ ደግፎ እያዘገመ ወሰዶ ስግብጽ ንጉሥ አስረከበው።

ንጉሡም በ ፮ኛው ክፍለ ዘመን የነበረው የአክሱም ንጉሥ አርማህ ዳዊት ከግብጽ ስመጡስት እስላሞች ያደረገላቸውን ችርታና ውስታ በማሰብ ዮሴፍን በርጎራን ተቀብሎ የደረሰባትን መክራ ተመልክቶ ሲደነገፅ ወዲያው ዮሴፍ እንባዋን እያፈሰሰቱ የአክሱም ካህናት ያደረሱባትን ፕካኒ የግፍ ስቃይ እንደ ባንደ ነገራቸው። እርሱም በጣም እዘነና ሐኪሞች እስመጥቶ በቤተ መንግሥት ውስጥ እያሳከመ አዳናት።

መልካን ቅላቷን ቀንጅናዋ ሁሉ በቤተ መንግሥት ከሚቀመጡ ወደዛዘርት በላይ ሆኖ በማየቱ በአልፎት ውስጥ ዓመት ያህል በጥሩ እንክብካቤ ካስቀመጣት በኋላ በሚስትነት እንዲያገባት ሰመናት። እርሷም ወደ ኢትዮጵያ አብረን ሂደን የአክሱምን ንጉሥ ወግተህ እሸንፈህ ካህናቱን ካላጠፋህልኝ አታገባኝም ብላ መሰሰችላት። እርሱም የኢትዮጵያን ንጉሥ መውጋት የማይቻለው መሆኑን ተገንዝቦ ቀን እንጠብቅ እንዲ ዛሪ እይቻልም እሳትና ሳያገባት ተጠብቃ ስትኖር ከሀገሯ ኢትዮጵያ በግፍ እስመጥቶ ያባረራት የአክሱም ንጉሥ ደግናዣን የግዛቱን ስፋት እያሰሁ ብሎ ሠራዊቱን አሰክቶ ከአክሱም ተነሰቶ ወደ ምዕራብ አቅጣጫ አዜብ ወደ ተባሰው ሲጓዝ ሀገራን ሁሉ አልፎ

አሸዋ የበዛበት ሞዕደ ፀሐይ የፀናበት ነፋስ የማይነፍሰበት እህል ውኃ ፈፅሞ የማይገኝበት ወባና ንዳድ ያሰበት እልም ያሰ ቅሳ ቦታ ደረሰ።

በዚህ ጊዜ በፀሐይ ቃጠሎ በአሸዋ ተውጦ በወባና በንዳድ በረታብና በጥማት እንደ ሳይተርፍ ከሠራዊቱ ጋር ጠፍቶ ቀረ።

ጥፋቱ በሁሉ ሰሰ ተሰማ አክሱም ሳይ መንግሥቱን እንደራሴ እድርጉ የተወው ልጁ ግዳዣን ነገሠ። እርሱም ፤ ወር እንደ ነገሠ ታሞ ሞተ። ወዲያውም የ፤፮ ዓመት ልጁ እንበላ ውድምን መሳፍንቱ መኪንንቱ እንግሰው በአባቱ ዙፋን አስቀመጡት ። አባቱ ንጉሥንም በአክሱም መቃብረ ነገሥት ቀበረት።

በቀሰኛይቱም ዮሴፍ የደግናዣንን ሞትና ሐፃኑ እንበላ ውድም መንገሡን አረጋግጦ ሰምታ በተረዳቱ ጊዜ ንጉሡን እንዲዘምት ገፋፋቸው። እርሱም ስራዊቱን ሰብሰቦ መሣሪያውን አሰደዘ እርሷ ዮሴፍ እየመራች ቀይ ባህርን ተሸገረው በአዱሲስ አድርገው መሸሎኪያ በሚባል በር ዘልቀው ወደ አክሱም ስትመራቸው መምጣትዋ በአክሱም ሰሰ ተሰማ የአክሱም ካህናት መጻሕፍቶቻቸውን ንዋየ ቅድሳታቸውን ታቦተ ጽዮንን ታቦተ ማርያምን ደዘው ወደ ደቡብ አቅጣጫ ሸሸተው ዝዋደ ደሴት ገብተው ተሸሸጉ።

ግማሾችም ካህናት ብዙ የቤተክርስቲያን ቅርስና አንቲካ ወርቅና ዕንቁ የአብ። ሐኪም በዕንቁና ወርቅ እልማዝ በብዙ

ዮዲት ግን በተበደሰችበት በደል የልቧን ፈፅማ የሕክሱም ነገስታት ዘር ሰሰ ሆነች ያመጠችውን ግብፃዊ ንጉሥ በበታች ስድርጋ በወርጋ ክረምት በ፪፻፳፮ ዓመተ ምሕረት በኢትዮጵያ ሳይ በጉልበቷ ነገሣ በሕክሱም መንበረ መንግሥት ተቀመጠች (አንዳንድ ሰዎች ደግሞ በ፳፻፵፮ እና ፳፻፶ ዓመተ ምህረት ነገሡት ብለዋል)።

ቤተክርስቲያኑን ሳቃጠሉ ጌዳዎንና ግብረ አበርቆም ከሕክሱም ከተማ ወደ ደቡብ ስቅጣጫ ባለው ሚዳ ሐፀቦን አልፎ ከመቃብረ ተበን በሳይ የሚገኘውን ዓዲ ሰይ ሞረር የተባለውን ስፈ ሚዳ በርሰትነት ሰጥታ በባሰሟልነት አስቀመጠችው እነሱም ብረታ ብረት እየሠሩበት ተቀምጡ (ይሠሩበት በነበረ በታም የአሳቱ መንደዳ ክሰል መሰሉ አሰከ ዛሬ ይታያል)።

ዮዲት ርሳራን በሌላው አጠካካንዋ ካህናትና ክርስቲያኖች በመፍጸትዋ ቤተክርስቲያን በማቃጠሏ ሃይማኖት በማጥፋቷ በትግራይ **ጉዲት**፣ በጠሰጠሰ (**ሕዳል**) **ጋዕዋ** ፣ በአማራ **ክሳቶ** ተባለች። ጉዲትና ጋዕዋ ፣ ጨካኝ ፣ ጉዳዩ ፣ አብረተኛ ፣ መርዘኛ ፣ አረመኔ ማለት ነው። አንድ ምሥጢር ነው። አሳቶ ማለት ደግሞ ቤተክርስቲያንን ያቃጠላች አሳተ ነበሰባል ነፍሰ በሳ አሳተ መዓት ማለት ነው። ሕዝቡን ሁሉ አንድ ሠም ስቅጣጣ አንድ ገል ቀጥቅጣ አሠቃይቻቸው። በዘመንዋ ሁሉ ረሃብና መከራ መቅሰፍት በዛ።

ዮዲት አንድ ተቃዋሚ አንድ ተቃራኒ ሰይኖራት መንግሥቷን አጽንታ ሰትኖር ኃይሉ የሚባል አንድ ቀጣፊ ሞሽ ከጉዲት ፊት ቀርቦ የቀደሞዎቹ የሕክሱም ነገሥታት ወርቅና ንብረት በትልቁ ሐውልት ሥር ተቀብሮ ይገኛል ብሉ ሞሻሳት። አንዲህ መሞሽቱም ገንዘብ የምትሰጠውና የምትሸመው መሰሉት ነው። አርሷ ጉዲትም ሕውነት መሰላሽት የሞሻሳትን መረ አድርጋ ቆፋረ ሰዎች አስመጥታ የሐውልቱን ሥር ብታሰቆፍረው ምንም አልተገኘም። ያን ጊዜ ለውየውን አስገደለችው።

ከዚህ በኋላ የተቆፈረው መራት በዝናብና በጉርፍ አየተሸረሸረ ሰሰ ተናደ ትልቁ ሐውልት ተሸካሚ አጥቶ ከሥራ ተነቅሎ ወደቆ ተሰበረ። ሐውልቱ ሲወደቅ ከተማው ኹሉ ተንቀጠቀጠ ብዙ ቤትም ፈረሰ። በጉዲት ዘመነ መንግሥት የዓለም ሕዝብ ይልቁንም የኢትዮጵያ ሕዝብ የሁሉ መመኪያ በሆነ በሕክሱም ቤተ ክርስቲያን ቃጠሎ በከባድ ኃዘን ሳለ አንደገና በሐውልቱ ወደቀት አሰከ ልጅ ልጅ የማይረሳና የማይጠፋ ኃዘንና ትካዜ ጸናበት የወደቀው ትልቁ ሐውልት ቀመቱ ፴፫ ሜትር + ፴ ሣንቲ ሜትር ነው። በክንደ ሲከነዳ ግን ሰሰሳ ሰባት ክንደ ተኩል አንደ ነበረ በሕክሱም ታሪክ ተጽፏል። ጉዲት ሠራዊቷን አሰከትታ በውሰጠ ሕዋቂ መረ አየተመራች ከሕክሱም ተነሥታ አንበሳ ውድምን ሰማጥፋት ወደ አማራ ሀገር ሰትገሰገሰ መንዝ ደረሰች። ከዚያ በአንድ ባለገር መረ ዙረያውን ሁሉ ሰትፈለገው የበረካው አቀማመጥ ገደልና ተራራ የበዛበት ጭንቅ

ቦታ ስለ ሆነ እንበሳ ውድም ከተሸሸጠት ሞሻ ደርሳ ሳታውቅ ተመሰሰች። እንበሳ ውድም በሞሻው ውስጥ ሁኖ መሪው ጉዲትን እየመራ ሲመጣበት ስለ እየው መርሐ ቤትዩ ብሎ በገልገል ተናገረ። ከዚያ ወዲህ ሲጠራ መርሐ ቤትዩ እየተባሰ ሲጠራ በቀን ብዛት መርሐ ቤቱ ተባሰ የኢትዮጵያ ሕዝብ ከድግናዥን ዘመን መንግሥት ጀምሮ ሲሰቃይ ከዚያም የባሰ በጉዲት ዘመን በረጋብና በበሽታ አስቀ እንደ ቅጠልም ረገፈ።

ጉዲትም ከነገሠቱ ከ፪፻፳፮ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ግን ዘመን ሙሉ የኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያንን አስጨነቀው።

በመጨረሻ ዘመን መንግሥቷ ሠራዊቷን ስብስባ ወደ ጉልበሻ ወረዳ መጥታ እዳ አብርሀ ወአጽብሐ ቤተክርስቲያን ወረደች። ከዚያ ሕዝቡን እያስገደደች እንጨትና ኩባት አስብስባ በሕንፃው ውስጥ እያስደረደረች አሳት አስሰቀቀችበት። በዚህ ጊዜ ብረት ሠሪዎቹ ወናፍት አይፈ አሳቱን አቀጣጠሉት።

ሕንፃው በጢስ ታፍኖ እንደ ጥቀርሻ ጠቆረ፣ አሳቱም ከሰሰ ሕንፃው አልፈሰ ቢል ሐውልቶቹን በመደሻ አስመታቻቸውን አልተሰበረም እንዳንዳ ተሸርፈዋል።

ያን ጊዜ እግዚአብሔር የሠራቸውን በደል ሁሉ ቅጥር ሕንፃ ስናግርን በነፋስ ቦታትኖ እንዳጠፋው ጉዲትን በነፋስ አውሎ እንደ ወረቀት እንጠልጥሎ ከእደ አብርሀ ወአጽብሐ ሕንፃ ቤተ ክርስቲያን ሰማይ ሰማየን እያጥመሰመሰ ወስዶ ሩቅ ቦታ ከረብታ ሳይ ጣሳትና ፍርክስክስ ብላ ሞተች። በዚያ ጊዜ ያዎት

ክርስቲያናዊ እልል እያሰ ስእግዚአብሔር ምስጋና እያቀረበ እርሷን እስይ እስይ እያሉ በወደቀችበት ከረብታ ቀበረት። በመቃብሯ ሳይም ስመታሰቢያ እንዲሆን ከረት ድንጋይ ቆሰሉበት ። ከዚያ ቀን ጀምሮ በእግዚአብሔር ተአምር በመቃብሯ ሳይ እስከዛሬ ድረስ እንደ እሻን (ቁርዲቹ) ፈልቶበት ነፋስ ሕሙም ሲነፍስበት ደኖራል። ቦታውም መቃብረ ጉዲት ዓዲነፋስ እየተባሰ ተጠራ። ከዚያ ሳይ ሰው ይሁን እንበሳ ሳያውቅ ቢወጣ ቁርዲቹ በመክፈር ተነደፎ በነፋሱ ተገርፎ ወዲያው ይሞታል።

የጉዲት ሞት በሁሉ በተሰማ ጊዜ በኢትዮጵያ ትልቅ ደስታ ነነ። በስደት የነበሩ የአክሱም ካህናትም ታቦተ ጽዮንንና ታቦተ ማርያምን ተሸክመው ከሞሳጉደል ንዋየ ቅድሳታቸውንና መጻሕፍታቸውን ደዘው በማሳሌት እየተመሩ ወደ ጥንት ሀገራቸው አክሱም ተመሰሱ። በዝር የሰሙትን በዓይናቸው የተቃጠሰውን ወርቃማ ቤተክርስቲያን የወደቀውን ሐውልቱ ባዩ ጊዜ እርስ በርሳቸው በሞይታ ሲዘሉ ሲናጩ ሰነበቱ። ሞይ ወዮ እኛ እንሙት ተባባሉ።

ከዚህ ሳይ ብሳቱን ጌታ ጎረይ ወልደ ሥላሴ ስለ ጉዲት ትውልድና መንግሥት ሲያትቱ በሰሜን አውራጃ ደኖር የነበረ ጊዳዎን የተባሰ ፈላሻ ዮዲት የተባሰች ሴት ስጅ ወሰደ። እሷም ዘርእ ጽዮን የተባሉ የሳስታ ባሳባት እግብታ ሳስታ ኪዳ ቡጉና በተባሰ ወረዳ ስትቀመጥ በዚያን ጊዜ የኢትዮጵያ ንጉሥ ደግናዥን ሰስሞተ ሰጁ ገዳዥን ነገሠና በ፲ ወራ ሞተ ስርሱም

እንበላ ውድም የተባሉ ገና ሕፃን ልጅ ነበረው እርሱን ቢደንግሡት መንግሥቱን ለመመበቅ የማይችል ሰለሆነ የእንበላ ውድምን ሕፃንነት ዓይታ በሰሜን ሳስታ አውራጃ የሚኖሩትን እይሁዶች ሁሉ ሰብሰባ በጭጭጭ ዓመተ ምሕረት ነገሡ። ከዚያ እንበላ ውድምን አባርራ የክርስቲያን ሃይማኖትን አጥፍታ የአይሁድን ሃይማኖት ለማቆም ስለ አሰበች የአክሱም ቤተክርስቲያንን አቃጠለች ብለው ለዚህ ጣሱት መጽሐፋቸው በጭጭ ገጽ ጽፈዋል። ስመሆኑ ምንም እንበላ ውድም ሕፃን ቢሆን የደረጃ መንግሥትና ጂግኖች ሠራዊት ያሉበትን የአክሱም መንግሥት አጥፍታ እንዲት ተራ ሴት ዮዲት የሰሜንና የሳስታ አውራጃ እይሁዶች ሰብሰባ ነገሡ ከዚያ እንበላ ውድምን አባርራ የክርስቲያን ሃይማኖት አጥፍታ የአይሁድ ሃይማኖት ለማቆም ስለ አሰበች የአክሱም ቤተ ክርስቲያን አቃጠለች ማለታቸው አውነት ይመስላል? ይሳሉ መሪነታ ልሳነ ወርቅ ግን ከፍብሱ ስለ ዮዲት ታሪክ ከዋናው ከአክሱም ክብረ ነገሥት ከግዕዙ በአማርኛ ተርጉመው ማቅረባቸውን መሪነታ ልሳነ ወርቅ ገብረ ጊዮርጊስ ጥንታዊ ሥርዓተ ማኅሲት ዘአቡነ ያረድ ሲቅ በሚባለው መጽሐፋቸው የዳፋትን እኔም በውሰጡ ደገኘሁትን የዮዲት ጉዲትን ታሪክ እንዳለ ለማቅረብ ችደሰሁ።

- * በዮዲት ዘመን ብዙ አብደተ ክርስቲያናት ተቃጠሉ።
- * ቅዱሳት መዳሕፍት ተቆነደሉ፣ ወደ ውጭም ተዘረፉ።

- * ብዙ ክርስቲያናት በግፍ ተገደሉ።
- * ብዙ ቅርሶች ጠፋ የሃይማኖትና ጥበብ የፍልሰፍና የምርምር ሊቃውንት አይታደኑ ታረዱ።
- * እንሰላው በበሽታ እህሱ በቀጠና ጠፋ ሕዝቡም በርታብ አለቀ።
- * ሃይማኖተ ክርስቲያን መነሻ የእስላም አምነት ስፈነ።
- * ይህ ሁሉ መክራና መግት ለኢትዮጵያ የመጀመሪያዋ ነው።

ማሳሰቢያ:- ይህን ስመረዳት የሚፈልግ ሰው የዮዲትን ታሪክ የያዘውን የአክሱም ግእዝ ክብረ ነገሥት ይመልከት።

እንጦጦ እና ስዲስ ስበባ

እዲስ ስበባ ⇨ ይህች ከተማ እንደ ምዕተ ዓመትን ያሳለፈች ከተማ ናት። ከተማዋ በአሁኑ ወቅት ማለትም በ፲፱፻፺፪ ዓ.ም የ፲፯፻ ዓመት ልደሜ ባለጸጋ ስትሆን። ይህን ያህል ረጅም ዕድሜን ያስቆጠረችው እዲስ ስበባ ከተማ በአሁኑ ጊዜ ጭሊሎን ጩጫጩጫ ህዝብ እንደሚኖርባት በ፲፱፻፳፯ ዓ.ም በማዕከላዊ ስታትስቲክስ ባለሥልጣን አማካኝነት በተደረገው የህዝብና የቤት ቆጠራ መሠረት የታወቀ ነው። በዚህ መሪዳ መሠረት የባለሥልጣን መሥሪያቤቱ አጠቃላይ በእዲስ ስበባ ከተማ የሚገኙ የጾርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ተከታዮች ቀጥሮ ጭሊሎን ፪፻፴፻፹፫ መሆኑን አረጋግጧል። እዲስ ስበባ በ፳፻፱ ሒታታር መሪት ላይ ተንሰራፍታ በ፳፻፱፻፳ ሜትር ከፍታ ላይ የምትገኝ ከተማ ናት።

ስለ እዲስ ስበባ ከተማ አመሠራረት ሰማወቅ ስንፈልግ ታሪክ የግደ ወደ ኋላ መሰሶ እንጦጦ ተራራ ላይ ነው የሚያደርስን። እንጦጦ እንደሌሎች ቀደምት የኢትዮጵያ መዲናዎች በ፲፮፻፳፮ ዓ.ም በተራራ ላይ የተመሠረተ ከተማ ነው። የቀደሞዎች ነገሥታት ራሳቸውንና ሕዝባቸውን ከጠላት ለመከላከል ሲሉ ተራራማ የሆኑ ሥፍራዎችን ለከተማነት ይመርጡ እንዳነበር ይታወቃል። በዚህ ምክንያት የተነሳ ይመስላል የእንጦጦ ተራራም ለከተማነት የታወቀው።

የእንጦጦ ተራራ በአባይ ወንዝና በአዋሽ አስቆ መካከል በ፫፻፳፯ ሜትር የባሕር ወለል ከፍታ ላይ ይገኛል። ከተማዋም ስትቆረቆር (እንጦጦ ማለት ነው።) ከ፳፱ ያሳነሰ ሕዝብ ይኖርባት እንደ ነበር ይነገራል።

ነገር ግን

- ሰማገዶ የሚሆን እንጨት ያስመኖር።
- ስመጠጥ የሚውል የውኃ ምንጭ በአካባቢው ያስመኖር።
- ወደ ከተማዋ ስመዝስቅ ዳገቱ ያስከተሰው ችግር።
- በክረምት ወራት የቆፈኑና የነፋሽው ቀዝቃዛ አየር ክብደት።

« ለሰላሙ ወቅት የማትሰማማ ከታማ » ስለ አደረጋት በእዲስ ዓለም ከተማ እንደትተካ ታሰቦ ነበር።

ነገር ግን ከእንጦጦ ግርጌ የሚገኘው የፍንፍኔ ፍልውኃ ከብዙ በሽታዎች ፈዋሽ መሆኑ በመታወቅ በተለይ በቀዝቃዛው የክረምት ወቅት በአገራው ሕዝብ ይዘወተር ነበር። ይህንኑ በመገንዘብ አቴጌ ጣይቱ ፍልውኃው አጠገብ መኖሪያ ቤት ስመሥራት አሰቡ። ለሰጉዳዩም ንጉሡን በማማከር የቤት መሥሪያ ቦታ አስፈቀዱ። ቤቱን ሠርተው ትንሽ ጊዜ እንደቆዩም በሥፍራው ሚሞላ በመባል የሚታወቅ አበባ ዛፍ አብቦና ፈክቶ በማየታቸው እዲሲን ከተማ ስዲስ ስበባ ብለው ሰየሟት። ቀሰ በቀሰም ዋና ከተማው ወደ ረባዳማው ቦታ በመዘዋወሩ የመገናኛ እና የውኃ አገልግሎት ችግርም በመቃሰሱ የአየር ንብረቱም

ከአንገሉ ደስቅ ተሰማሚ ሆኖ በመገኘቱ የማእከላዊ መንግሥት፣ የመንግሥታዊ መሥሪያ ቤቶች ፣ የኤምባሲዎች፣ የዓለም አቀፍ ድርጅቶችና የንግድ ተቋሞች በሚገባ ተደራጅተው ተቋቋሙ።

የአዲስ አበባ ከተማ በይፋ የተመሠረተችው ሳዳር ፲፮ ቀን ፲፮፻፸፮ ዓ.ም ሲሆን። አዲስ ምኒልክ ቤተ መንግሥታቸውን የሠሩት ጥር ፳፮ ቀን በ፲፮፻፸፮ ዓ.ም ነው።

ስዚህ ነው አንግዲህ አንገሉ ለመዲናቸን መነሻ ሆኖ በማገልገል ታሪካዊ ናት ብሰን ይሰነው። ለመዲናቸን መቆርቆር ምክንያት የሆነች ተራራ ስዚህ በኢትዮጵያ ውስጥ ስለሚገኙ ቅዱሳን መካናት መጻፍ ለደመርኩት ጽሑፍ ሲረዱን የሚችሉ አሁን አስከ አሰንበት ዘመን ድረስ ግርማ ሞገሳቸውን አንደደዙ በተራራው ሳይ ጉሳ ብሰው በመታየት ከአካባቢው መልካም ምድራዊ ውበት ጋር ተሰማምተው የታነጹ የኢትዮጵያ ስርዓተ-ክርስቲያን ተዋሕዶ ሃይማኖት ሀብት የሆኑ ሁለት አብደተ ክርስቲያናት ይገኛሉ።

አነሱም:- አንገሉ ማርያም እና አንገሉ ራገሐል ናቸው።

አንገሉ ማርያም

ከዋና ከተማዋ አዲስ አበባ በስተ ሰሜን ምሥራቅ ፮፮ ኪ.ሜ ርቀት ላይ ትገኛለች። ቤተ ክርስቲያናዊ የተቆረቆረችው ፲፮፻፸፮ ዓ.ም በዳግማዊ ምኒልክ ነው። አዲስ ምኒልክ በ፲፮፻፸፮ መቃኛውን አስመርቀው ከሦስት ዓመት በኋላ ደግሞ በ፲፮፻፸፱ ሁለተኛውን ቤተክርስቲያን አስመረቀ። ይህ አሁን የምናየው ግራም ህንጻ ቤተክርስቲያን የታነጸው ግን በንግሥት ዘውዲቱ በ፲፱፻፲፫ ዓ.ም የተመረቀ ነው። የሕንጻዎች ግንባታ ከአዲስ አበባ ከተማ አመሠራረትና በአጠቃላይም ከዘመናዊ የከተማ ባህል ዕድገት ጋር የተያያዙ ናቸው። አዲስ ምኒልክ ከአንኮበር ወደ አንገሉ ተጉዘው ዋና ከተማቸውን ከቆረቆሩ በኋላ ስተወሰኑ ዓመታት ሥፍራው የባህል የኢኮኖሚ ፣ የፖለቲካና የሃይማኖት ማዕከል ሆኖ መቆየቱ ይታወቃል።

የአንገሉ ማርያም ጽላት ንጉሥ ተክላሃይማኖት በአምባባ ጦርነት ሲሸነፉ ከጉዳም በምርኮ የመጣች መሆኗ ይነገራል። በምርኮ የተገኘችው ይህች ጽላት በመቃኛ ሰዓመታት ቆይታለች። መቃኛዋም ከብ የጣሪያ ቅርጽ ያላት አነስተኛ ቅርቆር ቤት ሆኖ ከደወል ቤቱ ፊት ሰፊት ትገኛለች። በአሁኑ ጊዜ ግን ሰዐቃቢቶች መኖሪያ ቤት በመሆን ታገሰገሰች። እኚህ ጣደቱ ከጉንደር በመጡ ዘጠኝ አናጢዎች የቤተክርስቲያኑን ግንባታ ያስደምሩታል። ሥራውም በሦስት ዓመታት ጊዜ ውስጥ ሲጠናቀቅ ፳፱፻፲፮

የቀንድ ከብቶች ታርደው በታላቅ ድግስ ታቦትዎ « እንጦጦ ርዕሰ አድባራት መንበረ ፀሐይ ማርያም » በመባል በ፲፰፻፳፱ ዓ.ም ነግሣሳቸው። በ፲፰፻፳፱ ዓ.ም አዲስ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ስመባል የበቀትም በዚህ ወቅት በእንጦጦ ማርያም ቤተክርስቲያን ውስጥ በተካሄደ ሥነ-ሥርዓት ነበር።

በ፲፰፻፳፱ ዓ.ም አቲጌ ጣይቱ ዘመናዊ የሕንጻ ሠራተኞችን ከሸውርፕ ስሙጥተው ቤተክርስቲያኗን ያሳደሷት ሲሆን በ፲፱፻፲፫ ዓ.ም የሕንጻውን ግድግዳ በግንብና ጣርደውን በቅርቅር የቀየረች ግን ንግሥት ዘውዲቱ ናቸው። ከአዲስ ምኒልክ ሕልፈት በኋላ በተነሳው የፖለቲካ ውዝግብ ምክንያት አቲጌ ጣይቱ በዝቸው ቤተክርስቲያን ቅጥር ግቢ ውስጥ በቀም አሰር ቅድተው በ፲፱፻፲፯ ዓ.ም አርፈዋል። የቤተክርስቲያኗ የውስጥ ግድግዳ በዘመኑ የኢትዮጵያ የሥነ-ጥበብ ባለሙያዎች በአስቃ ሕረድና በስምዖስሳፍ ድንቅ ሥልሱች የተዋቡ ናቸው። እንዲሁም የሕንጻው ጣራ ዲዛይንና ውቅር በጣም ማራኪ ነው። በ፲፱፻፳፰ ዓ.ም አገራችንን ጠላት በወረረበት ወቅት ሕንጻው ምንም ዓይነት ስደጋ አልገጠመውም። ጽሑፉም በቀሳውሱቱ በመሠረት በወራሪው ኃይል አጅ አልጠደቀም።

ከቤተክርስቲያኗ በስተጀርባ በመቶ ሜትር ርቀት ላይ የአዲስ ምኒልክ የግብር አዳራሽ ይገኛል። የአዳራሹ የውስጥ ክፍል ሰግብር የተዘጋጀ ምግብ መቅደ የነበረና ሰዩት ያሰ ሲሆን የተሰደደ የማዕድ ቤት ዕቃዎችን ለማንጠጠል እንዲያስችሉ

በግድግዳጋው ላይ የተቸነኩ ቀንዳች ይታያሉ። ሰንጉሠ ማሪሬያ ሰዩት ያሰ ክፍለም ሕሰው። ሕንጻው በጥቃና በድንጋይ የተገነባና ውፍረቱ አጅግ ቢያንስ ሾ ሳ.ሜ እንደሆነ ይገመታል። በአቅራቢያው በግምት ከሰባ ካሬ ስኩዩር ሜትር ስፋት ላይ በአንቀሳሳ ቅርጽ በጥቃና በድንጋይ የተገነባና ምድር ቤት ያሰው የአዲስ ምኒልክ አልፎ ይገኛል። የአልፎ ጣራ በጥርብ የጥድ እንጨት የተዋቀረና እንደ አዳራሹ ሁሉ በጠፍሮ የተማገረ ሲሆን ተመልካችን የሚመዘኑ ውበት አሰው። ወደ አልፎ የሚያስገባ እና ከሕንጻው ውጫዊ ግድግዳ ጋራ የታያዩ ደረጃም ተዘጋጅቶታል። በሰሜንና በደቡብ በኩልም ተካፋች መስኮቶች አሉት። በሁሉም አቅጣጫ ማራኪ የመልክሽ ምድር አቀማመጥንና ክፍል የአዲስ አበባን ከተማ ለመቃኘት ይቻላል።

በዚህ አካባቢ ንጉሠ ከቤተክርስቲያን መልስም ዛቲ ደቀምሱበት የነበረና ሸራ ቤት በመባል ይታወቅ የነበረው ቤት ይገኛል። ሸራ ቤት የተባለውም ጣራው በሸራ ተሸፍኖ የነበረ በመሆኑ እንደነበር ይገመታል። አቲጌ ጣይቱ በ፲፱፻፲፯ ዓ.ም እንዳረፉ አስከረናቸው በዚህ በሸራው ቤት ውስጥ ቅደቶ በንግሥት ዘውዲቱ አማካኝነት ወደ ባዕታ ቤተክርስቲያን ምድር ቤት ተዛውሯል። በአሁኑ ወቅት እነዚህ ታሪካዊ ቤቶች በቤተክርስቲያኑ አገልግሎት ስተሠማሩ መነኮሳት በመኖሪያነት ያገለግላሉ። ሆኖም አዳራሹና አልፎ ጥገናና እንክብካቤ ተደርጉላቸው በቅርስነት ቢጠበቁ መልካም እንደሆኑ ለመግለጽ አወዳሰሁ።

በአንጦም ማርያም ቤተክርስቲያን መግቢያ በር ስጠንብ በዘመናዊ መልክ የተደራጀ ሙዚየም አለ። ሙዚየሙ በወቅቱ የነበረ ነገሥታት የተገነቡባቸው የንግሥ ስብሰባና፣ ዘውዶችን፣ ባሰወርቅ ፈርጥ ዛንጥሳ፣ ኮርቻ አዲ ምኒልክ ከአንኮበር ጅምራው ደገሰገሱበት የነበረ የጠፍሮ አልጋና ከንጉሡና ከንግሥቲቱ ስቤተክርስቲያን የተባረኩትን በርካት ዕቃዎች ያካትታል። አዲ ምኒልክ በ፲፰፻፲፭ ዓ.ም አስደጉሰው የስጡት ደራዳዊ መጽሐፍ የንግሥቲቱ ደንገጡርቶ ከአክሮማ ያዘጋጁት ውበት የተሳበሰባ ባሰፈርጥ መሰብ ወርቅ ፣ ፲፭፻ ዓመት አድማ ያስቆጠረ ከአንድ ወጥ አንጨት የተሠራ መስቀል፣ ፲፰ ዓመት ያለው የአመቤታችን ሥዕል፣ በ፲፰፻፶፫ ዓ.ም በሲጣሊያ መንግሥት የተበረከተ የድንገል ማርያም ቅርጽ ፣ ስቀሳውስት ጥምጣም ማስተካከያ በአቴጌ ጣይቱ የተበረከተ ደማሪ መስታወት፣ በጃርመን አገር የተሰራ አንዚራ (አኮርዲዮን) የንግሥቲቱ ካባ፣ ከሶሪያና ከፋርስ የመጡ የሐር ምንጣፎች የንጉሡ ጋሽና ጦር በወርቅ የተጠሰፈ ሆኖ ንጉሡ ወደ አድዋ ሲዘምቱ የያዙትና ከራሱን የአመቤታችን ከግርጌ ግራና ቀኝ የጣይቱና የምኒልክ አንዲሁም በመሐል የቅዱስ ጊዮርጊስ ምስል የሚታይበት አርማ በአድዋ ጦርነት ሰዘመቻ ጥሪ የተገነቡበት ነጋሪት እና ሲሎች ማራኪ ዕቃዎች በሚዘዩሙ ውስጥ ይገኛሉ።

በ፲፫፻፳፭ ዓ.ም በአዲ ዳዊት አማካኝነት ወደ ኢትዮጵያ የመጣውና ዛሬ በግሽን ደብረ ክርቤ ማርያም በክብር ተቀምጦ

ያለው የጌታችን የመድኃኒታችን የአይሱስ ክርስቶስ ቀኝ አጁ ያረፈበት ግማደ መስቀል ከመናገሽ ቀጥሎ በአንጦም ተራራ ላይ ማረፊያም አንዳንድ ጽሑፋዊ መረጃዎች ይጠቀማሉ።

ሴሳው ደግሞ በአንጦም መንበረ ጸሐይ ጥንትም የነበረ ነገር ግን ግዜውን ጠብቆ ስሙማንን በመፈወስ ላይ የሚገኝ የአመቤታችን የቅድስት ድንገል ማርያም ቅዱስ ጸበልም ይገኛል። ጸበሉ ከቤተክርስቲያኒቷ ራቅ ብሎ የሚገኝ ሲሆን በአገር ከ፲፭ - ፳ ደቂቃ ያህል ይወስዳል። የአንጦም መንበረ ጸሐይን ጉብኝታችንን አበቃን። በዚሁ መስመር ወደ አንጦም ራጉሴል አንዲድና የቤተክርስቲያኑን ታሪካዊ አመሠራረት አናደሰን።

የአመቤታችን አማካኝነት አደለዩን አሜን።

እንጦጦ ራጉሴ

የእንጦጦ ማርያምን የጉብኝት መስመር እንዳጠናቀቀ የጉጃምን መንገድ በሚያገናኘው መስመር እንደ ኪሚ ተኩስ ደህስ እንደተጓዙ በኪ) ጥበባዊ ውበቱ የተደነቀውንና በድንቅ ሁኔታ የተሠራውን በመሰላኩ በቅዱስ ራጉሴ ስም የታላቋውን ቤተክርስቲያን ያገኛሉ።

የዚህ ውብ ቤተክርስቲያን ግንባታ የተጀመረው በ፲፱፻፲፯ ዓ.ም በወርሐ ጥር በአዲ ምዕራብ ነው። የዚህ ድንቅ ቤተክርስቲያን ሥራ ሲጀምር ስብ) ማቲዎስ በሥርዓተ ክህነት ሆነው እያጠኑ ንጉሡም በሥርዓተ መንግሥት ቆመው መዝሙራ ዳዊትን፣ ውዳሴ ማርያምን፣ አራቱን ወንጌል ደግመው በየማዕዘኑ ፪፻ አግዚኦታ አድርገው ፣ ጳጳሱም አራት ድንጋዮች ባርክው በአራት ማዕዘን የመሠረት ድንጋይ አኖሩ ተብሎ በጸሐፊ ትዕዛዝ ገ/ሥላሴ ተዘክርሰታል።

ለግንባታ የሚሆን ድንጋይ በመንኮራኩር የጥድ እንጨቶች በሠረገላ እየቀረቡ ቅኔ ማሳሴት ቅድስቱም መቅደሱም ሰምንት ስምንት ማዕዘን ሆኖ የተሠራ ሕንጻ ነው። በድንጋይ መጥረቱ ሥራ ሳይ ንጉሡ አራሳቸው ሲካፈሉ ንግሥቱም በትጋት ሥራውን ተክታትሰዋል። የቅዱስ ራጉሴ ቤተክርስቲያን ሕንጻው ከመገንባቱ በፊት ጽላቱ በግቢው ውስጥ በሚገኘው ሞሻ

በዘመኑ በቀን ከ ፫፻፹ በላይ ካህናት እገልግሎት ያበረከቱ ነበር ይባላል። ሞሻው ሦስት ክፍሎች እሱት የመጀመሪያው ክፍል መቅደስ በስተገራ የሚገኘው ክፍል ኪዳን ማድረሻና ከመቀደሻው ጋር የተያያዘው ክፍል በግድግዳ ተፈሰፍሎ ገበ እንዲል ተደርጎ ሰጽላቱ ማስቀመጫ የተዘጋጀው ሥፍራ ሦስተኛው ነው። የቤተክርስቲያኑ ሥራ እስከ ተጠናቀቀ ድረስ የቅዱስ ራጉሴ ጽላት በዚህ ክፍል ውስጥ መቆየቱ ሞሻውን ታሪካዊ ያደርገዋል።

የእንጦጦ ቅዱስ ራጉሴ ቤተክርስቲያን ባለሦስት ፎቅ ሕንጻ ሲሆን ከሕንጻው ውጫዊ አካል ጋር ተያያዥ የተሠራ ደረጃ ወደ እንደኛው ፎቅና ወደ ሚቀጥሰው ሰመዝስቅ ያሰቸሳል። የቤተክርስቲያኑ የውስጥ ጣሪያ በሰማያዊና በብርቱካንማ ቀስም ደምቆ የክርስቶስን ልደትና ሕይወት በሥዕል ያሳያል። ሴቶችም መጽሐፍ ቅዱስን መሠረት በማድረግ በግድግዳዎች ላይ የተሣሉ አድግ ማራኪ ሥዕሎች ይታያሉ። የምድር ቤቱ ውጫዊ አካል የተዋበና ግማሽ ክብ ያሳቸው በርካታ በር መላይ ምሰሶዎችን ይዟል። ድምድማቱ በድንጋይ ፣ በኖራ ተገንብቶ ጉልሳቱ ስለ አረፈበት ሕንጻውን ውበት አሳብሶታል። በርካታ አገር ጉብኝዎች ይህን ቅዱስ ሥፍራ ያደንቃታል። በዘመኑ ብዙ ሲቃውንት ቅኔና ዜማን ብሎይንና ሐዲስን ይማራበት እንደነበረም ተዘግቧል። ዛሬ ግን ያሁሉ በነበር ተተክቷል።

እንደ እንጦጦ ማርያም ያስ የክብር ሰቃዎች ማስቀመጫ ሚዛዎም ባይኖርም ቤተክርስቲያኑ ውስጥ በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም በመቅደስ ላይ አዲስ ተዳዳሪ ደስ ክሆኑ በኋላ በእንግሊዝ ወታደሮች የተዘረፉት መጽሐፍት ሲመሰሉ በዚህ ቤተክርስቲያን እንዲቀመጡ ተደርጓል። አቴጌ ጣይቱ ያበረከቱት የወርቅ ክብር፣ ንጉሥ ሚካኤል የሰጡት የወርቅ መስቀል፣ ራስ ጉብና ዳጩ ያበረከቱትና አሥራ ሦስት የእንበላ ምስሎች የተሰጡበት ጋሻና ጦር፣ ራስ ተፈሪ አሰጋ ወራሽ በነበሩበት ወቅት ያደርጉት የነበረው ራስ ወርቅ በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ይገኛል። ከዚህ ቤተክርስቲያን ስሜናዊ ክፍል የአባይ ሸሐቆ ጦርዝ እንደሚጀምር ይጠቀሳል። እንጦጦ ተራራ ላይ ያሉትን የእነዚህ ሁለት እብደተክርስቲያናት ታሪካዊ አመሠራረት በአጥሩ ይህን ይመስላል።

ወስብሐት ስእንግዚአብሔር።

ገሸን

ደብረ ክርቤ ማርያም

ገሸን ክደሴ ከተማ ፳፮ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ በወሱ ክፍለ ሀገር በአንባሰስ ወረዳ ውስጥ በሐይቅና በመቅደስ በደሰንታና በዩቶ መካከል በበሽሎ ወንዝ አዋሳኝ ክፍተኛ በሆነ ተራራ ላይ የምትገኝ ገዳም ናት። የበሽሎን ወንዝ ተሻግረው ሰማይ ጥገ የደረሱ የሚመሰሉትን ተራሮች ወጥተው በስተመጨረሻ መግቢያዎ እንደ በር የሆነ እና ከተራራው አናት ላይ በሚገኝ ሥፍራ ላይ በአመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታገጸ እና ግሚደ መስቀሉ የሚገኝበት የእግዚአብሔር እብ እብደተ ክርስቲያናትን ያገኛሉ። በተለይ በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም አቡነ ሚካኤል ዳዳስ ዘገንደር ከዚህም ጋር « መንፈሳዊ መናኝ » በመባል የሚታወቁት ደገኛ አባት ባሠሩት ከቅዱስ ሚካኤል ቤተክርስቲያን ሆነው የተራራውን ተፈጥሮአዊ አቀማመጥ ሲመሰክቱ እንደ ጥሩ ዐናጢ ከጥሩ እንጨት ባማረ ገጥ ጦርቦ የሠራውን ግራም የአጅ መስቀል ይመሰሳል። የዚህን አምባ የመራት አቀማመጥ ዓይተው ስለበታው ታሪክ የገዳሚን እብውና የታሪክ መዛግብቶችን ሲያገኛቸው ከነገሩ መስቀሉ ታሪክ ጋር በተያያዘ መልኩ ከብዙ በጥቂቱ ይህን ይመሰስ ታሪክ ያገኛሉ።

ገሸን ይህን የአሁኑን መጠሪያ ስም ከማግኘቷ በፊት በተለያዩ መጠሪያ ስሞች ትታወቅ ነበር። መጀመሪያ በአዲስ ደሰንታና ዘመነ መንግሥት በ፳፻፲፮ ዓ.ም ሐይቅ ደብረ

እስጢፋኖስ ሲመሠረት፤ ሐይቅ ደብረ ነገድዳድ ተብሎ ሲሰየም ግሽንም በሐይቅ ግዛት ውስጥ ሰበህነቱ ሰማ «ደብረ ነገድዳድ» ተባለች። ይህን መጠሪያ ሰማን እንደያዘች አስከ አስራ አንደኛው ክፍለ ዘመን ድረስ ቆየች። በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን ሳይኖር በኢትዮጵያ ነገሥት የነበረው ዳድቀ ንጉሥ ሳሲባሳ ከቋጥኝ ድንጋፊ ፈሰሰው የሠራው ቤተ መቅደስ በእግዚአብሔር አብ ስም ይጠራ ስለነበር ግሽንም «ደብረ እግዚአብሔር» ተብላ መጠራት ደመረች። ነገር ግን በዚህ ስም በመጠራት ብዙም ሳትቆይ ሰማ ተሰውጦ « ደብረ ነገሥት » ተባለች ደብረ ነገሥት የተባለችውም ነገሥታቱ ይማጸቡባት፤ የክብርና የማዕረግ ሰቃዎች ያስቀምጡባት። የነገሥታቱ የመሳፍንቱ ልጆችም የቤተ መንግሥት አስተዳዳሪ የሚመሩባት ሥፍራ ስለ ነበረች ነው።

እንደገና ደግሞ በ፲፱፻፵፮ ዓ.ም ኢትዮጵያዊው ፈሳሰ አየተባሉ በሚጠሩት በአዲ ዘርዳ ደብረ ነገድዳድ ዘመን መንግሥት ግማድ መስቀሉ መጥቶ በዚህ ቅዱስ ሥፍራ ሲደርፍ ደብረ ነገሥት መባሷ ቀርቶ « ደብረ ክርቢ » ተባለች። የደብረ አስተዳዳሪዎም የማዕረግ ስም መምህራ አስራሴስ ዘደብረ ክርቢ ይባል ነበር። አዲ ዘርዳደቅብ ግማድ መስቀሉን አሸክመው አየገሰገሱ ከብዙ ድካምና ፍለጋ በኋላ ወደ ተራራዋ በመምጣታቸው « ገሠገሠ » ከሚለው ቃል በግሽዝ « ገሠ » የሚል ትርጓሜ ያለው በመሆኑ ከገሠ በጊዜ ብዛት ግሽን የሚል ቃል በመፈጠሩ ግሽን የሚለውን ስያሜ ሲሰጣት ቸሷል።

ግሽን ማርያም የሰም ስያሜዋ ይህን ይምሰል እንዲ የባታው መገኘት የቆየ ታሪክ አለው። አዲ ዘርዳደቅብ ግማድ መስቀሉን ይዘው ከመምጣታቸው በ፲፱፻፲፮ ዓመት በፊት ቅዱስ ሳሲባሳም ደብረ እግዚአብሔርን ከመመስረቱ በ፲፱፻፲፫ ዓመት በፊት እነ አባ ኢየሱስ ሞሐም ሐይቅ ደብረ ነገድዳድን ከመመስረታቸው በ፲፱፻፱ዓመት አስቀድሞ በአንድ ደገና አባት ነው ግሽን ተገኝታ የተመሠረተችው። ታሪኩ እንዲህ ነው።

በአዲ ካሌብ ዘመን መንግሥት ርማውያን ባደረሱት የፕካኒ እግዛዝ የተነሳ ከሀገራቸው ተማሪው የተሰደዱ በርካታ አስራሴሳውያን በኢትዮጵያ ጥላ ሥር በጥገኝነት ትተዳደር በነበረችው የመን ውስጥ ይኖሩ በነበረበት ጊዜ አረማዊያኑ ከሳባና ከሒማርያት ወገን በሆኑት አስራሴሳውያን ላይ ጥቃት እንደፈጸሙባቸው ለአዲ ካሌብ ስለ ተነገራቸው በአርትራ ባሕራቸው የሚንሳፈፍ መርከቦቻቸውን ይዘው ወደ የመን በመጓዝ በክርስቲያኖች ላይ ጥቃት የሰነዘሩትን አረማውያንን በማጥፋት የመንን የኢትዮጵያ ግዛት አደርገው በመጠቀስ አብርሀ የሚባል አስተዳዳሪ (ገዥ) መደበው ከበርካታ ፕሬርች ጋር ትተውት ወደ ሀገራቸው ይመሰሳሉ። ከዚህም የተነሳ የመን ከ፲፱፻፲፮ - ፳፻፲ ዓ.ም ለአንድ መቶ ዓመታት ያህል በኢትዮጵያውያን ሥር ለትተዳደር ቸሳለች። በየመን ነዋሪ ከሆኑት እንዲ እና ለአዲ ካሌብ እንደ ነፍስ አባት ሆነው የሚያገለግሉት አባ ፍቃድ ክርስቲስ የሚባሉ መንፈሳዊ መናኝ በየመን በሀገረ ናገራን ተራራ ላይ ይኖሩ

ሰላም በናገራን ተራራ ላይ የሚገኙ ሁለት ጽላቶችን ኢትዮጵያ ወሰደው እንዲያኖሩ ከፈጣሪያቸው በጸሎት እንደተገሰጸላቸው ሰንሰሐ ልጃቸው አዲ ካሌብ በመናገራቸው ንጉሡም ፈቅደው አጣፍቃደ ክርስቶስም ሁለቱን ጽላቶች አጸክሠው በሽሎ ወንዝን ተሻገረው አቀበቱን ወጥተው ወደ መስቀሰኛው አምባ ጥገ ሲደርሱ ወደ አምባው ጫፍ ሰመውጣት ሰርጥ ሲፈልጉ የአምባውን ዙሪያ በገደሉ ላይ ንብ ሰፍሮ የማራ ሰፈፍ ጨረቃ መስሎ በማየታቸው የአካባቢውን እና የእግዚአብሔርን የተፈጥሮ ስጦታ ሲያደንቁ ይህን **አምባ አሰል** ነው በማለት ተናገረ ይባላል። አሰል የሚሰው ቃል በዐረብኛ ማር ማለት ሲሆን ሙሉ ትርጉሙም **የማር አምባ** ማለት ነው። ከዚያን ገዜ ጀምሮ እስካሁን እስከ አሰንበት ዘመን ድረስ የግሽን ማርያም አካባቢ ወረዳ አምባሰል ተብሎ አይተጠራ ይገኛል። እንግዲህ እኚህ ስብኝታዎች የአራዊት መፈንጫ የነበረውን ተራራ በ፩፻፲፮ ዓ.ም ወጥተው በተራራው ላይ መጠነኛ ጉዳይ በመቀሰስ ሁለቱን ጽላቶች ያስቀመጡት። ሁለቱ ጽላቶችም ታቦተ እግዚአብሔር አብና ታቦተ ቅድስት ድንግል ማርያም ናቸው። የአምባው መገኘት ይህን የሚመስል ሆኖ ሳስ የመስቀሉ አመጣጥ ታሪክ ደገሞ ከዚህ እንደሚከተለው ቀርቧል።

በይሁዳ ንጉሥ ሄሮድስ በኢትዮጵያም ነገሥ በነበረው በባዚን ዘመን መንግሥት ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በመልእኩ በቅዱስ ገብርኤል አብሣሪነት ከእመቤታችን ከቅድስት

ደንገል ማርያም ከሥጋዋ ሥጋ ከነፍሷ ነፍስ ነሥቶ በፍጹም ተዋሕዶ በቤተሰቧም ተወሰደ። ከዚያም በገንዘብ ሕፃናት እያደገ ሄደ ሷ ዓመት ሲሆነውም በባሕረ ዮርዳኖስ ተጠመቀ በገዳም ተቀመጠ ተራብ፣ ተጠማ አርባ መዓልትና አርባ ሴሊት ከጾመ በኋላ የጠጂመራያውን ተአምራቱን በቃኖ ዘገሲሳ ፈጽሞ፣ ሙት አያሰነሳ ጉባጣ አያቀና ፣ ሸባ አይተረተረ፣ ሰውር አያበራ፣ ሐብስት አበርክቶ አይመገብ በምድረ አስራሴል በገጠር በከተማ በሞኩራብ በገበያ እየተዘዋወረ ሦስት ዓመት እንዳስተማረ እይሁድ በቅንኦት ተነስተው በሐስት ከሰው በሐስት መስክረው በሰላተ አርብ በቀራጊዮ አደባባይ ከቀኑ ሰድስት ሰዓት ላይ ሰቀሱት። ከመስቀላቸው በፊት ግን እያንዳንዳቸው የአይሁድ ግፍሮች ሰድስት ሺህ ሰድስት መቶ ሰልሳ ሰድስት ጅራፍ ገርፈው ሳይር ፣ አሳይር ፣ ዳናት ፣ አዲራ፣ ርዳስ በተባሉ አምስት ቁንዋት (ችንካር) ትንክረው ሰቅሰውታል። ስለእነዚህ አምስት ቁንዋተ መስቀል (ችንካርች) ከተነሳ አይቀር መረጌታ ልሳ) ወርቅ ገብረጊዮርጊስ **ጥንታዊ ሥርዓተ ማኅሲት ዘአቡነ ያራድ ቢቅ** በሚል አርዕስት ሰዓትመት ባበቀት መጽሐፋቸው በምዕራፍ አንድ ከፍል አርባ አምስት ላይ ሰለአምስቱ ቁንዋት ታሪክ እንዲህ ብለው አብራርተውታል የቱ ችንካርም በየትኛው የክርስቶስ አካል ላይ እንዳረፈ ግልጥልጥ አድርገው ጽፈዋል ። እኔም ከያዘኩት የመስቀል ታሪክ ጋር የሚጣጣም መስሎ ሰላገንሁት እንዳስ አቅርቧለሁ።

« አይሁድ ጌታ አይሁስን ሲሰቅሱት በሰውነቱ ቅርጽ ስንድ ረድሞ ገንድ መረት ላይ ዘርግተው ስንደገና ከሸርሱ ሸጠር ያሰ ሴሳ ገንድ አምጥተው ግራና ቀን ስስተሳሰፈው በምስማር ስስምረው ጌታ አይሁስን በላይ ስስተኝተው አዳን አገረን ወጥረው **አላይር** በተባለ ችንካር / ቀናት / ቀን አዳን፣ **ዳናት** በተባለ ችንካር ግራ አዳን፣ **አዳራ** በተባለ ችንካር ሁለት አገርቶን ደርበው አጥብቀው ከችነካሩት በኋላ ሴሳ ከአምስቱ ቅንጣት (ችንካር) በመደመሪያ የሚጠራውን **ላይር** የተባለ ብረት አንድ ዝናር የሚታጠፍ ላይና ታቶ አንድ መጋዝ ጥርስ ያለው አምጥተው ሰውነቱ አንዳይንቀሳቀስ ከልቡ በታቶ በሽንጡ መካከል ከመሰቀሱ ጋር ስስታጥቀው አንደጨረሱ መራቀን አጥስቀው ቆፍረው አንድ ሙቀጫ የተፈሰፈሰ ገንድ ከጉድጓዱ ላይ ከተው ደቅድቀው ከሙቀጫው ላይ ጌታ አይሁስ የተሰቀሰበትን መስቀል አቋመው ተክሰው ባስታጠቁት ባለ ጥርስ ብረት ሰውነቱን አየተወጋ በችነካሩት ቀናት (ችንካር) ሲሰቃይ አንድ ት ፊደል ራሱን ወደ ቀን ትክሻው ዘንበል አደረገ። አምስተኛው ቀናት **ርዳስ** የተባለ ጌታ አይሁስ ሲሰቀል የሚሰቅሱበት ገንድ ረድሞና አጥር ስለነበር ረዥሙን አቋመው አጥረን ስጋደመው ስስተሳሰፈው የችነካሩበት ነው ብሰው ያፈቀደ።

ለስ አምስቱ ቅንጣት ይህን ያህል ካልን ወደ ደምርነው የመስቀል ታሪክ እንገባ። መስቀል ማሰት አንድ * ተ * ፊደል

ቅርጽ ያሰው ነው። በዚህ የአንጨት መሰቀል ላይ ቤተ ክስራሴሳውያን ዓለምና በውስጧ የሚገኘውን ፍጥረት ፈጥሮ የሚገዛውን አምላክ መደኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስን በአነዚያ ከላይ በተገለጹት ቅንጣት በቀራንዮ አደባባይ ላይ ሰቅሰውታል። በሰቀሱት ገዢም ከመከራው ጽናት የተነሰ ደሙ ወርዶ የተሰቀሰበትን መስቀል አልብሶት ስለነበር ከክርስቶስ ትንሳኤ በኋላ ተሰቅሱበት የነበረው የአንጨት መስቀል ሴት ተቀን በሙሉ ሳያቋርጥ አንደጸሐይ ሲያበራ በተጨማሪም አጋንንት ሲያባርር፣ ደውደ ሲፈውሱ፣ ሙት ሲያሰነሳ አይሁድ ቀንተው በዓጣድ ትልቅ ጉድጓድ ቆፍረው በመቅበር የቤት ጥራጊና ሐመድ፣ አየተደፋበት የቆሻሻ መከማቻ አንዲሆን ስለተወሰነ አጣዳ ከታወደበት ቀን አንስቶ ፫፻ ዘመን ድረስ ተቀብሮ ከቆየ በኋላ በ፫፻፳ ዓ.ም የቅሰጠንጢናሰ ስናት አሲኒ ንግሥት የተባለችው ደግ ሴት የክርስቶስን መስቀል ከተቀበረበት ሥፍራ ለማውጣት ወደ ኢየሩሳሌም ጉዞ አደረገች። አዚያም አንደደረሰች መስቀሉ ያለበትን ቦታ ለማወቅ ስለተቸገረች በአጣዳ አንጨት አሰብሰባ አንጨቱን አስነድዳ በላዩ ላይ ዕጣን ስትጨምርበት መስቀሉ ያለበትን ቦታ ስለ ጠቆማት በዚሁ የዕጣን ጢስ ምልክት የክርስቶስን መስቀል መሰከረም ፲፯ ቀን ቀፋርውን አስደምራ በብዙ ድካምና ከባድ ወጪ መጋቢት ፲ ቀን አግኝታለች። ወዲያው ታላቅ ቤተ መቅደስ ጉልጉታ ላይ አሠርታ በክብር አሰቀመጠችው ፡ መስቀሉም አንደቀደሞው ተአምራት መሥራት

መቀጠሉ ተስማምቶ። በዘመኑ ከነበረት ኃይላን ነገሥታት መካከል የፋርሱ ንጉሥ ሆሎኮስ መስቀሉን ማርኮ በኃይሉ ወደ ህገራ ወደ ፋርስ ወለደ ያስቀምጠዋል። በመስቀሉ መሣሪክ ያዘኑት የኢየሩሳሌም ምዕመናን የሮማውን ንጉሥ ሕርቃስን ዕርዳሳ በመጠየቅ ተዋግተው በክብር ወደ ነበረበት አስመሰሱት። ኢየሩሳሌም ተቀምጦም ብዙ ዘመን ኖረ። በዚህ መሐል እንደገና ኃይላን መንገሥታት ይህን መስቀል እኔ አወለዳለሁ እኔ አወለዳለሁ እያሉ ጠብ ይፈጥራሉ።

የጠቡን መክረር የተመሰከቱ የኢየሩሳሌም የቀስጥንጥንያ፣ የአንጻኪያ፣ የኤፊሶን፣ የአርመንያ፣ የግሪክ የአስክንድርያ፣ ወ.ዘ.ተ የመሳሰሉት የሃይማኖት መሪዎች ጠብ ለማብረድ መስቀሉን እና ሴቶችን የክብር ሰቃዎች በሰ አንዲክፋፈሉ ያደርጋሉ። በወጣው ዕጣ መሠረት የጌታችን የቀ አጁ ያረፈበት ግማድ መስቀል ሰክፍሪካ ሰለደረሳት ከሴቶ የክብር ሰቃዎች ጋር ወደ ግብጽ መጥቶ የአስክንድርያ ፖትሪያርክ ተቀብሎው በክብር ያስቀምጡታል።

ይህ ግማድ መስቀልም በአስክንድርያ ሰብዙ ዘመናት ሲኖር ከጊዜ በኋላ በግብጽ ያሉ አስላሞች ቀጥራቸው አየቡ በመምጣቱ ኃይላቸውም የዚያኑ ያህል አየብረከተ በመሄላ በአስክንድርያ በሚኖሩት ክርስቲያኖች ላይ የመክራና የስቃይ ቀንበር ስለአጸኑባቸው ከዚህ ሰቃይ ይታደጋቸው ዘንድ በዘመኑ

ኃይላ ስነበረት ስኢትዮጵያው ንጉሥ ሰአዲ ዳዊት አንዲህ የሚል ጠማር (ደብዳቤ) ይልኩባቸዋል።

« ንጉሥ ሆይ በዚህ በግብጽ ያሉ አስላሞች መክራ አጽንተውብናል እና ኃይላህን አንሰተህ አስታግሰልን » ብለው ይጠይቁታል በወቅቱ በዚህ መክራ ውስጥ ሁለት ግብጻውያን ዳዳሳት ማሰትም አባ ሚካኤል እና አባ ገብርኤል የሚባሉ ንዑዳን ክቡራን ዳዳሳት በመታሰራቸው እነዚህ ክርስቲያኖች ሰለደረሰባቸው መክራ መፍትሔ እንዲፈልጉባቸው ሰአዲ ዳዊት መልክቶ ሳኩባቸው።

እዲ ዳዊትም ይህን መልዕክት እንደሰሙ ቀጥራቸው እጅግ ብዙ የሆኑ መነኮሳት፣ ባሕታዊዎችና ካህናት ይዘው በዛሬይቱ መቋደሾ ላይ ጉባኤ ያደርጋሉ። መቋደሾ በፊት የእመቤታችንና የመድኃኒ ዓለም ቤተመቅደስ ስለነበረባት መቃደስ ትባል ነበር። በኋላ እዲ ዳዊትም ሆኑ ጉባኤው በአንድነት ውሳኔ ያስተሳልፋሉ።

- ውሳኔውም :- ፩ኛ. ሁለቱ ዳዳሳት በአስቸኳይ እንዲፈቱ ፤
- ፪ኛ. በክርስቲያኖች ላይ የሚደረገው የግፍ እገዛዝ እንዲቆም ፤

፫ኛ. የክርስቶስ መስቀል ወደ ኢትዮጵያ የሚመጣበትን መንገድ ወስነው ጉባኤው በደሰታ ይበተናል። በዚህ ጊዜ ከንጉሡና ከተወሰኑት በቀር ሴቶች ደግኖች ሰአዲን በዚያው በሰማኪያ ወደ ጫካ እንደገቡ የአንበሳ መንጋ መጥቶ ግማሹን

በስቸ ግማሹን አቅስሎ። ከሞት የተረፈትንና የሞቱትን በሙሉ ንጉሡና የቀረው ሠራዊት አምጥተው **ቀብረደሀር** ሳይቀበሩላቸው። ቀብረደሀር ማለት **ክቀብር መልሰ** ማለት ነው። በዚህም ከተማ ቢተክርስቲያን ሠርተው ወደመሀል ሀገር ገዙ አደረጉ።

ከዚያም ዳግማዊ አዲስ ዳዊት ለመንፈሳዊው ሃይማኖት ቀንተው የክርስቶስ ፍቅር አስገደዱትው ቀጥረው አድግ ብዙ የሆነ ሠራዊት አስከትለው ወደ ግብጽ ዘመቱ። በዚህን ጊዜ የግብጽ ኃይላን የአዲስ ዳዊትን መምጣት የሠራዊታቸውን ብዛት እንደሰሙ ንጉሡ ደረፈበት ስናር (**ሱዳን**) ካርቱም ድረስ መጡ። ከዚያም ንጉሡ ስናር (**ሱዳን**) **ካርቱም** ላይ ሁከት መልሰከተኞች ላኩ የመልሰከቱም ፍሬ ነገር ሁለቱ ዳዳሳት እንዲፈቱ፣ እስላሞች ከክርስቲያኖች ጋር እንዲታረቁ የሚል ነበር። እነሱም ወዲያው ከክርስቲያኖች ታርቀው ሁለቱ ዳዳሳትንም ፈትተው ወርቅና ብር ጨምረው ለአዲስ ዳዊት ቢሰኩም ፣ አዲስ ዳዊት ግን የተፈቱትን ሁለት ዳዳሳት አርሳቸው ዘንድ በማቅደት ከግብጽ መንገሥት የተላከላቸውን የገንዘብና የወርቅ ገፅበረከት በመልሰከተኞቻቸው አስደዘው መልሰው በመላክ ዳዳሳቱን በመፍታቸው ከክርስቲያኖችም በመታረቃቸው አመለገነው የተላከውንም ወርቅና ብር መልሰው በሀገራቸው በኢትዮጵያ ረሀብና ትኩረት በመግባቱ ይህንን መከራ ሲያስወግድላቸው የሚችለው ሲያሰሱ ክርስቶስ ተሰቅሎበት የነበረውን መስቀል ቢያገኙ መሆኑን በመገለጻቸው

ይህ ባይሆን ግን ይዘው በመጡት ጦር ወረው በምርኮ እንደሚወስዱት በቀርጠኝነት በመገለጻቸው ግማድ መስቀሉን ከብዙ ንዋዩ ቅድሳት ጋር ንጉሡ የነበረበት ድረስ መስከረም ወር በታላቅ ክብር ካርቱም ገባ። በዚያን ወቅት በኢትዮጵያ ታላቅ ብርሃን ሦስት ቀን ሙሉ ሲበራ ሰነቦተ።

ግማድ መስቀሉም ወደ መካከለኛው ኢትዮጵያ ሳይደርስ አዲስ ዳዊት ከበቅሎላቸው ላይ ወደቀው አዚያው ስናር (**ሱዳን**) ላይ ይሞታሉ። አዲስ ዳዊት እንደ ወንድና እንደ ሴት ልጅ ነበራቸው ወንድ ልጃቸው መናኝ ሆኖ ያሰበት ሳይታወቅ ደናር በነበረበት ወቅት በማረፋቸው በቦታቸው ሴት ልጃቸው ንግሥት አሲኒ ተብለው እንዲነገሡ ተደረጉ። ሕዝቡ ግን ወንድ ልጅ እንዳላቸው አይታወቀና ይሙት ይኑር ቀርጠው ሳይታወቅ እንዲት በዙፋኑ ላይ ሴት ትቀመጣላች ብለው ውስጥ ውስጡን በማገረምረም ወንድ ልጃቸውን ቢያፈላሰጉም ሲገኝ አልቻሉም።

በዚህ መሃል አክሱም ውስጥ ከፍተኛ የሆነ የሃይማኖት በዓል ይክበር ነበርና ከመላው የአዲስ ግዛት አማኞች ሁሉ በመገረፋቸው አክሱም ጽዮን በሕዝብ ክርስቲያን ተሞልታ ሁሉም በየጥጋጥጉ እንዲት አደገደደ ደሞቀ በነበረበት ሰዓት እንደ መናኝ እርግብ እንዲት አየቀሰቀሰ ይሞቅ ኑር ተቀማጥሱ የፍንዳታ ድምፅ ሲሰማ **የጳጳስ** ልጅ ብሎ በመጠራት በአጠገቡ የነበሩ ሰዎች ተጠቃቅለውና ተጠራርተው ክበቡት።

የአካባቢው ሰው ሕንጻ ማህሀና ነው የሆነ (የዳንሆይ ልጅ ብላህ የፎክሮክው ብላው ስሰ ሕዋክቡት ዘርዳ ያዕቆብ የሚባለው የሕፃ ዳዊት ልጅ መሆኑን በመገሰፁ ሕዝብ ስሰገደ ዘርዳያዕቆብን በዙፋኑ በማሰቀመጥ የዘርዳያዕቆብን የምንኩሰቅብ በንግሥት ስህቱ በሕሊሂ ላይ በመጫን ዘርዳያዕቆብን ስመንንግሥቱ ቅሰጠንጢናሰ ተብሎ ሕንዲነግሥ ተደረገ።

ሕፃ ዘርዳያዕቆብም ሕንዲነገሱ ወደ ሰናር (ሱዳን) ሂደው ግማደ መስቀሱን ስና ሲሱቸንም ንዋዩ ቅድሳት ሕምጥተው በመናገሽ ከተማቸው በደብረ ብርሃን ላይ ቤተ መቅደስ ሠርተው ሰማስቀመጥ ሲደክሙ በህልማቸው « ሕንብር መስቀልዩ በዲባ መስቀል » ማለትም መስቀሊን በመስቀሰኛ በታ ሕስቀምጥ ተብለው ከአግዚአብሔር ይታዘዛሉ። ንጉሡም መስቀሰኛ በታ ስየፈሰጉ በኢትዮጵያ ሕውራዳዎች ሁሉ መስቀሰኛ በታ በመፈሰግ ስና በማሰፈሰግ ከብዙ በታ ሕስቀምጡት።

ሰምሳሴ በሸዋ በደርሂ ማርያም፣ በመናገሽ ሕምባ፣ በጨጨሆ፣ በሕንጦጦ፣ በደብረ-ብርሃን፣ በሕንኮባር፣ ወ.ዘ.ተ ተራራማ በታዎች አባርፈውት ነበር። ነገር ግን የመጨረሻውን በታ ያሳገኙት በመሆኑ በራዕይ አየደጋገመ መስቀሊን በመስቀሰኛ በታ ላይ ሕስቀምጥ አያሰ ይነግራቸው ስለነበር ይህን በታ ሰማግኘት ሲፈልጉ ሕፃ ዘርዳ ያዕቆብ ሰባት ቀን ሱባዔ ገቡ። በዚያም ሕሁን መስቀሉ ያለበት የግሽን ሕምባ ስስታያቸው መስቀሉን ይዘው ባለ ሕምስት ደርብርብ የሆነው መስቀሰኛ ነው።

መስከረም ፳፩ ቀን ፲፱፻፵፮ ዓ.ም በራዕይ የተነገረኝ ሥፍራ ይህ ነው በማለት ተራራውን ሰባት ጊዜ ከዘራ በኋላ ግማደ መስቀሉን በመሸክም የሕፃል ሜዳ በሚባለው በኩል ያሰውን ገደል አየተንጠሳጠሱ ከነመስቀላቸው በመውጣት ከተራራው ስናት ላይ ሕንደደረሱ ቀደም ሲል የነበሩትን ሕንብተ ክርስቲያናት በጥራ ሁኔታ ሕሳንዳው ሕንዳበቁ ግማደ መስቀሉን በአግዚአብሔር ስብ ቤተክርስቲያን ውስጥ በክፍተኛ ጥንቃቄና ብልሃት በተዘጋጀ በታ ላይ ጉድጓድ ሕስቅፍረው በማሰገባት ግማደ መስቀሉን በብረት ሳጥን ውስጥ ከከተቱት በኋላ በተለያዩ ሳጥኖች ውስጥ ደራርበው በመክተት በግንብ በተሠራ ጉድጓድ ውስጥ ማዶና ማዶ ብረት በማሰተካክልና በወፍራም ሰንሰለቶች በመጥሰፍ በአየር ላይ ሕንደ ሕልጋ በመወጠር ሳጥኖቹን በሰንሰለቶች በመጥሰፍ በአየር ላይ ሕንደ ቅም ሕተደረገ በኋላ የጉድጓዱ ግንብ ጣራ ተበጅቶሰት ግማደ መስቀሉ ከጉድጓዱ መሠክል ሁኖ ዙሪያውን ራቅ ብሎ ቤት በመሥራት አግዚአብሔር ስብ ቤተክርስቲያን በሕፃ ዘርዳያዕቆብ የሕመቤታችን ቤተ መቅደስ ደግሞ በንግሥት (አማሆይ) ስሊሂ ሕንዲታነቱ ተደረገ።

ከዚህ ሁሉ በኋላ መስከረም ፳፩ ቀን ፲፱፻፵፱ ከዘራ ፳፱፻ ዓ.ም ደምር አስከ ሕሁን ደረሰ ባለማቋረጥ በየዓመቱ በዓሉ በልዩ ሁኔታ አየተከበረ ይገኛል። የግሽንን አዚህ ላይ አናበቃና ወደ ሐይቅ አስጢፋኖስ ገዳም ታራክ አናመራልን።

የመስቀሉ በረክት ደደርብን አሚን።

ሐይቅ እስጢፋኖስ ገዳም

ከአዲስ አበባ ተነስተው ወደ ሰሜኑ የሀገራችን ክፍለ ሲዎቀት በ፪፻፳፮ ዓ.ም ኪ.ሜ ላይ ጥንታዊቷን ደሴ ከተማን ያገኛሉ። በዚህች ከተማ ውስጥ ደቡብን ጥንታዊያን እና በድንቅ እሠራራቸው የሚታወቁትን ስ) ደሴ መድኃኒ ዓለምን ወ.ዘ.ተ አዩንቡኑ ከቆዩ በኋላ የደሴን ከተማ ሰቀው የመቀሪያን መንገድ ይዘው ከደሴ ከተማ በ፴ ኪ.ሜ ርቀት ላይ ሐይቅ ከተማን ያገኛሉ። በመቀጠል ከከተማዋ በስተሰሜን እቅጣጫ የሚገኘውን መንገድ ይዘው ጥቂት ከተገዙ በኋላ ሕሲናን በሚማርክ የተፈጥሮ አቀማመጥ ውበት የተሰበሰቡትን የሐይቅ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያንን ያገኙታል።

ሐይቅ ፴፮ ሰኞር ኪሎ ሜትር አጠቃላይ ስፋት ፮ ኪሎ ሜትር ርዝመት ፣ ፭ ኪሎ ሜትር ወርድ ፣ ፳፻ ሜትር ከፍተኛ ጥልቀት ያሰው ሲሆን የሐይቁ ክፍታ ከባህር ወለል በላይ ፻፹፱ ሜትር ነው።

የሐይቅ ደብረ እስጢፋኖስ ተካዩ በዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጨረሻው የሕክሎም ንጉሥ የነበረት አዲ ድል ነፃድ ናቸው። የተመሠረተውም በአቡነ ሰላሞ ዘሕዚብ ሁለተኛ ነው። አቡነ ሰላሞ በድንገት ከሐይቁ በስተ ምሥራቅ በኩል ደማሞ በሚባል ተራራ እንዳረፈ ስለደሴቷ ታሪክ ይሰማሉ። እኚህ አባት ሕዝቡን ከሰተማራ በኋላ ወደ አክሱም ሒዲው በዘመኑ ሰነበረው ንጉሥ ሰአዲ ድል/ፃድ ሰአንተ ለመንበረ መንገሥት ለአገሩ

ለመንበረ ክህነቱ ትሆን ዘንድ የምትገባን ቦታ አሰቶ እና እንዲህ ብለው ይዘውት ይመጣሉ። እንደደረሱም ከአክሱም ይዘውት የመጡትን ታቦተ እግዚአብሔር አብን አርፈውበት በነበረው በደማሞ ተራራ ላይ አስቀምጠው ሕንጻ ቤተክርስቲያንን እሠርተው ቅዱስ ቤቱን አክብረው ወደ ደሴቱ ይገባሉ። የዚህ ቅዱስ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን ከመሠራቱ አስቀድሞ ባሉጥ በሚባል ትልቅ ዛፍ ሥር ሕዝቡ የላም ሥጋና ወተት አዩገበረ የሚሰግዱለት ዘንድ ስለነበር ይህንን ዘንድ አባ ሰላሞ ሁለተኛ በሰመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ በማለት በመስቀላቸው አማትበው እንዳጠፉትም ገድሎ ይተርካል። ቀጥሎ በደሴቷ ውስጥ በ፳፻፳፯ ዓ.ም እንዲት ቤተክርስቲያን በጥረ ሕንጻ መሥራት ደመራ.....። በእግዚአብሔር ፈቃድ ሥራው ተፈጽሞ በማን ታቦት ይሠየም። በመላክነት ወይም በጻድቃን ወይስ በማርያም አዎሎ ሲጠየቁ መስከረም ፲፭ ቀን ታሪ የተባሉት ሚዳቋ የምትመስል አውራ «ምዳ ፲፱ታ» አየተባለ በሚጠራው የደሴቱ ሰሜን ምዕራብ ጫፍ ላይ ስትጮህ ይሰማሉ። አቡነ ሰላሞ የአውራጃን ጥሪ በመንፈስ ተረድተው ከተከታዮቻቸው ጋር ሲሄዱ አውራጃ ጽላት ተጥና ያገኙታል። ጽላቱንም ከጀርባዋ ሲፈቱ አውራጃ ከህዝቡ ተሰወረች። ጽላቱ ላይ ያሰውንም ጽሑፍ ሲያነቡ « ዘውሕቱ ታቦተ እስጢፋኖስ ቀዳሚ ሰማዕት ምሰሰ ታቦተ ካልው ቅዱስ ጊዮርጊስ ዘስውጽዕም ኅቡዓን እም ኢየሩሳሌም » የሚል ጽሑፍ ያገኛሉ። አብርም ሁለት ጽላት አሉ። ይህ ቀንም አስከ አሁን ድረስ በታላቅ

ደምቀት ይከበራል። ወዲያው ታቦተ ጊዮርጊስን በሐይቀ በስተ ሰሜን ተከሰው ጸላተ አስጢፋኖስን ገን ዛሬ ገዳሙ ካሰበት ከደሴቱ ላይ አኖራት።

የአባ ሲዩሱስ ሞክ ገደሰ ሰለ አስጢፋኖስ ገዳም አተካከሰ ይህን ያህል ካመሰከተ በኋላ የዚሁ ገዳም አባ ምኔት (መምህር) ሰለነበሩት ሰለ አባ ሲዩሱስ ሞክ ሲጽፍ አንዲህ ይላል። በዚህች ሀገር ዘ-ክርስቶስ የሚባል ክሚሳቱ ከአግዚአ ክብራ ጋር በማይምነት ሲኖሩ..... ሲዩሱስ ሞክ፣ ገብረ ጽዮንና ሰቡሕ አምላክ የሚባሉ ሰዶች አንደወሰዱ ... ከነዚህ መካከል ሲዩሱስ ሞክ ግንቦት ፳፮ ቀን ረቡስ ፲፪፻፮ ከተወሰዱ በኋላ አየተማሩ አንዳደጉ... ቀጥሎ ወደ ደብረ ዳሞ ይምደሰ ምሕረት ከሚባለው ጋር ሄደው ከገዳሙ መምህር አባ ዮሐንስ ዘንድ ምንኩስናን ተቀብለው ፮ ዓመት አንደኖሩ ከዚያ ወደ ደብረ ሐይቅ ተመሰሰው ያገሩ ተወላጅ ጊር አምላክ ወደ ደሴቱ ውስጥ መርቶ አንዳሰገባቸው በዚያም ሲኖሩ ነዋሪዎቹ ትጋታቸውንና ትህትናቸውን ሰለተመለከቱ በዘመኑ ወደ ነበረው ወደ ዛጉዌ ንጉሥ ሰከው መምህራቸው ይሆኑ ዘንድ አንዳሰፈቀዱላቸው ገድላቸው ያመለከታል።

ሰለ ገዳሙ መሥራችና አመሠራረት ይህን ያህል ገንዘብ ከገንን ዘንድ ገዳሙ የሚገኝበት ሐይቅም ግኝቱን በተመለከተ የሰማሁትንና ያነበብኩትን ከዚህ አንደሚከተለው አቀርባለሁ። እሁን ገዳሙን ከቦ የምናየው ሐይቅ ጥንት በዚህ ሁኔታ

አሰነበረም። ሐይቀ ከባሕር ወሰሰ በላይ ፪፻፳ ሜትር ከፍታ አሰው። ታሪኩ አንዲህ ነው። በዚያች ሀገር አንዲት ባለጸጋ ሴት ትኖር ነበር። ይህችም ሴት አንዲት አገሰጋይ ነበረችት። አገሰጋይዋም አህሴን የምትፈጥ ነበረች። አመቤቲቱም ሰዚህች አገሰጋይ ትፈጥሳት ዘንድ ብዙ አህል ትሰጣታለች። ገረዲቱም ምንም እንኳን አህሱን ከአመቤቷ ብትቀበልም ቀን ብዙ አድካሚ ሥራ ስትሠራ በመሞሷ ደክሟት ሰለ ነበር « ወላዲተ አምላክ እኔ ደክሞኛል አንቺ ፍጥሰኝ » ብላ ትተኛለች ጧት ከመንታዋ ተነሳታ አህሱን ሰመፍጨት ወደ አሰቀመጠችበት ቦታ ብትሄድ ያሳለበችው ነገር ይገጥማታል። አህሱም ዳቀት ሁኖ ታገኘላለች ። ገረዲቱም ወላዲተ አምላክ ያደረገችላትን በማለብ ደንገል ማርያምን አያመለክን በተአምራት የተፈጨውን ዳቀት ሰአመቤቷ ተሰረክባለች። ቆይታ አመቤቲቷ ይህን ነገር በሰማች ጊዜ ገረዲቱን አሰጣርታ ይህን አህል አንቺ ሰላሳፈጨሽው ስትፈጨው እኔም ሆንኩ ማኖችንም ሰላሳየንሽና ሰላሰሰማንሽ ደሞዝሽን አልክፍልሽም ትላታለች። ገረዲቱም « የቀጠርሽን አህሱን አንድፈጥሰሽ ነው »። አህሱ ደግሞ ተፈጥቶ አሰረክቤሽለሁ። ሰለዚህ ደሞዚን ስትክፍይኝ ይገባል ትላለች። በዚህ ሁኔታ አሰመገባባቱ አያየሰ በመምጣቱ ነገሩ ወደ ሽማግሌ ዘንድ ይደርሳል። ሽማግሌዎችም ለባለጸጋዋ ሴት በማድላት « ስትፈጨ ሰላሳይቶሽ ሲከፈልሽ እይገባም » ብለው በገረዲቱ ይፈርዱባታል። አርሳም ፍርዱ ትክክል ያሰመሆኑን አንዳወቀች

ጉዳዩን አረጃቅ አንዲያዋላት በመጠየቁ አረጃቅ ዘንድ ይዛት ትሂዳለች አረጃቅም ነገሩን ካደመጡ በኋላ « የትም ጨው ዱቄትን አምጧው » ነውና ዱቄቱ ተፈጥቶ አሰከ ቀረበሰሽ ድረስ ደሞዚን ስትከፍዎት ይገባል ብለው ይፈርዱባታል። ይህ ነገር በተፈጸመ ማታውታ ያስታሰበ ዝናብ መጥቶ ፍርዱን አዛብተው የፈረዱበት ሽማግሌዎች ያሉበት ሰፈርና አካባቢው በሙሉ ሰጠመ። ከመራቱም ውኃ መነጨ ዙሪያውም ውኃ ሆነ። ነገር ግን ዛሬ ገዳም ሆኖ የምናየው አካባቢ አረጃቅ የነበሩበት ሥፍራ በመሆኑ ሳይሰጥም ቀረ ይሰናል ገደሰ ሽባ ኢየሱስ ሞሐ።

ይህ ቅዱስ ሥፍራ ከትውልድ ትውልድ ከዘመን ዘመን የሚቆየ የማይሰወጡ የማይሸሩ መንፈሳዊዎችን አባቶቻችን ያቀጥላሉ ቅርሶችንም ይዞ ይገኛል።

ሰምሳሌ:-

- * እነ አዲ ድልነዳድ ደርፋበት የነበረ ቤት፤
- * ዳድቁ አባት አቡነ ተክሰ ሃይማኖት ሰመመንኮስ በገዳሙ በቅዱስ ወቅት ሰመነኮሳቱ ምግብ ይፈጠሩበት የነበረው ወፍጫ፤
- * ዳድቁ አህሱን ሲፈጠሩ ይሸከሙት የነበረ ወደ ፲ ኪ.ግ የሚመዝን ከሰብ) በረድ የተሠራ መሰቀል፤
- * ፳፻፲፯ ዓመት ዕድሜ ያስቆጠረ አና ሰወጥ ማጠራቀሚያነት ይገለገሉበት የነበሩ ግንፍ ጠላቶች

- * አቡነ ተክሰ ሃይማኖት በጸሎት ገዢ አንገታቸውን የሚያሰደግፈበት የአንጨት ባሳ አንደተክሰ፤
- * በአይጥና በብል ምክንያት ሲጠፋ የተቃረቡ ውድ የብራና መጻሕፍቶች ወሰሱን ሲሸ የሚያደረገው በመጥፋቱ መራት ሳይ ሰሊን ተነጥፎሳቸው የተቀመጡ ቅርሶች፤
- * ከዛሬ ፻፲ ዓመት ምሕረት በፊት በሐይቅ ውስጥ የነበረና አሁን ድረስ ያለ በባሕር አንሰሳት ቅርፊት (ሺል) ተሸፍኖ የተገኘ አንስራ።

በአጠቃላይ በዚህ ቅዱስ ቦታ ያለው የሱሚ፣ የብርቱካን፣ የሚንጉ ወ.ዘ.ተ በአረንጓዴ ዕጽዋት የተሸፈነ መራት ከሐይቅ ውበት ጋር ተዳምር ምድራዊ ገነት የመሰለ ሥፍራ በመሆኑ ማንኛውም የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አምነት ተከታይ ሲያየውና የአባቶችን በረከት ሲቀበልበት የሚገባ ቅዱስ ሥፍራ ነው።

የሰማዕቱ ቅዱስ አስጠፋናስ ረድኤት በረከት አይሰየን ስሜን

የቅዱስ ሳልደበሳል ታሪክ

ቅዱስ ሳልደበሳል ታህሣሥ ፳፱ ፳፻፳፯ ዓ.ም ከዣን ሰዩምና ከወ/ሮ ኪረወርና ተወሰደ። ኪረወርና ማሰትም በአገውኛ ቋንቋ ቤተክርስቲያን ማሰት ነው።

በዚህም ምክንያት ደራሲው « ዘመሐረተክ ፕበብ አረፍተ አማጻማ ቤተ ክርስቲያን ስእምክ ሰማ » ብሎ ጽፎለታል።

ቅዱስ ሳልደበሳል ከመወሰዱ በፊት የነበሩት ታላላቅ መንፈሳውያን አባቶች ቅዱስነቱን በትንቢት አንደ ገበጾት ታውቋል። ሳልደበሳል ማሰትም « ንብ » ሲባላው ማሰት ነው። ይኸውም ቅዱስ ሳልደበሳል በተወሰደ ጊዜ ሰዎች በላይ ሳይ ንቦች ሠፍረውበት እንደማር ሲሰሱት ስደተው ያወጡሰት ስም ነው «ሳል» ማሰት በአገውኛ ቋንቋ ንብ ማሰት ነው። ደበሳል ሲጠመርበት ሳልደበሳል የሚል ቃል (ስም) ስንገኝበታል ስለዚህ ትክክለኛ ስሙ ሳልደበሳል ነው።

ሳልደበሳል ቡገና አዩተባሰ በሚጠራው በአባቱ በዣን ሥዩም ቤተ መንግሥት ውስጥ ሰነገሥታት ልጆች የሚሰጥ መንግሥታዊ የአስተዳዳሪ ሥርዓትና የቤተ ክርስቲያን ትምህርት አዩተማረ ስደገ። ነገር ግን ቅዱስ ሳልደበሳል ከህፃናነቱ ጊዜ ጀምሮ የነበረው የክርስትና እምነት አጅግ ጸኑ ስለ ነበር እንደ ኃደኛቹ የነገሥታት ልጆች በምቶትና በቅንጦት መኖርን የማይወድ ዘወትር ከቤተ ክርስቲያን የማይለይ እንደ ነበር ይነገርበታል።

በጾምና በጸሎት ጸንቶ የኖረ ቅዱስና ዳድቅ መሆኑንም ገድሶና ታሪክ ነገሥት ይመሰክራለታል።

ሳልደበሳል በ፳፯ ዓመቱ ወንድሙ አዲ ፖብረማርያም እንደተመቀኘውና እንደ ቀን በነገረ ሰሪዎች ምክንያት ከሦስት አስከ ዘጠኝ ሰዓት ድረስ እንዳሰገረፈው ዜና ገደሰ ሳልደበሳል ይገልጻል። ነገር ግን አስራሕሳውያን ጴርምደሰን በገረፋት ጊዜ ከአጠገቡ በነበረው ድንጋይ ሳይ ድራፍ አደረፈ ከጥፋት እንደ ሰወረው ሕይወቱም ከሞት እንደ ተጠበቀ ሁሉ ቅዱስ ሳልደበሳልም አዲ ፖብረማርያም ከሦስት አስከ ዘጠኝ ባሰገረፈው ወቅት እግዚአብሔር እንደ ሠወረው እንረዳለን። እዚህ ሳይ እንደ ሰው ስድስት ሰዓት ተገርፎ በሕይወት መገኘት እግዚአብሔር በወዳጆቹ ሳይ የሚገልጸውን ገቢረ ተአምር የሚያመሰክት የመስተጋድሳን ክርስቲያን ሃይማኖት የሚያጸና ሰለሆነ የእግዚአብሔርን ኃይል ሰጸብ ድንቅ ብሎ በእንክር ከመቀበልና ከማድነቅ በቀር ሌላ ስለተያየት ሊሰጠው የማይቻል ነው።

አዲ ፖብረማርያም ወንድሙን ከሰገረፈው በኋላ የሞተ መስሎት ስውጥተው እንዲጥሱት ስዘዘ። ቅዱስ ሳልደበሳል ግን እግዚአብሔር ከግርፋትና ከጥፋት ከሰሎታልና እንኳን ሲሞት ግርፋቱም አስተሰማውም። ስለዚህም ከጊዜያት በኋላ አዲ ፖብረማርያም የወንድሙን የሳልደበሳልን በሕይወት መኖር ሰማ። ይሁን እንዲ እውነት ስለመሰሰውምና ስለጠርቶ መጥቶ ፊቱ በቆመ ጊዜ አጅግ ተደነቀ። ከባድ ጎዘንም ተሰማው። እግዚአብሔርንም

በደደባሁ የማይገባ ሥራ ሠርቻላሁ ብሎ ቅዱስ ሳዕይበላሳን በሕዝቡ መካከል ከዛሬ ደምር መንግሥት ላንተ ይገባል በገፍ አስገርፈሃለሁና ይቅር በለን በማለት ከጫማው ወደቀ ይቅርታ ከጠየቀ በኋላ መንግሥቱን አስረክቦ መንፍ ሰመሄድ ወለን። የእግዚአብሔር መንፈስ ያደረገበት ቅዱስ ሳዕይበላሳም ለይቅርታው ይቅር ብየሀለሁ ነገር ግን « እስመ ስእግዚአብሔር መንግሥት » እንዳለ ነቢይ መንግሥት የእግዚአብሔር ገንዘብ ናትና መንግሥትህን የምቀበለው ከእግዚአብሔር እንዲ ክልንተ አይደለም እንተም በዙፋንህ መቀየት እሰጥህ እኔም መዕሰም ሆነ ፈቃድ ከእግዚአብሔር አስካገን ድረስ በትዕግስት አጠባበቃለሁ ብሎ የአዲ ገብረማርያምን ጫማ ሰሞ በፍቅር ተለናብቶ ወጣ።

በዚህ ጊዜ ሕዝቡ መንግሥትን ያህል ነገር እንደቀላል ነገር ቅጥር አልነግሥም እንተ በመንግሥትህ ቆይ ብሎ ትቶ መሄዱ እንዳት የእግዚአብሔር መንፈስ ቢያደርግት ነው? በማለት በችሎት ተቀምጦ ሁኔታውን በግብር ሲከታተል የነበረው ሁሉ እያለቀሰ ቅዱስ ሳዕይበላሳን ተከትሎ ወጣ። ከዚህ በኋላ ቅዱስ ሳዕይበላሳ ዘመዶችና ቤተሰቦች ሳይሰሙ ወደ እየራሳሌም ሰመሄድ ከአገሩ ተነሳ። ከዚያም በሕዝቡም ቤተ መቅደስ ሰሰባት ቀን ያህል በጸሎት ቆይቶ እግዚአብሔርን ጠይቆ በሱዳን ምድር አቋርጦ ወደ ግብጽ ሀገር ሔደ። ግብጽም ብዙ ክርስቲያኖችን አገኘ ክነርሱ ጋርም ተዋወቀ። በምን ለደነት ኑር እንደሚኖሩ እየጠየቀና እያጠና ከሞሰ ክስደረ በኋላ ከእግዚአብሔር የታዘዘ

መዕክክ መጥቶ በአሁኑ ጊዜ እንተ ወደ እየራሳሌም ሰመሄድ አስተፈቀደህም ይዕቅንህ እነዚህ በግብጽ ምድር የተበተኑት በጉቶን ወደ መጣህበት ወደ ኢትዮጵያ ይዘህ ተመሰሰ ብሎ ሰለነገረው በግብጽ ያሉትን ክርስቲያኖች ሰብሰቦ በጊዜው የነበረው የግብጽ መንግሥት እንዲት አድርጉ እንደሚያስተዳድራቸው ጠየቃቸው። ክርስቲያኖችም መዕሰው የእግዚአብሔርንም መሥዋዕት ከመሥዋዕት ተክልክለው የሚኖሩ መሆናቸውን በጎዘጎ በለቀቀን ገሰጹለት።

ቅዱስ ሳዕይበላሳ በፈቃድ እምሳክ ሰላላ ሺህ ክርስቲያኖችን ይዞ ከግብጽ ወደ ኢትዮጵያ ተመሰሰ። ሆኖም ቅዱስ ሳዕይበላሳና ክርስቲያኖች በዚህ ጉዞ ላይ ብዙ ችግርና መክራ ቢደርሰባቸውም እግዚአብሔር ኃይላቸውና ረድኤታቸው ሰለሆነ በሰላም ወደ ምድረ ኢትዮጵያ እንደገቡ እንገነዘባለን።

አዲ ገብረማርያም ወንድሙ ቅዱስ ሳዕይበላሳ ሕዝብ ክርስትያንን ይዞ የኢትዮጵያን ምድር እንደረገጠ በሰማ ጊዜ በክብር የሚቀበለው ቁጥር ሰፍሮ የሌለው ሠራዊት አሠልፎ ወደ ቤተመንግሥቱ እንዲመጣ ላከለት። ቅዱስ ሳዕይበላሳም ይህን መዕክክት በሰማ ጊዜ የእግዚአብሔር ፈቃድ እንደደረሰ አውቆ ልዋል ዕደር ሳይል ወደ ቡጉና ቤተመንግሥት መጥቶ ከወንድሙ ከአዲ ገብረማርያም ጋር ተገናኘ። ወዲያው ጎጉሱ አዲ ገብረማርያምም ወንድሙ ቅዱስ ሳዕይበላሳን ባየው ጊዜ በፍቅር

ደርሷል መንግሥት ስዚህ ሰው ይገባል ብሎ ዙፋኑን ሰቅዶ ሳይሆን አስረክቦና ተሰናብቶ ዛሬ **ቅዱስ ሀርቢ** አድቀው ወደሚጠራው ገዳም ሄደ። በዚያም ዘገታና በጾም በጸሎት በቀናና ሰውነቱን ለአግዚአብሔር አስገዝቶ በክብር አርፎአል።

ቅዱስ ሳይበሳሴ ከዚያን ቀን ጀምሮ መንግሥቱን ተቀብሎ ሕዝቡን በሰላም በሃይማኖት ይመራ ጀመር። ቅዱስ ሳይበሳሴ በዘመነ መንግሥቱ ሁሉ አንድ ሴቶች ነገሥታት ርሰት ጉሰት ፈፅሞ አንዳልነበረው ታውቅዎታል። ከሕዝቡም በንጉሥነቱ ምክንያት የሚቀናሰው ግብርም ይሁን ሴሳ ምንም አልነበረውም።

ቅዱስ ሳይበሳሴ ንጉሥ ነኝ ብሎ ሥልጣኑን ጨብጦ አስተዳደሩን ጨቀኖ አልደዘም። ሥልጣኑን ለሕዝቡ ሰጥቶ በሕዝቡ ይመራ አንድ ነበር ታሪክ ነገሥት ይመሰክራል። ከሁሉ የሚያስደስተው፣ የሚያስቀናውና የሚያስደንቀው ደገም ሰዕስት ምግብ አንኳ ከችሎት ሲመሰስ በሰውር ሰሊን አየሠራ ያንንም ሰታማኝ አሸከራ ሰጥቶ አደሸጠ ከዚያው ገንዘብ ጥሬም ሆነ ቀራሽ አንደራ ሰቀመተ ሥጋ ያህል ይቀምስ ነበር አንዲ አንደሴቶች ነገሥታት ጮማ በመቀረጥ፣ ጠጅ በማማረጥ ስብሰ መንግሥት ስብሰ በመሸምንምን አስኖረም። በዘመኑም የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖትን የሚያስተምሩ የቅዱሳት መጻሕፍት መምህራን በብዛት ይገኙ ስለ ነበርና አገሩም ተገተው ያስተምሩ ስለነበር ኃጢአት የሚሠራ አንድም አንዳልነበር ተገልጿል።

ሕዝቡም የቅዱስ ሳይበሳሴን የሃይማኖት ፅናትና ደገነት አደደ ይህን ሃይማኖታዊ ንጉሥ ሰደሚውን አርዝምሰን አደሱ ይጸልዋሉት አንድ ነበር ተረጋግጧል። የቅዱስ ሳይበሳሴ ደገነትና ሃይማኖት ጽኑነትን የሚያስረዱ አሁን የምናደቀውና የአሰም ተረሰቶች ሲገቡኝአቸው የሚኖሩ ዐሥሩ ቤተ መቅደሶች በመሳክክት ተራዳኪነት አንጾና ሠርቶ ስትውልደ ትውልድ አንዲተሳስፍ አደርግአል።

ቅዱስ ሳይበሳሴ መዋዕለ ዘመኑን በሰላምና በጽኑ አምነት ከአሳሰፈ በኋላ ሰኔ ፲፪ ቀን ፲፩፻፸፪ ዓ.ም በነገሠ በ፵ ዘመኑ አግዚአብሔር ስመረጣቸው ሰዘሰዓሰም ደስታና ዕረፍት አንደተፈቀደላቸው ዓሰም ሳይፈጠር ያዘጋጃትን መንግሥት ሰማያት አንዲወርስ ጠርቶታል።

የቅዱሱ ፈደኤት በረከት አይሰየን አሚን!

ከዚህ በመቀጠል የቅዱሱን የጥበብ ሥራዎች አንድ በአንድ ሰማየት አንሞክራለን።

ቤተ መድኃኔ ዓለም

ደብረ ርሀ (ሳሊበሳ) ከተማ ገብተው ቅዱስ ሳሳይበሳስ ያነጻቸውን ዓሥራ አንዱን ፍስፍስ አብያተ ክርስቲያናት ለመጉብኘት ሲጎቡ በመጀመሪያ ደረጃ ላይ የሚያገኙት ደህን በስፋተ እና በአሠራር ጥበቡ የሚስተካከለው የሌላ ግራም ቤተ መቅደስ ነው። ቤተክርስቲያኑ ተዋቅር የተሠራው ደመቅ ካስ ድንጋይ ሲሆን ከዚህ ዓስት ላይ ተጠርበው የወጡት ጠንካራ ምስሎችም የቤተክርስቲያኑን የጣሪያ ክፍል ክብደት በመደገፍ ቅመው ይታያሉ። ነገር ግን በውጭ በኩል ቅመው የጣሪያውን ክፍል ደግፈው ከያዙት ምስሎች መካከል አንዳንዶቹ ተሰባብረው በመውደቃቸው ምክንያት በእነዚህ በወደቀት ምስሎች ምትክ አዳዲስ በሲምንቶ የተያያዙ ምስሎች ቅመው ይታያሉ። በአጠቃላይ ከውስጥም ከውጭም ቤተ መድኃኔ ዓለምን ደግፈው የሚገኙት ምስሎች ብዛት ፳፪ ሲሆኑ ከእነዚህ መካከል በውጭ በኩል ፱፻ ዓምዶች (ምስሎች) ሲገኙ በውስጠኛው ክፍል ደግሞ ፱፻ ዓምዶች ይገኛሉ።

የቤተመድኃኔ ዓለም ኪነ ጥበባዊ የህንፃ ሥራ ከውጭ ሆነን ስንመለከተው ጣሪያው አሞራ ክንፍ አዳዲስ ከምንጠራው የቤት አሠራር ጋር ተመሳሳይነት ያለው ሲሆን በዚህ በላይኛው በውጭ በኩል ባለው የጣሪያ ክፍል ላይ በበር ቅርጽ ተዋቅር የተሠራ ቅርጽ ይታያል። ይህ የላይኛው የጣሪያ ክፍል ከዕድሜ ብዛት በደረሰበት መጠነኛ ጉዳት ምክንያት መጠነኛ እድሳት

ለስተደረገበት የቀድሞ ይዘቱን እንዲያዝ አድርጉታል።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገደታ :- የቤተ መድኃኔ ዓለምን ውስጣዊ ይዘት ስንመለከት በጥንቃቄ የተከናወነ እና እጅግ ስዩ ጥበባዊ ሥራ የታከሰበት ቅዱስ ሥፍራ ነው። የቤተክርስቲያኑ የውስጠኛ ክፍል በ፱፻ ዓምዶች (ምስሎች) የተደገፈ ሲሆን ይህ ግዙፍ እና ሰፊ ክፍል በውስጡ አምስት የቅኔ ማሳሌት መተሳሰሪያ ክፍሎች ሲኖሩት የእነዚህ ክፍሎች የጣሪያው ክፍል ስሙጥ ነው።

በየክፍሎቹ ውስጥ ያሉት ምስሎች አሠራራቸው በሙሉ አራት ማዕዘን ቅርጽ ያላቸው ሲሆን በመጠን እንደ ወጥ ይሆኑና በስተመጨረሻ ላይ የመስቀል ቅርጹን ይይዛሉ። ታዲያ እነዚህን ምስሎች ስዩ የሚያደርጋቸው ክታች ጀምረው እስከ ላይ ድረስ በእንደ ዓይነት ስፋት መዝገቃቸው ነው።

በቤተ መድኃኔ ዓለም ውስጥ ከምናያቸው አንዳንድ ቅርጽ ቅርጾች በስተቀር አንደ ሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ብዙም ገጣገጦች እና የቅብ ሥራዎች አይታዩም። የቤተክርስቲያኑ መለኮቶች ለበርሃን ማስገቢያነት የሚያገለግሉ እና በመስቀል ቅርጽ ተቀርጸው ከአንድ ወጥ ድንጋይ የተሠሩ ናቸው። በእነዚህ መለኮቶች ላይ በኖራ መሰል ማጣበቂያነት የተጣበቁ ማራኪ ቀሰም ያላቸው መሰታወቾች ይታያሉ።

እሁን በቅርቡ ተሰርቆ የተመሰሰው እና «አፍሮ አይገባ» በመባል የሚታወቀው ከሰማይ የወረደው ድንቅ መስቀልም የሚቀመጠው በዚሁ በቤተ መድኃኒ ዓለም ውስጥ ነው። ቤተ መድኃኒ ዓለም በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ በተነሳው በግራኝ መሐመድ አማካኝነት መጠነኛ ጥቃት የተፈጸመበት ነው።



ቤተ መድኃኒዓለም

ቤተ ማርያም

በራሱ ስፊ ግቢ ውስጥ ያለውን የቤተ መድኃኒ ዓለምን የጉብኝት መስመር እንደጨረሱ ቀጣዩ የጉብኝትም ምዕራፍ የሚሆነው ከዚሁ ግዙፍ ግቢ ቀጥሎ በእመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታነጸ ቤተክርስቲያን ነው። ወደዚህ ቤተክርስቲያን ለመድረስ ከቤተ መድኃኒ ዓለም በስተ ምዕራብ በኩል የሚገኘውን አጭር የዋሻ ውስጥ መንገድ ማሰፍ የገደ ይሆናል።

ቤተ ማርያም በአራቱም አቅጣጫዎች በአብዮተ ክርስቲያናት የተከበበች ናት። የሚያዋሰኗትም በስተ ምሥራቅ ቤተ መድኃኒ ዓለም በስተ ምዕራብ ቤተ ጉልጉታ፣ በስተ ደቡብ ቤተ ደንግል እና በስተ ሰሜን ቤተ መስቀል ናቸው። ቤተ ማርያም በአካባቢው ከሚገኙት አብዮተ ክርስቲያናት ስብስብ መካከል ልዩ ቦታ የሚሰጣት ቅዱስ ሥፍራ ናት። ስለ ሕውነት ከሆነ ቤተ ማርያምን ከሕንጻ ቤተ ክርስቲያናዊ አወቃቀር ጀምሮ ሰንመሰከት ቅዱስ ሳሊበሳ ካነጻቸው ሕንጻዎች መካከል መጀመሪያ ይነጻት እርሷን ነው ተብሎ የሚተረከው እና ቅዱሱ ከሁሉም ካነጻቸው አብዮተ ክርስቲያናት መካከል በደበልጥ ደወዳት ነበር የሚባለውን የታሪክ መዛግብቶችን ምሥክርነት ያጠናክራል። አንደውም ንጉሥ ሳሊበሳ ከዚህች ቅድስት ሥፍራ ዘወትር ሳይገባ አይውሰም ነበር። እሁንም ቢሆን ይህች ቤተክርስቲያን በአኛ በእርቶዶክስ ተዋሕዶ ምዕመናን ዘንድ በጣም ተወዳጅ ነች።

ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ

በበዓላት ቀን የቤተ ማርያም ቅጥር ግቢ ከየክፍላት አህጉራ በሚመጡ ምዕመናንና ካህናት ትጠናነቃሰች።

ቤተ መድኃኒ ዓለምን ተሳሰመው የሚመሰሱ አንግዶች ወደ ቤተ ማርያም አንደቀረቡ የርህራሄ እና የሠላማዊ መንፈስ ስሜት ይስማቅዋል። በቤተ ማርያም የሚገኙት መንፈሳዊ ቅርሶች አንኳ ከአመቢታችን አውነተኛ የአምሳክ አናትነት ጋር ተዛማጅነት ያላቸው ናቸው።

የቤተ ማርያም ወለሱ በምዕራብ አቅጣጫ ከሚገኘው መግቢያው አንሰቶ ሰተመሰከተው ከጥንታውያን ምዕራባውያን አብያተ ክርስቲያናት አሠራር ጋር ይመሳሰላል። ሁለት የቅኔ ማኅሌት መቋሚያ ሥፍራዎች ሲገኙ በቤተክርስቲያኑ ምዕራብ ስሜን እና ደቡብ መግቢያ ያሉት በርቶ በአብዛኛው የኢትዮጵያ አብያተ ክርስቲያናት ውስጥ የማይታዩ ልዩ ልዩ ፈጠራዎች ታክለውባቸዋል። በምሥራቃዊው የቤተክርስቲያን ግድግዳ አካባቢ የመጠመቂያ ገንዳ አለ። ገንዳው በአሁኑ ወቅት ባደውን ሲገኝ ሌላኛው የውኃ ገንዳ ውስጥ ያለው ውኃ (ጸበል) ከተሰደዩ ደዋዎች የመፈወስ ኃይል አለው። በተሰደ መካን የሆኑ አናቶች ወደዚህ ሥፍራ በመምጣት ቅድስና የተሳበሰቡትን የአግዚአብሔር ወሰድን አናት ወሳዲተ አምሳክን ሲማጸኑት በጭንቀታቸውና በሐዘናቸው ፈጥና በመድረስ በጸበሷ የአናቶችን ማኅፀን ዘር አንዲቋጥር አንደሚደርግ ይመስክርላቸዋል። ይህንን ዕድል ሰማገኘት ሲሉ አናቶች በጸበሱ ዙሪያ ይሰሰፋሉ። ካህናቱ ደግሞ

ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ

በደቡብ ጠርዝ ላይ ቆመው ሥርዓተ ጸሎት ያደርሱና ሥርዓተ ይፈጸማሉ።

ቤተ ማርያም ሕንጻ ቤተክርስቲያኑ 1፫ X ፱.፮ X ፱.፩ ማትር በሆነ ርዝመት ላይ ይገኛል።

የቤተክርስቲያኑ የውጥ ገጽታ :-

ቤተ ክርስቲያኑ ከጣሪያው በሰተቀር በቀላል የመስቀል ቅርጾች የተገጠ ነው። በግድግዳዎቹ ዙሪያ አገዳም የተቀመጡት ቅርጾች ልዩ ውበት አላቸው። ከሁሉም በላይ ደግሞ ስሙጥ የሆኑት የመግቢያ በርቶ የተለየ መስህብ አላቸው። ከውጥ የሚገኙት የቤተክርስቲያኒቱ ቅርጻ ቅርጾች አብዛኛዎቹ ወደመዋል። በመካከለኛው ምስሎች ላይ የጥንታውያኑ የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት መስቀሎች ተቀርጸው ይታያሉ። ከአንዚህ ሁሉ የሚያስደስተው እና የሚያስደንቀው ነገር ቢኖር በውጥው ግድግዳ በምዕራቡ ገጽ ላይ ጦር የያዙ የሁለት ፈረስኞች ምስል ጉብተኛነት ባለው አቀራረጽ ስልት ተቀርጸው ማየቱ ነው። ሁለቱ ፈረስኞች አየተዋጉ የሚያሳዩው አንድ ከንፍ ካለውና ምንነቱ ካልታወቀ አሳት ከሚተፋ ፍጡር ጋር የሚደርጉትን ፍልሚያ የሚያሳይ ምስል ነው። ቀደም ብሎ በሚገኘው ፈረስ ቀኝ ታፋ ላይ የአሞራ (የንሰር) ሥዕል አለበት። ሁለቱ ፈረስኞች በቀኝ አዳቸው ጦራቸውን ሰብቀው አውራውን ሲፋሰሙት ከፈረስኞቹ ራስ ላይ ያሉትን ዝርግ ነገሮች

በተለያዩ መንገዶች ሲተረጉሟቸው ይታያሉ። በተለይ ሁለት ወገኖች እንዲህ ይሳሉ። አንደኛው ወገን ይህ ክብ ቅርጽ የጸሐይ ምልክት እንዲሆን ታሰቦ የተሣሰ ነው ሲል ሁለተኛዎቹ ወገኖች ደግሞ ክብ ቅርጾች በፈረሰኛቹ የሚያዙ ጋሻዎች ናቸው ይሳሉ። ይሁንና ቦታው ስጋሻ መቀመጫ እና ሰፈራዎች ጥሩ ውጤት የሚሰጥ እንደሚሆን ነው የሚታመነው። ነገር ግን ከሁለቱ ግምት ሰጪዎች ውጫ ያሉም ሦስተኛ ወገኖችም በሁለቱ ወገኖች ሐሳብ ሳይሰማሙ ይቀረና የሰም ይህ ክብ ቅርጽ ሰፈራዎች የተሠራ ገጥ ነው ብለው አጥብቀው ያስረዳሉ። ሌላው በቤተክርስቲያኒቱ ዙሪያ ያሉት የመሰቀል ዓይነቶች ከሳቲኖች ፣ ከግሪኮች ወ.ዘ.ተ መስቀል አሠራር ጋር ይመሳሰላሉ።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ :-

ቤተ ማርያም ባለ አንድ ፎቅ ህንጻ ቤተክርስቲያን ናት። ቤተመቅደሷ ሦስት ደዳፎች ያሏት ሲሆን ስአዎንዳንዱ ደዳፎች ደግሞ ሁለት ሁለት ዓምዶች አሏቸው። የዓምዶቹ ስድስት መሆን የስድስቱ ቃላተ ወንጌል ምሳሌ ናቸው። የእነዚህ ዓምዶች (ምሳሌዎች) ቀመታቸው ፩ ሜትር ከ፵፮ ሳንቲ ሜትር ወርዳቸውም ፳፮ ሳንቲ ሜትር ነው። የሦስቱ ደዳፎች ቀመታቸው ፮ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዳቸው ደግሞ ፳፮ ሳንቲ ሜትር ነው። ቤተክርስቲያኗ በውስጧ በተለያዩ መንፈሳዊ ገጣጤዎች ማሸብረቷ በተለይ የጉብኝን ዓይን ለቅጽበትም ቢሆን እንኳን

ይፈገዛል። ለቅጽበትም ቢሆን እንኳን ይፈገዛል። ውስጡ ምንም እንኳን ሁለት ጣሪዎች ያሉት ቅኔ ማሳሌት ቢቸቸ ቢኖራትም የዋሻ ቅርጽ ባለው ግርዶሽ ተለደደች ይገኛል። ቅኔ ማሳሌቱ በመሰከት ቅርጽ ከተሠራ ገጣጤዎች ተውበው ይታያሉ። እነዚህን ደንቅ ሥራዎች እንገቱን ቀና አደርጉ ሳያቸው ልዩ አርካታን ይሰጣሉ። ውስጣዊው የቦር ገጽታዎች ከአክሱማውያት የጥበብ ሥራዎች ጋር ተቀራራቢነት አላቸው።

ወደ ላይኛው ፎቅ የሚያሰገባውን የዳፍ የምናገኘው በመቅደሱ ውስጥ ሲሆን ቀመቱም ፮ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ነው። እዚህ በውስጠኛው ክፍል ውስጥ ያሉት ደዳፎች እዎንዳንዳቸው እንዳንደ አርካታ አላቸው። በመንበረ ግራና ቀኝ ሁለት ደዳፎች አሉ። ከእነዚህ ደዳፎች መካከል በስተ ሰሜን በኩል የሚገኘው ደዳፍ የታቦተ የሐንሰ መጥምቅ መገቢያ ነው። የዚህም መገቢያ ቀመት ፮ ሜትር ከ ፻፫ ሳንቲ ሜትር ነው። በመቅደሱ ውስጥኛ ክፍል ፮ ዓምዶች ያሉ ሲሆን የእነዚህ ዓምዶች ቀመታቸው ፮ ሜትር ከ ፪ ሳንቲ ሜትር ወርዳቸው ፵፮ ሳንቲ ሜትር ነው።

ወደ ቤተክርስቲያኗ የውስጥ ክፍል አየቀረቡ በሃዱ ቁጥር አንድ በጨርቅ የተሸፈነ አምድ (ምሳሌ) ያገኛሉ የዓምዱ ቀመት ፮ ሜትር ከ ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዳም ፵፮ ሳንቲ ሜትር ነው። ይህ ምሳሌ በጨርቅ የተሸፈነው በአፄ ፋሲል ዘመነ መንግሥት ሲቀ ካህናት ዜና በተባሉ የደብረ አስተዳዳሪ

አማካኝነት ነው። ይህ አምድ ደክሞነት አንድነት መግለጫ እንደሆነ የሃይማኖት አባቶቻችን ይናገራሉ። ቅዱሱ ንጉሥ ሳሊብሳ በዘመኑ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ተገልጾበት ከዘመነ ፍጥረት አስከ ዓስም ፍጻሜ ድረስ ያለውን የዓለማችንን አጣ ፈንታ እንደ በአንድ በዚህ ዓምድ ላይ ተጽፏል ይገኛሉ። የምስሎች በጨርቅ የመጋረድ ምስጢርም የሰው ስድ በአግዚአብሔር የተሰጠውን እውነታ ለመሸከም ደካማ እንደሆነ ለማሳየት ሲባል ነው አየተባለ ከመካከለኛው ዘመን ጀምሮ አባቶች ሲመሰክሩ ቆይተው እሱን ድረስ ምሥክርነቱ እንደጸናና እንደተጠበቀ ይገኛል። የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ታሪክ ከመጽሐፍ ቅዱስ የሐዲስ ኪዳን ክፍል የተወሰዱ ሥዕላዊ መግለጫዎች በግድግዳዎች ላይ ተሰጥፈው ይታያሉ። ቅድስት ኢስባቢጥን እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስትጉበኛት በመጣች ጊዜ ሁለቱ ተቃቅፈው ስላምታ ሲሰጥዋቸው፣ እመቤታችን ጌታን የመጻፈትን ዜና ከመሰክት በሰማች ጊዜ፣ በኢትዮጵያውያን ይህ ሕላውና ጥበብ በትስፋትና በጥቂት ዓይኖች መሰክትን በመገረም ስትመሰክተው፣ ይህ ሥዕል እመቤታችን ከፍተኛ ክብርና ትህትና እንዳሳት ያመሰክታል።

ሲላው ቢተክርስቲያኗ ውስጥ የሚገኘው ሥዕልም እመቤታችን ወደ ግብጽ ያደረገችውን ስደት ያመሰክታል። በሥዕሉ ላይ እመቤታችን በአህያ ጆርባ ተቀምጣ ትታያለች። የቴምር ዛፎች በደረቀ መረት ላይ ተንዘርገው በሰምሳሚያቸው

እመቤታችንን ሲቀበሉት፣ ሳምራዊቷ ውኃ ቀዲ ሴት ከጉድጓድ ውኃ ስትቀዳ ስትጣጣር ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከውኃው እንደታጠጣው በጠየቃት ጊዜ በመካከላቸው የነበረውን የቃላት ስውውጥ የሚያመለክት ሥዕል፣ ጭን ዓመት ሙሉ የአስጋ ቀረፍ የነበረው መዳገ በጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ፈውስ አግኝቶ እንዲሄድ ሲያዘው ይተኛበት የነበረውን ደንክ አስጋ ተሸክሞ ሲንዝ የሚያሳይ ሥዕል፣ ለእነዚያ የሚበላ ምግብ ሳስነበራቸው መድኃኔ ዓለም ጥቂት አሣዎችንና ዳቦዎችን ባርኮ ሲሰጣቸው የሚያሳየው ደንቅ ሥዕል በቤተ መቅደሱ ቀኝ በኩል ከጣረያው ሥር ይታያል። በወቅቱ እነዚህን ውብ ሥዕሎች የሣላቸው ጠቢብ በረዎችና እውራ ዶርዎች እርስ በርሳቸው ሲፋሰሙ የሚያሳይ ምስል ለማስቀመጥ ሞክሯል። እነዚህ ሁሉ ቅዱሳት ሥዕሎች ከቤተክርስቲያኑ መቆራረጥ በኋላ የተሣሉ ናቸው። ሥዕሎች የተሣሉት በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ታሪክ ውስጥ ከፍተኛ እንቅስቃሴ ባደረጉት በአጻ ዘርዓዎልቆብ ዘመን (፲፱፻፱-፲፱፻፳፮ እ.አ.አ) እንደ ተሣሉ ብዙዎች ይስማሙበታል።

ቤተ መስቀል

ቤተ መስቀል የሚገኘው ከቤተ ማርያም በስሜናዊው አቅጣጫ በኩል ባለው ግድግዳ ውስጥ ነው። ቤተ መስቀል ጆሜትሮ ከፍታ እና ፫፻ ሜትር ስፋት ያለው ሆኖ በአራት ምስራዎች ረደፍ አማካኝነት የቅኔ ማኅሌቱ ከሁለት ቦታ ተከፍሎ እናገኘዋል። ስቤተመቅደሱ መግቢያና መውጫ ሆኖ የሚያገለግለው በደቡብ በኩል ያለው በር ብቻ ነው። ከዚህ በር በተጨማሪ በቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ወደ ስቃይ ቤት የሚወስድ በር አለው። ቤተ መስቀልም ብርሃን የሚያገኘው በሁለት መስኮች አማካኝነት ነው። አንደኛው መስኮት በግሪክ የመስቀል ቅርጽ የተሠራ ሲሆን ሌላኛው (የመቅደሱ) መስኮት ሲከፈት የሚሰጥ አይነት መስቀል ቅርጽ ይታይበታል። በዚህ ቤተ መቅደስ አንደ ሌሎች የቅዱስ ሳይደበሳል ውቅር አጠቃላይ ክርስቲያናት ብዙ ጥበቦች የሚታዩበት ሥፍራ ነው። ይህን ቤተመቅደስ ከውጭ በኩል ሆነን ሰንመስክተው በግማሽ ክብ ጨረቃ መልክ የተሠራ ሳይደበሳል ቅርጾች እናገኛለን የእነዚህ ቅርጾች ሳይደበሳል የመሆናቸው ምሳሌ የሚያመለክተው።

፩/ ስሊቀ ነብያት ሙሴ የተሰጠውን ሳይረን ቃሳተ ጎረቤትን ሰማሰብ።

፪/ በደብረ ሮህ የተሠራትን ሳይረን አጠቃላይ ክርስቲያናት ሰማመስክት።

፫/ እሴ ንግሥት የክርስቶስን መስቀል ፈልጋ ያገኘው በመጋቢት ወር በ፲ኛው ቀን በመሆኑ ነው።

ቤተ መቅደሱ ምንም እንኳን ጠባብና ትንሽ ቢሆንም በተለያዩ እና ራዲም ዕድሜን ባለቆጠራ መንፈሳዊ ሥዕሎች ያሸበረቀ ነው። በተለይ በበዓላት ቀን ከቤተ መቅደሱ አቅራቢያ ከሚገኙት ምስራዎች ብዙም ሳይረቀ የሚቆሙት ካህናት የሚሰብሱትን የወርቅ ዘርፍ ያሳቸውን የቅዱስ ልብስ እና የሚያጠባብሩትን ጃንጥሎችን ፣ ጸናጽሎችን እና ከበርዎች ስተመስክታቸው መንፈሳዊ ሕይወትን የሚያድሱ አባቶቻችን በአምነት ያገኙትን መንፈሳዊ ጥበብ የምናደንቅበት ቅዱስ ሥፍራ ነው።

ቤተ ደናገል

ክብተ ማርያም ደቡባዊ አቅጣጫ ላይ ወጣ ብሎ የሚገኝ እና ጁጁ ማትር ክፍታ ሊጁ ስፋት ያሰው አነስተኛ ቤተ መቅደስ ነው። ቤተ መቅደሱ መታሰቢያነቱ በጸጃኛው መቶ ክፍለ ዘመን በርም ነገሥ የነበረው በዲሴይን / JULIAN / ዘመን ሰክርሰት አምነታቸው ሲሉ በአደባባይ ሰተሰዩፊት ደናገሳን ነው።

የአነዚህን ሰማዕታት ታሪክ ሰንመሰከት ደናገሳ ሕይወታቸውን ሰክርሰቶስ የሰጡ ክርስትናው የገባቸውና በተጋደ በደም በጸሎትና በትህርምት በኢዲሳ ውስጥ የሚኖሩ ናቸው ኢዲሳ የሚሰው ቃል በአረብኛ አሰ-ራሃ ወይም ርህ የሚሰው ትርጉም የያዘ ነው። ርህን ዛሬ ድረስ ቃሉን ይጠቀሙበታሉ እዚህ ላይ ሲነሳ የሚገባው ጥያቄ ቢኖር ርህ የሚባለው በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኘው ሥፍራ ስምሚውን ያገኘ ከጥንታዊቷ ኢዲሳ ከተማ እንደሆነ እና እንዳለሆነ ማረጋገጡ ነው

ንጉሥ ዲሴይን በኢዲሳ አቅራቢያ ሲያሰፍ የደናገሳ መኖሪያ ይመሰክሩ እና በውስጡ ያሉትን ማናቸውንም ሰዎች እንዲገደሉ አንጋቾቹን ያዘሰ። አንጋቾቹም ከንደ ታዘዙት በጭላ ደናገሱን በሰይፍ ሰዩፊቸው። ደናገሱም ከንደ አባቶቻቸው እንደ ሰማዕታት የሰማዕትነትን አክሲዮ ተቀዳጸ። ስዚህም ሲባል በጸጃኛው ክፍለ ዘመን ቅዱስ ሳይበሳሰ ቤተመቅደሶች ሲያንጽ በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የተፈጸመውን ታሪክ እንደደናገሱቸ መታሰቢያ ይህን ዘንድ ይህን ቤተመቅደስ ከነጸ።

በዚህ ቤተመቅደስ በስተ ደቡብ አቅጣጫ ከገደግዳው አጠገብ በጸጃኛ 9.ም ያረፈትና የመሀሱና የሰሜን ኢትዮጵያ ገዢ የነበሩት የራስ ካሳ ዳርጌ መታሰቢያ ይገኛል። ራስ ካሳ ከጣሊያን ወረራ በፊት የነበሩ የጄኔው ክፍለ ዘመን ሰው ነበሩ።

በአጠቃላይ ቤተ ደናገል ውስጥ ሆነን ታሪኩን ሰናዳምጥ ኢትዮጵያ ከጥንታዊው የክርስትና ዓለም ጋር የነበራትን ግንኙነት የሚያውቁበት ቅዱስ ሥፍራ መሆኗን ነው።

በመጨረሻም የቤተ መስቀልን የቤተ ማርያምን የቤተ ደናገልን የጉብኝት መሰመር አጠናቅቀው እንደጨረሱ በስተደቡብ በቤተ ደናገል አጠገብ ያሰውን የመውጫ በር ይዘው እንደሄዱ በስተገራ በኩል ከቤተ ደናገል ጋር የተያያዘ የክመቤታችን ቤተመቅደስ ንዋዩ ቅድሳት ማስቀመጫ ዕቃ ቤት ያገኛሉ። ከዕቃቤቱ መጨረሻ ላይ የምትገኘውም በታ የሕሙማን ማጥመቂያ ሥፍራ ናት።

እሁን ይህን የመጠመቂያ ሥፍራ አሰፈው እንደጨረሱ በበራ በኩል ሲወጡ ሦስት ወደ ተሰደደ አቅጣጫዎች የሚወሰዱ መንገዶችን ያገኛሉ። በስተገራ በኩል ያሰው መንገድ ወደ ቤተ መድኃኔ ዓለም ፣ ፊት ስፊት ያሰው መንገድ ወደ ዋናው የመኪና መንገድ የሚወሰድ ሲሆን በስተቀኝ በኩል ያሰውን መንገድ ይዘን ሰንሄድ ቤተ ደብራ ሲናን አናገኛለን። ከዓም እሁን ይህን መንገድ ይዘን ወደ ቤተ ደብራሲና አናምራ።

ቤተ ደብረ ሲና

በቤተ ደብረ ሲና ቤተመቅደስ ውስጥ በርካታ ክፍሎች ይገኛሉ። ግማሹ ጉናቸው በመጋራት ብቻ ተሰይቶ አንድ ራሱን የቻለ መቅደስ ሆነው እንዲያገለግሉ የተደረጉ ክፍሎችም አሉ። በዋናነት ግን ቤተመቅደሱ የሚታወቀው ቤተ ደብረሲና ወይም ቤተ ጉልጉታ በመባል ነው። ቤተ ሚካኤል የምንሰው መንበረ ታቦት ግን በቤተ ጉልጉታ ውስጥ የሚገኝ ነው። በመሆኑም በዚህ ቤተ መቅደስ ውስጥ ከሚገኙት ታቦታት መካከል ታቦተ ሥላሴ ታቦተ አየሱስ፣ ታቦተ ኪዳንምሀረት፣ ታቦተ ቅዱስ ሚካኤል፣ ታቦተ ቅዱስ ሳሲባ የሚገኙ ሲሆን በምድረ እስራኤል ከሚገኙ ቅዱሳን ሥፍራዎችም መካከል ጌታ የተወሰደበት ቤተሰብም እየተመሳሰሉ ያስተማረባት ገሲሳ እና ያደገባት ናዝሬትን የሚወክሉ ቅዱሳን ሥፍራዎች ይገኛሉ። እናም በዚህ ጽሑፍ ውስጥ በሙሉም ባይሆን በጥቂቱ ከዚህ በታች እስከ አዳም መካከል መቃብር ደረሰ ያሉትን የተቀደሱ ሥፍራዎችን እናደሳን። በመደመራዎም ቤተ ደብረ ሲናን እንመሰክታለን።

ከላይ ለመግለጽ እንደሞከርኩት በመንትዮቹ የጉልጉታ እና የደብረ ሲና አብያተ ክርስቲያናት ውስጥ በርካታ ቅዱሳን በታዎች በመኖራቸው የተነሳ በማንኛውም ሰው ዘንድ የተወሰኑ መደናገሮችን መፍጠሩ አይቀርም። ከዚህም የተነሳ አብዛኛዎቹ አብያተ ክርስቲያናት የሚመሳሰሉ ሰለሚመስሉ ቤተ ደብረሲና

ሚካኤል የሚመሰሰው ብዙዎች ናቸው። ሃገር ግን ቤተ ሚካኤል በቤተ ደብረ ሲና ውስጥ ያለ እና የራሱ የሆነ መንበረ ታቦት ያለው ቤተ መቅደስ ሲሆን ቤተ ደብረ ሲናም እራሱን ስለገና ጌጌ X ጌጌ ሚትር ስፋት፣ ፫ ሚትር ከፍታ ያለው ቤተ መቅደስ ነው። ቤተ መቅደሱ በሦስቱም አቅጣጫዎች ከዓለት ላይ ሰፊ የተዋቀረ ነው።

ቤተክርስቲያን ውጫዊው ገጽታ

በቤተክርስቲያን ውጫዊ ክፍል በኩል ሁለት ቅስት ስላሉት መስኮቶች አሉት በደቡባዊው ገደግዳ የታችኛው ክፍል ላይ ያሉት መስኮቶችም የቀሰፍ ቀዳዳ በሚመስል እና ውበት ውበት ቅርጽ የተፈሰፈሱ ናቸው። በየቦራ እና በየመስኮቶቹ ውስጥ ግንባታ ላይ ያሉት የነበሩት እና ወደ ውጭ ወጣ ወጣ ብለው የሚታዩት ግንጧት ፍራሞች ዛሬ እንዳሉም ሰለሚደቆጠር የሰም ቢባል ይቻላል።

ቤተክርስቲያን ውስጣዊው ገጽታ

የቤተ ደብረ ሲናን ውስጣዊ ገጽታ ስንመሰክተው ግድግዳዎቹ ፍልፍል አብያተክርስቲያናት ስዓይን የሚከብዱ ሮችን እናደገባቸው። በምስሎች አማካኝነትም የምስመናት ስላሉት ማድረጊያ በታዎች ቅኝ ማኅሌትን ጨምሮ እምስት ሥፍራዎች በእምስት መስመሮች ተሰይተዋል። የቤተክርስቲያን ግድግዳ ግንባታው ገና በቅስት መልክ የተሠራ ናቸው። እዚህ

ባይ ቋሚ ምስጢሮች በጥንቃቄና ውበት በተሳበሰ መልኩ የተሰዩ ዓይነት ቅርጽ ያሰቸው መስቀሎች ተሥሰውባቸው ይታያሉ እነዚህን ሥዕሎች የሣሉ ሠዓሲያን ከሣሉዋቸው ሥዕሎች ለመረዳት እንደሚቻለው ሠዓሲያኑ እንኳ ሕይወታቸውን ስክርሳቸስ የሰጡ መሆናቸውን ነው።

በዚህ ቤተክርስቲያን ውስጥ ከሚገኙ ቅርሶች መካከልም ካህናት ለዘመናት እያወጡ ሲያሳዩ የኖራት እንደ በተሰዩ ህብረ ቀሰማት ያሸበረቀ መሐረብ ያሳይዎታል። እንዲህ ዓይነቱ የጥበብ ውጤቶች እንኳን በዚያን ዘመን ይቅርና በእሁት ቴክኖሎጂ በበሰጸገበት ዘመን እንኳን ለመሥራት አዳጋች መሆኑን እንረዳለን። እነዚህን ሴሎችንም አስደናቂ ነገሮችን በቤተ ደብረ ሲና ውስጥ ሲገቡኝ ይቅፃና ወደ ሌላኛው የገብኝት ምዕራፍ ይሸጋገራሉ።



ቤተ ጉልጉታ

ቤተ ጉልጉታን የምናገኘው የደብረሲናን ቤተክርስቲያን ይተን ብዙም ሳንርቅ ወደ ሰሜን አቅጣጫ ስንዞር የደብረ ሲና ግንቅያ ሆኖ እናገኛለን። ቤተ ጉልጉታ እንደ ገደገደ ብቻ አት ናት። ይህንንም ገደገዳ በቤተክርስቲያኑ ምዕራብ ገጽ በኩል እናገኛለን። ካህናቱ በቤተ ጉልጉታ ውስጥ ሦስት ታቦታት ይኖራቸውን ያስረዳሉ። በዚህ ምክንያት አንዳንድ ምዕመናን ቤተ ጉልጉታ በየትኛው ታቦት ስም እንደ ታገጸች ሳያውቁ ጥርተው ገርታ ሲፈጥርባቸው ይስተዋላል።

ጉልጉታ የሚለው ቃሉ የአረማይክ ሲሆን ትርጉሙም ራስ ቀስ ማለት ነው። በታው ከኢየሩሳሌም ቅጥር ውጥ መንገድ እጠገብ ነው። በዚህ ሥፍራ የዓለምን ጋጢኦት ገሰጠገደው አማካኝው በግ ኢየሱስ ክርስቶስ ተስቅሎታል ይኸዳምና የሌዋን የኦዳ ደብዳቤ የተቀደደው በኦግዚአብሐር እና በሰው መካከል የነበረው የጥል ገደገዳም የተወገደው በዚህ ቤተ ጉልጉታ ላይ ነው። ለዚህም ነው ቅዱስ ሳልደበሳስ በምድረ ክሰራኤል ያለውን ጉልጉታን እናበብ ዘንድ በምድረ ኢትዮጵያም ጉልጉታን ያዘጋደሳን።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ገጽታ

የቤተ ጉልጉታን በውጥ በኩል ያለውን ገጽታ ስንመለከት ገደገዳው ልሳሳ ሳለው እና እንደ ሌሎች ሕንጻ ቤተክርስቲያኖች

ባልሆነ መጠነኛ ውበት የተገጠ ነው። ቤተክርስቲያኑን በደቡብ አቅጣጫ በኩል ግድግዳ አጠገብ ሆነን ስናየው በድንቅ አቀራረብ የታነጹ መስኮቶችን እንመለከታለን። እነዚህ በድንቅ አቀራረብ የተቀረጹ ሁለት መስኮቶች ብርሃን እንዲሰጡ ተደርገው የታነጹት። በስተ ግራ በኩል ባለው በሽንደኛው መስኮት የሚገባ ብርሃን በቤተ ጉልጉታ ውስጥ ስሚገኘው « ሲዮሎስ ቤት (መቅደስ) ሲሆን በሁለተኛው በስተቀኝ በኩል የሚገባው ብርሃን ደግሞ « ሰሥሳሊ ቤት » (መቅደስ) ብርሃናቸው ያስተሳስፋሉ።

ውስጣዊው የቤተክርስቲያኑ ገጽታ

ወደ ቤተ ጉልጉታ ውስጠኛው ክፍል ስንገባ በሦስት በሦስት ምስራቆች እየተደገፈ ሁለት የቅኔ ማኅላቶች እናገኛለን። በቤተክርስቲያኑ ውስጠኛው ክፍል በስተ ምሥራቅ በኩል ባለው መቅደስ ውስጥ «የኢዮሎስ ቤት» በስሜን በኩል ደግሞ « የኢዮሎስ ክርስቶስ መቃብር » ተብሎ የተሰየመ ቦታዎችን እናገኛለን። እነዚህ ቦታዎች ብዙም ባይሆን በጥቂት ተውብው እናያቸዋለን።

ቤተ ሚካኤል

ይህ ቤተመቅደስ ወደ ሚገኘበት ክፍል ሲተኛ አይገቡም በቤተመቅደሱ ውስጥ ሁለት መናብርት አሉ። በስተ ቀኝ በኩል ያለው የታቦተ ቅዱስ ሚካኤል ሲሆን በስተ ግራ ያለው ደግሞ የታቦተ ቅዱስ ሳሊቦሳ ነው። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ከሌሎች ፍልፍል አብያተ ክርስቲያናት በተስዩ መስኮ በዚያው በቤተመቅደሱ ዙሪያ የተቀረጹ አስደናቂ ምስሎችን እናያለን። በግራ ስድስት በቀኝ ስድስት በደምር ዓለራ ሁለት የሆኑ አና አስራ ሁለቱን ቅዱሳን ሐዋርያት የሚወክሉ ቅርጾች ይታያሉ። ከዚህም ሲላ ቅዱስ ሳሊቦሳ ከተቀበረበት መንበር አጠገብ የገታችን እና መድኃኒታችን የኢዮሎስ ክርስቶስን ግንዛት የሚያመስክት የአንድ መስክ ሐውስት ተቀርጾ እናያለን። ከዚህ ሐውስት ግርጌ የአንድ መስክ ሐውስት አለ። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ያሉት ዓምዶች / ምስራቆች / በእያንዳንዱ ላይ ባለ አራት ማዕዘን ቅርጽ መስቀል ተቀርጾቸዋል። የቤተመቅደሱ ክፍተኛ ቀመት ፮ ሜትር ከ፳፱ ሳንቲ ሜትር ነው። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ግራም የሆኑ መስቀሎች እና ገዋዩ ቅዱሳት ይገኛሉ። በተስይ ቅዱሱ ገንብ ሳሊቦሳ በጸሎት ግዜ ይደገፍበት የነበረ የመስቀል መቋሚያው የቅዱሱ አስከሬን ያረፈበት መካነ መቃብር የሚገኘው በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ነው። በቤተ ሚካኤል ውስጥ በሚገኘው የቅዱስ ሳሊቦሳ መንበር ከሚገኘበት በስተ ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ በሚገኘው በር በኩል ወደ ውስጥ ሲገባ የቅድስት ሥሳሊን ቤተ መቅደስ እናገኛለን።

የሥላሴ ቤተ መቅደስ

ይህን በአጋዕዝተ ዓለም ሥላሴ ስም የታነጸውን ቤተ መቅደስ የምናገኘው የጉሰጉታን ቤተ መቅደስ ዋና በር አልፏን በምሥራቅ በኩል ወደ « **ቤተ ኢየሱስ** » በሚያመራው ሥፍራ ላይ ነው። ወደ አዚህ ቤተክርስቲያን የሚገባው ቀደም ሲል በምዕራብ በኩል የአዳም መካነ መቃብርን ተሸገሮ ነበር። አሁን ግን ወደ ቤተክርስቲያኑ የሚገባው በደቡብ በኩል ወደ ቤተ ማርያም ቤተክርስቲያን በሚያሰክደው መንገድ በኩል ሆኖአል። በአጠገቡ ያለው ወደ መጃመራዎው ቤተክርስቲያን የሚያመራው በር ወደ ደብረ ሲና ወይም ቤተ ሚካኤል ያደርሳል። ይህ ቤተመቅደስ በቅዱስ ሳልደበላል አጠቃቀም ክርስቲያናት ውስጥ ከሚገኙት ቤተ መቅደሶች መካከል ከፍተኛ ጥንቃቄ የሚታደበት ነው። ቦታውም ለአይታ ብዙም አይፈቀድም። ውስጡን ገብተን ያየን አንደህን የቤተ መቅደሱ ገደገዳ ሁለት ሦስተኛው በመጋሪያ የተሸፈነ ነው። ይህ ቦታ ከቅድስናው የተነሳ ለካህናቱ አንኳን ዘወትር ገልጽ አይደለም። የመላሰሚያ ሥፍራው በአጠቃላይ ከዓለት የተሠራ ነው። የታችኛው ምሳሌ ጣሪያውን ደገፎ በመያዝ ያገለግላል። በውስጡ ማለት ከመንበረ አጠገብ በስተገራና በስተቀን በኩል « **ክርስቶስ** » እና « **ዳረቅሊመስ** » የሚል ጽሑፍ ይታያል።

የቅድስት ሥላሴ መንበረ ታቦት ያለበት ቤተመቅደስ የውስጡኛው ክፍል ህንጻ ርዝመት ፤ ሚትር ከጩኔ ሳንቲ ሚትር ሲሆን ወርዶም ፎ ሚትር ከጩ ሳንቲ ሚትር ነው። የቤተመቅደሱ መገቢያ በር በቀስተ ደመና መሰክ የተሠራ ደጃፍ ያለው ሲሆን የዚህም ደጃፍ ቀመት ፤ ሚትር ከጩኔ ሳንቲ ሚትር ሆኖ ወርዶ ደግሞ ርቺ ሳንቲ ሚትር ነው። ከመናብርቱ ፊት ለፊት ቤተ ማርያም ውስጥ አንዳየነው ዓይነት በጥንገ ድርብ የተሸፈነ የብርሃን ዓምድም ይገኛል። የዓምድም ቀመት ፎ ሚትር ከጩኔ ሳንቲ ሚትር ሲሆን ወርዶ ፶፮ ሳንቲ ሚትር ነው። ከአዚህ ዓምድ ፊት ለፊት ፫ የድንጋይ መናብርት ይገኛል። አንዚህም የድንጋይ መናብርት የአግዚአብሔር አብ የአግዚአብሔር ወሰድ የአግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ታቦታት መቀመጫ ናቸው። የመናብርቱም ርዝመት ቀመታቸው የአያንዳንዱ ፳፮ ሳንቲ ሚትር ሲሆን ወርዶቸውም ፳፮ ሳንቲ ሚትር ነው።

በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን የተሠሉትና ከመንበረ በስተደርብ ያሉት ቅዱሳን ሥዕሎች ግን ውድመት ገጥሟቸዋል። ነገር ግን የሚያሰደንቀው በዘመት የነበሩ ሠዓሲዎን በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ የተጻፉ ታሪኮችን ወደ ሥዕል ለመገልበጥ የሚያደርጉት ሙከራ ነው። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥም ይህን ሙከራ አድርገዋል። በተለይ በትንቢተ ዳንኤል በምዕራፍ ፮፣ ፱ ላይ የምናገኘውን ታሪክ ሙሉ በሙሉ ወደ ሥዕላዊ መገሰጫ ለመቀየር ያደረጉት ሙከራ በጥቅም የሚያሰደንቅ ነው።

ሌላው መካከላቸው የመቅደሱ ክፍል ውስጥ በሚገኘው መንበር አካባቢ የምናየው አራት ክንፍ ያላቸው ኪረቤሎች ደንቅ ጥበብ ነው። እነርሱም አርባአቱ አንስሳ ተብሎው የሚታወቁትና የሥላሴን ዙፋን ተሸክመው የሚኖሩት የአርባአቱ አንስሳ ምስል ነው።

ወሰብሐት ስእንዲአብሔር

የአዳም መካነ መቃብር

ይህን የአዳም መካነ መቃብር ምሳሌ የሆነውን ቅዱስ ሥፍራ የሚያገኙት በቤተ ጉልጉታ ምዕራባዊ አቅጣጫ ሲመለከቱ አንድ ትዕቅ አና አራት ማዕዘን ቅርፅ ያለው ደንጋይ ቆሞ ያያሉ። ይህ ደንጋይ ነው አንገዲህ የአዳም መካነ መቃብር ምሳሌ። ደንጋዩን ቀርቦ ሲመለከቱት ውስጡ የተባረባረ ነው። ቤተክርስቲያን አባታችን አዳም የተቀበረው በምድረ አሰራር በማዕከሉ ምድር በቀራንዮ አደባባይ አንደሆነና አንዲያውም ክርስቶስ መድኃኒታችን የተሰቀለው በመስቀሉም ስር ተሥሎ የምናየው የራስ ቅል ወይም የአፅም ምዕክት ሥዕል የአዳም አንደሆነ ነው የምታስተምረው። ነገር ግን በቅዱስ ሳይበገሳ የሚገኘው የአዳም መካነ መቃብር የቀራንዮው ምሳሌ ነው።

ይህ የአዳም መቃብር የተባለ ቦታ በመሬት ላይ ያለ ወሰሱ በምዕራብ በኩል ባለው ቦታ ላይ ለምናገኛቸው አብያተ ክርስቲያናት አንደ መገቢያ በርነት ያገለግላል። የወሰሱ የላይኛው ክፍሉም ደግሞ ሰባህታውያን፣ ስመናንያን መጠለያ ሆኖ ያገለግላል። ስመካነ መቃብሩ በደቡብ ውበት የሰጠው ደግሞ በመስቀሉ ቅርጽ ተባብሮ የሚታየው ሥፍራ ነው። ከመካነ መቃብሩ በስተምሥራቅ በኩል አንድ ስፊ ቀዳዳ አለ። ይህ ቀዳዳ

አገልግሎት አለው። አገልግሎቱም የፀሐይ ብርሃን ወደ ውስጠኛው ክፍል ዘስቆ እንዲገባ ይረዳል። ከበረ ከፍ ብለው አስከ ሥላሴ ቤተ መቅደስ ድረስ የተቀቡ ምስሎች ተሰቅለው ይታያሉ። በግድግዳው ላይ በመስቀል አምሳያ የተቀረጹት የመቋቋሚያ እና መጻሕፍትን የያዙ የቅዱሳን ምስል መኖርም ለቦታው ውበት አገናጽፎት እናገኛለን።

ቤተ አማኑኤል

ቤተ አማኑኤል ፲፮ X ፲፪ X ፲፪ ሜትር በሆነ ደንጋይ ተጠርበው የአክሱምን ሐውልት በሚመስሉ ቅርጾች ዓይነት የምድር ቤትና ፎቅ መስኮች ተበድተውስት የታነጸ ቤተመቅደስ ነው። ይህ ቤተክርስቲያን በአካባቢው ካሉት አብዮተ ክርስቲያናት መካከል ትክክለኛ ደዘቱን ይዞ ይገኛል። በተለይ የታሪክ ተመራማሪዎችና የኪነጥበብ ሰዎች በቅዱስ ሳቢቦሳ ቤተመቅደሶች ውስጥ ሲዘዋወሩ እንደ ቤተ አማኑኤል ቤተክርስቲያን ህሊናን የሚጫን አዎገኝም። ውስጡ አራት ዓምዶች ያሉበት አዳራሽ ወደም ስፊ ክፍል ሲሆን ወደ ሰንተ የሚያወጣው ደረጃም ከዚያው ከዓለቱ ተጠርቦ የተሠራ ነው።

ውጫዊው የቤተክርስቲያን ገጽታ

ቤተ አማኑኤል ገና ወደ ቅጥር ገቢው እንደገባን የተዋበ እና በሚያብረቀርቅ ደማቅ ቀይ ቀስም ያለውን ቤተመቅደስ እናያለን። ቤተክርስቲያኑ ተፈሰፍሎ የተሠራው ከቀይ ሸክሳ ዓለታማ ደንጋይ ውጤት ነው። የቤተክርስቲያኑ ግድግዳዎች የተሠሩት ወደ ጉን እና ወደ ሳይ በተመሳጠሩ ሥራዎች ነው። በሦስቱም መገቢያ በርች አካባቢ ቀመው በአትኩሮት ሲመሰከቱትጋደል የሚል እድታ ይታያል። በሦስት የቀሰት ቅርጽ የተዋቀሩ መስኮች ይታያሉ። በእነዚህ መስኮች ከሰረፈው እና ከሳይዳው ክፍላቸው ሳይ የተቀረጹት መስቀሎች የግሪኮች መስቀል ዓይነት ነው።

የበሮቹም ሳንቃዎች በወፍራሙ ተጠርበው በዓስቱ በር መድረክና ጉበን ተሹሰው የገቡ ናቸው። ይህም ከቅዱሱ የአሠራር ጥበብ የተነሳ እነዚህ በሮች ለምንት መቶ ዓመታት ያህል ሲቆዩ ምንም ዓይነት የመናወጥ እና የመጉሰቅፊ መልክን አስከ አሁን ድረስ አሳላዩም። ግራም ድንቅ ነገር።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ

በውስጠኛው የቤተመቅደሱ ክፍል ግድግዳውን ተገን ያደረጉ መስኮቶች እና በሮች የውስጠኛውን ክፍል እንዲያንጸባርቁ ተደርገው ነው የተሠሩት። በውስጠኛው የቤተክርስቲያኑ ክፍል አራት የተስተካከሱ አራት ደግሞ በሦስት ማዕዘን ቅርጽ የተሠሩ ምስሎች ይገኛሉ። በደቡባዊው የመቅደሱ ወሰን አካባቢ በአጉራባች ከሚገኘው ከቤተ መርቅረዎስ ጋር የሚያገናኝ ሞሻ አለ። የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ክፍል ሳይ ለጸሐይ ብርሃን ተብሎ የተቀረጸ ቀዳዳ አለ። በቤተክርስቲያኑ አንዳንድ ክፍሎች ውስጥ የመነሳትና ወደ ሥፍራው የሚመጡ ምዕመናን መቃብሮች ይገኙበታል። በእነዚህ መቃብሮች ውስጥ የተቀበሩት ክርስቲያኖች « በተቀደሰው ከተማ » በመቅየት ያረፉ ክርስቲያኖች ናቸው። በዚህ የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ክፍል በኩል ውስጥ ሰውስጥ ከቤተ መርቅረዎስ ቤተክርስቲያን ጋር የሚያገናኝ መንገድ ያገኛሉ። በአጠቃላይ የዚህን ቤተመቅደስ ሕንጻ ሥራ ሲመሰከቱ ውስጡ ቢያድረ ሁሉ ጊዜ ድንቅ ነው።

ቤተ መርቅረዎስ

የቤተ መርቅረዎስ ቤተ መቅደስ ቅዱስ ሳዕደበሳሴ ካነጻጽው ዓሰራ አንዱ ፍልፍል አብያተ ክርስቲያኖች መካከል አንዱ ነው። ቤተመርቅረዎስ በወቅቱ በምን አይነት ቀለም ተውቦ እንደነበር ሰማወቅ በአሁኑ ወቅት ትንሽ ያስቸግራል። ቤተመቅደሱ በስማዕቱ ስም ከመሰየሙ በፊት የፍትህ አገልግሎት ይሠራበት እንደ ነበር በቅርቡ የተገኙ አንዳንድ መረጃዎች ይጠቀማሉ። ከእነዚህ መረጃዎች መካከልም በታችኛው የሕንጻው ክፍል ውስጥ የተገኙ የአግር ብረቶች በቂ ምሥክሮች ናቸው። ምናልባት ይህ ህንጻ በዚያን ዘመን የነበሩ መኳንንቶች የሕንጻውን የተወሰነ ክፍል ስዚሁ አገልግሎት ይጠቀሙበት ነበር የሚሰውን ግምት ያጉላዋል። ያም ሆነ ይህ ሕንጻው በአሁኑ ወቅት ሙሉ በሙሉ ስመንፈሳዊ አገልግሎት የሞሰ ነው። የቤተ መቅደሱን ውስጣዊ ደዘታ ሰንመስከት እንደተቀረጹ አብያተ ክርስቲያኖች ቁጥራቸው የበዛ እና ውብ የሆኑ ጥበባዊ ሥራዎች ባይታዩበትም በመጠኑም ቢሆን ድንቅ የሆኑ ሥራዎችን አናደለን።

ይህ ቤተ መቅደስ ሰረጅም ግዜ በመፍረሱ ምክንያት ታቦተ መርቅረዎስ እስከ ንዋዩ ቅዱሳቱ በቤተ አማኑኤል ውስጥ ተደብሎ የኖረ ነው። ነገር ግን የሰማዕቱ ቅዱስ ማርቅረዎስ ታቦት እና ንዋዩ ቅዱሳቱ ወደ ነበሩበት ቤተመቅደስ የተመሰሉት በ፲፱፻፲፱ ዓ.ም በአካባቢው ሕዝብ እና ካህናት ገንዘብ ጊዜያዊ መጠለያ ተሠርቶላቸው ነው። በቤተ መቅደሱ በመቅደሱ እና

በማጎሰቱ ውስጥ ገጅ ግምገማ (ምስሎች) አሉት። ከዚህም ሲላ ጂ ከመቅደሱ ውጪ ጣሪያቸው ፈርስ የቆሙ ጅ የወደው ጆ ስምዕክት ያህል መሠረታቸው የቀረ ጆ ግምገማ አሉ።

በሥዕል ደረጃ ከምስሎች ዝቅ ብሎ ስድስት ነገሥታት ወይም መነካሳት በአዳኝቸው የሚያምሩ መስቀሎችን ይዘው የሚያሳይ ሥዕል አናዳለን። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ተወዳጅነት ያላቸው የቀስም አጣጣል ሥራዎችም ይታያሉ። አንዳንዶቹ አንዲያውም አድስ አገኝተው በአዲስ አበባ ብሔራዊ ሙዚየም ውስጥ ይገኛሉ። እነዚህ የቅብ ግደነቶች እስከ ገገኛው ክፍለ ዘመን መገቢያ ድረስ በጉንደር በነበረው ሥርወ መንግሥት ዘንድ ተወዳጆች የነበሩ ናቸው። በቤተ መቅደሱ ውስጥ ከምናገኛቸው ቅዱሳን ሥዕላት መካከል እመቤታችን ቅድስት ድንገል ማርያም ስጂ መደጋጎ ግስምን እንደታቀፈች፣ የገታ ሐማማቱ የአሸህ አክሲስ በራሱ ላይ እንደደፈሰት፣ እና ሌሎችም የቅዱሳን ምስሎች ይገኙበታል። የታሪክ ምሁራን እንደሚሉት ከሆነ እነዚህ የሥዕል ጥበባት የፈለቁት ከገገኛው እስከ ገገኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ እንደሆነ ይናገራሉ። ሕንፃ ቤተክርስቲያኑ በስሙ ተሰይሞ ለሰምናገኛው ሰማዕት ታሪክ በግድቱ ገደብ ሰማዕታት በሚል ርዕስ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ስብከተ ወንጌልና ሐዋርያዊ ተዕዛዝ መመሪያ ዕዳ አትም በአስቃ ነቢዩ ዕዑል ዩሐንስ ተዘጋጅታ መጋቢት ፩ ቀን ገገኛው ግምገማ ግምገማ ስንግብ ከበቃቸው እና ባለ ገገኛው

ከሆነች አነስተኛ መጽሐፍ ላይ ያገኘሁትን ታሪክ በማሳጠር ከዚህ እንደሚከተለው አቀርባለሁ።

ቅዱስ መርቅራዎስ የመጀመሪያ ስሙ ፒሱገዳር ይባል ነበር። ፒሱገዳር ቃሱ ሳቲን ሲሆን ትርጉሙም ታማኝ ሐቀኛ ማለት ነው። ቅዱስ መርቅራዎስ የተወሰደው ጣፃት ከሚያመልኩ አረማውያን ቤተሰቦች በገገኛው ግምገማ ነው። በዚህ በገገኛው ክፍለ ዘመን ላይ ደግሞ የክርስትና እምነት አየተሰፋፋ ስለመጣ ቤተሰቦቹ ክርስቲያኖች ይሆናሉ። ቅዱሱም ካደገ በኋላ እምና ተጠመቀ። ስሙ ግምቀቱም መርቅራዎስ ተባለ። መርቅራዎስ ማለትም የአየሱስ ክርስቶስ አገልጋይ ማለት ስለሆነ ቋሚ መጠሪያ ስሙ ሆነ። በሲሳ በኩል ደግሞ በአንገሊዞች የተጻፈው ገድስ ቅዱሳን (ባዮግራፊ እፍ ሴንትሰ) ዜገነቱ ኢጣሊያዊ ሲሆን ስሙም መርኮርዮ እንደሆነ የአባቱ ስም ሱሪዮ የሌለው ስምም ክርስቲና እንደሚባል ገልጸዋል።

ሲሳው በሀገራችን ህዳር ፳፮ የሚገኘው መጽሐፈ ስንክሳር ደግሞ የአባቱ ስም ናጎ የሌለው ስምም ታቦት የራሱ ስምም መርቅራዎስ እንደሚባል ይገልጻል።

በዚያን ዘመን ውትድርና የተወደደና የተከበረ ስለነበር ቅዱስ መርቅራዎስም ዳክዮስ ስተባለ ንጉሥ ወታደር ሆነ። ዕለት በዕለትም በሚያሳየው ወታደራዊ ሥነ ሥርዓትና በሚፈጽመው ደብዳቤ ከሌሎች ወታደሮች ይልቅ በንጉሡ ዘንድ ተወዳጅነትንና ባሰሟልነትን አገኘ። ዳክዮስ ጠላቱን ድል አደርጎ በተመለስ ቁጥር

ድል ያስገኘሱት አግዚአብሔርን በመዘንጋት ድል አስገኝዎቹ ጣፃታት እየመሰሰሱት ከጦርነት መልስ ሰጣፃታት መሥዋዕት ያቀርብ ነበር። ከዕለታት አንድ ቀን ዳክዮስ መርቆራዎስን አስከትሎ ዘመተና ጠላቱን ድል አድርጎ ይመሰሳል። ንጉሡም አንደኛው ሰጣፃታት ከሰጣፃትና ከአሰታት ጋር የምሰጋና መሥዋዕት አቀረበ። ከደስታው ብዛት የተነሣም ብዙ አንስሳትን በየአይነቱ አየመሬጠ ሠዋ።

ቅዱስ መርቆራዎስም ይህን በማየቱ አዘነ። የንጉሡንም አረማዊነት በሚገባ ተረዳ። በዚህም የተነሳ ንጉሡ ወደ አዘጋጅው ግብዣ ሳይሄድ ይቀራል። የመርቆራዎስን ወደ ምሣ ግብዣ ያስመምጣት ያየ ወታደሮችም ወደ ንጉሡ ቀርበው ንጉሥ ሆይ እኛ ትእዛዝህን አክብረን ሳቆምከው ጣፃት ሰግደን በጠራኸን የምሣ ግብዣ ሳይም ሰንገኝ ታማኝ ባስሟልህ መርቆራዎስ ግን ትዕዛዝህን በመናቅና አንተንም ባስ ማክበር በዚህ ታላቅ ግብዣ ሳይ አስተገኝም። አንዲያውም አንተ የምታመልካቸውን ጣፃታት የሚያመልክ እይመሰሰንምና አስተዳዩት ስጥበት ብለው ነገሩት።

ንጉሡ ዳክዮስም በቅዱስ መርቆራዎስ ሳይ የቀረበውን ከስ ካደመጠ በኋላ ቅዱስ መርቆራዎስን አስጠርቶ ስለምን ሰጣፃት እንዳልሰገደ መሥዋዕትም እንዳሳቀረበ እንዲሁም ወደ ግብር ሰምን እንዳልወጣ ጠየቀው።

መርቆራዎስም የንጉሡን ንግግር በጥሞና ሲያደምጥ ከቆየ በኋላ ሳይፈራና ሳይደነገጥ በድፍረት እንዲህ አለው። ንጉሥ ሆይ ! አንኳንስ እኔ ሰጣፃታትህ ልሰግደና መሥዋዕት ሳቀርብ አንተም እንዲህ በማድረግህ አዝናሁ ብሎ መሰሰሱት ፤ ነገር ግን እኔ አግዚአብሔርን አመልካለሁ። ስኦርሱም እሰግዳለሁ። አንዲያውም እኔ ከዛረ ደምር የአንተ ባስሟል አልሆንም ብሎ መሣረደውንና ትጥቁን ፈትቶ ተቀብሶን ብሎ ወረወረሰት። ንጉሡ ዳክዮስም የዚህን ታማኝና የክርስቶስ ወታደር ንግግር ካደመጠ በኋላ ጥፍሮቹን ጠርቶ በግርፋት እና በአስራት እንዲያስቃዩት አዘዘ።

ቅዱስ መርቆራዎስም በእስር ቤት ሲሰቃይ ሳለ የሮም ዜጋ ሆኖ በመታሰሩና በመለቃየቱ ይህን ጉዳይ የሮም ነገሥታት የሰሙ አንደሆን ኃይላቸውን አንስተው ያጠፋናል፤ እኛም እነሱን ማቋቋም ስለማይቻላን ግዛታችን ሰፊ ነውና በጽኑ አስራትና በግዛት እንዲሰቃይ ወደ ቂሣርያ እንሳከው ሲሉ ተማክሩ። ንጉሡ ዳክዮስና አማካሪዎቹ በዚሁ ኃላብ በመስማማታቸው ታማኙ ሰማዕት ወደዚህ አገር ተሳኩ ።

ቂሣርያ ክርስቶስ በምድር ሳለ በአስራኤል አገር ሮማዊ የአገር አስተዳደር ዋና መቀመጫ ናት። አብዛኛውን ጊዜ የአገር አስተዳደሪው በቂሣርያ እየኖረ እንዳንድ ጊዜ ብቻ ወደ ኢየሩሳሌም ይወጣ ነበር። በዚህ ምክንያት ቅዱስ ዳውሱስ በቂሣርያ በሁለት አገር አስተዳደሪዎች ፊት ቀርቦአል የሐዋ. ሥራ

ጸፎ፣ጸፎ ፣ ጸፎ፣፤ ፤፤፣ጸፎ ፣ ፤ ቅዱስ ዳውሎስ በዚህቸው በቂሃሪያ ስሁስት ዓመት ታስሯል የሐዋ ጸፎ፣ጸፎ። ከተማዋ የሮሜን ንጉሥ ቂሃርን ለማክበር በንጉሥ ሄርዶስ የተሠራች ናት። በዘመናዊ አስከ መቶ ሺህ ህዝብ ይኖርባት ነበር። በዚህቸው ከተማ የወንጌል ሰባኪው ፊሊዶስ (የሐዋ.ሥራ ፳፣፱፤ ጸፎ፣፳) የመቶ አስቃው ቆርኖሊዎስ እኒህ ሁሉ በቂሃሪያ ይኖሩ ነበር።

ቅዱስ መርቅሪዎስ በቂሃሪያ አስር ቤት መከራውን አና ሥቃዩን አየተቀበለ በአስር ቤቱ ውስጥ የሚገኙትን አስረኞቹንም ወንጌል አያስተማረ ከአረማዊነት ወደ ክርስትና እምነት አየሰወጠ ለላስቸገራቸው ኅዳር ጸፎ ቀን ፫፻፲ ዓ.ም በሰይፍ ተከሰሱ በሰማዕትነት አርፏል።

ይህ ከላይ መንፈሳዊ ተጋድሎ የፈጸመውን ታላቅ ሰማዕት የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ለመታሰቢያ ይሆነው ዘንድ ቤተክርስቲያን በሰሙ አሳንዳ ስሙን ለዘላለም ለታነሰ ትኖራለች።

የሰማዕቱ ረድኤትና በረከት ይደርብን አሜን !

ቤተ አባ ሲባኖስ

ቤተ አባ ሲባኖስ የሚቆጠረው ከአስራ አንዱ የቅዱስ ሳሊባሳ ፍልፍል አብያተ ክርስቲያናት ጋር ቢሆንም ቤተ መቅደሱን ግን ያነጻጽው የቅዱስ ሳሊባሳ ባስቤት ቅድስት መስቀል ክብራ ናት። ቅድስት መስቀል ክብራ እንደ ቀን ሲሊት በሐሰሚ ቤተክርስቲያን በቅዱስ ሚካኤል ተራዳኢነት እንደሚታገዝው ለሰተመለከተች ከዚህ የተነሳ አሷም በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በገዳም የምንኩሰና ሕይወታቸው ታዋቂ ሰሆኑት ለአባ ሲባኖስ መታሰቢያ ይሆን ዘንድ ይህን ድንቅ ቤተክርስቲያን እንዳለች።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ገጽታ

ቤተክርስቲያኑን ከደቡብ አቅጣጫ ሁነው አየቀረቡ ሲመጡ ጨለምሰም ባለ ሞሻ የተከበበውን ግድግዳ ያገኛሉ። በዚህ ግድግዳ ላይ የሚታዩ አንዳንድ የጥበብ ሥራዎች የጥንቱን የአክሱማውያንን የጥበብ ውጤት በገሀድ ያዩበታል። የቤተክርስቲያኑ የላይኛው ክፍል አንዳስ እፈር የሰበሰ መራት ሆኖ መቅደሱ ዙሪያውን ከዓለት እንደ ሞሻ ተፈልፎ በሚያምር ቅርጽ ታንዶ ይገኛል። በዚሁም አሠራሩ ቤተክርስቲያኑ በሞሻ ውስጥ ለሚታነዱ እብያተ ክርስቲያናት ግራም ምሳሌ የሚሆን ነው። ከላይ እንደተገለጸው የቤተክርስቲያኑ ጣሪያ ከሞሻው ጋር አብሮ የተሠራ በመሆኑ የሚያሳየው ነገር የሰም። ነገር ግን የተቀረት ሦስት ክፍሎች በሞሻ የተከፋፈሉ ናቸው። በተለይ

ሁለተኛው የታሪኩ ስራዲዎች ደግሞ እንዲህ ይላሉ (ሰዩትኛው ቤተመቅደስ እንደሆነ ባይታወቅም) ማሻው ሰቅዱስ ቀርባን የሚሆነው ህብስት የሚዘጋጅበት (ቤተሰሌም) ነው ብለው ያስረዳሉ።

ሦስተኛዎቹ ወገኖች ደግሞ በበኩላቸው እንዲህ ይላሉ ስሚያስረዱት ታሪክም ምክንያት አድርገው የሚያቀርቡት በማሻ መሀል ቅሞ የሚታዩትን ምስሰ ነው። በዚህም ምክንያት የተነሳ ይህ ቦታ የቅዱስ ንጉሥ ሳልደበላል የፈረሰ ግርግም ነው። ምስሰውም የፈረሱ ማሰሪያ ነው ብለው ያስረዳሉ። ነገር ግን ይህን ቦታ ስንመለከተው ከአቀማመጡ ጀምሮ ቦታው ሰፈረሰ መግቢያነት የተመቸ ሥፍራ አይመስልም። ነገር ግን ከታሪኮች በመነሳት ደብረ ርህን የረገጠ ሁሉ ቦታዋን ዓይቶ ሲደነቅባት የሚችልበት ቅዱስ ሥፍራ ናት ቤተሰሌም።

ቤተ ገብርኤል ወረዳኤል

የአዚህ ቤተክርስቲያን መግቢያ የሚጀምረው ከቤተሰሌም የጸሱት ቤት ፊት ሰፊት በምሥራቅ በኩል ነው። ይህን መንገድ ይዘን ሦስት ደረጃዎች እንደ ተሻገርን በአከሱማውያን የአጅ ጥበብ አሠራራር አምላያ ከተሠራው በር እንደርሳሰን። ዛሬ ዛሬ ወደ ቤተክርስቲያኑ የሚገባው በምሥራቅ በኩል ከቤተ አማኑኤል አጠገብ በሚገኘው ድልድይ ላይ ነው። ድልድዩ የባሕር ዛፍ ግንዶች ተረብርበው የተሠራ ሲሆን የድልድዩ ርዝመት ፲ ሜትር ነው። ይህን ፲ ሜትር ርዝመት ያለውን ድልድይ እንደተሻገረ በምሥራቅ አቅጣጫ የሚገኙ ማሻዎች ውስጥ ይገቡና ማሻውን እስፈው ከቅጥር ግቢው በላይ እስፈው ይደርሳሉ።

በሰሜናዊው አቅጣጫ ከውጥ ያለው ከዓለት የተሠራው መንገድ « የመንግሥተ ሰማይት መንገድ » የሚል ስያሜ ተሰጥቶታል። ይህ መንገድ ወደ ቤተክርስቲያኑ ጣፊያ ቀስ በቀስ የሚያደርስን ነው። ከዚህ በኋላ ግን ወደ ሌላ ቦታ መግቢያ መንገድ አናገኝም። በሰሜን አቅጣጫ በኩል ያለው የቤተክርስቲያኑ ቅጥር ግቢ የሚገኘውን ስገነት እንደልብ መመለከት ይቻላል። ከቅጥር ግቢው ወደ ታች ዝቅ ሥንል የውኃ ጉድጓድ እና ውስጥ ውስጡን የሚፈላ ውኃ አናገኛለን። አሁንም ደረጃዎቹን ይዘን ወደ ታች ስንወርድ ምስሰዎቹ የሚገኙበት አዳራሽ ይጠበቀናል። እዚህ ጋር ስንደርስ ነው እንግዲህ ወኃው

ዝቅ ወይም ከፍ የሚሰው። የዚህ ውታ እንቅስቃሴ እንደወራተ (በጋ/ ክረምት) ይወሰናል።

የዚህ ቤተክርስቲያን የአሠራር ባህሪ እና ሁኔታ ክሊሎቹ ቤተክርስቲያኖች ለይቶ ለመግለጽ በጣም ከበድ ይሳል። ቤተክርስቲያኑ ፎቅና ምድር እንዲሆን ታላቅ የተዘጋጀ ሲሆን ነገር ግን ምድር ቤት መሆን ይገባው የነበረው የታችኛው ወገኑ ቤት እንዲሆን ለሳልተፈለገ ድፍን ሆኖ ቀርቷል።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ገጽታ የዚህ ቤተክርስቲያን

ፊት ለፊት ገጽ በሚገባ የሚታየው በተቃራኒው ስሜን እቅጣጫ ከሚገኘው ስገነት ላይ ሆኖ ነው። በግድግዳዎቹ መስኮች ላይ ያሉት ቅርጻቅርጾች እስከ ዛሬ ድረስ ይዘታቸውን ሳይሰውጡ እንደሉ ናቸው። ሁለት ገጣ ገጦችን ለማስቀመጥ የተዘጋጁ ክፍተቶች በበርቶ ላይ ተበርቡረው ይገኛሉ። ከእነዚህ በተጨማሪ ተማሳሳይ ሥራዎች በአምስት መስኮች ላይ ይታያሉ። በሁለተኛው በርቶ ላይ ያለው ደረጃ ስፋት ያለው ነው። ከደረጃው ጠርዝ እንስቶ በዓለት እስከ ተሸፈነው የገቢው ክልል ድረስ ያለው ርቀት ፲ ሚትር ርዝማኔ ያህል ነው።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ ቤተክርስቲያኑ

ውስጣዊ ገጽታው ከውጫዊው የቤተክርስቲያኑ ገጽታ እንዳር ስንመለከተው እነሱት ሆኖ ነው የሚታየው። የቤተክርስቲያኑ

ውስጣዊ ገጽታ ላይ እንደማዳመድ የሚታዩት ከግድግዳው ላይ የተሰጠፉት ሦስት የሳቲን መስቀሎች ብቻ ናቸው። ውስጡ ሲታይ የተበረባረ መስቀሎች እና ትናንሽ ጉድጓዶች እዚህም እዚያም ይታያሉ። በአጠቃላይ በቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ገጣገጦች የሚታዩበት እጋጣሚ የሰም ማሳት ይቻላል። ስዚህ ችግር በቤተክርስቲያኑ ውስጥ በቂ መብራት እና ሥልጣ ሥራዎች ያለመኖራቸውም አስተዋጽኦ አለው። የቤተገብርኤል ወረራኤል ቤተክርስቲያን ከበዓላት ቀናት ውጪ የአምልኮ ሥፍራነቱ በጣምን የተረገገ ነው። ሌላው ቀርቶ ለማግኘት አገልግሎት የሚውሉት መቋሚያ እና ከበርዎች በአንድ ሥፍራ ላይ ተከማችተው ተደራርበውና ተጨናንቀው ይታያሉ። በዚህም የተነሳ እነዚህ ንዋዩ ቅድሳት ተገሳቀሰው ይታያሉ። ከዚህም በሻገር እነዚህ ቅርሶች ጥንታዊነታቸውና ከብራቸው ታውቆ በሚገባ ተጠብቀው የሚኖሩበት ሥፍራ ቢዘጋጅላቸው መልካም ነው እሳሰሁ።

ወስብሐት ስእገዚአብሔር።

ቤተ ጊዮርጊስ

ቤተ ጊዮርጊስ ቅዱስ ሳልደበሳል ካነጻቸው አብይተ ክርስቲያናት መካከል ከሁለት የቤተክርስቲያን ስብስብ ፈንጠር ብሎ ከመንደሮች ደቡብ ምዕራብ አቅጣጫ ሁለት ወንዞች ከሚገኙበት ሸንተረር አፋፍ ላይ ከሚገኘው ዓስታማ አካባቢ ነው የሚገኘው። ቤተመቅደሱ የመስቀል ቅርጽ ያለው ሆኖ እጅግ የሚያምር እና የሚያስደንቅ ነው።

ቅዱስ ሳልደበሳል በሁለት ስብስብ አብይተ ክርስቲያናት ውስጥ ያሉትን ህንጻ ቤተክርስቲያኖችን እንደ እንደጨረሰ ደሳለኝ ስለቤተክርስቲያን አሠራር ካህናቱ ሲገልጹ፤ ወዲያው ቅዱስ ጊዮርጊስ በሚያምራው ነጭ ፈረሶ ላይ ተቀምጦ ወደ ቅዱሱ ደመጣኖ በአርሱ ስም ቤተመቅደስ እንዳስተሠራ ይነገራል። ቅዱስ ሳልደበሳልም ወዲያው ከቅዱስ ጊዮርጊስ ይህን ቃል እንደሰማ ወደ እዚህ ዓስታማ ቦታ በመምጣት ይህን አስደናቂ ሕንጻ በቅዱስ ጊዮርጊስ ስም አገለገለ።

ወደ እዚህ ቅዱስ ሥፍራ የሚደረሰው መራት ስመራት በተሠራ በይ የውስጥ ስውስጥ መንገድ አማካኝነት ሲሆን ወደ ቤተክርስቲያን ግቢ ከገቡ በኋላ ትናንሽ ጠቅላይ ተገባዮች ጥገና ጥገ ላይ ያደሱ። በጠቅላይ ውስጥም አጽሞችን ያደሱ። በአውነቱ ከሆነ ወደ ሥፍራው የሚጓዙት ምዕመናንም ሆኑ ጉብኝቶች ቅዱስ ሳልደበሳል ካነጻቸው ሕንጻ ቤተክርስቲያኖች ሁሉ የቅዱስ ጊዮርጊስን ቤተክርስቲያን ህንጻ በንድፍ አወጣጡ እና

በድንጋይ አጠራረቡ ከሁሉም ቤተክርስቲያናት ያማሪ እና የተጣራ እንደሆነ ሁሉም ያስማሙበታል። ሥራውም እንዲህ ሲያምር የቻለው ደሳለኝ ካህናቱ ቅዱስ ጊዮርጊስ አራሱ በሰው አምሳል ተገልጾ ስለት በስለት ሥራውን ይከታተል ስለነበር ነው ደሳለኝ። እንዲያውም እስካሁን በዓስታ ላይ ተቀርጾ የምናየውን የፈረስ ክቲ በማሳየት የቅዱስ ጊዮርጊስን ከሥራው ያለመሰየት ያስረዳሉ። በዚህ ፈረስ ክቲ ላይ ያሰውንም የቅዱስ ሳልደበሳልንና የቅዱስ ጊዮርጊስን እሽቅድድምን የሚመለከተውን ታሪክም የሚነገረውን የሚያስረዱ ወገኖችም አሉ።

ቤተክርስቲያን በመስቀል ቅርጽ የተሠራ ሲሆን ወስሱም የተሰየ ሞዳስ (ቅርጽ) እንዳለበት ይታያል። እስገራሚው ነገር የቤተክርስቲያን ወስል እኩል ቅርጽ ባለው የመስቀል ቅርጽ (ምስል) የመሠራቱ ጉዳይ ነው። ወደ ቤተክርስቲያን የሚገባው በምዕራብ በኩል ሲሆን ከሁሉም የበለጠውን በር የምናገኘው ግን በምሥራቅ በኩል ነው።

የቤተክርስቲያን ውጫዊው ገደብ

ቤተ ጊዮርጊስን ከውጭ ሆነ ስንመለከተው እንደ እንደ ግንብ በመስቀል ቅርጽ የወጣ ሆኖ ውስጡ ተበርቡሮ ክፍል ያለው እይመስለም። ይህን ቤተክርስቲያን የተሰየ የሚያስመስሰው በምዕራብ፣ በሰሜን እና በደቡብ አቅጣጫ በኩል በሚገኙት በሮች እካባቢ የሚታዩ የጥበብ ውጤቶች ናቸው። ይህ ቤተክርስቲያን ከውበቱ የተነሳ ስለ ሳሊባ ሲነሳ ቦታውን

የማዳውቀው ሰው ሁሉ ቢተ ጊዮርጊስን በፎት ገራፊ በገሰትካርድ፣ በቲሸርቶችና በተለያዩ የማስታወቂያ ሥራዎች ሁሉ ላይ የሳሊበሳን ስብደተ ክርስቲያናት ወክሎ ስለሚቀርብ በሁሉም ሰው ስለሚኖር የሚታወቅ ነው። ቤተክርስቲያኑ በውጥ በኩል ያለው ጣሪያ ውበትን ከመሳበሉ በተጨማሪ በጣሪያው በስተሰሜን፣ በስተ ደቡብና ምዕራብ አቅጣጫ ያሉት አሸንዳዎች የዝናብ ውኃው በተገቢው መንገድ እንዲፈሰ ስለሚረዱ የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ አካል በተለይ ጣሪያው ውኃ ስለማያቀር (ስለማይገኝ) አይበላሽም አይገደም። በየበርቶ እና መሰከቶች የታችኛው ጠርዝ ላይ ያሉት የቅርጽ አወጣጣችን ስንመለከት አክሱም የምናያቸው ጥበቦች እዚህም በጥበብ ሥራው ላይ ተጽዕኖ እንዳደረጉ እንመለከታለን። በተለይ በዋነኛው መንገድ ላይ ያለው የፍሬም ቅርጽን ስንመለከት መልሱን እናገኛለን። ቤተጊዮርጊስን ዘመናዊ ጥበብ ያሳበሰው ሲሳው ገጽታው የግድግዳው ውፍረት ከጣሪያው ወደ መሠረቱ ሲወርድ ውፍረቱ አየጨመረ መምጣቱን በጣም ካልቀረቡት በስተቀር በርቀት ሰዓዶን ማዳገቱ ነው። በታችኛው የቤተክርስቲያኑ ክፍል ያሉትን ዘጠኙ መሰከቶች ገጣቸው አንድ ዓይነት ሁኔታ መጠነኛ ውበት ይኖራቸውና ወደላይ ያሉትን ዓሰራ ሁለቱን መሰከቶች ስንመለከት ግን ከውበታቸው በላይ በመስቀል ቅርጽ የተዋቡ ሆነው እናገኛቸዋለን።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ የህንጻው ውስጠኛ ክፍል ጣሪያውንና ቅስት ያላቸውን እራቱ ዓምዶች በተስተካከሰ ህብር ታንጻው እናገኛቸዋለን። በጥንቃቄና በእቅድ የተሠራ በመሆኑ ውስጥ ቆሞ ለሚመለከተው ሰው ቀለል የሚሰ ስሜት እንዲሰማው ያደረገዋል። ከውስጡም ያሉት የንድፍ ሥራዎች ረቂቅ መሆናቸው የውስጡ ቅርጽ ከውጥው ቅርጽ ጋር ተዘማጅነት እንዳለው በቀላሉ መገመት ይቻላል። እዚህ ውስጥ ራሱን የቻለ ምስል አይታይም። በምትኩ ሦስት ማዕዘን ያለው ቅርጽ ከግድግዳው ጋር ሆኖ ለቤተክርስቲያኑ ደጋፊ ሰጥቶ እናገኛለን። ከቤተ መቅደሱ በላይ በሚገኘው ጉሰላት ላይ የሚገኘው ገጣ ገጥ የተዋበው በድንጋይ ላይ በተቀራጸ ቅርጻ ቅርጾች ነው።

ለማጠቃለል ያህል ቅዱስ ሳልደበላሳ እነዚህን አብደተ ክርስቲያናት ለማገድ ከለማዳውያን መሳክነት እርዳታ ጋር ጆፎ ዓመት ነው የፈጸበት። በአጠቃላይ እነዚህን ፍልፍል አብደተ ክርስቲያናት መሥራት ያስፈለገበት አብይ ምክንያት በዘመኑ የነበረ ምዕመናን እንደ እሁኑ ዘመን የመገናኛው መንገድ ባልበለጸገበት ዘመን ከአምነታቸው ጽናት የተነሳ ስንቃቸውን ሰንቀው በአገራቸው የብዙ ወራትንና ዓመታትን አድካሚ ገዙ እድርገው እየረሳሉም በሚደረገው ገዙ አቅጣጫን ከለማወቅ፣ በሰንቅ ማለቅ ፣ በእውራ በመበላት ፣ በጸሐይ ሀረር ፣ በውኃ መሳት ፣ በሽፍታ ወ.ዘ.ተ እየጠፋም መንገድ ላይ እንደወጡ

የሚቀሩ ስለነበሩ ከዚህ አድራሻም በሚደረገው ጉዞ ፈንታ ዳግማዊት አድራሻምን ኢትዮጵያ ውስጥ በመፍጠር ኢትዮጵያውያን ምዕመናን ደስሞንም እድካሚ ጉዞ ቅዱስ ሳቢያው ወደ እነዳቸው ቅዱሳን ሥፍራዎች በመሄደ በረከት እንዲያገኙ የእግዚአብሔርንም ደንቅ ሥራ እንዲመሰክቱ የተደረገ ነው።

መቼም ቅዱስ ሳቢያው ሂደን የምንመሰክተው ነገር ሁሉ እንኳን አኛን የታሪኩን ባለቤቶች ይቅርና የውጭ ሀገር እንግዳችንም እንኳን ባሉበት ፈዘው እንዲቀሩ የሚያደርግ ቅዱስ ሥፍራ ነው።

ምዕመናን ሆይ ቢቻሉን በዓመት አንድ ጊዜ ለሰደት በቦታው ተገኝተን የቢዛ ኩሱን ሥርዓት ለማየት እንሞክር ለማንኛውም ይህን ቅዱስ ሥፍራ ሳንረገጥ እንዳናሰፍ እግዚአብሔር ዕድሜ ደስጠን አሜን ።

ገነተ ማርያም

ገነተ ማርያም የምትገኘው በውሎ ክፍለ ሀገር ውስጥ ሲሆን ቤተክርስቲያና የተመሠረተችው በአዲ ይኩና አምሳክ ዘመነ መንግሥት ነው። ይህች ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሳቢያ ካነጻቸው አብይተ ክርስቲያናት ራቅ ብላ የምትገኝ ናት። ክወሰድዎ ወደ ሳቢያ የሚሄድ ጉብኝ ከመኪና ወርዶ በ፲ ደቂቃ ውስጥ የሚያገኛት ሲሆን በአውሮፕላን ወይም በሌላ አቅጣጫ ደብረ ሮሐ ቅዱስ ሳቢያ የሚገባ ሰው ደግሞ በበቅሱ ወይም በፈረስ ደርቦ የአራት ሰዓት ጉዞ ካደረገ በኋላ የሚያገኛት ቤተክርስቲያን ናት።

ይህች ቤተ መቅደስ ከግራጫ ድንጋይ ተፈሰፍላ የተሠራች ናት። የቤተክርስቲያኒቱን አጠቃላይ ገጽታ ስንመለከት በቅዱስ ሳቢያ ክምናገኘው ቤተ መድኃኒ ዓለም ጋር በብዙ መልኩ ተመሳሳይነት ያላት ናት። የቤተክርስቲያኒቱ ምስሶዎች ባለ አራት ማዕዘን ቅርጽ ያላቸው ናቸው።

የገነተ ማርያም የሳይኛው ጣራ ክፍለ ሰዩ ትኩረት ካልተሰጠው በቀር ከፍተኛ ጉዳት እየደረሰበት የሚገኝ ነው። የውጪው ግድግዳዎች ስክ እንደ ቤተ መድኃኒ ዓለም ዓምዶች እና ምስሶዎች ዙሪያውን የተከበቡ ናቸው። ነገር ግን የቤተመድኃኒ ዓለም ዓምዶችና ምስሶዎች አብዛኛዎቹ የወደቀና የፈራረሱ ሲሆን የገነተ ማርያም ግን እንዳሉ ናቸው።

ውስጣዊው የቤተክርስቲያን ክፍለ በድንቅ የቀሰም ቅቦች ያሸበረቀ እና የሚያምር ነው። የዚህ ዓይነቱ የአሠራር ተክኒክ በዓሰራ ሦስተኛው ክፍለ ዘመን ላይ አንደተኛ ይነገራል። በግድግዳ ላይ የምናገኛቸው ሥዕሎች የቅዱሳን እና የመሳሪያት የፀሐይና የጨረቃ በተለያዩ ቅርጾች የተሠሩ መስቀሎች ይገኛሉ።

ገነተ ማርያም የብዙ ዘመናት ዕድሜን ያስቀጠረች የግራኝንና የሌሎችን መሰል የቤተክርስቲያን ጠላቶች አስቸጋሪና የጥፋት ዘመን አልፎ ስታረክ ስመቅየት ብትበቃም ሕሁን ግን ካስቸበት ደረጃ ዝቅ ከማለቷና ከመፈራረሷ በፊት የቤተክርስቲያን ልዩነት የሆነን ሁለቱን ልዩነቶችና ፈገገን ልንደርስላት የሚያስፈልገንበት ወቅት ላይ ነው የምትገኘው።

ነጻነት ስሕብ

ይህን የቅዱስ ነጻነት ስሕብ አስደናቂ ህንጻ ቤተክርስቲያን የምናገኘው ከቅዱስ ሳሊባሳ ከተማ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ፤ ኪሱ ሚትር ርቀት ላይ ነው። ይህ ሕንጻ ቤተክርስቲያን በዋሻ ውስጥ መሠራቱ ከቅዱስ ደምርሐክ ክርስቶስ ቤተክርስቲያን ጋር ያመሳሰላል። ንጉሥ ነጻነት ስሕብ የቅዱስ ሳሊባሳ የወንድም ልጅ ማለትም የገብረማርያም የሐርበይ ልጅ ነው። ይህ ቅዱስ እና ዳድቅ ንጉሥ በኢትዮጵያ የነገሠው የቅዱስ ሳልደበሳሳ መንግሥት ከተፈጸመ በኋላ በዓሰራ አንደኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ በዓሰራ ሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ነው። የዚህን ዳድቅ ስም አወጣጥ ገደቡ ሲያሰረዱን እንዲህ በማለት ነው። ወሳኔ አናቱ በምጥ ተይዞ ሳለ በሥርዓተ ቅዳሴ ወቅት ዲያቅት ነጻነት ሲሰጡ በመወሰዱ በዚሁ ምክንያት ነጻነት በሚለው ላይ ስሕብ የሚል ቃል ተጨመረበት እና ነጻነት ስሕብ የተባለ ስሙን አስገኘበት።

ይህ ንጉሥ አንደ ቅዱስ ዮሐንስ ደንግስ አንደ ነቢዩ ኤልያስ የተሰወረ እና ሞትን ያስቀመሰ መሆኑ የታወቀ ነው። ስዚሁም ደመሰሳል የአካባቢው ሕብረተሰብ መሐላን ሲፈጽም ሥውረን ማለትን የሚያዘውትረው። ቅዱሱ ንጉሥ አዲ ነጻነት ስሕብ ከመንፈሳዊ ተግባሩ ብቃት የተነሳ ከእግዚአብሔር አምላክ የሠረገላ መንኮራኩር ተስግቶት ስመንፈሳዊ አገልግሎት ይፋጠንበት አንደ ነበር የቅዱሱ ንጉሥ ገደል በሰፊው ይገልጻል።

ንጉሥ ነክኩት ስክብ በሥርዓተ አገዚአብሔር የተጸመደ ጸመና ጸሎትን የሚወድ ከቤተክርስቲያን የማይለይ አንዲያውም በስለተ ዓርብ ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በመስቀል ላይ የተቀበለውን መከራ በማሰብ በቀመቱ ሰከ ጉድጓድ በማስቆፈር በጉድጓዱ ውስጥም በጋሳ በፊት በቀን በገራው ጦር በመሰካት በነዚያ ጦርቶ ሰውነቱን አየተወጋ በሰገደት ፈጣሪ አምላኩን ይሰምን የነበረ ጻድቅ ንጉሥ ነው።

ንጉሥ ነክኩት ስክብም አንድ ሴቶች የኢትዮጵያ ነገሥታት ሁሉ ክርስትናውን በማስፋፋት ረገድ ከፍተኛውን ሚና የተጫወተ ነው። ንጉሡ ከዚህ ጋር በማደዳዝ የማምለኪያ ሥፍራን በማግለጽም ከትውልድ እስከ ትውልድ ድረስ የሚቆይ ቅርስ ለቤተክርስቲያን ሠርቶ ያሰፈ ንጉሥ ነው። ከላይ በመገቢያዬ ላይ አንደገለጽኩት በዚህ ጻድቅ ንጉሥ ስም የታነጸውን ህንጻ ቤተክርስቲያን ከሰላሳ I ኪሎ ሜትር ከተጓዙ በጋሳ ያገኙታል። ወደ አዚህ ቅዱስ ገዳም በአገር፣ በበቅሱ 'በፈረስ'፣ በመኪናም ጥምር በተፈሰገው የመጻገዥ ዘዴ ተጠቅመው ሊደርሱበት ይችላሉ። ገዳሙ የታነጸው ተፈጥሮአዊ በሆነ ዋሻ መገቢያ ላይ ነው።

ወደ ዋሻው ከመዝለቃችን በፊት ከዋሻው የላይኛው ጣሪያ ከፍሰ ውስጥ ስርጉ የሚወጣ እና ዓመት እስከ ዓመት

ሳይነጥፍ ገጽሱናው አንደተጠበቀ የሚፈሰ ውኃን ይመሰክታሉ። ይህ ውኃ በየቦታው በሎት በዛት በሳቸው የድንጋይ ገንጻዎች ውስጥ የሚገኝ ነው። የሚገርመው ነገር ከአነዚህ የድንጋይ ገንጻዎች ውስጥ የተፈሰገውን ያህል ውኃ ቢቀዳ ገንጻዎች ሳይጉድሱ ሁሉ ጊዜ ሙሉ መሆናቸው ነው። ከአነዚህ ከጣሪያው ላይ ከሚገኘው ዓሰት ላይ አይፈሰቀ ከሚንጠጠቡት ጠበሎች መካከልም ንጹይት የተባሉት ጠባብ ፈቀሽነቷ የተመሰከረላትና ወደር ያስተገኘላት ናት።

ወደ ዋሻው ውስጥ ሰንዘሰቅ ቅኔ ማሳላቀም ሆነ ቅድስተ ጣሪያቸው አንድ በሆነ ቋጥኝ ሥር ነው የሚገኙት በውስጣቸውም የሥዕል ጥበቦችን እናያለን። በዚህ ዋሻ ውስጥ ከአሸተን ማርያም ቤተክርስቲያን ጋር የሚያገናኝ ዋሻ አንዳስ ካህናቱ ሲናገሩ ይሰማል። ሌላው በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ነገሥታ በገጸ በረከትነት ስዚህ ገዳም ያበረከቷቸው ውድና ውብ ቅርሶች ይገኛሉ። ከአነዚህም መካከል ረድም ዘመንን ያስቆጠሩ የወርቅ ቅብ ከበርዎች ፣ የወርቅ ካባዎች ፣ የብር ከበር ፣ መሰቀሎች፣ ስኩሊቶች እና ጌጂ ዓመትና ከዚያም በላይ ዕድሜ ያሳቸው የብሪና መጻሕፍት የገዳሙ ቅርስና የቤተክርስቲያኗ ውድ ሀብቶች ናቸው። በተለይ የጉብኝን ዓይን የሚማርኩው እና የሚያስደንቀው።

አዲስ ነጻነት ስሕተት ከጦርነት መልስ ይዘውት እንደመጡ የሚነገርለት እና « ስማ ጉንደር » በሚሰጠው መጠሪያ የሚታወቀው ትስቁ ክብር ነው።

አዲስ ነጻነት ስሕተት መንግሥቱን ግን ዓመት በሰላም በፍቅር እና በመንፈሳዊነት ከመራ በኋላ ተሸጦ የነበረውን የቅዱስ ሳሊቦን ልጅ ይትባረክን ከተሸጠበት ቦታ እስመልሶ በክብር ካሳደገው በኋላ መንግሥቱን ስሕርሱ እስረክቦ ከአምሳካ በደረሰው ጥሪ መሠረት ተሰውሯል። ቤተክርስቲያናችንም ቅዱስነቱን ተቀብላ ሳዳር ፫ ቀን ታከብረዋለች።

እስተን ማርያም

የእስተን ማርያምን ውቅር ቤተክርስቲያን የምናገኘው ከቅዱስ ሳሊቦን ውቅር አብደተ ክርስቲያናት በስተ ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ በሚገኝ ከፍተኛ ተራራ ላይ ነው። ወደ ቤተክርስቲያኗ ስመድረስ ያለው አማራጭ ስመኪና መገቢያ የሚሆን መንገድ በስመሠራቱ ምክንያት በአገር ጉዞ ወይንም ደግሞ በበቅሱ በመጠቀም ብቻ ነው። እንዲያውም ወደ ቤተክርስቲያኗ ስመድረስ በበቅሱ ከመጠቀም ይልቅ በአገር ጉዞ መጠቀሙ ይመረጣል። ምክንያቱም ከተወሰነ ሥፍራ በስተቀር መንገዱ በአብዛኛው ገደል የበዛበት ነው።

ከዚህ ልሳንት ከ፪ ደቂቃ ከሚፈጸሙ የአገር ጉዞ በኋላ ተራራውን እየታከኩ በቀጭን የአገር መንገድ ተጉዘው ወደ ቤተክርስቲያኑ መገቢያ በር ይደርሳሉ። እስከ እዚህ የመገቢያ ሥፍራ ድረስ ያለው የእስተን ማርያም አካባቢ መንገድ ዙሪያውን በነጭ በሐ መራት የተከበበ በመሆኑ ይህንን አስደናቂ እና ነጭ ቀለም የተቀበ የሚመስለውን ተራራ ወጥተው ነው ከላይ ወደ ጠቀሰኩት የቤተክርስቲያኗ መገቢያ በር የሚደርሱት። ከቤተክርስቲያኒቱ የመገቢያ በር በስተ ገራ በኩል በገራም ሁኔታ የተሠራ የአመቢታችን ቅድስት ድንገል ማርያም ጸባል ሲገኝ በስተቀኝ በኩል ደግሞ ቅዱስ ሳሊቦን ደምርት ከፍጻሜ ላይደርሰው የቀረ እንደሆነ የሚነገር ሞሻ ይገኛል። ሞሻው ቅዱስ ሳሊቦን ሊያንጸው በር እና መስኮት አበደቶስት የነበረ ሲሆን ነገር

ግን በቅርቡ ዋሻው ተፈሰፍሎ የተሠራበት ተራራ በድንገት ተገምሶ በመውደቁ ምክንያት በበጎ ስድራጊዎች ስማካኝነት በግንብ ተገንብቶ ቀረው የዋሻው ክፍል በር ተሠርቶስት ይታያል። እነዚህን ሁለት የጉብኝት ሥፍራዎች እንደሕጻናቸው ወደ ሸሽተን ማርያም ቤተክርስቲያን መግቢያ በር ይደርሳሉ። መግቢያ በራ ስሁስት የተገመሰ እና ከላይ ደምር አስከ ታች ድረስ ስሁስት የተሰጠቀ ዓስታማ ተራራ ነው።

ይህ ሰንጠቀ ተራራ የታገጸው በሕጻ ጋይሲሥሳሲ ዘመነ መንግሥት አባ ደቡብ (አባ ገብረሥሳሲ) በተባሉ መነኩሴ ስማካኝነት ነው። ይህን መጀሰኪያ መሥራት ያስፈላገበት ዋናው ምክንያት ቅዱስ ነሐስ ሰሐብ ያገጸውን ቤተክርስቲያን እና ቅዱስ ሳሊባ ያገጸውን ዋሻ ስማገናኝት ሲሆን እግር መንገዱም ወደ ሸሽተን ማርያም ስመድረስ የሚፈጸሙን ረጅም የእግር ጉዞ ስማሰቀረት ታሰም ጥምር ነው። እንገዲህ ይህን መንገድ ስፈፈው ነው ከዓለት ተዋቅራ ወደ ተሠራቸው የሸሽተን ማርያም ቤተክርስቲያን የሚደርሱት።

የሸሽተን ማርያም ቤተክርስቲያን የታገጸው በጸጌጌጌጌ ዓ.ም በቅዱስ ነሐስ ሰሐብ ስማካኝነት ነው። የህንጻ ቤተክርስቲያኗን ስወቃቀር ስንመሰከት ህንጻው ሙሉ ስሙሉ ከዓለት ተላቆ የታገጸ ስይደሰም። የህንጻው በስተ ምዕራብ እና ደቡብ ፣ እንዲሁም ደቡብ ምሥራቅ ስቅጣጫ ድረስ የሚገኘው ከፍል ብቻ ነው አስከ መሬት ድረስ የዘሰቀ ሥራ የሚታይበት።

በተራፊ በስተ ሰሜን እና ሰሜን ምሥራቅ ስቅጣጫ ላይ ያሰው የህንጻ ቤተክርስቲያኑ ክፍል ህንጻው ተጠርቦ ከወጣበት ዓለት ጋር የተደዋዘ ሆኖ እናገኘዋለን።

የቤተክርስቲያኗ ቤተሰራም የታገጸው በስተምሥራቅ በኩል ከሚገኘው ዓለት ሥር ሲሆን ከፍ ብሎ በስተ ሰሜን ስቅጣጫ ላይ ሰሎባሌ መግቢያነት የምታገኝገል ዋሻም ትታያሉት። የሸሽተን ማርያም ቤተክርስቲያን የጣራው ክፍል በማፍሰሱ ምክንያት በሕጻ ጋይሲሥሳሲ ዘመነ መንግሥት ቤተክርስቲያኑ ቆርቆር የሰበሰቡ የነበረ ቢሆንም ደም ቆርቆር በማርጀቶ ምክንያት እሁን በቅርቡ የባህልና ስፖርት ሚኒስቴር በዘመናዊ መልክ ስቤተክርስቲያኑ እና ከቤተክርስቲያኑ በስተ ምዕራብ ስቅጣጫ ላይ ሰሚገኘውን ቅኔ ማሳሴት መጠለያ ሠርቶላቸው ይገኛል። በዚህ አጋጣሚ የባህል ሚኒስቴር በቅዱስ ሳሊባ እና በአካባቢው በሚገኙ ፍልፍል አብያተ ክርስቲያናት በማሥራት ላይ የሚገኘው መጠለያ ህንጻዎችን ከገናብ በመከላከል ዕድሜ እንዲኖራቸው በማድረግ ላይ ይገኛል። እናም የሚኒስቴር መሥሪያቤቱ ሲመስገን ይገባዋል እሳሰሁ።

ወደ ቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ዘለቀን ስንገባ ደግሞ በስተ ደቡብ ስቅጣጫ ላይ የሲቶች መቆሚያ ሲገኝ በስተ ሰሜን ስቅጣጫ ላይ ደግሞ የወንዶች እና የካህናት አባቶች የሰዓታት መቆሚያ ሥፍራ ይገኛል። በዚህ በደቡብ የሲቶች መቆሚያ በኩል በግድግዳዎች መካከል በጭቃና በድንጋይ የተሰሰኑ ግድግዳዎች

ይታደሱ። በሳይኛው በስዓታት መቆሚያው በኩል ደግሞ ዘመናዊ የሆኑ እና ብዛት ያላቸው የሥዕል ግብፆች በመቅደሱ ግድግዳ ላይ ይታደሱ። ይህ የስዓታት መቆሚያ ክፍል በመጠኑም ቢሆን ከቅዱስ ነጅቱ ስሕተት ሥራ በኋላ በአባ ደበሱ ወይም በአባ ገብረሥላሴ አማካኝነት የማስፋፋት ሥራ እንደተደረገበት ይነገራል። አባ ደበሱ ከዚህ በተጨማሪም ከቤተክርስቲያኑ በስተ ምዕራብ አቅጣጫ ላይ የሚገኘውን የቅኔ ማኅሊትም አስፋፍተው እንደደረገው ይህ ቅኔ ማኅሊት የጣሪያው ክፍል የመሰንጠቅ ምልክት ቢታይበትም ጣሪያው በጠንካራ ምሰሶ ተደግፎ ቆሞ ይታደሳል።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ከጅገ ዓመት በላይ ዕድሜን ያስቆጠረ ውድ የብራና መጻሕፍት ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል መጽሐፈ ሲኖዶስ፣ ገደስ ሐዋርያት፣ ወንጌል፣ ገደስ ነጅቱ ስሕተት፣ ተዓምራ ማርያም፣ አርጋናን፣ ገብረ ሐማማት ይገኛሉ።

አሸተን የሚሰውን የቤተክርስቲያናን መጠሪያ ስም አወጣጥም ታሪክ በተመሰከተ ካህናት ገደስ ቅዱስ ነጅቱ ስሕተት በመጥቀስ እንዲህ በማለት ያስረዳሉ። « ቅዱስ ነጅቱ ስሕተት ይህችን ቤተመቅደስ መስክረም ጳጉ ቀን 1888 ዓ.ም ላይ ማነጽ ጃምሮ በ ማኛው ቀን ህዳር ፫ ቀን የሆነውን ሥራ ፈጽሞ የቤተክርስቲያናንም ስም ደብረ ጸዮን በማለት ሰየመና ቤተመቅደሱን በማጠን ላይ ሳስ ቅዱሳን በምድር ላይ መሳክትም

በሰማይ በዚህች ቅድስት ሥፍራ ላይ ታዩ። ነጅቱ ስሕተትም ባደቸው ጊዜ « ምን ስትሠራ መጣችሁ » ብሎ ቢጠይቃቸው « አንተ ያጠንከውን ዕጣን አሸተን » ብለው መሰሉሰት ከዚህ የመሳክት መልስ የተነሳም በታዋ አሸተን ማርያም ተብላ ቀረች በማለት ካህናቱ ያስረዳሉ። ከዚህም ጋር ስመግለጽ የምፈልገው ከካህናት አባቶች እንደሰማሁት ከአሸተን ማርያም ተነስቶ አስከ ነጅቱ ስሕተት ድረስ ፩ ሰዓት ከ፪ ደቂቃ የሚያስኪድ ሞሻም እንዳለ ካህናቱ ያስረዳሉ።

ከዚህ ሲላ ከቤተክርስቲያኒቱ በስተ ሰማን አቅጣጫ ላይ እንደ ከፍተኛ የሆነ ተራራ ይታደሳል። በዚህ ተራራ ላይ ቅዱስ ሳሊበላ ይጻፈደበት የነበረ ሞሻም ይገኛል። እዚህ ተራራ ላይ ሆነው ዙሪያ ገባውን በደንብ ሰማየት ይቻላል። ከሽምሽህ አውሮፕላን ማረፊያ ጃምሮ አስከ ሳሊበላ ከተማ ድረስ ያሰውን ሥፍራ በሙሉ ማየት ይቻላል።

በስባላ ጊዮርጊስ

ይህ ደብር በውሳኔ ክፍለ ሀገር በሰላታ አውራጃ በቡጉና ወረዳ የሚገኝ ድንቅ ደብር ነው። ወደዚህ ደብር ስመውጣት ስበረታ ፲፭ ሰደከመ ፳፭ ደቂቃ የምትወጡዎት እነሰተኛ ዳገት አሰች። የቤተክርስቲያኑ አሠራር እንደ ሌሎች የሳሊባ ውቅር አብዮተ ክርስቲያናት የተሰደደ ገጠቶ ያሉት ባይሆንም የቤተክርስቲያኑ አሠራር ግን አስደናቂ ነው። ስለ ቤተክርስቲያኑ ጥንተ መሠረት የሚያብራራ ከዚህ ደብር ተጽፎ ያገኘሁትን የጽሑፍ መረጃ እንዳስ አቅርቤዋለሁ።

ጥንት የዚህ ቦታ ስም መካነ ሱዛ ይባል ነበር። መካነ ሱዛ ማለት የረድኤት የበረከት ቦታ ማለት ነው። በዚህ ቦታ ሳይ ዘጠኙ ቅዱሳን መጥተው ሰጃ ቀን ጸሎት አድርገውበታል። ከነሱም በፊት አመቤታችን በሰደቷ ወቅት አርፋበታለች። ስጂም ቦታውን ባርከታል። በኋላም ጌታችን በስላት ዓርብ ሲሰቀል ከጉት የፈሰሰው ደሙን መልክኩ ቅዱስ ዑራኤል በብርሃን ጽዋ ተቀብሎ በተሰደ ይህን ቦታ ረጥቶታል። ከዚህ በኋላ በ፲፱፻፳፱ ዓ.ም የነገሡት አፄ ካሌብ ፊንህስ የተባለው አይሁዳዊ ሀገረ ናገራንን ባጠፋ ጊዜ ንጉሡ ወደ ናገራን ዘምተው አይሁዳዊውን ድል አድርገው እሱን ገደለው ሰማዕታተ ናገራንን አስቀብረው ሲመሰሉ መዳሰፍተ ብሉይትን ታቦተ አገዚአብሔር አብን፤ ታቦተ አርባዕተ እንሰላን፤ ታቦተ ማርያምን፤ ታቦተ ጊዮርጊስን፤ ታቦተ ሚካኤልን ፤ ታቦተ ቂርቆስን ማርከው ይዘው ሲመጡ እነሱም

ሲደርሱ ደብረ ሮሐ በተባለ ሥፍራ ሳሊባ የሚያንጻቸውን አብዮተ ክርስቲያናት በመንፈስ ታንጸው ስለታደቸው ሲገለገሉ ሮሀ ከተባለው ቦታ በሰላም ደረሱ። እንደደረሱም ክርስቶስ ሰንገሡ ተገልጾ እንዲህ አሳቸው። ወዳጁ ካሌብ ሆይ! እየቸከልክ ከዚህ ብትመጣም እንተ የምታንጻቸው ቤተመቅደሶች ከዚህ አይደሉም። ከዚህ (በርሐ ማለት ነው) ቤተክርስቲያኒን የሚያንጸው ገና አልተወሰደም። እንተ ቤተመቅደሴን የምታንጸቡት ቦታ ግን ዓምደ ብርሃን ደመራሐል አሳቸው። በዚህ ግዜ አፄ ካሌብ ይህ ምስጢር ከተገለጸላቸው በኋላ ከአራት ቦታ ሳይ ወርቅ ቀብረው ሲመሰሉ ዓምደ ብርሃን እየመራቸው ቡጉና መካነ ሱዛ ሲደርሱ ዓምደ ብርሃኑ ቆመ። እንደምንጣፍም ተነጠፈ። በዚህን ግዜ ፈጣሪዬ ከዚህ ቦታ እንጽ ሲሰኝ ነው ብለው መጀመሪያ ቤተ ጊዮርጊስን ከቋጥኝ ድንጋይ አንጹ። ቀጥሎ ሳርዝና ሚካኤልን አንጹ። ከዚህ በኋላ ቤተ ቂርቆስን አንጹ። ከዚያም አርባቱ እንሰላን አንጹ ከዚያም ቤተ ሐራን አንጹ። ብርኪኪ ማርያምን። ማይ ምድር ማርያምን ሠሩ ከናገራን ደመሚቸውን ታቦቶች አግብተው ቅዱሴ ቤታቸውን በመካነ ሱዛ በቤተ ጊዮርጊስ ህዳር ፮ ቀን በ፳፻፲፰ ዓ.ም አክብረው ሲፈጽሙ ሰፍር ቀጥሮ የሲሰው ንብ መጥቶ ከቤተ መቅደስ ገብቶ ሰፈረ። በማግባቱ ህዳር ፰ ቀን ቤተ መቅደሱ በማር ተጥስቅልቆ ተገኘቷል። ይህንንም ማር በዚህ ግዜ በቦታው የተሰበሰቡት ሰዎች በየቤታቸው ስበረከት ብለው በወሰዱ ግዜ በየቤተሰባቸው ደዋ ያሰባቸው ሰዎች

ደነዋል። አጋንንት ያደረገችው ሰዎች ሁሉ አዩጮኽ ከደረሰባቸው ሰቃይ ደነዋል። ሰባት ቀንም በዚህ በመካነ ሱዳ ብርሃን አይታዩ በታውን አጥሰቅሰቅታል ከዚህ በኋላ ይህ ዜና በአራቱ አህጉር ሁሉ ተሰማ። ደግ ያሰበት ሁሉ የቦታውን አፈር፣ ማር አይተቀባ ይፈወስ ጀመር። አዲ ካሲብም በዘመነ መንግሥታቸው ይህ ሁሉ ድንቅ ሃገር በተፈጸመ ግዜ ለአምሳካቸው ምስጋና አቀረቡ። ብዙ አብያተ ክርስቲያናትንም ተክለው አነዚሁት አብያተ ክርስቲያናት ለዚህ መካነ ሱዳ ሰተባሰው ሰቤተ ጊዮርጊስ ርሳት ጉልት አደርገው ሰጥተውታል። አዲ ካሲብ ግን መናነ መንግሥት በመሆን መንኲሰዋል። ከዚህ በኋላ በ፳፻፱ ዓ.ም የነገሡት የአዲ ካሲብ የልጅ ልጅ የአዲ ገ/መስቀል ልጅ ቅስጠንጢናስ ስመ መንግሥቱ ይስሐቅ የተባለው ንጉሥ አንደነገሠ ወደ ቡግና መካነ ሱዳ ደረሰ። ከዚያም አንደደረሰ የአባቱ አባት አዎቱ አዲ ካሲብ ካነጸበት ቤተመቅደስ መካነ ሱዳ ደረሰ። ይህም መካነ ሱዳ ሰቤተጊዮርጊስ የተባለው ነው። ከዚህም ቤተመቅደስ ገብቶ ሰገደ። ሰገደም አንደቆመ በተአምራት ገረም የሆነ ነበረው አሳት ከቤተመቅደሱ በር ሲገባገባ ከነሠራዊቱ አይ። ንጉሡም ከነሠራዊቱ ሲደነቅ ሰፍር ቀጥሮ የሲሰው ንብ ከቤተመቅደሱ ወጥቶ ንጉሡ ያረፈበት ድንኳን ውስጥ ሰፈረ። ይህም ድንኳን በማር ተሞሰቶ ተገኝቷል። የንቡም ሠራዊት ተመሰሶ ቤተመቅደስ ገብቷል። ንጉሡም ያን በድንኳን የተገኘ ማር ባርኮት ተከብሮ እንዲያዝ ሠራዊቱን አዘዘ። በዚህም ሁኔታ መሸና የ ሰዓት ሰሆን

የቤተመቅደሱ አገዳ አንደ ነደደ ሁኖ አሳተ ነበረው ከሰማይ የሚደርስ መሰሉ ሲንበሰበል ሲሊቱን በሙሉ አደረ። ንጉሡና ሠራዊቱም ይህንን የአሳት ነበረው ሁሉም አይነደደ አይ ሲሊቱን ሙሉ ይህ የአሳት ነበረው አሳቋሬጠም ነበር ንጉሡ ይስሐቅም ሠራዊቱን እንዲህ አሳቸው ይህን የአሳት ነበረው ተመሰክታ ችሁን ? አሳቸው ሠራዊቱም ንጉሥ ሆይ አዎን እንመሰክተዋለን አሉ። ይህን ነበረው አሳት ያሳዩን ልዑል እግዚአብሔር የተባረከ ቡርክ ነው አሉ። ወደፊትም ብዙ ተአምራት ይደረግበታል። እሰ ይህን ነበረው አሳት ያሳዩን ልዑል እግዚአብሔርም ዳራ አሳት መሰሉ ገነት ነው ብለህ ገደመው ሲሰኝ ነው ብሎ ነገራቸው። ንጉሡም ቤተ አርባዓቱ አንሰሳን እና ከሳይ በመገቢያዬ ሳይ የገሰጸኳቸውን ገዳማትና አደባራት በሙሉ ሰብሰባላ ጊዮርጊስ ርሳት ጉልት ሰጥቶ ዳሯ አሳት መሀኒ ገነት ትሁን። የሰገረ ቅቅ የበረረ ወፍ አይገደልበት ብሎ ገደም ፳፱ ካህናት መደቦ ሀገረንም የአሳት ነበረው ከቦት ሰሰታዩ መካነ ነበረው ዘቤተ ጊዮርጊስ ብሎ ሰየመ ከዚያ በኋላ ጥቂት በጥቂት አማርኛው እየተሰዋወጠ «ከነበረው» ብለላ ተብሏል ደሰናል በገዳሙ ውስጥ ያገኘሁት የብራና ታሪክ። የብሰባላ ጊዮርጊስን ታሪክ አበቃን።

ይምርሐነ ክርስቶስ

ይህን የንጉሥ ይምርሐነ ክርስቶስ ድንቅ የጥበብ ውጤት የሆነውን ህንጻ ቤተክርስቲያን የምናገኘው በወሱ ክፍለ ህገር በቡገና ወረዳ ውስጥ ከሳሊባካ ከተማ በስተ ሰሜን ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ነው። ከጥቂት ዓመታት በፊት ወደ ስዚህ ቅዱስ ሥፍራ ይከድ የነበረው ደርሶ መልስ ስንድ ቀን ይፈጅ በነበረ አድካሚ የአገር ጉዞ ነበር። ይህ መንገድ ክርቀቱ በተጨማሪ ረዳጅም የሆኑ ተራራዎችን መውጣት እና አደገኛ ቀስቀሳቶችን መውረድን ከንዲሁም ስህጻኖች እና ሰፊ ሚዳዎችን ማቋረጥ የሚጠይቅ መንገድ ነበር። ነገር ግን በሕሁኑ ጊዜ ከሳሊባካ ከተማ ደምር በብልባላ ገደርጊስ በኩል ይምርሐነ ክርስቶስ ቤተክርስቲያን ድረስ የመኪና ጥርጊያ መንገድ በመሠራቱ ምክንያት ያንን አድካሚ እና አስቸጋሪ የአገር ጉዞ አስቀርቷል።

የቅዱስ ይምርሐነ ክርስቶስ ህንጻ ቤተክርስቲያን የታነጸው ጥቁር ዓስታማ ከሆነ ተራራ ከታቸው ክፍል ላይ በሚገኝ አደግ ሰፊና ትስቅ በሆነ ወገረ ሰሃን በተባለው ሞሻ ውስጥ ነው። ይህን አስደናቂ ህንጻ ያነጸው ቅዱሱ ንጉሥ አዲ ይምርሐነ ክርስቶስ ነው። ይምርሐነ ክርስቶስ ከሦስቱ የኢትዮጵያ ወንድማማቾች ነገሥታት መካከል የገርማ ሥዓም ሷጅ ነው።

እነዚህም ወንድማማቾች ነገሥታት የሚባሉት።

1. ገርማ ሥዓም
2. ዣን ሥዓም
3. ጠንጠውድም ናቸው።

ቅዱስ ሳሊባካ ከዣን ሥዓም የሚወሰድ ሲሆን የቅዱስ ይምርሐነ ክርስቶስ የሕጉት ሷጅ ነው። ከቅዱስ ሳሊባካ በፊት የነገሠውም ቅዱስ ይምርሐነ ክርስቶስ ነው። የንግሥና ዘመኑም አርባ ዓመት ነው። ይኸውም / ፲፱፱፫-፲፱፻፮ / ዓ.ም ድረስ ነው።

የቅዱሱ ገደስ እንደሚያስረዳው ንጉሥ ይምርሐነ ክርስቶስ « ካህን ወንጌሥ » ይሰዋል። ከህጎችን ከንግሥና ጋር አስተባብሮ የያዘ ስሰ ነበር። ይምርሐነ ክርስቶስ ከቅድስናው የተነሳ ቅዱሴ ገብቶ ሲቀድስ ሰማያዊ መና፣ ወይን ከነጽዋው የወረደሰት አባት ነው።

ንጉሥ ይምርሐነ ክርስቶስ የዚህን ህንጻ ቤተክርስቲያን ገንባታ ስማሳካት እና ከፍጻሜ ሰማድረስ የተጠቀሙበትን የሕሠራር ጥበብ ስንመሰክት በእጅጉ የሚደነቅ ነው። በዚህ ግዙፍ እና ያስ ምሰሶ እንደ ሰማይ በቅመ ድንቅ ሞሻ ውስጥ ቅመው በሁለት አበይት ነገሮች ከመጠን በላይ ይደነቃሉ። ይኸውም እንደኛ ነገር ያን የሚያህስ ጥቁር ዓስታማ ድንጋይ ጠርቦ ሞሻ ውስጥ ቤተ መቅደስ ፣ ቤተ መንግሥት እና መካነ መቃብር በተወሰነ ሚትር ርቀት ውስጥ በዚያን ዘመን ይህን የመሰሰ አደግ የረቀቀ

የጥበብ ባለጸጋ እንደሆኑ በተገባር በዓይናችን እመልከተን የምንረዳበት ቅዱስ ሥፍራ ነው።

በመጀመርያ ደረጃ የምንገብኘው ቤተክርስቲያኑን ነው። ይህ ቤተክርስቲያን እራት ማዕዘን ቅርጽ ያለው ሲሆን የቤተመቅደሱም አሠራር ይህን ይመስላል። በመጀመሪያ የዚህን ህንጻ ቤተክርስቲያን አሠራር በአምላክ ፈቃድ ቅዱስ ራፋኤል በቦታው የነበራትን ርኩሳን መናፍስት ከአጣራት በኋላ እግዚአብሔር አምላክ በግልጽ ተገልጾ ለይምርሐኑ ክርስቶስ የአሠራሩን ህኔታ ገለጸለት። ከዚህም በኋላ በአምላክ ፈቃድ ቅዱስ ይምርሐኑ ለቤተመቅደሱ ግንባታ የሚውሉ ቀላቀሶችን በመንፈስ ቅዱስ ኃይል ከቅድስት ሀገር አደራሳሊም በሠረገላ እያመጣ አከማች። በመቀጠልም በቀጥታ የተጠረቡ እና የተፈለጡ ጥቃቅን ድንጋዮች በናራ አየተጠበቀ በተወሰነ ሴንቲ ሜትር ከፍታ እንዲናራቸው ተደርገው ከተገነቡ በኋላ በአዎንዳንድ ድንጋይ በተወሰነ ርቀት ላይ ጠንካራና ርዝመትን ከውበት ጋር በተሳበሱ ጥርብ እንጨቶች የተረበረበ ሲሆን ፤ በየመስኮቶቹና በየቦርቶም ላይ እንደ ዓይነርግብ እየሆነ የጥንቶቹ የሐረግ ቅርጾች የተፈለፈሉ እንጨቶች እና ሰባ በረዶች ተሰክተውበታል።

የቤተመቅደሱ ወሰን እና የጣረያው ክፍል በተለያዩ ሕብረ ቀለማት ያሻበረቀ እና እጅግ ረቂቅ በሆነ የእጅ ፍልፍል ሐረግና ሥዕላዊ ንድፎች የገጠ ነው። በአጠቃላይ የዚህ ቤተመቅደስ የወሰን ፣ ግድግዳ የጣረያ ክፍል አሠራር በሙሉ በእነዚህ ዘመን

ለምናዎቸው የሕንጻ ጥበብ ሥራዎች መሠረት ለመሆናቸው በቂ ምሥክርቶች ናቸው።

የቤተክርስቲያኑን ውስጠኛ ክፍል መገብኘት የሚቻለው በባትሪ ወይም በጣፍና በሻማ ብርሃን በመታገዝ ነው። ከመቅደሱ በላይ የሚገኘው የቤተክርስቲያኑ ጉልሳት ላይ የሚገኙት ቅርጾች እና ቅቦች ሌላው የዚህ ቅዱስ ሥፍራ ስዩ ገጽታዎች ናቸው።

የቤተክርስቲያኑን ገብኝት እንደጨረሱ በቀጥታ የሚያመራት ከቤተክርስቲያኑ በቅርብ ርቀት ላይ ወደ ሚገኘው የቅዱስ ይምርሐኑ ክርስቶስ ቤተ መንግሥት ነው። ቤተመንግሥቱ የሚገኘው በዚሁ ጠሻ ውስጥ ሲሆን አሠራሩም ባለ እንደ ፎቅ የሆነ ሕንጻ ሆኖ አብዛኛው አሠራሩ ከቤተክርስቲያኑ ጋር ተመሳሳይነት ያለው ነው። በእነዚህ ጊዜ ግን ይህ ህንጻ ለቅኔ ማሳሌት መቆሚያነት የሚያገለግል ነው። የሚገርመው ቤተክርስቲያኑም ሆነ ቤተመንግሥቱ ከታነዱበት ከጀጅኛው መቶ ክፍለ ዘመን ጀምሮ እስከ አሁን ድረስ ከማርጂታቸው በቀር የመፍረስና የመሰንጠቅ ሁኔታ ያለማሳየታቸው ነው። ገብኝትዎ ይቀጥል እና በቤተክርስቲያኑ እና በቤተመንግሥቱ መሀል ለመሀል ባለው አቅጣጫ በስተ ምዕራብ በኩል ይጻዛሉ። ቦታውም የመቃብር ሥፍራ ላይሆን እይቀርም።

በዚህ ሥፍራ ላይ የሚታዩት አስከሬኖች በአብዛኛው ዐልማቸው ያልፈረሱ እና የተለያዩ ዓይነት የአገናነዝ ሥርዓቶችን የሚያሳዩ ናቸው። አስከሬኖቹ በጀጅኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ

እዚህ ቅዱስ ሥፍራ መጥተው ያረፈ ቅዱሳን አባቶች ዐፅም እንደሆነ ነው የሚነገረው። ከዚህ የቅዱሳን ዐፅም ስብስብ በኋላ የሚገኝም ሞሻ ይታያል። ይህ ሞሻ በጣም ረጅም እንደሆነም ካህናት አባቶች ይናገራሉ። ከዚህ ሥፍራ ጉብኝት በኋላ በቀጥታ የሚያመራት የቅዱስ ንጉሥ ይምርሳኝ ክርስቶስ መካከ መቃብር ወደ ሚገኝበት ሥፍራ ነው። መካከ መቃብሩ በጨርቅ የተሸፈነ ሲሆን ይህን በታ ለመሳሰም የሚሄዱ ምዕመናን በሙሉ እንደ ሥርዓት ይፈጽማሉ። ሥርዓቱም ምዕመናን የጻድቀን መካከ መቃብር « ፍታኝ ይምርሳኝ ክርስቶስ » በማለት ሦስት ጊዜ በመዞር ከሰባቸው የኃጢአት ደዋ እንዲፈቱ ይጸልዳሉ። ከኃጢአታቸውም ይፈታሉ። ይህ ደግሞ በአምነት የሚደረግ ታላቅ መንፈሳዊ ሥርዓት በመሆኑ ይደረጋል። መጽሐፍ ቅዱስም በነገሥት ካስሰ ፲፫፥ ፳ ላይ የጻድቀ ጌሳሳ መካከ መቃብር ሙት እንዳስነሳ ይነገረን ይላል።

የጻድቀ በዓለ እረፍት የሚከበረው ጥቅምት ፲፱ ቀን ነው።

አብርሀ ወሐድብሐ ቤተክርስቲያን

በትግራይ ክፍለ ሀገር ከመቀሌ ከተማ በስተ ሰሜን በኩል በክስተ አውሳሱ አውራጃ ከውቅር ከተማ በስተ ምዕራብ ፳፮ ኪ.ሜ ርቀት ላይ የሚገኝ ታላቅ ደብር ነው። የታነጸውም ፪፻፴፮ ሚትር ከፍታ ባለው ተራራ ሥር ነው ይህ ቤተክርስቲያን በጥንታዊና ታሪካዊነቱ ብቻ ሳይሆን በአሠራሩ በድንጋይ ቅርጽ ጌጡ እጅግ በጣም ግሩም የሆነ ሕንጻ ስለሆነ የውጥ ሀገር እንግዳች ንም ሆነ የሀገር ውስጥ ጉብኝተኞችና ታሪክ አጥኚዎችን ሁሉ የሚያስደስት፣ የሚማርክ ታላቅ ደብር ነው።

የቤተክርስቲያን ጠላት ክርስትናን ከምድረ ኢትዮጵያ ሰማጥፋት ቅርጣ ተነስታ የነበረችው ዌዲት (ጉዲት) ይህንን ማራኪና እስደናቂ ከአንድ ወጥ ዓስት ተፈሰፍሱ የተሠራውን የአብርሀ ወሐድብሐ ቤተክርስቲያንን ሰማዎጠል ሞክራ ነበር። ይኸውም የሰዓታት መቆሚያው ክፍለ ፈርሶ ከግዜ በኋላ በጥቃ ግንብ ተቀጥሎ የተሠራ መሆኑ በቂ ማሰራጃ ነው። ቅኔ ማሳሌቱና ቅድስቱ እንዲሁም መንበረ ታቦቱ ማለት መቅደሱ ጣራና ግድግዳው እስፎ እስፎ ከአንዳንድ በታ ላይ በቀደመ ቃጠሎው ምክንያት በጥቀርኝ ከመጥቅሩ በሰታቀር ምንም እስፍራረሰም። ውስጡም እጅግ በጣም ሰፊ እንደመሆኑ መጠን በቀስት መስክ እንደሚታይ ተገቢው የተቀረጸ ፲፫ አዕማድ (ምስሎዎች) አሉት።

የቅድስቱ ክፍል ጣራ በልዩ ልዩ ሐረግ የተገጠ ነው።
 ቤተመቅደሱ ከሦስት የተከፈለ ነው። በቀን በኩል የሚካሄዱ
 ታቦት ያሰበት ቤተ መቅደስ በግራ በኩል ደግሞ የቅዱስ ገብርኤል
 ታቦት ያሰበት ቤተ መቅደስ ሆኖ መሳሉ የእመቤታችን ቅድስት
 ድንግል ማርያም ቤተ መቅደስ ይገኛል። ሦስቱም መንበረ
 ታቦቶች ማሰብ ቤተ መቅደሶች ስየብቻቸው ሆነው በተራ የታነጹ
 ናቸው። የቅዱስ ሚካኤል እና የቅዱስ ገብርኤል ቤተመቅደሶች
 በር ያሳቸው ሲሆን የእመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያም ቤተ
 መቅደስ ግን በር የሰውም (በመንጦሳሰት) መጋረዳ ብቻ
 የተጋረደ ነው። የአዘዚህ ሦስት ቤተ መቅደሶች መንበረ ታቦቶች
 ጣራቸው ክብ ሆኖ የተሠራና እጅግ በጣም ያማረ ሲሆን በተሰደ
 የቅዱስ ገብርኤል ቤተክርስቲያን መቅደስ ግድግዳው ከመጥቀሩ
 በስተቀር በልዩ ልዩ ሐረግ የተቀረጸ በመሆኑ ደስ ያሰኛል ።

በኢትዮጵያ የነገሥታት ታሪክ ውስጥ ስመ ፕር የሆኑትና
 ስክርስትና እምነት በኢትዮጵያ መስፋፋት ትሰቅ አስተዋጽኦ
 ያደረጉት የደጋጉቹ ነገሥታት የሐብርሀና ወእጽብሐ ዐፅም
 ያረፈውም በዚህ ታሳቅ ደብር ውስጥ በተሰደ ሁኔታ
 በተዘጋጀላቸው በቅዱስ ገብርኤል ቤተመቅደስ ውስጥ ነው።

በዚህ ድንቅ ቤተ መቅደስ ውስጥ እጅግ አስደናቂ ሆኖ
 የሚገኝ አንድ ተአምር አለ። ይኸውም ጥቅምት ፫ ስጥቅምት ፩

ዋዚማ ጆምሮ ሰዋዚማ መቆሚያ ክብር መመታት ሲገምር
 ቤተመቅደሱ ውስጥ በሚገኙት ዓምዶች ውስጥ ማርያ ወተት
 የሚፈስ ሲሆን በቅኔ ማኅሌቱ ውስጥ የሚገኘው ዓምድ ሳይ
 ደግሞ ንጹህ ውኃ ይፈሳል። ይህ ብቻ አይደለም በበዓስ ንግሡ
 ቀን ደግሞ ጩ ኪሱ ከሚመዘነው የወርቅ መስቀል ሳይ ዲዳቅት
 ዳልዩ በአንተ ወንጌል ብሎ ወጥቶ ምስባክ ሲሰብክ የወርቅ
 መስቀሉ ማንበት ይጀምራል። ከዚህ የተነሳ መስቀሉ አንብዓ
መስቀል ይባላል።

የሐብርሀ ወእጽብሐ በዓስ ንግሣቸው ጥቅምት ፩ ቀን በታሳቅ
 ድምቀት ይከበራል የአባቶቻችን እምሳክ እግዚአብሔር
 ይመሰግንን ስሜን !

ሚካኤል ዐብይ ዓዲ

ከመቀሌ ተነስተው ወደ ስዲግራት በሚወስደው መንገድ ላይ ውቅር ከተማ ሲደረስ በስተግራ ወደ ሸብርህ ስጽብሐ ቤተክርስቲያን በሚወስደው መንገድ ከሸብርህ ወስጽብሐ በ፲፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የሚገኝ ድንቅ ቤተክርስቲያን ነው። ሚካኤል ዐብይ ዓዲ ፪፻፶፯ ሜትር ክፍታ ባሰው ተራራ ላይ የታነጸ ነው። የዚህ ቤተክርስቲያን የስዓታቱ መቅሚያ በር ሽንዲቱም ከቅድስቱ በስተ ደቡብ በኩል የሚገኘው የዓምደ ወርቁ ሥራ ጥረ መልክና ቅርጽ ይዞ ይገኛል።

ቤተክርስቲያኑ የታነጸው በሸብርህ ስጽብሐ ዘመን ሲሆን ሽንዲታነጻትም የሚነገረው ስቡኑ ሸብርሃም የተባሉ ጻድቅ ናቸው። ሚካኤል ዐብይ ዓዲ በስተ ውጭ ሆነው ሲመስክቱት ባለ ግርማ ሞገስ ሞሻ መስላ ደብር ነው የቤተክርስቲያኑ ሕንጻ ስሠራር ስራት ማዕዘን ሆኖ ውስጡ በሦስት ታሳሳቅ ክፍሎች የተከፈለ ነው። የስዓታት መቅሚያው ክፍል ስብቻው በስተ ምዕራብ በኩል በር ሲኖረው ቅኔ ማኅሌቱና ቅድስቱ ግን በተርታ ይገኛሉ። ውስጣዊ ቅርጻቸውም ደስ ይሰላል።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ክፍሎች ጠበብ ያሉ ሆነው ቅርጻቸው ደማራና የተዋቡ ዓምደ ወርቆች ስሉት። ከቅድስቱ ጣረያ ላይ በመስቀል መስክ የተቀረጸ ልዩ ገጠኛ ሐረግ ስለው ሚካኤል ዐብይ ዓዲ ውስጡ በንጽህና ስብተዋዘና የየደትም

የቤተክርስቲያን ሕንጻ ስቃጣይ ሠራዊቶች ያስደረሱበት በመሆኑ ጉዳት ስለደረሰበትም። ሚካኤል ዐብይ ዓዲን ከወደ ውስጥ ስተመስክተው የጩኛው መቶ ክፍለ ዘመን ቤተ ክርስቲያን ሕንጻ መስሎ ይታያል።

ደብረማርያም ቅርቅር

ከሐውዚን ከተማ በስተ ደቡብ ላይ ኪሚ ርቀ
የምትገኘውን መጋብ የተሰኘችውን መንደር ስለፍ ብሎ
በሚገኘው ከባህር ወለል በላይ በገምት ጸጸጸ ሚ. ላይ
በሚገኘው ተራራ አፋፍ ላይ ትገኛለች። ከተራራው አገር አስከ
ቤተክርስቲያኑ ደረሰ የአንድ ሰዓት የአገር ጉዞን ይጠይቃል።

ተራራ መውጣትና ተፈጥሮን ማድነቅ ለሚያስደስታችው
ሰዎች ደብረማርያም ቅርቅር ተስማሚ በታ ናት። ከተራራው
አናት ሳይ ወጥተው በስተምዕራብ አምበይስስይቲን፣ በስተደቡብ
ተከፍለው የቀመት ረዳድሞች የጉሕ ተራሮችን፣ አንዲሁም
በስተሰሜን የሐውዚን ሚዳ መመልከት ከፍተኛ አርካታን
ይሰጣል። ማርያም ቅርቅር ትላለቅ ከሚባሉት የትግራይ ውቅር
አብያተ ክርስቲያናት ጋር የሚፈረድ ታሰቅ ደብር ነው።
የቤተክርስቲያኑ ፊት ሰፊት በጥቃቅና በድንጋይ የተሠራ ገንብ
ተሠርቶስት ይታያል።

የውጥው አካሉ ጣራ በአንጨት የተሠራ ሲሆን አፈት
መስኮችና ወደ ውስጥ የሚያዘጋጁ ሁለት በሮች አሉት። ስፋቱም
፩.፱ ሜትር X ፪.፯ ሜትር ነው። ከፊት ሰፊት የተገነባውን አካል
ሳይጨምር ከዓለት ተፈሰፍሎ የተሠራው ሕንጻ ስፋት ፯.፯ ሜ X
፪.፱ ሜትር ሲሆን በውስጡ ስድስት ዓምዶች ይገኛሉ። የዓምዶች
ቀመት ፪.፯ ሜትር ሲሆን በ፪.፯ ሜትር ተራርቀው ይገኛሉ።
በቤተክርስቲያኑ ውስጥ በሚያስደንቅ ጥበብ የተቀረጸ የሰንሰለት

ዲዛዎን የዓለር መልክ ያሳችው ንድፍ በግድግዳው ላይ ይታያሉ
ጣራውም በተሰደደ ንድፍ የተንቀጠቀጠ ነው። ይህ የዓምዶች
አቀራረጽ ልዩና ከፍተኛ ጥበብ የተንጸባረቀበት ቤተክርስቲያን
የተዋጣላችው ፲፰ ሠረገሳዎች አሉት። በትግራይ አብያተ
ክርስቲያናት ውስጥ የአዲስ ኪዳንን ታሪክ የሚያንጸባርቅ
ሦስቱ በብዛት አይታዩም። አብዛኛቹ የብሉይ ኪዳንን ታሪክ
ያዘሉ ናቸው። በደብረ ማርያም ቅርቅር ውስጥ ገን ወደ
ኢየሩሳሌም የተደረገን ጉዞ የሚያንጸባርቅ ሦስቱ መኖራቸው
የቤተክርስቲያኑን ጉብኝት ልዩ ያደርገዋል።

ከደብረ ማርያም ቅርቅር በስተሰሜን ዳንኤል ቅርቅር
ተባሉ የሚታወቅ ሌላ አንድ ትንሽ ቤተክርስቲያን ይገኛል።
የመገቢያ በራ ስፋት ዜ.፱ ሜትር X ፩ ሜትር ነው
የቤተክርስቲያኑ ስፋት በጣም ጠባብ ቢሆንም ከቤተክርስቲያኑ
በስተ ሰሜንና በስተ ምሥራቅ ገልተው የሚታዩትን የተፈጥሮ
ጸጋዎች ለመመልከት በጣም የተመቻች በታ ነው። ቤተክርስቲያኑ
በተሰደደ ቀሰማት ያሸበረቀ ሦስቱ ባለቤት ነው። የአፈት
ውንጌላውያን የሐዋርያት የቅዱሳን መሳክሮች አንዲሁም ንጉሥ
ዳዊት ከነበገናው የሚያሳይ ምስሎች ይታያሉ። የሕቡ) ዳንኤል
አንደነበረች የሚነገርላት ቤተ ጸሎትም በቤተክርስቲያኑ ውስጥ
ትገኛለች።

የማርያም ቅርቅር በዓለ ንጉሥ በየዓመቱ ህዳር ፮ ቀን
ይከበራል።

ሕቡነ ይምፃታ

እኛህ ጸድቅ በፍኛው መት ክፍለ ዘመን ከመካከለኛው ምሥራቅ በስደት ምክንያት ተነስተው ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ወንጌልን ያስተምሩ ከነበሩት ዘጠኙ መነኮሳት መካከል አንዱ ናቸው። ሕቡነ ይምፃታ በተለይ ብዙ በቆዩበት በትግራይ ውስጥ ገርዓልታ በሚገኘው ልዩ ስሙ ጉሕ ተብሎ በሚጠራው አካባቢ በሰማቸው የታነጸ ቤተ ክርስቲያን ይገኛል። ወደዚህ ቤተክርስቲያን ስመድረስ ከሐውዚን ወደ ደቡብ አቅጣጫ ሸፎ ኪሎ ሜትር ከተጓዘን በኋላ ወደ ምሥራቅ አቅጣጫ የግማሽ ሰዓት የአገር ጉዞ ማድረግን ይጠይቃል።

ቤተክርስቲያኑ ሰማይን እንደ ምስሶ ደገፈው የያዙ ከሚመስሉት ረጃጅም ተራሮች መካከል በአንዱ የሚገኝ ነው። የሚያስደንቀው የቤተክርስቲያኑ የመግቢያ በር አጠገቡ እስኪ ደረስ ድረስ ፈጽሞ አስመታየቱ ነው። ቤተክርስቲያኑ ከበሀር ወሰን በላይ በ፪፻፶፯ ሜትር ከፍታ ሳይ ይገኛል። በዚህ ከፍታ ሳይ የሚገኘውን ቤተክርስቲያን ስሙውጣት ከፊት ሰፊት የተጋረጠውን የዓለት ተራራ መውጣት በጣም አስቸጋሪ ነው። ስለዚህ ሰአገር መቆንጠጫ የሚያገለግሉ ጉድጓዶች ብቻ ነው ያለው። ከ፪፻፶ - ሸፎ ሜትር ርዝመት ያለው ይህ ገደል ቁልቁል ሲመሰክቱት የሚያስደነግጥና የሚያስፈራ ነው።

ወደ ተራራው ከተወጣ በኋላ በጣም በሚያስፈራ ገደል የተከበበችና ኃይለኛ የአየር ግፊት ያሳት እንዲት ጠባብ መንገድ ትገኛለች። የመንገዱ ስፋት ከጅ ሲንቲ ሜትር አይበልጥም። ቤተክርስቲያኑ ከዓለት ተፈልፎ የተሠራ ሲሆን ከውስጥ አራት ራሳቸውን ችሰው የቆሙ ዓምዶች አሉት። ጠቅላላ ስፋቱ ፮ ሜትር X ፱ ሜትር ከወለሱ ወደ ጣረያው ያለው ከፍታ ደግሞ ፫ ሜትር ነው። ቤተክርስቲያኑ የሚደነቀው በሕንጻው አሠራር ብቻ አይደለም በውስጡ በያዛቸው ደማቅ ሥዕሎች ጥምር እንዲ የሥዕሎችን ድምቅት ያስተዋስ ለው ሥዕሎች ጥንታዊ ናቸው ብሎ ሰማሰብ መችገሩ አይቀራ ነው። እንዳንደ የሥነ ሥዕል ሲቃውንት እንደሚሉት ከሆነ ሥዕሎች በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን የተሣሉ ናቸው። ቤተክርስቲያኑም የታነጸው የክርስትና አምነት ወደ ሀገራችን እንደገባ ብዙ ሳይቆይ እንደሆነ ነው። ይህ ቤተክርስቲያን በተራራዎች ጉዳ የተሸጉጠ በመሆኑ ከገራኝ እና ከጉዲት ጦር ጉዳት ሲያመጣጥ ትሏል። በኢትዮጵያችን ውስጥ ያሉ አብይተ ክርስቲያናት በሙሉ በተዋሕዶ ጠላቶች ሲቃጠሉና ሲፈርሱ ግማሾችም በተደጋጋሚ ዝርፈዎች ሲቸገሩ የሕቡነ ይምፃታ ቤተክርስቲያን ግን ይህ ትግር ብዙም የጉዳው አይመስልም። ሌላው ቤተክርስቲያኑን ለየ ከሚያደርጉት መስደዎች እንዲ የሆነው ደግሞ የበርካታ ሰዎች ዐፅም የተቀበረበት እና ከዓለት ተፈልፎ የተሠራ የመቃብር ሥፍራ መኖሩ ነው። አስደናቂው የመቃብር ሥፍራው አይደለም ቀባሪዎችም ጥምር

አንዲት። ቀባሪዎች በመቶዎች የሚቆጠሩ ኪሎ ሚትሮችን አቋርጠው በመምጣት በተራራው ላይ አንደ ዝንጀሮ ተንጠልጥሰው በቅዱሱ አባት በአቡነ ይምዓታ ስም ወደ ተሰየመው ሥፍራ አስከሬን ይዘው መጥተው መቅበር ምስመናኑ ስቦታው ያሳቸውን ትልቅ ክብር እና የአምነታቸውን ጽናት ያሳያል። ስምሳሌ አስከሬን ተሸክመው ከዋሌራት (ደቡብ ምሥራቅ ትግራይ) ጀምሮ ኪሎ ሚትሮ አቋርጠው ደቀብሩ ነበር። የአቡነ ይምዓታ ቤተክርስቲያን ህገራችንን በዓለም ደረጃ ከአሳወቋት የውቅር ዓለት አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንዱ ነው።

የአቡነ ይምዓታ በዓለ ንግሥ ጥቅምት ፳፮ ቀን በታላቅ ደምቀት ደክበረል የአባታችን ጸሎትና ለማሳደነት ስደሰደን ለሚን።

ደብረ ጽዮን አቡነ አብርሃም

ደብረ ጽዮን ከድንም በስተ ደቡብ ፬ ኪሎ ሚትሮ ርቀ በሚገኝ አምባ ላይ ይገኛል። ድንም ከሐውዜን በስተ ደቡብ ፳፪ ኪሎ ሚትሮ ርቀ የምትገኝ ትንሽ መንደር ስትሆን ከሐውዜን የሚነሳው የመኪና መንገድ ደንምን አቋርጦ ደብረ ጽዮን ወደ ሚገኝበት ተራራ ይጠጋል። ከ፵፮ ደቂቃ ተጨማሪ የአገር ጉዞ በኋላ ቤተክርስቲያኑ ያለበት አምባ ላይ ይደረሳል። አምባው በሁለት አቅጣጫዎች በሜዳ የተከበበ ሲሆን ምዕራባዊ አካሉ ግን ከገርአልታ የተራራ ስንሰስት ጋር የተያያዘ ነው። አምባው ከባሕር ወለል በላይ ፪፻፺፻፳፮ ሚትሮ ከፍታ ላይ በተሰደደ የዛፍ ዓይነቶች የተዋበና ሰፊ ስምሰም ቦታ ነው። ቤተክርስቲያኑ በአምባው ስሜናዊ ጫፍ ላይ አስፈሪ ገደል አፋፍ ላይ የተሠራ ነው። ሆኖም ግን አጥሩ ውስጥ ሆኖ ፊት ሰፊትና በስተ ግራ የሐውዜን ሜዳ በስተ ቀኝ የሐንስ ማዕቀዲን ሚካኤል ዐብይ ዓዲ የተሰኙትን አብያተ ክርስቲያናት ያቀፈውን የተራራ ስንሰስት መመልከት ስዩ መንፈሳዊ እርካታ ይሰጣል።

ደብረ ጽዮን አቡነ አብርሃም ቤተክርስቲያን በጥበባዊ አሠራሩም ሆነ በስፋቱ ትላልቅ ከሚባሉት የትግራይ አብያተ ክርስቲያናት ጋር ይፈረዳል። የቤተክርስቲያኑ ሥፋት ፲፪.፯ X ፮.፭ ሚትሮ ሲሆን ቀመቱም ፮.፮ ሚትሮ ነው። የቤተክርስቲያኑ ፮ ዓምዶች ፳.፳ ሚትሮ ቀመት ያሳቸው ሲሆን በ፪.፳፭ ሚትሮ ተራርቀው የቀሙ ናቸው። ዓምዶቹ ረዳድም ብቻ ሳይሆኑ በሐረግ

ቅርጽና በሥዕል ያሸበረቀ ናቸው። በእራቱ ዓምዶች ላይ የክሯፕቴ (Croixpattee) መስቀሎች ቅርጽ ተቀርጸውባቸዋል። ከዓምዶቹ የሚነሱት ሠረገሳዎች በተለያዩ ዲዛይኖች ተውበው ቤተክርስቲያኑን ግርማ ሞገስ አሳብሰውታል። የቤተክርስቲያኑ ጣራ በሠረገሳዎች የተከፋፈለ እና አብዛኛው ገደገድ ያስ (dome) ሆኖ ሁለት ክፍልፋዮች ግን በአሞራ ክንፍ ያማረ ሥራ የተከተሉ ናቸው። ጣራውም እንደሠረገሳዎች በተለያዩ ዲዛይኖች የተገጠነው።

ቤተክርስቲያኑ ያስት ቤተመቅደሶች አሉት። እነሱም የአመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያም የሚካኔል ወገብርኤልና የሸርባክቱ አንሰሳ ናቸው። የቤተክርስቲያኑ አብዛኛዎቹ አካላት በመንፈሳዊ ሥዕሎች ያሸበረቀ ሲሆን በቤተመቅደሱ ግድግዳ ላይ የሚታዩው የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ትዕቅ ሥዕል ግን ዕጹብ ድንቅ ከመሆኑም የተነሳ በዘመኑ የነበረትን ሠዓሊዎች እንድናዳገቅ ያስገድደናል።

ከቤተመቅደሱ በስተጀርባ (በኮራደራ ምሥራቃዊ ጫፍ) እንዲት እነሱተኛ ክብ ክፍል ትገኛለች። የእቡነ አብርሃም የጸሎት ቤት እንደነበረች ይነገርላታል። በክፍሷ ግድግዳ ጣራ ላይ የተለያዩ ዲዛይኖ ያሰባቸው መስቀሎችና አመቤታችንን ያጀቡ የቅዱሳን መሳከክት ቅርጽ ተቀርጸውበታል። እቡነ አብርሃም በዋናው ቤተክርስቲያን ውስጥ የምናያቸውን መስቀሎች ሰማምረት እንደ

ሠርቶ ማሳዎ እድርገው የተጠቀሙበት የድንጋይ ላይ ቅርጽ ጥበብ የሚታዩበት ድንቅ ክፍል ናት።

ሲሳው የደብረ ጽዮን ጸጋ የሚደነቅና ሰዩ የሚያደርገው በሚተጠጠፋው የብራና የሥዕል እስባው ነው። ይህ ዲዎሚትራ ጌ ሳንቲ ሚትር የሆነ ባለ እንጨት ፍራም መደብል ሥዕል ለመገኘት የተለያዩ የመሳከክትና የሐዋርያት ሥዕሎችን ይዟል። ፈረንጆች « ሲርሞን ያል ፋን » የሚሉት ይህ መደብል በገጃኛው ክፍል ዘመን እንደተሠራ ይነገርላታል። የብራናው ሥዕል ትንሽ ከማርጂቱ በስተቀር የሥዕሎቹ ድምቀት እሁንም እስደበዘዘም።

ይህ የተክበረ ቤተክርስቲያን በዓለ ንጉሠ በየዓመቱ ህዳር ፳፩ ቀን በድምቀት ይክበራል።

ደብረ ዳሞ

ይህ ገዳም የሚገኘው በትግራይ ክፍለ ሀገር በአድዋ አውራጃ ውስጥ ነው። የደብረ ዳሞ ገዳም ከአከሱም ጽዮን ቤተክርስቲያን በ፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ዙሪያው ፈጽሞ ገደብ በሆነ ተራራ ላይ የሚገኝ ጥንታዊ ገዳም ነው። ገዳሙ ከሌሎች ገዳማት ስዩት የሚያደርገው ወደ ገዳሙ የሚመጣ ሰው በሙሉ ወገቡን በገመድ አይታሰብም የሚወጣበት መሆኑ ነው።

ማንኛውም ሰው ወደ አዚህ ገዳም ለመግባት ቢፈልግ ከላይ ከተራራው ጫፍ በመነካሳቱ መልካም ፈቃድ ወደ ገዳሙ የሚያስገባውን ገመድ ማግኘት ይኖርበታል። የተራራው ርዝመት በግምት ከ፳፮ - ፴ ሜትር ያህል ይሆናል። ይህ ግምት ከመራት ሕስክ ተራራው መግቢያ በር ማለትም በገመድ መጉተቱ አስከሚያበቃበት የተራራው ግማሽ አካል ድረስ ያሰው ቦታ የሚያመለክት ግምት አንዲ የተራራውን ሙሉ በሙሉ ርዝማኔ ያካተተ አስመሆኑ ነው።

ይህን ለመጥር ገዳም የመሠረቱት ከዘጠኙ ቅዱሳን መካከል አንዱ የሆኑት አቡነ አረጋዊ / ዘሚካኤል / ናቸው። ዳድቀ የደብረ ዳሞን ተራራ ሰጠሎትውና ከመረጡ በኋላ ወደ ተራራው ጫፍ ለመውጣት ተቸግረው ሳብ በተራራው ሥር ሆነው ወደ ምነው አንደ አሞራ ከንፍ በኖረኝ አስዚያም ምነው ገመድ በኖረኝ አያሱ ሱባሌ ገብተው ሲጸልዩ ሳብ ቅዱስ ሚካኤል ወደ አርሳቸው ቀርቦ « አትፍራ ሥልጣን ተሰጥቶህ ፤ በቀኝ

በኩልም በዚህች ሰዓት ትንሽ አርፈህ ቀደ አግዚአብሔር በገመድ ፈንታ ትሰቅ ዘንዶ ይሰከሃል » አላቸው። ወዲያውም አግዚአብሔር በቅዱስ ሚካኤል አማካኝነት ቀመቱ ስድህ ከንድ የሆነ ዘንዶ ልክ በዘንዶው ጭራ አቡነ አረጋዊ ተቀምጠው ዘንዶውም አንጸይተናኮላቸው ቅዱስ ሚካኤል ሰይፍን መዞ አየጠበቀ ትንሽ ወደ ተራራው መውጣት እንደደመራ ዘንዶው አቡነ አረጋዊን አወናጥፎ ከተራራው ጫፍ እንደወረወራቸውና በተራራው ላይ ሲደርሱ ሃሌ ሱያ አያሱ አግዚአብሔርን አመሰግነው በዚያ መቀመጣቸውን ገደብ አቡነ አረጋዊ ይገልጻል።

በአሁኑ ግዜም የዚህ ዘንዶ ምሳሌ የሆነ የጠፍር ገመድ ይገኛል። ገመዱ ረድም አድሚን ያስቆጠረ እና አሁን አስካላንበት ዘመን ድረስ ያስተቀየረ መሆኑንም የገዳሙ መነካሳት ይናገራሉ። ይህ ገመድ በአንዚህ ብዙ መቶ ዘመናት ውስጥ አንድ ጊዜም ሳይታደሰና ሳይለወጥ በብዙ ሚስዮን የሚቆጠረ ሰዎች፣ ሰለሰት የሚገቡ በራዎች፣ በጉች ወ.ዘ.ተ በሙሉ ያለማቋረጥ በየጊዜው ሲወጡበትና ሲወርዱበት ይታያል።

ወደ ገዳሙ ለመውጣት መጀመሪያ ከላይ በሚሳከልዎት ጠፍር ወገብዎን በሽምቀቅ ያስረዳ ከዚያም ወፈር ያሰውን እና በዘንዶው የተመሰለውን የጠፍር ገመድ በአድዎ ይይዛሉ። ወገብዎ የታሰረበት ጠፍር ከላይ ባለ ሰው የሚጉተት ሲሆን በአድዎ የሚይዙት ጠፍር ደግሞ ከላይ የሚጉትትዎትን ሰው ሳለማድከም በራሱም ጎደላ እየተገዙ የሚወጡበት ገመድ ነው። በዚህን ዓይነት

ገዙ ውስጥ ፍርድነት ከታከሰበት በሰውነትም ላይ ጉዳት አደደረሱ፤ እየተሳሳቱ እና እየተጋጋጡ ነው ከላይ የሚደርሱት።

ወደ ገዳሙ እንዲወጡ የሚፈቀደው ለወንዶች ብቻ ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት ሴቶች ወደ እዚህ ገዳም ለመውጣት ካለመቻላቸውም በላይ በገዳሙ የሚኖሩት ገዳማውያን ወንዶች በመሆናቸው ምክንያት ጸር እንዳይነሳባቸውም ጥምር ነው።

ወደ ገዳሙ የማይወጡት የሴት ጾታ ያላቸው አንስላትም ጥምር ናቸው። ከጸር በቀር ሴቶች እንዲወጡ አይፈቀድላቸውም። በታሪክ ወደ ገዳሙ የወጡት የእብነ አረጋዊ እናት ብቻ ናቸው። አላቸውም ቢሆን በሕይወተ ሥጋቸው አደሱ ሳይሆን በሕይወት ዘመናቸው ከገዳሙ ግርጌ ሆነው በጾም በጸሎት ከቆዩ በኋላ የመጠራታቸው ጊዜ ደርሶ ከዚህች ዓለም በሞት ሲሰዩ ነው እስከራናቸው ወደ ተራራው ወጥቶ የተቀበረው።

ደብረ ዳሞ በገመድ ከመወጣቱ በፊት ስጥቂት ጊዜ ወደ ተራራው የሚያለመጣ ደረዳ ከሥር ደምር አስከ ተራራው ጫፍ ድርሰ በአዲ ገብረመስቀል አማካኝነት ተሠርቶ ነበር። እንዲያውም አዲ ገብረመስቀል ሳሠሩት ቢተከርሱትም ሲሆንግው ግንባታ የሚውሉት ቀሳቀሶች በሙሉ በቀሳሱ የወጡት በዚሁ ተሠርቶ በነበረ ደረዳ አማካኝነት ነበር። ደረዳው የፈረሰው ግን በጻድቅ እብነ አረጋዊ ትዕዛዝ ቅዱስ ደረድና አዲ ገብረመስቀል በአመቢታችን በቅድስት ድንግል ማርያም ስም ይተነገራቸዋል።

ቢተከርሱትም መርቀው ቅዳሴ በቷ ከተከበረ በኋላ ነው። ዳሞ የሚሰው የተራራው ስምም የወጣው ከዚሁ ከደረዳው መፍረስ ጋር ተያይዞ ነው። ይኸውም ጻድቅ እብነ አረጋዊ የተራራውን መውጫ ደረዳ በግእዝ « ዳሕምሞ » ማለትም አፍርሰው በማለት ስለተናገሩ ዳሕምሞ የሚሰው ቃል ከጊዜ ወደ ጊዜ ከዘመን ብዛት ዳሞ የሚል ቃልን ፈጠረ። በዚህም ምክንያት የተራራው ስም ደብረ ዳሞ በመባል አየተጠራ ይገኛል።

ደብረ ዳሞ መሀል ተራራው ላይ እንደደረሱ በወገብም ላይ የታሰረውን ጠፍር አስረክበው በአንዲት ጠባብ መሻሻኪያ ውስጥ ያልፏና ተራራው አናት አስኪደርሱ ደረሰ በተራራው ጥገ የተሠሩ ደረዳዎችን በጥንቃቄ ይወጡና በሰተ መጨረሻ በሚገርም ሁኔታ ሰፊ እና ስምሰም ሚዳን ያገኛሉ። በዚህ አሰገራሚ ሚዳ ላይ አንድ ቢተከርሱትም፤ ከ፪ በላይ የውኃ ጉድጓዶች፤ በሦስት የተከፈሉ የገዳማውያት መንደሮች እና የመቃብር ሥፍራዎችን ያገኛሉ።

እዚህ ሰፊ ሚዳ ላይ እንደወጡ የመጀመሪያው የጉብኝት ምዕራፍዎ የሚሆነው የወጡትን ደረዳ እንደጠረሱ ከሚያገኙት አንድ አነስተኛ እና ጠፍጣፋ ድንጋይ ይሆናል። ይህ ድንጋይ በላዩ ላይ አነስተኛ የመስቀል ቅርጽ ያለው ሲሆን እብነ አረጋዊን ለመጉብኝት አዲ ገብረ መስቀል ወደ ተራራው በወጡ ጊዜ የንጉሡ ሠራዊት ከተራራው ግርጌ ሰፍሮ ስለነበር ይህንን ሠራዊት ሲባርኩ ጻድቅ ቅመውበት የነበረ ድንጋይ ነው።

ይህን ታሪካዊ ሥፍራ እይተው እንደጨረሱ ክፊት ስፊትም በሚያምር ጥርብ ድንጋይ የታነጸውንና ዙሪያውን በእረንጓዴ ዕልቀት የተሸፈነውን ቤተክርስቲያን ያገኛሉ። የዚህ ቤተክርስቲያን አሠሪ እዳ ገብረመስቀል ናቸው። ንጉሠ ዳዊትን ቤተክርስቲያን ያሠሩት ከክርስቶስ ልደት በኋላ በሰደስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ ነው። ቤተክርስቲያኑ የታነጸው ጻድቁ ከመሰውራቸው በፊት ሰላም በቤተክርስቲያኑም የተሰየመችው በአመቤታችን በቅድስት ድንገል ማርያም ስም ነበር።

የቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ሰፊ ባይሆንም መጠነኛ ነው። በቤተመቅደሱ ውስጠኛ ክፍል የሚገኙት ሥዕሎች የቀስም ቅጣቸው የሚያስደንቅ ነው። ሥዕሎቹ አብዛኛዎቹ ጥንታዊና ባይሆኑም በቅድስቱ በኩል በስተ ምዕራብ አቅጣጫ በሚገኘው ገደገዳ ላይ የምትገኘው የአመቤታችን ምስል ፍቁር ወልዳ ሥዕል ብቻ ናት ፲፯ ዓመት በሰይ እንደሆናት የተነገረች። በቤተመቅደሱ ውስጥ ወጥ የሆኑና የተሰጠጠሩ የድንጋይ እና የአንጨት ምስሎች የላይኛውን የጣሪያ ክፍል ደገፈው ቆመው ይታያሉ። በክርስቲያን መልክ የተሠራውን የጣሪ ክፍል ያየን እንደሆነ ብዙ የረቀቀ የጥበብ ሥራዎች የሚታዩበት ሲላው አስደናቂ ሥፍራ ነው። በዚህ የአንጨት ሥራ ጥበብ ተሰጥኦ እንዳላቸው የሚነገርላቸው እዳ ገብረመስቀል አራላቸው ተሳታፊ እንደነበሩም ይነገራል።

ይህን የውስጠኛውን የጉብኝት መስመር እንደጨረሱ በቤተክርስቲያኑ ቅጽር ገቢ ውስጥ ወደሚገኘው የጸበል ቦታ ያመራሉ። ጸበሉ አራት ማዕዘን ባለው የድንጋይ ገንዳ ውስጥ የሚገኝ ሲሆን ከብዙ በሽታዎችና ደዋዎች የመፈወሰ ኃይልም አለው። ይህን ጸበል ጠጥተውና ተጠምቀው እንዳበቁ የቤተክርስቲያኑን ቅጽር ገቢ ሰቀው ወደ ቀጣይ ጉብኝት መስመርም ሥፍራ ይሃዳሉ። መካነ መቃብሩን የሚያገኙት ከቤተክርስቲያኑ ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ያሉትን ሰፊ እና ስምስም ሜዳ አቋርጠው አነስተኛ ደረዳዎች ከወረዱ በኋላ በገብቀተኛ ሥፍራ ላይ ነው።

ከአቡነ አረጋዊ ቀጥሰው ማኅበረ መነኮሳቱን ይመሩ የነበሩት አባ ማትያስም የተቀበሩት በዚህ የመካነ መቃብር ሥፍራ ነው። ስምስከትም አለክ ለሁን ድረስ በመቃብራቸው ላይ የመስቀል ቅርጽ ያሰበት ድንጋይ ከመቃብራቸው ላይ ተተክሎ እናደሰን። የጻድቁን መካነ መቃብር እንዳለፍን ከበስተ ጆርባ እንዲት ጠበብ ያሰችና ውሳኔ በብዙ የሕክራን ሳጥኖች የተሞላች ዋሻ ያደሉ። በቦታው በሰጥን የሚቀበር ባይኖርም አስከሬኑ ከሰጋው አስኪረገፍ እና ዐፅም አስኪሆን ድረስ የሚያርፍበት ዋሻ ነው። ከዚህ ዋሻ ሲላም ስልጣነ ክህነት ያላቸው ሰዎች የሚቀበሩበት ዋሻ አለ።

በዚህ የመቃብር ሥፍራ ላይ የጻድቁ አባት የአባ ዮሐንስ ምስሎች በት ይገኛሉ። አባ ዮሐንስ የመንገድ መደብ

ክላሳ ወደ ሸዋ ገዢነት ከዛጉዌ ወገን ከነክኑት ለአብ ወደ ይኩኖ አምላክ በዘረበት ዘመን በደብረ ዳሞ የነበረ አባት ናቸው። አባ ዮሐንስ ለሐይቅ አስጠፋኛሉ መምህር ለአባ ኢየሱስ ሞህ እና ለደብረ ሲባኖሉ እጩ ለአቡነ ተክለ ሃይማኖት አስኪማ (ልብሰ ምንኩስና) ሰጥተው ያመነኩሉ ጻድቅ ናቸው።

አቡነ ተ/ሃይማኖት የመጀመሪያውን አስኪማና ቅብ ቅናት (መታጠቂያ) ከአባ ኢየሱስ ሞህ በሐይቅ አስጠፋኛሉ ገዳም ከተቀበሉ በኋላ እንደ ገና ወደ ደብረ ዳሞ ሂደው ሙሉውን የምንኩስና ልብሰና ቅብ መታጠቂያውን ጭምር ከደብረ ዳሞው መምህር ከአባ ዮሐንስ እንደገና ተቀብሰው ለአባ ኢየሱስ ሞህም ይዘውሳቸው እንደመጡ የሁለቱም አባው ገደል ያስረዳል።

- * የደብረ ዳሞ ገዳም ሥርዓተ ጳኩሚሰ ተመሰርቶበት ለዘመናት የኖረ ገዳም ነው።
- * ደብረ ዳሞ ሥርዓተ መነኮሳት ሥነጽሑፍ ሥዕል፣ ቅርጽ ይሠራበት የነበረ ገዳም ነው።
- * በመላው ኢትዮጵያ ሰሚገኙ መነኮሳት አስኪማ ይሰጥ የነበረው በደብረ ዳሞ ብቻ ነው።

• **አስኪማ:-** ማለት ምንኩስና ለመቀበል ወደ ገዳም የሚገቡ ወንዶች በአመክሮ ለሁለትና ለሦስት ዓመታት የጉልበት አገልግሎት ይሰጡና አመክሮ ጊዜያቸውን በትክክል የፈጸሙ እንዲመነኩሉ ይፈቀዳላቸዋል። ከመነኮሳት ዕለት አንስቶ ከ፪ - ፬ ሰሚደርሱ ዓመታት ከገዳሙ የተመደባላቸውን

የሥራ ድርሻ ያሰ ምንም ልግመኝነት ከማከናወን አልፎ ብዙ ትራፋትን ለፈጸሙ የሚሰጥ ታላቅ የገዳማውያን መንፈሳውያን የአባትነት ማዕረግ ነው። ይህም አባት በሕይወተ ሥጋ አሳክሶ ድረስ እንደ ቅዱስ ይቆጠራል። በመንፈሳዊ ማዕረጉም ከማንም የበላይ ነው። ነገር ግን ለሴላ ሹመት እይታጭም።

በመላው ኢትዮጵያ የሚገኙ ገዳማት ለዚህ ማዕረግ የታጩውን መነኮሳ ከመካከላቸው መርጠውና ማሰረዳ ሰጥተው ወደ ደብረ ዳሞ ይልኩ ነበር። የደብረ ዳሞ መነኮሳትም በክብር በመቀበል የሚገቡውን ገዳማዊ መስተንገዶ ሰጥተው ሲያበቀ በማበረታታት በታላቅ መንፈሳዊ አደራ ወደ መጣበት ገዳም ይሰጥታል።

የዚህን መካነ መቃብር ሥፍራ ጉብኝትምን አንደጩራሱ ቀጣይ የጉብኝት መስመርም የሚሆነውን ሥፍራ የሚያገኙት ከመካነ መቃብሩ በስተ ደቡብ አቅጣጫ ላይ ነው። የቦታው ስም **ሰቋርቲ** ይባላል። ቦታው በተራራው ጫ በአንደኛው ወገን ላይ የሚገኝ እና በተፈጥሮ የተበላጠ ከሥር ካለው ዓለታማ ሥፍራ ጋር የሚያገናኝ ገደላማ ሥፍራ ነው። ስለዚህ ቦታ ገዳሙን ሲያሰጉብኙን የነበሩት አባት ያጫውቱንን ታሪክ ልንገራቸው። በዚህ የመሬት ቀዳዳ ውስጥ ብዙ አረጋውያን አባቶች ሸልከው ከ፪ - ፱ ሚትር ያህል ጥልቀት ባለው ገደል ውስጥ ወድቀው በሚያሳዝን ሁኔታ ሞተዋል። እነዚህ አባቶች የሞቱትም በሴሊት

ወደ ቤተክርስቲያን በመሄድ ላይ እያሉ ሰይጣን በሰው አምሳል አዩተገለጸ የሚረዳቸው እና መንገድ የሚመራቸው በመምሰስ ወደ አዚህ ገደስ እንደከተታቸው ነው የተነገረኝ። ነገር ግን እኒህ የሚሞቱት አባቶች እግዚአብሔር ባወቀ የሰማዕትነትን ከብርም ከአምሳካቸው ይቀበላሉ።

አዚህ ገደስ ጋር ቆመው ወደ ኋላ ስለሚሰጡ በምዕራብ አቅጣጫ በኩል አድብ ያሳና የገጠር ከተማ የሚመሰስ መንደር በቅርብ ርቀት ላይ ያያሉ። እነዚህ መንደሮች በገዳሙ ውስጥ የሚገኙ አገልጋዮች የሚኖሩባቸው ናቸው። እነዚህ መንደሮችም በሦስት ደከፈላሉ። ሰአዎንዳንዳቸውም መጠሪያ ሰሞች አሏቸው። እነሱም፡-

፩. ምጽዳት አበው

፪. አፈ ጽዮን

፫. ታች ቤት በመባል ይጠራሉ።

ወደ እነዚህ መንደሮች እየቀረቡ ሲመጡ ግን በዚያ ሰማይ ጥገ በደረሰ ተራራ ላይ በአምሳካ ቸርነትና ጥበብ የሆነ እና የተደረገ ነገር ያያሉ። ይኸውም ተግምራት አዚያ ሰማይ ጥገ በደረሰ የድንጋይ ተራራ ላይ የውኃ ምንጭ መኖሩ ነው። የምንጭ ውኃው ጉድጓድ አንድ ብቻ ቢሆን ባልገረመም ባሳሰደነቀም ነበር። ነገር ግን የምንጮቹ ብዛት አንድ መቶ ሃምሳ ያህል መሆናቸው አንዷ። እነዚህ ምንጮች

ደገሞ በውጭ ከሚገኙት የምንጭ ውኃዎች በተጨማሪ በአዎንዳንዳቸው መነኮሳት ቤት ውስጥ መገኘትም ሲላው ተግምሮ ነው።

በገዳሙ ውስጥ የሚገኝ አንድ መነኮሴ በቤቱ ውስጥ አንድ የጸሎት ቤት ፣ አንድ እንገዳ መቀበያ ሳሉን ፣ አንድ ማዕድ ቤት ከነምንጭ ውኃው ይኖረዋል። ይህ የምንጭ ውኃ የሌላቸው አንዳንድ ቤቶች የምንጭ ውኃ ካላቸው ጉረቤቶቻቸው በቀጭን በይ ሰሰሚሳብላቸው የውኃ ችግር አያገኛቸውም። በተሰይ ከበዓታቸው ሰማይወጡና ሱባዔ በመገባት ሰረጅም ጊዜ በዓታቸውን ዘገተው ሰሚቀመጡ አባቶች ይህ የውኃ ምንጭ እግዚአብሔር አምላክ እንዲህ አድርጎ ማዘጋጀቱ እንዳት ካሰ ሥቃይ እንዳዳናቸው ነው የሚናገሩት።

ከዚህ ቤት ውስጥ ከሚገኘው የውኃ ምንጭ የማይጠቀሙና በቤታቸው ውስጥ ምንጭ የሌላቸው፣ ከጉረቤትም ከቤታቸው አቀማመጥ የተነሳ ውኃው ሲሳብላቸው ያሰቻሉ መነኮሳትም የሚጠቀሙበት አንድ ሰፊ የውኃ ጉድጓድ ከመንደሮቹ ውጪ ሰሦስትም መንደሮች አምካይ በሆነ ሥፍራ ላይ የሚገኝ ጥሰቀቱ ፲፭ ሚትር ያህል እንደሚደርስ በመነኮሳቱ የተገመተ ጉድጓድ ውስጥ የሚገኝ የውኃ ጉድጓድ ሰላሳ ከዚያ ይጠቀማሉ።

እነዚህ በውጭ የሚገኙ የውኃ ጉድጓዶች አገልግሎት የሚሰጡት ሰሦስት ነገሮች ነው። አንደኛውን ጉድጓድ ሰዎች ለመጠጥ የሚያውሉት ሲሆን ፣ ሁለተኛው ደገሞ በገዳሙ ያሉ

ከብቶች የሚጠጡት ሲሆን ቀረው እና ሦስተኛው ደግሞ ሰልብሰ ማጠቢያና ሰቤት ሥራ አገልግሎት የሚውሉ ነው። የውኃ ጉዳይ በተፈጥሮ የራሱ መከዳኛ የሆነ ሰብስ ያለው እና በአረንጓዴ ዕጽዋት የተሸፈነ ነው። የሚገርመው ነገር ይህን በገደሙ ውስጥ የሚገኝ ውኃ ከዝናብ በቀር ሌላ ከገዳሙ ውጭ ያለ ውኃ ቢደባለቅበት የውኃው ሽታ መጥፎ ጠረን አውጥቶ አካባቢውን እንደሚበክሰው ነው ከመነሳቱ የተነገረን።

የጉብኝት መስመርዎ ይቀጥልና የደብረ ዳሞ ተራራን ጉብኝት በእንዲህ ዓይነት አሰደናቂ ነገሮች ሲገረሙና ሲደሰቱ ክቆይ በጊሳ እያሰቀሱና ጸጉራዎን እየነጩ ደረትዎን እየደቀ ወደሚወጡበት ሥፍራ ያመራሉ። ነሐሴ ፲፫ ቀን ፲፱፻፹፱ ዓ.ም መነሳቱ የፍንዳታ ድምፅ በመስማታችን ፣ የፍንዳታውን ድምፅ ወደ ሰማንበት ቦታ ሮጥን ፣ ሮጠንም ከቦታው ደረሰን። አሳቱ በቤቱ ውስጥ የሚገኙት ጧፍና ዕጣኖች ኃይል አየሰጡት ወሳፊት አሳሰጠኝ እሰን። ብንሯሯጥ ፣ ብንጮህ፣ ብናሰቅስ የምናመጣው ነገር ባለመኖሩ ዓይኖቻችን እያየ ብዙ ውድና ብርቅ ቅርሶችን የያዘው ዕቃቤት ነድዶ ሐመድ ሆነ። ይሳሉ መነሳቱ ወደጊሳ ድንን ቀን በማስታወስ እያሰቀሱ።

በዚህ ዕቃቤት ውስጥ የነበረ በብዙ መቶዎች የሚቆጠሩ ውድ እና በአሁኑ ገዢ በምንም ዓይነት ዘዴ ሰንተካቸው የማይቻሉን ቅርሶች ናቸው የወደሙት። ከነዚህ ካሰመተኪያ ከወደሙት ቅርሶች መካከል።

- * ዜና ሕይወት የብሪና መጽሐፍ ፣
- * ከበበ አክሱም የብሪና መጽሐፍ ፣
- * የወርቅ ከበር እና ሁለት የወርቅ ዝውድ ስሁስ ሚካኤል ሰገዳሙ ያበረከትዋቸው ፣

በተሰይ **ከበበ አክሱም** የሚባለው መጽሐፍ በሌሎች ገዳማት የሌላ እና በደብረ ዳሞ ብቻ የነበረ ያሰተኪም የተቃጠሰ መጽሐፍ ነው። ብቻ የደብረ ዳሞን ጉብኝትዎን በዚህ መሰከ ያጠናቅቀና በመጡበት አኳኋን ወገብዎትን በገመድ ይታሰሩና ተራራውን ይወርደሉ።



አባ ጳጳሞች

አባ ጳጳሞች ይህ ገዳም የሚገኘው በትግራይ ክፍለ ሀገር ውስጥ ነው። አክሱም አጠገብ በሚገኝ ተራራ ላይ በሚደሰደንቅ አይታ ውስጥ የሚገኝ ቤተክርስቲያን ነው። አባ ጳጳሞች ከዘጠኙ ቅዱሳን አንዱ ሲሆኑ የመሰረተት ገዳም አሳቸው በህይወተ ስጋ አሰካሱ ድረስ በማርያም መገደላዊት ስም የሚጠራ ቤተ ክርስቲያን አሠርተው ነበር። ከአባ ጳጳሞች በኋላ ግን **መካነ ፃዕናት** በመባል ታወቀ የሳቸው ስምም ተደራቢ በመሆን ይጠራ ደመር። መካነፃዕናት ሰውንዶች ብቻ መንፈሳዊ አገልግሎት ሲሰጥበት በማርያም መገደላዊት ስም የተሠራው ደብር ሰሌዳ ብቻ ተወሰኖ አስክ አሁን ድረስ ይገኛል። ታዲያ የዳድቀና የቦታው ስም አንድ ላይ ሲጠቀስ አባ ጳጳሞች ዘፃዕናት ይባላል። አንዳንድም ገዳሙ መካነ ፃዕናት በመባል ይታወቃል። ፃዕናት ማለት ርዝመቱ ሦስት ከንድ ሰፋቱ አንድ አስኪር ሜትር ያህል ሆኖ የተዘጋጀ የዳድቀ መጸለያ ጉድጓድ ነው። በዚህ ጉድጓድ ውስጥ ቀን ቀን ሰብከተ ወንጌላቸውን ሲያጠድፉ የሚውሉት ዳድቀ አባት ሲሊት ሲሊት አየጸለየ ሆኖ ማለት ሙሉ አሳሳቢዎቹ።

ይህንን ቦታ በአካባቢው የሚኖሩት ምዕመናን **አንዱ አባ ጳጳሞች** አዎሉ የጠራታል። **አዲ ካሊብ** ወደ የመን ከመዝሙራቸው በፊት ከአባ ጳጳሞች የጸሎት ተማጽናን ያገኙበት በደል አድራጊነት ሲመሰሉ መንከሳው የተቀመጡበትና

በኋላም **ጠፋኝው ደረፈበት** ታላቅና ታሪካዊ ገዳም ነው። በዚህ ገዳም ቅዱስ ደረድ የቅዱስ ኢፍራምን የዚህ ትምህርት ተምርቦታል። ይህ ገዳም በከፍታማ ቦታ ላይ ሰሰበር የፋሽስት ኢጣሊያ ወታደሮች የጦር ምሽግ በማድረግ በአምስቱ የወረራ ዓመታት ተጠቅመውበታል። ቅዱሳት መጻሕፍትን ከውጥ ጭንቀት ወደ ግዕዝ መገልበጥ ከተደመረ አንሰቶ **የመጻሕፍት ት/ቤት** ፤ ቅዱስ ደረድ ከተነሳ ወዲህ ደግሞ የዚህ ት/ቤት ከአክሱም የራቀባት ገዢ አንደሌስ ይታወቃል። መነሳሪያ ቦታውም ይኸው የአባ ጳጳሞች ገዳም ነበር። በዚህ ገዳም ተሰምዶ የኖረው የዚህ አይነት ተሞል ይባላል። ሲቃውንቱ የዚህ መጻሕፍት ጸመ ድጻ፣ ድጻ ምዕራፍና ዝማራ መጠላት አስክ አሁን በገዳሙ በክብር አንደተጠበቀ ይገኛሉ። የአባ ጳጳሞች ገደል ሙሉው የሚገኘው ግን በጣሊያን አገር ሲሆን አሁን የሚገኘው ገደል ግን ከሰንክሳር ከድጻና ከመሳሰሉት ተውጣጥቶ የተዘጋጀ ነው።

የአባ ጳጳሞች በዓለ ሰረፈታቸው ጥቅምት ፮ ቀን ይከበራል። የማርያም መገደላዊት ዕለት ሰረፈትም ነቀሌ ፮ ቀን መሆኑ በሰንክሳር ሰለተመዘገበ የሁለቱ የጦር በዓል በአንድ ቀን ሲታሰብ ይኖራል።

ማኅበረ ዶጊ

ይህ ገዳም የሚገኘው በትግራይ ክፍለ ሀገር በአካላም ስውራጃ ከአካላም ከተማ ወደ ደቡብ በሚወስደው መንገድ ፲፪ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ነው። ማኅበረ ዶጊ ማለት « እንሰላሳ » ማለት ነው። እባታው ላይ በነበርሁ ግዜ ያገኘሁት መረጃ ትንሽ እግጋቢ ባለመሆኑ በኢትዮጵያ ጆርቶጶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን የሰብከተ ወንጌልና ሐዋርያዊ ተሰዕኮ መምሪያ የሥነ ጽሑፍ ከሚተ በኩል እየተዘጋጀ በየወሩ ስንድ ጊዜ እየታተመ ከሚወጣው « ልሳነ ተዋሕዶ ዘጆርቶጶክስ » ከሚለው የቤተክርስቲያናችን መጽሔት ላይ ያገኘሁትን በጥቂት ቀን ጩብ እድርጌ አቅርቤዋለሁ።

መጽሔቱም ዋቢ እድርጌ ሰንብብ ያበቃው ከገዳሚ በተሳካሰትና በመረ.አ.አ.ም የተዘጋጀውን መጽሐፈ ሱባኤን መሠረት እድርጌ ነው። ታሪኩንም ሲያስረዳ ስንዲህ ይላል። ከተኩን ሕንድክ ንግሥተ ነገሥታት ዘኢትዮጵያ ሆኖ በነገሠች በ፴፱ ዓ.ም. በሕንድኛው ዓመተ መንግሥትዋ ወንጌላዊው ማቴዎስ መርዋ ከተማ ገብቶ ሲያስተምርና ሲያጠምቅ ስምታ መኳንንቱን መሰፍንቱን አስክትሳ በብዙ ሺህ የሚቆጠር ሠራዊት ይዞ መሪዋ ወረደች። በዚያም ንግሥቱ ቅዱስ ማቴዎስን ስገኝታ «የኢየሱስ ክርስቶስን የእግዚአብሔር አብ የግህርይ ልዩ መሆኑን ስውቃሁ ይሁን እንጂ ዳግመኛ ከእግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ መወሰድን አላውቅም ነበር። እሁን ግን በትምህርትህ መንፈስ

ቅዱስ ሰበሰብክህን አጥምቀኝ» አሰኘው። ማቴዎስም ንግሥቱን ካጠመቀ በኋላ መኳንንቱን መሰፍንቱንና የጦር ሠራዊቱንም ሁሉ አጥምቆአቸዋል ይላል። እያደዘም « ንግሥቱም ማቴዎስን ይዛው ወደ አካላም ተመሰሰች። ልዩቶዋንና ቤተሰቦቿንም አስጠመቀች አክሱስ የሚባል ባልዋም አምኖ ተጠመቀ በማለት ያትታል።

ታሪኩን በማብራራት ሲቀጥል « ቅዱስ ማቴዎስ ከዚያ በፊት የጉባኤና የናገራንን ሐዘቦች አጥምቆአል። ካስ በኋላ በዚሁ ጊዜ ሐዋርያው ማቴዎስ የማኅበረ ዶጊን ስንድነት ማኅበር አቋቁሞ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ስም በየወሩ በ፳፱ ቀን እየተሰበሰቡ ማኅበር እንዲጠጡ እድርጌአል ሲል ማኅበረ ዶጊን የመሠረተው ሐዋርያው ማቴዎስ መሆኑን ይነግረንና በመቀጠል በ፫፻፳፭ ዓ.ም በአሥፍሐ ወልደ አብርሃም ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ዘመነ መንግሥት ርምድ ከምትባል መንደር ከርም ፩ ሰባ ጽድቅ የሚሰደዱ ብፁኝን ናቸው። መንግሥተ ሰማያት የአነርሱ ናትና።

፪. « አባቱን እናቱን ሚስቱን ልዩቶን ያልተወ ሲያገለግሉን አይቆልም » ብሎ የተናገረውን ስንብጠው ትርጉሙ የገባችው እና የዚህችን አስም ጣዕም ጥቅም ንቀው ሀገራቸውን ወገናቸውንና ዘመዶቻቸውን ትተው መንነው ወደ ኢትዮጵያ የመጡት በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ነበረ።

እነዚህም ከአክሱም ከተማ በስተ ሰሜን ከሐውልቱ በስተጀርባ « ቤተቀጢን » በሚባል ሥፍራ እንደ ዓመት ከሰደሰት ወር ያህል እንደተጠቀመው ታሪኩ ያመለክታል። በዚያም ምቹትና ድሱት ስለተሰማቸው ለዚህ ለዚህም ከሀገራችን ለምን መጣን? ስለዚህ ሱባኤ ገብተን በጾም በጸሎት ተወስነን የምንሄድበትን ቦታ በረከተ ነፍስ የምናገኝበትን ሥፍራ እንዲያሳዩን እናመልክት ብለው ሱባኤ ገብተው ጸም ያዙ።

ከሱባኤው በኋላ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ተገልጾ እያንዳንዳቸው የሚኖሩበትን በሕት እመለከተቻቸው። በዚያውም በጾምና በጸሎት ጸንተው እንዲኖሩ ነገረቻቸው ሦስት ሺህ ያህሉ ደግሞ ከላይ ወደጠቀሰው ሥፍራ ጌዳ። እዚያ ከነበሩት ጋርም ተደመሩ። ከዚያም የቅዱስ ዳውሎስንና የቅዱስ ዮሐንስን መመሪያ ተከትለው ማለት « ከሁሉ ፍቅር ይበልጣል » የሚሉትን ጠብቀው በእምነት በፍቅር ጸንተው በየላምንቱ አሉድ ተዝካሪ ስንበትን ጠብቀው ማኅበር ሲጠጡ ሳሰ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በእምሳሌ ነዳይ ደህ መሰሉ በመካከላቸው ተገኝ ይላሰ ታሪኩ።

መጽሐፍ ታሪኩን ላያቋርጥ ይቀጥልና ከእነርሱ ጋርም እንደ ማኅበረተኛ ሆኖ እንዲታወቅ ጠየቃቸው። እነርሱም ፈቀዱለት። እንደ ዓመት ከመንፈቅ ያህልም ከእነርሱ ሳይሰይ ቀዩ በዚሁ ጊዜ ሰነም ተራ ሰጡን እንደ አቅማ ዝክር ሳውጣ

አላቸው። እነሱ ግን እይሆንም እንተ ደሀ ነህ ከአኛ ጋር ሁነህ በዓሱን አክብር እንዲ ምን አለህና ነው አሱት። እርሱም እይሆንም ስጡን እንዲ አላቸው። እነርሱም ከሰከማ ብለው ቀን ወሰነው ሰጡት። ከማኅበረተኛቸው መካከል « ሳይዳ » የሚባል ሰው ነበር። ይህም አሳላፊ (ሙሴ) ማለት ነው። ይህም ሰው እንግዳና ደሀ ሰው ፈጽሞ አይወድም ነበር። ጌታችንም ከማኅበረተኛቹ መካከል ሲገኝ ደሀ መሰሉ ሰሰነበር በጣም ይጠሳው ነበር። እንደ ዓመት ከሰደሰት ወር ሲቀመጥም እንደ ቀንሰ ስንኳ እንደ ዋንጫ የወይን ጠጅ ስጥቶት እያውቅም ነበር።

ሆኖም የጌታችን ማኅበር ስለ ደረሰ እንደ ማኅበሩ ስርዓት አሳላፊውን ጠርቶ ጋኖቹን አጠብሰን አሰው እርሱም አላጥብልህም ምን አለህና ነው! እንተ ማኅበር የምታደርገው? ብሎ እናንቀ ተመለከተው። ጌታም እንደ አረኛ ጠርቶ እንተ ልጅ ከብቶችህን እኔ አጠብቅላለሁና ውኃ እምጣልኝ አለው። ልጁም ገምቦውን ይዞ ትንሽ ወረዶ እንዳለ ጌታ ዘወትር ከሚቀመጥበት ድንጋይ ላይ ሆኖ ዘንጉን ወደ ልጁ አቅጣጫ ወረወረው። ዘንጉም ከልጁ ፊት ሃዶ ተተከሰ። ልጁንም ጠርቶ ዘንጉን ንቀለው አለው። ልጁም ዘንጉን ቢነቅለው ውኃ ፈለቀ። ከርሱ ቀድተህ እምጣልኝ አለው። ልጁም ከዚያ ውኃ ቀድቶ እመጣለት። ጌታም ውኃውን በጋኖቹ ውስጥ ጨምሮ እሰከ በዓሱ ደረሰ አቅየው።

በበዓሉ ቀን ማኅበርተኞቹ ምን ሊያበሉን ነው ? ምን ሊያጠግን ነው? ሳይሉ ሁሉም ተሰበሰቡ። ጌታችንም በፊታቸው ጋናቸን ቢባርካቸው የወይን ጠጅ ተሞልተው ተገኙ። ቀደቶ ቢሰጣቸውና ቢቀምሱት በጣም ግራም ሰሰ ነበር እጅግ እደገብ እንበሉም ጌታ ከዳድቃን አንዱ ሰሰመሰሰቸው ከእግሩ ሳይ ወድቀው እስካሁን ሳንበድስህ አስቀረንምና ይቅር በሰን ብሰው ሰመኑት። ጌታም ተነሱ ብሎ ካሰሰላቸው በኋላ እናንተ እስበደላችሁንም የበደሰኝ አሳሳፊዎችሁ (መሲዎችሁ) ነው። አንድ ቀን አንኳን አንድ ዋንጫ ወይን ጠጅ እስመገኝምና አፈራርዳኝ እሳቸው።

ነገር ግን መሲው የማያፍር ደፋርና ርጉም ሰሰነበር ሲጠይቁት ይህ ሰው (ጌታችንን) በልቶ አስበሳሁም ጠጥቶ እስጠጣሁም የሚል ስሰ ሆነና ሰሰማይጠግብ ነው እንዲ እንዲያውም ሰእናንተ አንዳንድ ዋንጫ ሰሰጥ ሰእርሱ ሁለት ነበር የምሰጠውና የሚጠጣው ብሎ የሐሰት ቃል መሰሰ። ጌታችንም እንግዲያስ እኔ የጠጣሁባት ዋንጫ ትቅረብና ትመሰክርብኝ አሰው። በዚህ ተሰማምተው አሳሳፊው (መሲው) ኪዳ ዋንጫ አምጥቶ በዚህ ነበር የምሰጠውና የሚጠጣው ብሎ አቀረበ። ዋንጫዎም ከተቀመጠችበት አንድ ኮንድ ከሰንዘር ተነስታ እስማትን የፈጠረ ጌታ አምሳክ በእጁ አስጠጣብኝም። እኔ የያዘኩትን የወይን ጠጅም አስቀመስም ብላ መሰከረች። በዚያን ጊዜ ሳይዳን (መሲ) ከነልዳቹ እንደዳታትንና ጸቢርን ምድር

ተከፍታ ለጠቻቸው። ማኅበረ ዳድቃትም ጌታችን እየሰሰ ክርስቶስ መሆኑን ተረድተው እንደገና ከእግሩ ስር ወድቀው ይቅርታ እንዲያደርግላቸው ሰመኑት። ቀኑም ጥር ጽጌ ቀን ነበር።

ጌታችን እየሰሰ ክርስቶስም ይቅርታ ካደረገላቸው በኋላ በስማችሁ ሰደህ የሰጠ ፣ በስማችሁ ተዝካር ያወጣ ፣ በስማችሁ ደሆችን የረዳ ፣ ያሰበሰ ፣ ያጉረሰ ፣ የሰጠ ፣ የመጸወተ ቤተክርስቲያናችሁን የሠራ ፣ የሠራ እስከ ዓስራ ሁለት ትውልድ ድረስ ምራሳችኋሁ ብሎ ቃል ኪዳንን ሰጣቸው። ይኸንን ቃል ኪዳን ከሰጣቸው በኋላም የማኅበረ ዳጌ ዳድቃችን ከሞት ሰውሯቸዋል ይኸም የሆነው በጥር ጭቀን ነው። በዚህ መሠረት ይህ ታላቅ በዓል ሆኖ ዛሬም በየዓመቱ ጥር ጭ ቀን በታላቅ ድምቀት ሲከበር ይኖራል።

በዚህ ሥፍራ በታሪኩ ሳይ የተጠቀሱት በዓይን የሚታዩት በእጅ የሚዳሰሱት ተዓምራት የታየባቸውና የተደረገባቸውም ሁሉ በቅርስነት ተጠብቀው ይገኛሉ።

እነርሱም፡-

- ፩. ጌታችን የተቀመጠበትና የቅመበት ደንጋይ ከነ ምስክቱ፣
- ፪. « ምስዋርም » የሚባል ዳድቃ የተሠወረበት ሥፍራ ፣
- ፫. ጌታ ከደንጋይ ላይ ሁኖ ዘንግ ወርውር ያፈሰቀው ውኃ፣
- ፬. ቀመት ጨምራ ከመራት ተነስታ እንደሰው የመሰከረችው ዋንጫ፣
- ፭. ዳድቃ ሲወቅጡበት የነበረው የደንጋይ መቀጫ፣

፩. በማኅበራቸው ጊዜ ሊደገቡባቸው የነበሩ የደንጋይ ገበታዎች፤
 ፪. ከሀገራቸው ከሮም ያመጡት ባለ መስታወት ዋዋሚ መሰቀል፤
 ፫. ርዕሰ ዮሐንስ የሚባሉ ነገሥታት ከነዘውዳቸው ጳጳሳት
 ከነአክሲዮቸውና ከነመሰቀላቸው በዚያን ጊዜ የተሳሰ ሰዕል፤
 ፬. ቅዱስ ማቴዎስ ወንጌላዊው ማኅበረ ጳጳዎችን (ዶጌ) ውሰጥ
 ሆኖ ያስተማረበትና የሚጠመቀበትንም የሚያሳይ ሥዕል፤
 ይህ ገዳም በአዲ ካሴብ ዘመነ መንግሥት
 እንደተገደመና ገዳሙም ራሳቸው የገደሙት የራሳቸው መሆኑ
 በአክሱም መጽሐፍ ክብረ ነገሥት ተጽፎ እንደሚገኝ በታሪኩ
 ተረጋግጦ ተሳስፎልናል ሰማዩት የሚፈልግ ኢትዮጵያዊ ሁሉ ሂዳ
 ሰማዩት የሚችል መሆኑን በዚህ ጽሑፍ እንገልጻለን። በማሰት
 የማኅበረ ዶጌን ገዳም ታሪክ ጽሑፍ ያበቃል።

አክሱም ጽዮን

አክሱም ከአሁኗ የኢትዮጵያ ዋና ከተማ አዲስ አበባ
 በ፲፱፻ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የምትገኝ የጥንታዊቷ የኢትዮጵያ
 ዋና ከተማ ናት። አክሱም የሚባለው መጠሪያ ስሚዋንም
 የወረሰችው **አክሱማዊ** ከሚባለው የአክሱም ነገዶች አባት ነው።
 በአክሱም ከነገሡት ከቀደምቶቹ ነገሥታት አንድዋ ንግሥት ሳባ
 ናት። ንግሥት ሳባ በኢትዮጵያ ከሚገኙት ጥበባት ሌላ
 የሰሎሞንን ጥበብ ስመመልከት ስትል አየራሳሌም ሂዳ በነበረበ
 ጊዜ ለሀገርዋ የሚጠቅመውን ቅርስ ወርሳ ከመምጣቷም በላይ
 ታቦተ ሕጉ ለእግዚአብሔር የሆነችውን ጽላት በልጅዋ በቀዳማዊ
 ምኒልክ አማካይነት ስኛ ለኢትዮጵያውያን በእግዚአብሔር ፈቃድ
 ተሰጥታናለች። ሌሎች ስምሳሌ አንደኛ ጊዛናና አይዛና (አብርሀ
 ወአጽብሐ) ያሉ ነገሥታት በዘመናቸው ለነበረው ሰልጣነ
 መታሰቢያ ይሆን ዘንድ የደንጋይ ላይ ጽሑፎች የተውባት እንደ
ኢንዲበስና አፈላስ ያሉ ሰማቸውና መልካቸው በወርቅና በብር
 ገንዘቦች ላይ ታትሞ የሚገኙ ነገሥታት መኖሪያ ነበራች። አክሱም
 ለኢትዮጵያ የክርስትና እምነት እናት ብቻ ሳትሆን የሥልጣነም
 ዋና ሰባህሷም መነሻ ምንጭ ናት። ከዚህ የተነሳ የአክሱም ታሪክ
 በሁለት ትላልቅ አበይት ክፍሎች ይከፈላል።

- እነርሱም፡- * ከክርስትና በፊት የነበረ ታሪካና
- * ከክርስትና በኋላ የነበረ ታሪክ ናቸው።

ከላይ እንደተነገረው ቀዳማዊ ምኒልክ ታቦተ ጽዮንን በማሰመጣት ብቻ አስተወክሎ ከዓስራ ሁለት ነገዶች አስራሴድ የተውጣጡ ገደብ ሕዝብም ይዞ ነበር የመጣው። ከክርስቶስ ሰፊት በፊት ገደብ ዘመን መካከል በገደብ ዓመተ ዓለም ነገሥቱ የነበረው ዘገዳር ይህ አሁን ፈርሶ የምናየው ቤተክርስቲያን በአብርሃም ወሐጽብሐ ከመታገዱ በፊት ከከተማው ቦታ ላይ ታቦተ ጽዮን በሕገ ጸሐት ተጠብቃ በዘገዳር ጽዮንና ተከታዮችም በገደብ ዓመተ ዓለም ገደማ ከቤተ መንግሥቱ ተወሰነው እስከ ገደብ ዘመን ድረስ ቆየ።

አዎሲ ዘመናት ከላፊ በጋሳ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በባዚን ዘመን መንግሥት በገደብ ዓመተ ዓለም መጨረሻ ላይ ከድንገል ማርያም ተወሰደ። ዓመተ ፍጻሜ አስፎ ዓመተ ምሕረት ተተካ። አብርሃም ወሐጽብሐ በገደብ ዓ.ም በነገሡ ገደብ ዓ.ም ላይ በኢትዮጵያ ለመጀመሪያ ጊዜ በገደብ መቅደስ የተወሰነ አለደናቂ ቤተ ክርስቲያን ተመሠረተ። (ታቦተ ጽዮን ከላይ እንደተነገረው በዘገዳር በዙ ዘመናት ከሕግሰፊች በኋላ በአባ ስላማ ከሣቲ ብርሃን ወይም ፍሬ ምናጦስ በተባሉት ጸዳስ ጊዜ አዲስ በተሠራው ሕንጻ ለመኖር ቻሉ። በተለይ ከዚህ በታች ለሚቀርበው ጽሑፍ ሙሉ በሙሉ መረገታ ሰላንወርቅ ገብረጊዮርጊስ ጥንታዊ ስርዓተ ማኅሰት ዘሕቡ) ያራድ ሊቅ ከሚሰው መጽሐፋቸው ያገኘሁትን እና ከሌሎችም በታዎች ያሰባሰብኳቸውን ሰለ አክሱም ቤተክርስቲያን አሠራር ታሪክ

ለማቅረብ እሞክራለሁ።

ዳድቃን ነገሥታት አብርሃም ወሐጽብሐ ትምህርተ ወንጌል አየሱስ በአክሱም ቤተ መንግሥታቸው ላሉ ከሰለታት አንድ ቀን ኢየሱስ ክርስቶስ መካከታችን እስከትሱ መጥቶ አክሱም ላይ ማይ ኩኩሐ በሚባለው ተራራ ላይ ቀሞ አብርሃም ወሐጽብሐን ጠርቶ በዚህች ቦታ ቤተ መቅደሱን አንጸልጎ አሳቸው። እነሱም በታው ባሕር ሰለ ነበር በየት አንጸልህ አሉት። ወዲያው ጌታ በጥበቡ ከገነት ጥቂት አፈር አምጥቶ ከበሕሩ ላይ ቢባትንበት ባሕሩ ደርቆ ሜዳ ሆነ። በዚህ ጊዜ ጌታ ቤተ መቅደሱን በዚህ ሥራ ብሎሕቸው ወደ ስማይ አረገ።

(በቆመበት ዓለት ላይ የእግሩ ጫማ ቅርጽ ከሰከ አሁን ሳይጠፋ በገልጽ ይታያል። ከዚያ ወዲህ በታው መከደደ እግዚአ አየተባለ ይጠራል።)

በነገታው አብርሃም ወሐጽብሐ በትግራ ትግረኝ ያሉ ብሔረተኞች አናጸዎችና ሰንጠረዥ ጠራቢዎች አክሱም ላይ አንዲሰበስቡ አዋጅ አስነገሩ። በአዋጁም መሠረት ገደብ ጥበባዎች ተሰበስቡ። እነርሱም ከተራራሮች ላይ ድንጋይ የሚጠርቡ ጭጭ ስዎች መረጡ። ደስሐ ላይ ሒደው ጥድና ዝግባ የሚጠርቡትን ደግሞ ጭጭ ስዎች መርጠው ሳኩ። ከእነዚህ ሌላ ከደስሐ ወደ አክሱም የተጠረበውን ጥድና ዝግባ የሚያመሳሰሉትንም መቶ ሺህ ሕዝብ አዘዙ። ጭጭ ግንባኞችን መደቡ። ድንጋዩንም የሚያቀብሱ ጭጭ ጡቡን የሚያበሰሱ ገደብ ሲሚንቶውንና ናራውን

የሚያበኩ ጸጂ ሠራተኞች አዘጋጁ። መልሰው ከአክሱም ጥበበኞች መረጡ። እነሱንም ሁለት ሁለት ክፍል አድርገው አዘጋጁ። መልሰው ከአክሱም ጥበበኞች መረጡ። እነሱንም አዛዥ አደረጉላቸው ስንዚህም ሁሉ በየቀኑ ምግብ ፣ መጠጥ፣ ገንዘብ አዘጋጁላቸው። የሥራው አከፋፈልም እንዲህ ነው። ሁለት ሁለት ሁነው ባንድ ቦታ ላይ የ፲፪ መቅደስ መሠረት መሰከረም ፳፫ ቀን ሰኞ ዕለት በዘመነ ማርቆስ በ፫፻፳፮ ዓመተ ምስራት አስጀመሩ። አብርሀ ወአቶብሐም መሠረቱን እንዳስጀመሩ በምን ዓይነት (መልክ) እንደሚያሠሩት ወደ አግዚአብሔር ጸሎ። አግዚአብሔርም ወዲያው ጸሎታቸውን ሰምቶ የቤተመቅደሱን አሠራር ገለጸላቸው። በነገታው ዕንጨትና ድንጋይ የሚሸከሙትን ሕዝብ ሰብሰበው ስንዚያ ብልሐተኞች (አናዲዎች) የቤተ መቅደሱን ቅርጽ ሥሰው አሳዩላቸው። ወዲያውኑ አናዲዎቹ የቤተ መቅደሱን ሥራ በጀመሩ ጊዜ አግዚአብሔር ቀድሞ ስንሰራራል መና ከደመና እንዳዘነመሳቸው። ቤተመቅደሱን የሚያገጡበት ወርቅና አንቀ ጅ ቀን ጅ ሲሲት አዘነበሳቸው ፫ ቀን ፫ ሲሲትም ደሳለ።

ቤተመቅደሱን አደሠሩ ውስጡን ዝግብ ሳንቃ አስሰበጡት። ከመሠረቱ ጀምረው አስከ ጣራው ድረስ በዝግብ ጥርብ ሰበጡት። ከዚያ በዘነመሳቸው ወርቅና አንቀ ገበዘ አክሱምን አስገጡላት። የምስሎችም ቁጥር ጅ ናቸው።

ስአዎንዳንዲ ቤተ መቅደስ አምስት አምስት ምስሎች አቀመው አብነ በረዳን እንደ መንበር ቀርጸው በወርቅና በሰንቀ ሰብጠው ታቦተ ጸዮንን በዚያ ላይ አስቀመጡላት።

የሕንጻው ሥራም እንደዚህ ነው። ወደታች መሠረቱ ፲፭ (ከንድ) ነው። የቤተ መቅደሱ ደረጃ ወይም ደፍ ርዝመት ከምድር አስከ አፈጽዮን ደሰው ፲፭ (ከንድ) አመት ነው። የንድቀ ወርድ ፮ (ከንድ) አመት ነው። ከምሥራቅ አስከ ምዕራብ ሞላልነቱ ፲፭፭ ከንድ ነው። ከድቡብ አስከ ሰሜን ስፋቱ ፺፪ ከንድ ነው። የውስጡ ወርድ ሥፋቱ ፺፫ ከንድ ነው። ከምድር አስከ ጉልላቱ ራስ ፴፪ ከንድ ነው። በድንጋይ ታንጻው የቆሙ ምስሎች ፴፪ ናቸው። የሁሉም ድምር ፳፪ ነው። በስተ ምዕራብ በኩል በውጭ ያሉ (የበር) የደጃፎቹ ትላልቅ የዋንዛ መዝጊዎች ፯ ናቸው። በውስጡም ያሉ ፯ ናቸው። ዋና መቅደሱ አንድ ነው ሰሜናዊ ፩፣ ደቡባዊ ፩፣ ዘቤተ ጊዮርጊስ ፩፣ ዘቤተ ዮሐንስ ፩፣ ዘቤተመዛግብት ፪፣ ዘቤተ ገብርኤል ፪፣ ዘቤተ ማኅበር ፩፣ ዘቤተ ማርያም መግደላዊት ፩፣ ዘቤተ ሚካኤል ፩፣ በድምር ፲፪ ቤተ መቅደስ ናቸው። በትላልቆች ደጃፎቹ ያሉ የዋንዛ መዝጊዎች አራት መቶ ስልሳ አንድ ናቸው። መስኮችንም ፳፻፺፯ ናቸው። ሠረገሳዎችም ሰባት መቶ ሰማንያ ናቸው። ቀስተ ደመናዋም ፲፪ ናቸው። ርአስ ህብደ (የአበባ ቅርጽ) ፫፻፳፻፲፭ ናቸው። የውኃ መሸረብ (አሻንዳ) ዘጠና አንድ ናቸው። ይህን ሁሉ በወርቅና በሰንቀ ሰብጠውታል።

እናዲዎችም ይህን በሙሉ ሥራ በትጋት እየሠሩ በዓሥራ አራት ዓመት በ፪፻፵፱ ዓ.ም ፈጸሙት። ቤተ መቅደስዎንም ስይጠናት እንዳደቀርቧት በአብርሀ ወአጽብሐ ትእዛዝ በትእምርተ መስቀል እምሳያ ሐውልት ጠርበው አቅሙላት። ከዚህ ሁሉ ሥራ ፍጻሜ በኋላ የሠሩትን ቤተ ክርስቲያን በአቡነ ሰላማ ከሳቲ ብርሃን እስባርከው ከአስክንድርያ ያስመጡዋት ታቦተ ማርያምን አሸክመው ከዚህ ሁሉ ድርጅት እስቀደመው በዓሉን ሰማክበር ከመላ ኢትዮጵያ በአዋጅ የሰበሰቡላቸውን ተሳልቆች ሹማምንትና ሸማግሌዎችን ካህናትን ሲዋውደንን አስሰፈው በክበር፣ በጸናጽሱ፣ በመሰንቆ፣ በመዝሙር (በበገና) በእንቢልታ፣ በነጋሪት፣ በመሰከት፣ በእንዚራ፣ በብእዛ ቀንድ፣ በነስር ቃና እንዚአብሔርን እያመሰገኑ ታቦተ ሕጉን እስገብተው ቅዱሴ ቤቱን አከበሩ። ቀኑም ጥቅምት ፲፪ ቀን ፪፻፵፱ ዓመተ ምሕረት ነው።

ንዋይ ቅዱሳቱንም በሙሉ አዘጋጅተው ሰጡ። ከዚያ ብዛታቸው የማይቆጠሩትንና የማይመጥኑትን በገታንና በራዎችን አሳርደው ድኾችንም ስብስበው ስምንት ቀን ሙሉ ሲያበሉ ሲያጠጡ ስንብተው እንደራው እንደ ቅጠስ ፣ ወይኑና ጠዳ እንደ ፈጽተው ጋ፣ ስጋው እንደ ገመን በዝቅ ተርፎ እሳስቅም ስሳስ ቅዱስ ሚካኤል ባርኮ ያበረከተው ነው ብለው ስለ አመሠገኑ ቀኑን **ሚካኤል በረከት** አሉት። ከዚህ ሁሉ በኋላ እንደገና ሃይማኖት እየሰበኩ ጥምቀት በአቡነ ሰላማ ከሳቲ ብርሃን እያጠመቀ ቆይተዋል። ይህ የ፲፪ መቅደስ ሕንጻ ቤተክርስቲያን ፳፻፱፫ ዘመን

ቅደት በዮዲት « ጉዲት » ተብላ በምትጠራው የተቃጠሰ መሆኑ ይታወሳል።

ከጉዲት በኋላ የነገሠው አንበሳ ውድም በ፲፪ ዓመት ዕድሜው እንደ ነገሠ ወዲያው ዮዲት ስለ አስሰቀቀቸው በስደት ሆኖ ዘመን ከተቀመጠ በኋላ በ፲፪ ዕድሜው በ፲፱፻፳፮ ዓመተ ምሕረት ሀገሩ አከሱም ተመሰሰ በአባቱ ዙፋን ተቀምጦ ኢትዮጵያን በጸጥታ ማስተዳዳር በጀመረ ጊዜ እስቀደሞ የክርስቲያን ሃይማኖት እንዲስፋፋና እንደ ጥንቱ ደራዳዊ ዜማ ፣ ብሉይና ሐዲስ በትምህርት ቤቱ ተዘርግተው እንዲነገሩ እውጁ። ቀጥሎ ሕዝቡን እየሰበሰበ የተቃጠሰውን የአከሱም ቤተ ክርስቲያንን እስጠረገ። ከአባው ካህናት ጋርም ሉባኤ ገባ። ሉባኤውን እንደፈጸመ የሰመኑትን የማይነሳ የነገሩትን የማይረሳ እንዚአብሔር በቸርነቱ ስለባቸው አብርሀ ወአጽብሐ እንዳዘነመሳቸው ፫ ቀን ፫ ሴሲት ወርቅና እንቀ አዘነመሰት። በዚህ እንዚአብሔርን እያመሰገን የሕንጻ ባስሙደችን ሰበሰቡ። ቀሰብና ልብስ ደመወዝ አቀረቡላቸው።

በዚህ ጊዜ የተቃጠሰውን ቤተክርስቲያን መሠረት አስቆፍሮ ከዓሰራ ሁለቱ ቤተመቅደስ አምስቱን ቀንሶ አቅሙ በሚፈቅድስት ፮ ቤተ መቅደስ አድርጎ በክበረ አብነ ብረድ አሠርቶ በወርቅና በእንቀ ሰበጠው እንደ ፀሐይም አንጸባረቀው።

እንደዚሁም ስጽላት ሙሴም በወርቅ ያገጠ ቤተ መቅደስ አሠራሳት። በዚህ ጊዜ ሳጊዜው ዳዳስ ስለአሰበረ

በአክሱም ሲቀ ካህናት አሰባሰብ ቅዱሴ ቤተን አክበረ። ንዋዩ ቅድሳቱን በሙሉ ሰቤተክርስቲያኑ ስጠ። ዩግንት ጉሰት ጽዮንን እየመሰሰና እያሳደሰ እንደገና ሐዲስ ጉሰት ጉሰተሳት መዘምራንና መምህራን ካህናት እና ዲዎቆናትን ሁሉ ሰአገሰገሱት መደበሳት። ብዙ ቅርሶችንም አቆመሳት።

ይህንንም ደንቅ ዩህን መቅደስ በቤተክርስቲያን ፣ በክርስትና ስምነት እና በ፲፭፻፲ ዓ.ም በነገሡት በአዲ ሰብን ደንግሰ ሳይ ተነሰቶ ዩነበረው በግራኝ መሐመድ ምክንያት በ፲፭፻፱ ዓ.ም መካከል ፳፻፵ ዓመታት ያህል በአገሰገሱት ከቀዩ በኋላ ተቃጠለ። ከዮዲት ተሰውረው የቀረት ቅርሶችም ጠፋ።

ከዚህ በኋላ በ፲፮፻፳፫ ዓ.ም ነገሡው በነበረት በአዲ ፋሲስ ዘመን መንግሥት ሰ፲፭ ዘመን ያህል ፈርሶ ከቀዩ በኋላ አሁን የሚታዩትን ቤተ ክርስቲያን በ፫ መቅደስ መሠረቱ። አዲ ፋሲስ በ፲፮፻፶፱ ዓ.ም ማረፋቸው ስለሚታወቅ የቤተክርስቲያኑ ሰድሚ አሁን ፫፻፸፫ ዘመን ይሆነዋል። እስካሁን ድረስም በማንም ሳይፈርስና ሳይጠፋ አገሰገሱት በመስጠት ሳይ ይገኛል።

በመጨረሻም ታቦተ ጽዮን ወደ አሰቶበት ቤተ መቅደስ ሲቶች ስለማይገቡ ስሲቶች ብስው ገርማዊ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በ፲፱፻፵፭ ዓ.ም መሠረቱን ጣሱና በ፲፱፻፶፫ ዓ.ም ሥራው ሙሉ በሙሉ በመጠናቀቅ በዚሁ ዘመን የታላቋ እንግሊዝ ንግሥት ኢሰሣቤጥ ኢትዮጵያን ለመጉብንት መጥተው በነበረ ጊዜ ተመርቆ ይኸው አሰክ ዛሬ ድረስ አገሰገሱት ሳይ ይገኛል።

የአክሱም ጽዮን ቤተክርስቲያን አመሠራረት ይህን ይመስላል። ነገር ግን አቦታው ሲኪድ ደግሞ በዘመናዊ መሰክ በተሠራው ሙዚየም ውስጥ የሚገኙ እና ክሙዚየሙ ውጭ የሚገኙ ቋሚ ሐውሰቶች የነገሥታቱ መቃብሮች እና ሲሎችም ደንቅ ደንቅ ታሪካዊ ቅርሶች የሚገኙበት ቅድስት ሥፍራ በመሆኗ ለጊዜው ከመጻሕፍትና ከቤተ ክርስቲያን አባቶች ያገኘሁትን የአክሱምን ታሪክ እዚህ ሳይ አበቃሰሁ።

ይትባረክ እግዚአብሔር አምላክ አበዌን።

ዙር አምባ

ዙር አምባ አረጋዊ ጽርሐ ስርዓም ገዳም ከሕዲስ ስጦተኝ ተነስተው ጸገገ ኪሱ ማትር ከተጻዙ በኋላ በደቡብ ጉንደር ጋይን ወረዳ በሳይ ጋይንት ሕውራሻ የምትገኝ ገዳም ናት። በክርስቲያናዊ ያሰቸበት ተራራ ስማደ ጠቀስ ሁና በደመና ተሸፍኖ ከርቀት ትታደሰች። ይህን ተራራ ስመውጣት ሕሁን ዘመናዊ ደረሰ ከመሠራቱ በፊት የበረታ ተንጠልጥሎ የደከመ በመጫኛ ተጉት ወንዶችም ሴቶችም የሚውጡባት ዘመናትን ያስቆጠረች ጥንታዊ ገዳም ናት።

ገዳሚ የተመሠረተችው በአምሳኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሲሆን ገዳሚን የመሠረቷት ስዳ ገ/መስቀል ናችው። ከአርሳቸውያን ጋር በመንገድ አልሰማዳ ዘመን በጸገገ 9.ም ወደ ኢትዮጵያ ከመጡት ዘጠኙ መነኮሳት አንዱ የሆኑት አባ አረጋዊና የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን የዚህ ደራሲ የሆነው ቅዱስ ያራድ ነበረ። እነዚህ ቅዱሳን በጣና ደሴት በሚገኘው ጣና ጭርቆስ ገዳም ሲጸልዩ ቅዱስ ዑራኤል ተገልጦ « **ሐረ ጎዘ ሀገሪ በጊምድር ወበህዩ አእዩከው ደብረ ንሰስተ** » ትርጉም ወደ በጊምድር ሂዶ ከዚያ በጎታችን በአየሱስ ክርስቶስ ደም የባረከገገት የሚሳደቱ አነስተኛ ተራራ አሰችና በርስዋ ሳይ አምሳክን በወሰደች በደንገል ማርያም ስም ቤተክርስቲያን ሥራ አሰችው። አነሱም ወዲያው ተነስተው ከባሕረ ጣና ወደ በጊምድር ሂደው በተራራው ምዕራብ በሚሆን በደቡብ በኩል

ተቀምጠው ሳስ ገደሷ ተረተሯ ከምድር ሸገ ማትር ክፍታ በሳይ የሆነች ተራራ ሸቅብ ያደሱ። ወዲያው ያቺ ተራራ ጉና ታዩችን በማሰት ተናገረ። ዛሬም ድረስ የዚያ ሥፍራ ስም **ጉና ተራራ** በመባል ይወቃወቃል።

ከተራራው ጥገ በሰተምዕራብ ሲደርሱ ተራራው ተሰወረባቸው፤ በሁኔታውም ገራ ተጋቡ። ጊዜውም መሸቶ ነበርና በዚያም ባሉበት ቦታ ሳይ በጽኑል ሐሳብ አደረ። አባ አረጋዊም አንዲህ ብለው ጸለዩ « ቀደሞ ወደ ደብረ ደሞ ያወጣኝ ዘንዶ ዛሬም በዚህ ቦታ ተገኝቶ ወደዚች ተራራ ሳይ ባወጣኝ አንዳት መልካም ነበር እያሉ ጸለዩ። » ምክንያቱም ወደ ተራራው መውጫ ሰላሳነበረ ነው። በዚህን ጊዜ ዑራኤል መልክን ተገልጾ «**ዑድ አባ መንገል ምሥራቅ ውዑድ ሰዛቲ ደብር**» ዙር አባ በአርሱዋም ትወጣ ዘንድ በምሥራቅ በኩል ዙር አሳቸውና ወደ ምሥራቅ ሲዞረ ወደ ተራራው መውጫ የሰሰው በመሆኑ መልክን ቅዱስ ዑራኤል ዕፅ ሳቤቅ (ነጭ ሀረግ) ዘረጋሳቸውና አሱን ይዘው ወደ ተራራው ጫፍ ወጡ። ከዚያን ጊዜ ደምር ይህ ቦታ አሰክ ዛሬ ድረስ **ዙር አምባ** በመባል ይታወቃል።

አባ አረጋዊና ካሁኑ ያረድም ከተራራው አናት አንደደረሱ ከሰሜን ወደ ደቡብ ስፋቱ ሸገ ማትር የሆነ ሰፊ መራት አገኙና አረፍ አሉ። በቦታው ሳይ ምንም የሚመገቡት ሰላሳነበረ ዑራኤል መልክ ጎብሰት ስማደዋ አያወረደ ይመገባቸው ነበር። ሁሉም ቅዱሳን ምስጢሩ አንዲገለጽላቸው ሱባኤ ጋቡ በሦስተኛው ሱባኤ

በጩናው ቀን ስዳ 7/መስቀል ከአከሱም ተነሳተው በዚሁ ዕለት ተራራው ሥር ሰፈረ። ስዳ 7/መስቀል ወደ ተራራው መውሰድ አጥተው ሲጨነቁ ቅዱስ አረጋዊ ከተራራው ጫፍ ላይ ሆነው ገደቡን በትምህርተ መስቀል ቢባርኩት ከሁለት ተከፈለላቸው ሰፋቱ ላይ ሲንቲ ሚትር በሚሆን ቀጥን መንገድ ወጥተው ከአረጋዊ ጋር ሲገናኙ መስክኩ የሐር ድንኳን ዘረጋላቸው፣ በዚህ ድንኳን አቡነ አረጋዊ ካህን፣ ቅዱስ ደራድ ዲዎቅን ሆነው ሥጋወ ደሙን አቀበሏቸው።

ከዚህ በኋላ አቡነ አረጋዊ ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንን ሥርዓተ ምንኩስናን ሲያስተምሩ ቅዱስ ደራድ ደግሞ ከርዳ አይደርቅ በምትባል ዛሬ ሥር ተቀምጦ ዝማራ መዋሰሶትን ጸዋት ዜማ በሙሉ በመንፈስ ቅዱስ አየተቃኘ አደረሰ። ይህ ዛሬ ቅጠሉ ሳይደርቅ ሰብዙ ዘመን ቆይቶ አሁን በቅርብ አንጫ ከታች አሰከ ሳይ በሰው እድ የተፈሰሰ መሰሉ አንደ ዋሻ ሆኖ ይገኛል። ስዳ 7/መስቀል ከጨጨሆ አሰከ ጉሰየ ፣ ከአሸዶብ አሰ ጉና ጋይንት በሙሉ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን አሠርተዋል። የዙ አምባን ቤተክርስቲያን ለመሥራትም ሦስት ዓመት ተቀመጡ የሚገርመው የቤተክርስቲያኑ ቆመ ብዕሲ በመቅደሱና በቅድስ መካከል ጣራውን የሚሸከሙ ቋሚ ምሰራዎች አሉ። ርዝመታቸው ሼ ሚትር ነው። ብዛታቸውም ከትንንሾች ሲላ ጩ ነው የአንጫቶች ስም ግን አሰካሁን አይታወቅም። የቋሚዎ ምሰራዎችም ስም አርድሶት ይባላል። የመቅደሱ ውስጥ አሰደና

በሆኑ ጥንታዊዎን ሥዕሎች የተዋበ ነው። ከአንዚህም መካከልአብዛኛቹ በአርድና ምክንያት ደብዛዛ ሆነዋል። ከአንዚህ ሥዕሎች መካከል አንዲት አሰደናዊ የሆነች የአመቢታችን ሥዕልም ትገኛለች።

ይህችም ሥዕል ማንኛውም ሰው በየትኛውም አቅጣጫ ሆኖ ሲመለከታት ፈት ሰፈት አተኩራ የምትመለከትና ዓይን ወዳለበት የምትንከባለል ናት። ሥዕሏም በሐር መጋረጃ ተጋርዳ ለመገሰጥ አሰፈሳጊ በሆነ ጊዜ ብቻ ሦስት መነኮሳት ጸሎት አደርሰው ማዕጠንት አደጠኑ በዝማራ ይገልጧታል። በሥዕሏም የተማፀነ የጠየቀው ሁሉ ይፈጸምሳታል።

ስዳ 7/ብረ መስቀል ከተራራው ሰሥር ከተማ መሰርተው ህንፃ ቤተ ክርስቲያን አይሠሩ [9መት ቆይተዋል ያም ቦታ አሰካሁን ድረስ አዳ ከተማ አየተባለ ይጠራል። ንግሥቲቱ ባለቤታቸውም ተቀምጠውበት ክንበረው ከጥንጫው መራት ውኃ ለሰፈለቀላቸው እቲጌ ውኃ አየተባለ ይጠራል። አሰከ አሁን ድረስም በመፍለስ ሳይ ይገኛል። በዚህ ገዳም ውስጥ ከሠላሳ የማደንቡ የመሳክቶ፣ የዳድቃንና የሰማዕታት ጽላቶች ይገኛሉ። የታቦተ ማርያም ጽላት ግን በሰዊ ክርስ ሐመር ውስጥ ሆኖ አቡነ አረጋዊ ባዘጋጁት የዝሆን ጥርስ መንበር ሳይ ተቆሰፋ ትኖራለች። ይህችም ጽላት በዓመት አንድ ጊዜ ብቻ በተፈቀደላቸው በአራት መነኮሳት ከአራት ወገን ተሸክመዋት ትወጣና ከክብረ በዓሉ በኋላ ተመለሳ ትገባለች። ጽላቷን ባርከው ያሰገቧት አቡነ አረጋዊ

ናቸው። ቅዱሳውም ሰብሐተ ነገሁም ዓመት እስከ ዓመት በድንገሳዊዎን መነኮሳት ደቀደሳሰ ፣ ደወደሳሰ።

በአዲ ዊሐንስ ዘመነ መንግሥት በዘመኑ የነበሩት ሰዎች ተደብደቦች በድፍረት ቀስፏን ከፍቼ ጽላቷን እያሰሁ ብሎ መንበሩን ሲዳስሱ ኮዳቸው ተኮማትሮ አዕምሮአቸውን ስቶ ከመራት ደወደቃሉ ። በዚህን ጊዜ መነኮሳቱ ጸሎተ ምክር አድርገው አዕምሮአቸው ተመሰሰ። በሁኔታው የተደናገጡት ሰዎች ተደብደቦች ስብሰ ተከህኖአቸውንና ያላቸውንም ገንዘብ በመሸውጥተው ሰጥተዋል። ይህንን ቦታ የሚያስተዳዳሩት ድንገተኛ መነኮሴ ሲሆኑ በውስጡ ፫፫ ያህል አገልጋዮች ደገኛሉ። ይህ ሥፍራ ከሌሎች ገዳማት ልዩ የሚያደርጋት አንድ ታላቅ የንብርሰተዎች የዝማራ መዋሲዕት ማስመሰክሪያ ቦታ መሆኑ ነው። ስዚህም ትምህርት በቋሚነት ወንበር ዘርግ የሚያስተምሩ በቂ ሲቃውንት አሏት። ሦስት የዝማራ መዋሲ መምህራን ፣ ሁለት የድግ ፣ አንድ የቅኔ፣ አንድ የታሪክ ሁለት የአቋቋም ፣ ሁለት የመጽሐፍ ፣ ሁለት የንባብ መምህራን ደገኙባታል። ነገር ግን እነዚህ መምህራንና ተማሪዎች በአወቅት ከቸገር ሰናት የተነሳ በሐገራችን ወዳሉ ትላላቅ ከተሞች እየተስደዱ ነው። ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ሲቃውንት ከቦታው ድረስ በመሄድ ተምረዋል እስዚያም ከቦታው በተቆሰዎች ተምረዋል። ስለዚህ በየትኛውም ክፍለ ዓለም የምንገኘው

ክርስቲያኖች ይህንን ታላቅ ገዳም እስከ ስሁን ድረስ የብዙ ሲቃውንት መፍጠሪያ የእግዚአብሔር ቃል አንድ ፈላጎ ውኃ የማይደርቅ ንጹሕ ምንጭ በመሆኗ ስኢትዮጵያ ሲቃውንት የመጨረሻውን የእውቀት ማረጋገጫ ዲግሪ በመስጠት ላይ የምትገኘውን ገዳም በአፋጣኝ ሰንደርሰሳት ይገባናል።

በመጨረሻም በዚህች ታላቅ ገዳም ውስጥ ያሉትን የተስደዩ ቦታዎችን እስታዋውቃችሁና ጽሑፊን እቋጫሁሁ። ኢትዮጵያዊው ዳድቅ ስቡ) ተክሳራዊነትን የጸለፈበት፣ የተክሳራ ሃይማኖት ዋሻ፣ የበቀ ቅዱሳን የልደታን ታቦተ ህግ ይዘው የተሰጠሩበት ልደታ ዋሻ፣ ዓባይ ንቃት ሠንቃጣጤ በጠላት ጊዜ ብዙ ንዋይ ቅድሳት የተደበቀበት የምስጢር ቦታ ከተራራው ራስ ላይ የሚገኝ ገሊሳ (ገሰሳይት) የሚባል በስደት ጊዜ እመቤታችን ከልጁ ጋር ያረፈችበት ቅዱስ ሥፍራ ይገኝባታል።

ቅዱስ ያራድ ከዚህች ገዳም ተነሳች ወደ ትግራይ ማሰት ወደ አክሱም ሲሄድ በሰሜን በኩል በምትገኝ ደብራ ሐዌ ከምትባል አገር ደረሰ። በዚህች በደብራ ሐዌም ቅዱስ ያራድ ክሰው ዓይን ተሰወረና እናኖራ ክሰማይ መሰክክት ጋር ሆነ።

ወሰብሐት ስእግዚአብሔር።

ዋሻ እንድርድስ

ከአዲስ ዘመን ተነስተው ወደ ጎንደር የሚወስደው መንገድ በመከተስ ጥቂት ደቂቃዎች እንደተገዙ ጣራ ገዳ ተብሎ በሚታወቀው ቦታ እንደደረሱ ወደ ቀን በመታጠፍ ከገዳ ኪሎ ሚትር ርቀት ያህል ከተገዙ በኋላ የሚያገኙት ጥንታ ገዳም ነው። ይህ ዋሻ በገዳምነት መታወቅ ከጀመረ የጀመረ ዓመ ሰድሚ ያህል አስቆጥሯል።

ገዳሙ የተገደመው በዓስራ ሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመ በአዲ ደኩና አምሳክ ዘመን መንገሥት ነው። ይህ ዋሻ በገዳምነት ከመታወቅ በፊት በዘመነ ጳሊት የጣዖት አምስት ደከናወንብ እንደነበር እና በወቅቱም የአካባቢው ነዋሪዎች በዘንዶ አያመስሉ ስነርሱም አዩስገዳ ከአንጨት በተፈሰፈሰ ገንዳ ወተት ያቀርቡሉ እንደነበር አንዳንድ መረዳዎች ይጠቀማሉ። ይህንን ሥርዓ አምስት በመሻር ነበር ከሳይ በተጠቀሰው ዘመን አቡነ እንድርድሮ የክርስትናን ሃይማኖት በማስተማር በዋሻው ውስጥ ደገበርሱ የነበረውን ዘንዶ በማጥፋት በዋሻው የኢየሱስን ታቦት በማስገባ ቅዳሴ ቤተን በማክበር ገዳሙን የመሠረቱት። ከዚያን ጊ ጀምሮ ዋሻው በሰማቸው **ዋሻ እንድርድስ** ተባለ።

በዓይን ከሚታዩትና ሲገቡ ከሚቸሉት ቅርሶች መካከል፤

- * ስዘንዶው ወተተት ያቀርብበት የነበረው ከአንጨት የተፈሰፈሰ ገንዳ፤
- * የሰው ቅርጽ ያለው የአንጨት ጣዖት

- * ጥንታዊ የብራና መዳሕፍት
- * የብር መስቀሎችና አስባሳት
- * ሳይበሰብስ ስረጅም ዘመን የኖረ የሰው አስክራኖች በአነዚሁ የተሰዩ አስክራኖች ሳይ የተሰዩ የአገናነዝ ሥርዓቶች በጉልህ የሚታዩበት ነው። በአጠቃላይ መስኩ ሲታይ ይህ ሥፍራ በምስመናንም ሆነ በውጥ ሀገር እንገዶች ቢገቡን ልዩ መስህብነት ያለው ሥፍራ ነው ።

ወይን ሞሻ ተክሳሃይማኖት

ይህ ቤተክርስቲያን ከሕዲስ ዘመን ወደ ጉንደር በሚወስደው መንገድ ስቅራቤያ የሚገኝ ታሪካዊ ቤተክርስቲያን ነው። የሕክባቢው መጠሪያ ስምም ጣራ ገዳም አየተባሰ የሚጠራው ነው። ይህንን ገዳም የሕክባቢው ተፈጥሮአዊ ሕቀማመጥ ስዩ ውበት ስጧቸታል። በተሰይ ገዳሚ ያሰቸው ዙሪያው ገደላማ ሆኖ ጥቅጥቅ ባለ ደን በተሸፈነ ቋጥኝ ስር ነው። ገና ወደ ሞሻው ውስጥ ሳይገባ በጭቃና በድንጋይ ውብ ሆኖ የተሠራውን የተክሳሃይማኖት ቤተ ክርስቲያንን ያገኛል። የዚህን ቤተክርስቲያን ሕመሠራረት እንደ ተረዳነው ከሆነ የገዳሙ ሥራ በሕፃ ይኩና ሕምሳክ ዘመን መንገሥት ተጀምሮ በሕፃ ሰይፈ ሸርዕድ ነው የተጠናቀቀው። ሞሻው የውስጥ ሰውስጥ መንገድ ሕሰው። በዚህ የውስጥ ሰውስጥ መንገድ ሕቡን አንድረደሰ እና ሕቡን ተክሳሃይማኖት ከየበዓታቸው ተነሰተው ዛና ማርያም ድረስ በመሄድ ጸሎት ያደርጉ እንደነበር የቤተክርስቲያኗ ሕበው ይናገራሉ። በሞሻው ውስጥ ከመንገዱ ሌላ ባህርም እንዳለ ነው የሚነገረው። ከባህሩም በኋላም ጥንታዊ የሆኑ ከወርቅና ከብር የተሠሩ ቅርሶችና መጽሐፎች እንደሚገኙም ነው የተነገረን። ወራረው የኢጣሊያ መንገሥት የዚህን ቤተክርስቲያን ቅርስ ያስምግም ከሐካይ ግፍ በተሞላበት ጭካኔ ያለ ርሀራሔ ብዙ ቅርሶችን እንደ ዘረፈ የቤተ ክርስቲያኒቱ ሕበው ሕስክ ዛሬ በቀጥታ የሚናገሩት ነው።

የጣና ሐይቅ

ጣና በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኙት ሐይቆች ሁሉ በትሰቅነቱ ቀዳሚውን ሥፍራ የያዘ ሐይቅ ነው። ጣና ሐይቅ የጸጸጸ ስኬር ኪሱ ሚትር ሕጠቃላይ ስፋት ሲኖረው ሕቀማመጡም ከስሜን ወደ ደቡብ ጭኔ ኪሱ ሚትር ከምሥራቅ ወደ ምዕራብ ደግሞ ፳ ኪ.ሜ ርዝመት ያለው ነው። የጣና ሐይቅ ከባሕር ወለሰ በላይ በጸጸጸ ሚትር (፳፱ ጫማ) ከፍታ ላይ ይገኛል። የሐይቀ የውኃ ይዘት በዚህ ክልል ብቻ ሕራት ቢሊዮን ሚትር ኪዩብ ነው። ከጸጸጸ ጫማ ከፍታ በታች ያለውን መሬት በሐይቀ ውኃ በቀላሉ ስመስኖ ማዋል ይቻላል።

ከሐይቀ ይዘት ሕራት ቢሊዮን ሚትር ኪዩብ ውኃ በሕንድ ወንዝ ፈሰስ ላይ ስመስኖ ፍጆታ ለማዋል ከሌሎች ጋር ሲነጻጸር ሕ.ኤ.አ. በጸጸጸጸ በተደረገው ተደጋጋሚ ጥናት መሠረት ከ፲-፲፭ ሚሊዮን ዶላር እንደሚፈጅ ተገምቷል።

ጣና በክረምት ወቅት ማብቂያ መስከረም ሲጠገ ከሐይቀ የሚወጣው ውኃ ከፍተኛ መጠን በሰከንድ ሕራት መቶ ሚትር ኪዩብ ያህል የማክላል። በታህሣሥ በሰከንድ ወደ መቶ ሚትር ኪዩብ ያህል ያማክሳና ወዲያው በሚቀጥሉት ወራት ሕይወትን ይሄድና ክረምት ከመግባቱ ሕስቀደሞ በግንቦት ወር በሰከንድ ፲ ሚትር ኪዩብ አሰኪደርስ ድረስ አያነስ ይሄዳል።

ጣና በኢትዮጵያ ሰሜን ምዕራብ ታላቅ የተራራ ሰንሰት በጣም ቅርብ ስለሆነ ከበለተ ሱዳን በኩል ወደ በስሷ ወይም ወደ

ዲንደርባር ወንዞች የውኃ መሻሰኪያ ቢቀደድ በአካባቢው የሚኖሩ ሕዝቦች ስብቀዎቻቸውን በመሰና ሰማሰማት ይችላሉ። አባይ ከጣና የሚወሰደው ከወንዙ ጠቅላላ ወራጅ ጌጅ መቸኛውን ብቻ ሲሆን ቀሪውን ውኃ የሚመገቡት ወደ ወንዙ የሚገቡ ክፍ የማይገቡ ገባር ወንዞች ናቸው።

በዚህ በጣና ሐይቅ ላይ በመሠሉ አና በሐይቀ ጻርቻ በአጠቃላይ ክፍ በላይ የሚሆኑ የኢትዮጵያ ጎርቶዳክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሀብት የሆኑ በብዙ ቢሲዮን ከሚገመቱ ውድና ክቡር ቅርሶቻቸው ጋር ይገኛሉ። ሰሰ ጣና ማሰት የፈለኩትን አዚህ ላይ አቆምና ገዳማቱን ሰሚጉበን ሰው ይረዳው ዘንድ ከዚህ በመቀጠል ደግሞ በጣና ሐይቅ ላይ ሰውና ስዎ ሰሰሚያመሳሰሉ ደልባዎች ጥቂት ስበላቸዙ።

ጣና ነሽ ይህች ደልባ በአሁኑ ጊዜ በጣና ሐይቅ ላይ ከሚጓዙት ደልባዎች ሁሉ በመጠኗ ሰፊና ትልቅ የሆነች ደልባ ነች። ጣናነሽ ሁለት ትላላቅ ሞተሮች ያሏት ስትሆን አንደኛው በሰተ ቀን በኩል ያሰው ሞተር በአሁኑ ሰዓት ከመሰዋወጫ አጦት የተነሳ ባይሠራም በሰተ ግራ በኩል ያሰው ሞተር ግን በአስተማማኝ ሁኔታ በመሥራት ላይ ይገኛል። ይህች ደልባ በጌጅ ሲትር ነዳጅ ዘይት አንድ ሺህ ኩንታል ጭነትና ጌጅ ያህል ሰው በአንድ ጊዜ ጭና መጓዝ ትችላለች።

ጣና ነሽ ከባሕርዳር ተነስታ ጉርጉራ ለመድረስ ሁለት ቀን ያህል ይፈጅባታል። ይኸውም ቀጥታ ጉዞ ስለማታደርግ ነው።

ከባሕርዳር ስትነሳ ዘን ፣ ጉረር ፣ ቀንዝል ፣ አሰፋደብር ፣ ደሰጊ ደርሳ ነው ጉርጉራ የምትገባው። ደልባዋ በማሳበር ተሰብሰበው ሰሚመጡ አና በሰዓት አየከፈሉ በጣና ላይ የሚገኙ ገዳማትን ሰሚጉበን ብዙ ሰው ሳይጨናነቅ ስለምትይዝ አመቺ ናት። በአጠቃላይ በጣና ሐይቅ ላይ የሚመሳሰሉ ደልባዎች ፤ ያህል ሲሆኑ የሚይዙት የሰው ብዛት ፍጥነታቸው የፈረሰ ጉልበታቸው አና አገሰገሱታቸው በሙሉ አንዱ ከአንዱ ይሰዳል።

አይሻ አና **ደል በትግል** ፣ ከ፪-፳፭ ሰው በአንዱ ሲያመሳሰሉ ከአሁኑ ደልባ በሰተቀር ከባሕር ዳር ሕዝብና ስዎ አንዲያመሳሰሉ አንዲሁም አልፎ አልፎ ጉብኝቶችን ከባሕር ዳር ዑራ ኪዳነ ምሕረት ፣ ክብራን ገብርኤል ያመሳሰላሉ።

የካቲት አና **ዳህሳክ** ባለ ሁለት ሞተር ፈጣን ደልባዎች ናቸው። የካቲት ከሆላንድ ተገዝታ ስትመጣ ባለሁለት ሞተር ነበረች። አሁን ግን አንዱ ሞተር በመሰዋወጫ አጥረት ምክንያት በመበላሸቱ በአንዱ ሞተር ብቻ አያገለገለች ትገኛለች። አንዲያውም ክፍ - ፵፭ ሰው ይዛ ጣናን መሀል ለመሀል ሰንጥቃ በሰዓት ፪ ኪሎ ሚትር ትጓዛለች። ዳህሳክ የመጣቸው ከህንጋሪ ሲሆን በአንድ ጊዜ ጉዞ ፺፭ ሰው ብቻ ነው የምትይዘው። ያላት የፈረሰ ጉልበት ፪፭ ሲሆን በግማሽ ፍጥነት ወደ ፳፫ ኪሎ ሚትር ወይም ፲፱፯ የባሕር ማይል ትጓዛለች። በዚህ የፍጥነት ጉዞ ውስጥ ፲፯፭ የፈረሰ ጉልበትንም ትጠቀማለች።

አንድነት ፣ **ታጠቅ** ፣ **ህብረት** ፣ **ሲማሊሞ** አነዚህ ደልባዎች

ከህብረት በስተቀር ሦስቱ ደሰጣዎች ፋሽስት ኢጣሊያ ከኢትዮጵያ ሲባረር በአንጋራ ደሴት አስጥሟቸው በጥቅማ ተፈሰገው የወጡ ደሰጣዎች ናቸው። አገልግሎታቸውም በአሁኑ ወቅት ሰባሕርዳርና ሰጉዳም ነዋሪዎች ከደሴጊ ግራና ቀኝ በመጻዥ ከጫንቁና መስቀስ ክርስቶስ አሸዋ የሚያመላሰሱ ናቸው።

ደቅ እና **ጣና ቂርቆስ** ደቅ በጣና ላይ ከሚገኙ ደሰጣዎች በሙሉ በጣም ፈጣን ናት። ስምሳሌ ከጉርጉራ ተነስታ ባሕርዳር ስመደረስ አንድ ሰዓት ተኩስ ብቻ ነው የሚፈጅባት። ብዙውን ጊዜ አገልግሎት የምትስጠው ባሕር ዳርን ወይም ጉርጉራን ሰቀው ባሕር ላይ ወይም አንዱ ወደብ ላይ ተበላሽተው ሰሚቀሙ ደሰጣዎች ተከንክያዎችን በመያዝ በፍጥነት ደርሶ እርዳታ የምትሰጥ እና በተገልጻዎቿ ዘንድ « **ፈጥና ደረሽ** » ተብላ የምትታወቅ ደሰባ ናት። **ጣና ቂርቆስ** በመባል የምትጠራው ደሰባ ደግሞ ስለሁኑ ብዙም ሳትርቅ በባሕር ዳር አካባቢ ወደሚገኙ ገዳማት በመጻዥ አገልግሎት አይሰጠች ትገኛለች። አገልግሎት አስጀመራችም እንዲ ወደ ፊት ይህች ደሰባ ጣና ቂርቆስን ሱስንዮስ ግንብንና ምፅሴ ፋሲስ ደሰን በመሳሰሉት የጣና ዳርቻዎች ስመጻጻዥ በባሕር ትራንስፖርት ድርጅት ዕቅድ ውስጥ ትገኛለች። በሆንም ግን ጣናን እና የጣናን መርከቦች ምን እንደሚመስሉ ካዩን ዘንድ እሁን ደግሞ ከዚህ በመቀጠል ከብዙ በጥቂቱ በጣና ሐይቅ ላይ ያሉትን ቅዱሳን ገዳማት ተራ በተራ ለማየት እንሞክራለን። በመጀመሪያም ከደብረ ማርያም አንሳ።

ደብረ ማርያም

በሀገራችን በትሰቅነቱ እና በሰፋቱ በሚታወቀው የጣና ሐይቅ ላይ በደቡብ ምሥራቃዊ ጫፍ በኩል የምትገኝ ውብና የረጅም ግዜ ዕድሜ ያላት ድንቅ ቤተክርስቲያን ናት። ደብረ ማርያምን ለመጀመሪያ ጊዜ ያገኙዋት አባት አቡነ ታዲዎስ ናቸው። በጊዜው አቡነ ታዲዎስ ወደ ደሴቷ በቀረቡ ጊዜ የጣና ሐይቅን ውኃ ስሁስት ከፍሰው ያሰምንም ችግር ልክ እስራኤላውያን ባሕረ ኤርትራን እንደተሻገሩት በየብስ ላይ ተረማምደው ነው የደረሱት። ቤተክርስቲያኗ የተሠራችው በአፄ አምደ ቶሮን ዘመነ መንግሥት ነው። ከዚያም በኋላ ዳግማዊ አፄ ተዎድሮስ ከነገሡ በኋላ እንደገና ተሠርታለች። የዚህች ቤተ ክርስቲያን አሠራር በዚያው በጣና ሀይቅ ላይ የሚገኘውን የካብራን ገብርኤልን ይመስላል። ደብረ ማርያም በጊዜዋ ሆሬ ዕውቅና የነበራት እና ወደ ፤ የሚደርሱ አድባራት በተረዳዋ የሚገኙባት ነበረች።

ደብረ ማርያምን በትሰቅነት ደሰባ ላይ ሆኖ ለመጉብኘት ውኃው ዝቅተኛ ይዘት ስላለውና ለሰማይመች በትናንሽ ደሰጣዎች ከባሕር ትራንስፖርት ድርጅት በደንክል ወይም ከላር በተሠራ ደሰጣዎች ወደ ጉንደር በሚወስደው የአባይ ደልደይ በኩል በአግር ተገዘው፣ በላር ደሰጣዎች ወደ ቤተክርስቲያኗ መገባት ይቻላል። የዚህች ቤተክርስቲያን ዙሪያ ጥቅጥቅ ባለ ደን የተሸፈነ ሲሆን በአመታዊ የአካባቢው ተፈጥሮአዊ ውበት ልዩ ገምት

የሚሰጠው ነው። እባይ በጣና ሳይ ዋኝት በገዛ እካሉ መፍሰስ የሚጀምረው ከዚህ ታሪካዊ ቦታ መገቢያ ላይ ነው። ምንም እንኳን ቤተክርስቲያኗ በተጉሳቅስ ሁኔታ ላይ ብትገኝም ባላት ታሪካዊነትና ጥንታዊያን የግድግዳ ላይ ሥራሱት፣ ረጅም ዕድሜ ያሳቸው የብራና መጻሕፍት ታሳሳቅ ጥበባዊ ሥራዎችና ንዋይ ቅድሳት የሚገኙባት ማራኪ በመሆኗ የቱሪስት መስህብ ናት።



ደብረ ማርያም

(ፎቶ ወንድሰን)

ክብራን ገብርኤል

በጣና ሐይቅ ደቡባዊ ዳርቻ ላይ በስተ ምዕራብ እቅጣሚ የሚገኝ ታሳቅ ገዳም ነው። ይህ ገዳም ከባሕር ዳር ተነስተው የሚመጡ ጄሰዎች በጽጌር ግዜ የሚደርሱበት ነው። ሰዣን የሚበሰው በእጃ ተምድርስ ዘመን የፈረንሳይ ቅንሳል የነበረው ስለ ክብራን በመጽሐፍ ሲጽፍ እንዲህ ነበር ያለው።

« እነ ክብራን እነ ምፅራሐ ያሉበት ደሴቶች በሩቅ መሬት ላይ ሆነው ሲታዩ ስም ሆነው ልምሳሚ የሰበሱና የሚዋኙ ሕይወት ያሳቸው ቅርጫቶች ይመሰሳሉ፣ ቀረብ ብሰው ሲመሰክቱዎቸው ልምሳሚዎቸው የበዛ ዕቅፍ አበባ ሆነው በውስጣቸው በሚገኘው ቋጥኝ ላይ የተከበሩትን ገዳማት እንዳቀፉ ሆነው ይገኛሉ.....» ብሏል።

ጸሐፊው አውነቱን ነው። ክብራን ገና ክራቅ ሲታይ ሀሲናን የሚሚርክ እና ልቦናን የሚመሰጥ ውበት ያለው ጥንታዊ ገዳም ነው።

ገና ክጀልባ ወርደው ይህንን የመጀመሪያ የባሕር ላይ የጉብኝት ምዕራፍ የሆነውን እና በሲቀ መሳክት ቅዱስ ገብርኤል ስም የታነጸውን የክብራን ገብርኤልን ደሴት እንደረገጡ ዓይን ማረፊያ ያጣል። የደኑን ጥቅጥቅ ብሎ ማደግ እያዩ የአሸዋፋቱን ዝማራ እያደመጡ ያን በዝምታ የተዋጠ ቅዱስ ሥፍራ ስመጉብኝት ገዛ ያደርጋሉ። ገና ጥቂት እንደተረመዱ የዳገትነት ስም ያላት ነገር ግን እንደሌሎች ጉልበትን የማታደክም ሰውነትን

የማታዘል አቀባት ከመጡ በኋላ ለማየት ወደ ተናፈቀው የክብራን ቅዱስ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን ይደርሳሉ።

ክብራን ገብርኤል በአፄ አምላጅ ጽዮን ዘመነ መንግሥት የተተክሰና በአጩ ፈሲዶስ አመንኳሽነት አባ ዘዮሐንስ የገደሙት ገዳም ነው ። አባ ዘዮሐንስ የመጡት ከአባ ክፍለ ሀገር ከደብረ ሲባናስ ሲሆን ወደዚህ ሥፍራ ያደረሱት ተክላገብርኤልና እና መስቀል ክብራ የተባሉ በልና ሚስት ናቸው። በጊዜው እርኩስ መንፈስ ያደረገበትን ዘንዶ አማትበው ይገደሉትና የአካባቢውን ሕዝብ አጥምቀው ክርስትናን ሰብከው አሻግረው ያመጧቸውን ሰዎች ለም ለማዘከር ሲሉ ገዳሙን በባልና ሚስት ጥምር ስም ክብራን ገብርኤል በማለት (ኢ.አ.አ.፲፫፻፲፮ - ፲፫፻፵፮) ቤተክርስቲያን ሠርተዋል።

ይህ ቤተክርስቲያን በዳግማዊ አፄ ዳዊትና በአድያም ሰገድ አደሱ ዘመነ መንግሥትም እንደገና ታንዳል። ቤተክርስቲያቱ በወጉ ከተጠረቡ ቀደዶ ደንጋይ የታነጸ ነው። በቤተ መቅደሱ ዙርያ የተተክሉት ዓምዶች ከድንጋይ የተጠረቡ ሲሆን በረቂቅ ጥበባዊ ችሎታ የተሠሩ የግድግዳ ሥራዎች ክግራን አህመድ ወረራ አምልጠው የመጡትን ጨምሮ ባዛት ያላቸው የብራና መጻሕፍት የሚገኙት በዚህ ገዳም ነው። ዘዮሐንስ ይውሰባት ክብራው ሞሻ ውስጥም አንዳንድ መጻሕፍት እና ሌሎች ሰዎች ልዩ የታሪክ ቅርሶች ይገኛሉ። እንደውም የአንዳንዶቹ መጻሕፍት ቅድመት በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የትምህርትና የሳይንስ

ክፍል (UNESCO) ቤተ መዘከር እንደሚገኙ ከተሰዩ ጥናቶች መገንዘብ ተችሏል።

ክብራን በጸሎት ተወሰነው በትህርምት ያሉና ከዚህች ዓለም ርቀው ራሳቸውን ለእግዚአብሔር ያስገዙ ወንድ መናንደን መነኮሳት የሚኖሩበት ሰለሆነ፤ በወንዶች እንዲ በሲቶች የማይገቡን አጅግ ማራኪ የሆነ ድንቅ ገዳም ነው።



ክብራን ገብርኤል

(ፍተ ማደሰን)

ውራ ኪዳነ ምሕረት

ውራ ኪዳነ ምሕረት ከባሕር ትራንስፖርት ደርጅት ተነስተው ከአንድ ሰዓት የጀሰባ ላይ ጉዞ በኋላ ከባሕር ዳር ሰሜናዊ ምዕራብ አቅጣጫ በአንድ ጉዞ ከዩብስ ጋር በሲላው ጉዞ ደግሞ ከሐይቀ ጋራ የተገናኝ አና በተፈጥሮአዊ ስምሳሚው ማራኪ በሆነ ደሴት ላይ የምትገኝ ከብ ቅርፅ የሆነች አና የላር ክዳን ያሰት ቤተ ክርስቲያን ናት። ቤተክርስቲያኗ የተመሠረተችው በ፲፱፻፵ው ክፍለ ዘመን ሲሆን በገዳምነት የጸናችው ግን በአዲ አድያም ሰገድ አይሱ ዘመነ መንግሥት በ፲፮፻፱፻፱ - ፲፯፻፺፱ ዓ.ም ነው። መስራችችም አቡነ ዮሐንስ አና አቡነ ፋሲል ይባላሉ።

አቡነ ዮሐንስ የተወለዱት በሸዋ ክፍለ ሀገር ነው። አባታችው የሚባል ብርሃን አናታችው ሐመረወርቅ ይባላሉ። ሥርዓተ መንግሥትና ሥርዓተ ቤተክርስቲያንን በሚገባ አጠናቀው ከተማራ በኋላ በአግዚአብሔር ፈቃድ ሰምነና ይጠራሉ። እምስት ዓመት ሙሉ ሥርዓተ መነኮሳትን ከአባ ጸጋ ኢየሱስ ዘንድ ከተማራ በኋላ በአኝሁ አባት እጅ መንኰሰው ወደ ደብረ ሲባናስ ገዳም በመሄድ ሰባት ዓመት ሙሉ አባቶችን በትጋት በማገልገል በረዳነት ከቆዩ በኋላ ወደ ኢየሩሳሌም አንዲሄዱ በአግዚአብሔር ሰስታዘዙ ጉዞአቸውን በመቀጠል ኢየሩሳሌም ደርሰው ቅዱሳን መካናትን ጉብኝተው በባሕረ ዮርዳኖስ ተጠምቀው ወደ ሀገራቸው ሲመለሱ አገረ መንግሥታቸውን ግብጽ ገዳሙ አስቀጧል ይገባሉ። አዚያም አድሚያቸው እምስት መቶ የሆነውን ዳግማዊ አንጦስ የሚባሉትን

ደገኛ አባት ያገኛሉ። እንህም አባት ከ፪፻ ዘመን በፊት አመቤታችን በደብረ ቀሶጭ ተገልጻ አራት ታቦቶችን በአጂ ይዛ በኋላኛው ዘመን አባ ዮሐንስ የሚባል ኢትዮጵያዊ መነኮሴ ይመጣልና ስጦው ብላ እዛኛሰችና አንካ ተቀበሰኝ ብለው የተሠራቸውን አራት ታቦታት ማሰትም፡-

- ታቦተ ሥላሴ
- ታቦተ ኢየሱስ
- ታቦተ ደብረ ምጥማቅ አና
- ታቦተ ኪዳነ ምሕረትን ይሰጡቸዋል።

አሳቸውም አነዚህን ታቦታት በመያዝ የአምላካቸውን ሥራ በማድነቅ ወደ ሀገራቸው ኢትዮጵያ በውራኤል መልክከ መሪነት ይደርሳሉ። እንደደረሱም በጉጃም ክፍለ ሀገር ሰዩ ሰሙ ሚጫ ከተባለው አካባቢ ጉታ በሚባል ሥፍራ ሄደው ውር የተባለውን ባላባት አግኝተው የቤተ ክርስቲያን መሥሪያ ቦታ ደቀበላሉ። አቡነ ዮሐንስም የባላባቱ ስምና በጉ አድራጉቱ ከትውልድ ትውልድ ሲጠራ ሲታወስ አንዲኖር በማሰብ በቦታው የተሠራውን ቤተ ክርስቲያን ውራ ኢየሱስ ብለው ሰየሙት።

ውራ ኢየሱስ ሆነው ሲጸልዩ ገዳሙ ዘን ላይ ዓምደ ብርሃን ተተክሎ ስለታደቸው አቡነ ራፋኤል አና ሦስት መቶ መነኮሳት ከቀረጾቹ ፫ ታቦታት ጋር ዘን ይገባሉ። ከዚያም በ፲፱፻፵ው ክፍለ ዘመን እምደ ብርሃን ተተክሎ ካዩበት ሥፍራ ላይ ቤተክርስቲያን ሠርተው ታቦተ ኪዳነ ምሕረትን ያሰገባሉ። አሁንም የዚያን ቅን ባላባት ስም ሰማዘከር ሲሉ ውራ ኪዳነ ምሕረት ብለው ይሰይሙና። በአቡነ ናሆም መቃብር ላይ ደግሞ የሥላሴን

ቤተክርስቲያን ሠርተው እንደጨረሱ የቀረቻውን የደብረ ማርያም ማርያምን ታቦት ደግሞ ጣና እጠገብ ቤተ ክርስቲያን ሠርተው እዘዘ ማርያም በማሰት ሰይጣው በክብር እርፈዋል።

ዑራ በእሁኑ ጊዜ ወደ ገዳሚ የሚያሰገባ ወደብ ሰስተሠራሳት ያሰምንም ችግር ከፍ-ጭ ደቂቃ የአግር መንገድ በኋላ በግራና በቀኝ የተተከሉትን የሱሚ ፣ የብርቱካን የቡና እና የተሰደዩ ዕጽዋትን መዓዛ እያሸተቱ ከተጓዙ በኋላ የሚያገኙት ገዳም ናት። ዑራ በጣና ሐይቅ ውስጥ ከሚገኙት ሌቶች ሲገቡ ከሚፈቀዱት ገዳማት ውስጥ እንዲ ናት።

ዑራ ኪዳንምሐረት ከፎፂ ዓመት በላይ ዕድሜ ያሳት ሲሆን ከመገቢያዋ ላይ እንደጠቀሰኩት ክብ ቅርፅ ያሳት፣ ከትላልቅ እንጨቶች ተጠርበው በወጡ እምዶች፣ በሮች፣ መሰኮች በሸንቦቅና በጠፈር ተጠልፎ በተሠራ የሳር ክዳን ገደገዳው በእንጨትና በጥቃ ባማረ በህላዌ እሠራሮ ያማረቅ ቤተ ክርስቲያን ናት። ከውጭ ወደ ውስጥ ሲታይ በመደመሪያ የመከታ ክፍል በመካከልም የመቅደስ ክፍል ይገኛል። ቅድስት ክፍሉ ስምንት በሮች እና ስምንት መሰኮች ያሉት ሲሆን ቅድስቱ ደግሞ ሦስት በሮችና አንድ መሰኮት እሰው። ከቅኔ ማሳሌቱ ፊት ሰፊት ባለው ገደገዳ ላይ በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን የተሣሰሉ ከመጽሐፍ ቅዱስ የተወሰዱ ታሪኮችን በሚያሳዩና ጥንታዊ ሠዓሲያን ከሰሰን ዕጽዋትን ውኃን ቀሳቀሰው ቀሰም በጥብጠው በሣሷቸው ሥዕሎች ያሸበረቀ ነው። ይህንና ይህን

የመሰሰውን የቤተክርስቲያን የውስጥ ጉብኝት ጨርሰው ከገዳሙ ብዙም ሳይርቅ በተሠራው አሳት በማይገባው የሳር ክዳን ያሰው የቅርስ ማሰቀመጫ ቤት ውስጥ ተቀምጠው በመጉብኝት ላይ ያሉ ቅርሶችን ያገኛሉ። ከቅርሶቹም ዋና ዋናዎቹን ስመጥቀስ ያህል

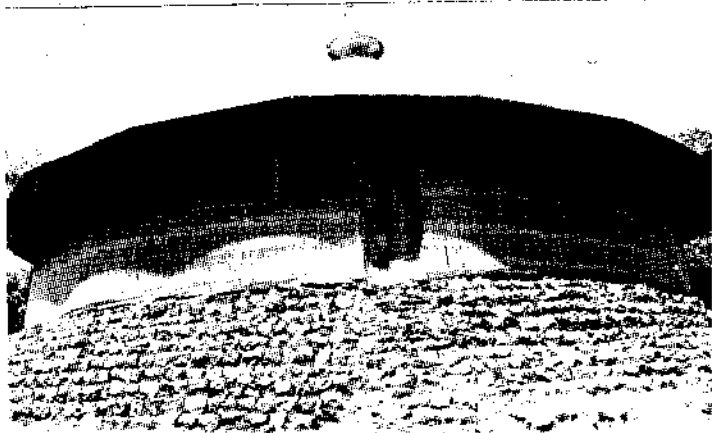
- ከአዳ አደያም ሰገደ እያሉ የተሰጠ የወርቅ ካባ
 - በአዳ የሐንሰ ዘመን የተሰጠ የብር ዘውድ
 - የብር መስቀል ፣ የወርቅ ቅብ መፃር
 - ከንጉሥ ተክስ ሃይማኖት የተሰጠ የወርቅ ዘውድ የወርቅና የብር ጉብጉብ ሲሆኑ ከዚህም ሌላ በብራና የተጻፉ ትላልቅ መጽሐፍትም ይገኛሉ። በቤተክርስቲያኗ ውስጥ ከተሣሉት ሥዕሎች ውስጥም ስመጥቀስ ያህል።
 - የጊታን ፅንሰት (ሰደት) እስከ አርገቱ
 - እመቤታችን ያደረገቻቸው ተዓምራት (ከተዓምረ ማርያም የተወሰዱ ሥዕሎች)
 - የሐዋርያትን፣ የመላእክትን፣ የሰማዕታትን ታሪክና የተሰደዩ ገደሎችን የሚያመለክቱ የሐረግ ሥዕሎች በመቅደሱ ዙሪያ ይገኛሉ ።
- ይህችን ታሪካዊት ገዳም ስመጉብኝት ሁለት ዓይነት መንገድ መጠቀም ይቻላል። እንዲ ከባሕር ዳር ፎፂ ኪሱ ሚትር በሚርቀው የየብስ መገናኛ ሲሆን ሌላው በኩንትራት ወይም በቋሚነት በሚመሰሰው ጂልባ ነው።

መሀል ዘጌ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን

ይህ ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተው በ፲፱፻፵፱ ዓ.ም ክፍለ ዘመን ሲሆን የመሠረቱም አቡነ በትረ ማርያም የተባሉ ዳድቅ በገዳሙ ከነበሩ አንዳንድ መነካሳት ጋር ነው። (፲፱፻፶፩-፲፱፻፶፮) ዓ.ም። ከታሪክ አንደተረዳነው የቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተ ክርስቲያን ሳንቃ (መዝጊያ) በፈቃድ እግዚአብሔር ተገኘ ይባላል። ቤተ ክርስቲያኑም የተመሠረተው በግጥም እና በድንጋይ ነው። አቡነ በትረ ማርያም እና በዘመኑ የነበሩ ሰዎች ቤተክርስቲያኑን ሲሠሩ በጸም እና በጸሎት በመቅጋት ነው። ይኸው ቤተክርስቲያን እንደገና ፈርሶ በ፲፱፻፶፫ ዓ.ም የአዳራሱ ሥራ ተጀምሮ ስረጅም ጊዜ ከቆየ በኋላ በቅርብ ጊዜ ተጠናቋል። ይህ የቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን በጣም የሚያምር እና የሚደንቅ ነው። ቤተክርስቲያኑ ክብ ቅርጽ ያሰው ሲሆን መቅደስ እና ቅድስት ተብሎ በሁለት ትሳልቅ ክፍሎች የተከፈለ ነው። መቅደሱ የታበት (የጽላት) መቀመጫ ሲሆን የሚገኘውም በቅድስት ተክቦ በመካከል ነው። ቅድስቱ ስምንት በሮች ሲኖሩት ስድስቱ ባስ ትሳልቅ ዓምድ ናቸው። ከዚህም ሲሳ ስምንት መስኮች ያሉት ሲሆን ስድስቱ ባስ ስድስት ዓምድ ናቸው። አድንዳንዱ ዓምድ የሚያምሩ ባስ ሦስት በሮች እና አንድ መስኮት አሉት። ከዚህም ሲሳ አንድ ምስሎ የሚያገለግል ትልቅ ዓምድ ያሰው ሲሆን ከዓምዱ በላይ አንድ ትልቅ እና ክብ ዋስታ አለ።

በቤተ ክርስቲያኑ መስኮች እና በሮች እግጣም በጣም የሚያስገርም እና የሚያምር ነው።

የቤተ ክርስቲያኑ ገቢ የጊዮርጊስ ፈረስ ኮቴ ያረፈበት ነው የሚባልበት ድንጋይ ቆሞ የሚታይ ሲሆን የፈረስ ኮቴ ቅርጽ ተቀርጾበት ይታያል። በዚህ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ግንታዊ የሃገሥታት የዘውድ አልባሳት ዘውዶች ካሏቸው ክታብ ወርቅ... ወዘተ ይገኙበታል። በተለይም አቡነ በትረ ማርያም በአፀደ ሥጋ በነበሩበት ጊዜ ሲጸልዩ ይሰብሱት የነበረ የብረት ልብስም በዚህ ገዳም ይገኛል።



አቡነ በትረ ማርያም

የአቡነ በትረ ማርያምን ቤተክርስቲያን የምናገኘው የመሐሰ ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስን የጉብኝት መስመር አጠናቅቀን ትንሽ ሂድ እንዳለን ነው። ይህ ገዳም በተስያዎ አረንጓዴ ዕጽዋት ከመሸፈኑም በላይ ጸጥታ የሠፈነበት እና ስመናንያን አመቺ የሆነ ቅዱስ ሥፍራ ነው። ቤተክርስቲያኑ የታነጸው ከድንጋይ ከጥድ እና ከዋንዛ እንጨቶች በተስያዎ ዓይነት ቅርጾች ተቀርጸው በሚያስደንቅ ሁኔታ ከወጡ እንጨቶች ነው። ቤተክርስቲያኑ ዙሪያ ከብ ሲሆን የመቅደሱ እና የቅድስቱ ክፍሎች ሰፊ ሆነው በተጨማሪም በቅድስቱ ዙሪያ በአምበቆ የታጠረ የመከታ ክፍል አለው። አሠራሩም ከውጭ ከመከታው ክፍል ወደ ቅድስቱ የሚወስድ ስምንት በርች እና ስምንት መስኮች አሉት።

አቡነ በትረ ማርያም በጣና ሐይቅ ላይ የሱትን ገዳማት ካቀኑትና ሰባቱ ከዋክብት አየተባሉ ከሚጠራት አበው መካከል አንዱ ናቸው። ዳድቀ አቡነ በትረ ማርያም በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን እግዚአብሔር መርጦአቸው በመስራክ እግዚአብሔር መሪነት በጣና ሐይቅ ላይ አጽፏቸውን አንግፈው በመቋሚያቸው አየቀዘፈ በድንቅ ተዓምራት ሐይቁን ተሻግረው ወደ ገዳሙ ዘጌ ገብተዋል። እኚህ ዳድቅ መደመሪያ ጣና ሐይቅ እንደደረሱ በጣና ባሕር ዳር አዝዋ ማርያም ተብሎ የተሰየመውን የአመቤታችን ቅድስት ድንገል ማርያምን ቤተክርስቲያን የጸሎትና የሥዕል ቦታ አድርገው

ሰረጅም ዓመታት ተቀምጠዋል። ገድሳቸውም ይህን ታሪክ ሲያጠናክር እንዲህ ይላል።

« እንተ ይኔቲ ምቅዋሙ ጸሎቱ ለበትረ ማርያም መንበር ብርሃን አዝዋ ማርያም። »

አቡነ በትረ ማርያም በጸም በጸሎት ተወሰነው ፈጣሪያቸውን እያገለገሉ ብዙ ዘመን እንደ ቆዩ ከተጋድሱላቸው ብዛት የተነሳ ከቆሙበት ከእግራቸው ሥር ድውይ የሚፈውስ፣ ሙት የሚያስነሳ፣ ዕውር የሚያበራ፣ ሰምጽ የሚያነጻ፣ አጋንንት የሚያወጣ፣ ብዙ ተዓምራት የሚሠራ ቅዱስ ጸበል ፈልቆላቸዋል። በዚህ ጸበልም ብዙ ሰዎችን ካደረባቸው ደዋሥጋ ሁሉ በተሰጣቸው ጸጋ እየፈወሱ ይቆያሉ። በጊሳ ላይ አቡነ በትረ ማርያም ከስታት በአንደኛው ቀን በጸሎት ላይ እንዳሉ ከገዳሙ ዘጌ በስተምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ዛሬ (መሃል ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስ) ተብሎ የሚጠራው ሥፍራ ላይ ዓምዶ ብርሃን ተተክሎ ስለታደቸው ወደ አዚያው ዓምዶ ብርሃኑ ወዳዩበት ሥፍራ ይሄዳሉ። አዚያም እንደ ደረሱ ዛሬ **አባ በጸሎት** ከሚባለው ሥፍራ ላይ ቆመው ጸሎት ሲያደርሱ ሳስ ሲቀ ስማዕታት ቅዱስ ጊዮርጊስ በነጭ ፈረሱ ተቀምጦ ታደቸው። በዚያም ቦታ ላይ የዛሬውን መሃል ዘጌ ቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን አንጸዋል። አቡነ በትረ ማርያም ገዳሙ ዘጌን ካቀኑ በጊሳ ብዙ ዘመን በዚሁ ገዳም በብዙ ተጋድሎ ቆይተው ከአምሳካቸው ዘንድ ቃል ኪዳን

ቃስ ኪዳነም፣

፩. በዚህ በገዳመ ዘገ ውስጥ መብረቅ ሰው ሆነ አንሰሳ አንዳይመታ፣

፪. አባብ ማንንም አንዳይነድ፣

፫. ዘንዳም ማንንም አንዳይበላ፣

ከአንዚህም ሌላ ነብር እና የመሳሰሉት ልዩ ልዩ አንሰሳት የሰው ልዩነት በገዳመ ዘገ ውስጥ ማንንም አይተናኩም፤ በማንም ላይ አይሰሰጥም። ይህም ሁሉ የሆነው በአቡነ በትረ ማርያም መንፈሳዊ ተጋድሎ ብዛት ከአምሳካችን ክልፍሰ አግዚአብሔር የተሰጠን የቅርነት ሥራ ነው።

ከላይ ስመግለጽ አንደተሞከረው አቡነ በትረ ማርያም በገዳመ ዘገ ላይ ያነጹት መሃል ዘገ ቅዱስ ጊዮርጊስን ብቻ ሲሆን ስመታሰቢያቸው ደሆን ዘንድ በርሳቸው ሰም ተሰይሞ የሚገኘው ህንጻ ቤተክርስቲያን ግን የታነጸው አርሳቸው ካሰፈ በኋላ በ፲፱ኛው ክፍለ ዘመን ላይ ነው።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ አንደ ሌሎች የጣና ሐይቅ ደሴቶች ሁሉ በልዩ ጥበብ በ፲፱ኛው ክፍለ ዘመን የተሣሉ ቅዱሳን ሥዕላት ይገኛሉ። እነዚህን ሥዕላት የሣሉ ሠዓልዎን ምንጫቸው ቅዱስ ወንጌል ሲሆን ሠዓሊያኑ በሥዕሎች ላይ የተጠቀሙት የሥዕል ሥራ ከንድፍ አወጣጡ ጀምሮ አስከ ቅብ ሥራው ድረስ ያሰው ጥበብ ኢትዮጵያዊያኑ ሠዓሊዎን ምን ያህል መንፈሳውያን አንደሆኑ የውስጥ መንፈሳዊ ሰሚታቸውን የገለጹበት ሥፍራ

አንደሆነ የምናደንቅበትን ሥዕሎች በዚህ ቤተክርስቲያን ውስጥ አናገኛለን።

በቅርስ ረገድም ያየን አንደሆን የሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት ቅርሶች ማለትም የመሃል ዘገ ጊዮርጊስ እና የዳድቀ የአቡነ በትረ ማርያም ቤተክርስቲያን ቅርሶች በአንድነት ተሰብሰበው በአንድ ዕቃ ቤት ውስጥ በአስተማማኝ ሁኔታ በመጠበቅ ላይ ይገኛሉ። በዚህ ገዳም ውስጥ ያሉትን ቅርሶች በሙሉ በዚህ አነስተኛ ጽሑፍ መጻፍ ባይቻልም ከብዙ በጥቂት አንደሚከተሰው አድርገን አቀርባለሁ።

የወርቅ የጽድ መሰቀሰ ፣ የወርቅ ከሲቻ፣ የብር ከሲቻ፣ የብር ከበር ፣ የወርቅ እና የብር አክሲዳና የብር ጉባጉቦ ፣ በነሐስ የተሰበጠ ነጋረት ፣ ከብረት የተሠራ የአቡነ በትረ ማርያም ቀሚሰ ፣ የብር ዘውዶች እና የነሐስ ከበርዎች ሲሆኑ ከመጻሕፍት ደገሞ መጽሐፈ ሐዊ ፣ መጽሐፈ ሲናዶስ ፣ ገደሰ ሐዋርያት ፣ ገደሰ ጊዮርጊስ ፣ ገደሰ አቡነ በትረ ማርያም ፣ ትርጓሜ ወንጌል ወ.ዘ.ተ የሆኑ ቀጥራቸው እና አርአኦታቸው የበዙ ንዋዩ ቅድሳት በዚህ ገዳም ውስጥ ይገኛሉ።

የዳድቀ ረድኤትና በረከት አይሰዩን። አሚን ፤

አዝዋ ማርያም

የአዝዋ ማርያም ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተችው በሕንጻው ጸዮን ዘመነ መንግሥት ነው። ይህች ቤተክርስቲያን ረድግ ዘመን እንዳሳሰፈች ዙሪያውን በቅጽፊ ቤተክርስቲያኒቷ የተተከሱ እና ረድም ዕድሜን ያሳሰፈች አጠቃላይ ምሥክርቶች ናቸው። የቤተክርስቲያኒቱ አሠራር ዙሪያ ክብ ሆኖ በሦስት ክፍሎች የተከፈለ ነው። ከመካታው ክፍል ወደ ቅድስቱ የሚወስኑ ስምንት በርቶች ዙሪያውን ከስምንት መስኮች ጋር ያሉት ሲሆን የመቅደሱ ክፍልም ሦስት በርቶች እንደ መስኮት አለው።

የአዝዋ ማርያምን ቤተክርስቲያን የግድግዳው እና የጣርያ ማገር ስማስተሳሰር ይረዳ ዘንድ እንደገመደ የተጠቀሙ የሕገ-መንግሥት ክብቶችን ቀዳ በመተሳተፍ እንደነበር ነው የተነገረች። የአዝዋ ማርያም ቤተክርስቲያን በር የመዘገቡ ቀዳም ክታበተ ሕጻን ጋር ከቅድስት ሀገር ሲደረሰውም በአባቶች የሕንጻው እድ እንደመጣ ይነገራል።

መቼም በአድንዳንዱ የጣና ሐይቅ ገዳማት ውስጥ ጥበብን ማየት የተሰመደ እንደሆነ ግልጽ ነው። በዚህ ምክንያት የአዝዋ ማርያምም የዚህ የሥነ ሥዕል ጥበብ የሚገኝበት እና የሚታይበት ናት። በተለይ ከቅድስቱ ክፍል ሆነው እንገትም አቅንተው ሲመሰክቱ በብሉይ ኪዳን እና በሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ የሚገኙ ታሪኮች በአባቶች ሠዳሲያን ተሥሰው ያደቁባቸዋል።

እነዚህ ደንቅ ሥዕሎች የተሠሉት በገደባቸው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ እንደሆነም ይነገራል። እነዚህን የግድግዳ ላይ ሥዕሎች ከቅብ ሥራቸው ደምር እስከ ቀስም አመራረጣቸው ያየን እንደሆነ እድገት የረቀቀና በሰዓ ተስጥኦ የተሠሉ መሆናቸውን አናደሳን። ሥዕሎች የተሠሉት ደግሞ በሸማኔዎች በተሠሩ ሸማ ከተባሰ የጥጥ ሰብስ ላይ ነው። ሠዳሲያን ሥዕሎችን ስማሳመራያነት ደጠቀሙበት የነበረውም የተለያዩ ዕጠቀቶችን በመጥመቅ ሲሆን እነዚህ የቀሰም ውጤቶች በዘመን ብዛት እንኳን ምንም ዓይነት ስውጥ ያስማምጣቸው በራሱ ሲሳውተዋል ነው።

ሲሳው ደግሞ በወቅቱ የነበሩ ሠዳሲያን የሚስጣስቡባትና የሌሎች አደባቢት እና ገዳማት ሥዕሎች ይሠሉባት የነበረችና ሰሥነ ሥዕል ጥበብ ታላቅ አስተዋጽኦ ያደረገች ቅድስት ሥፍራ ናት። ቤተክርስቲያኒቱ ውስጥም ትላልቅ የብራና መጻሕፍትና ጥንታውያን ቅርሶችም ይገኛሉ።

ዳጋ እስጢፋኖስ

የዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም ከባሕር ዳር ከተ
በስተምዕራብ አቅጣጫ ላይ የሚገኝ ታላቅ ገዳም ነው። ለ
ሰመድረስ ፈጣን ባስሆኑ ጃልባዎች እንኳ ቢጠቀሙ ሁለት ሰዓ
ባልሞላ ጊዜ ውስጥ የሚደርሱበት ገዳም ነው። ዳጋን አየቀረቡ
ሲመጡ እንዲ በርቀት ሲታይ ሜዳ የሲሰውና በውኃ ላይ የቀ
ቀጥ ያለ ተራራ ነው የሚመስሉት። ዳጋን አየቀረብን ስናየ
ገን ተራራው በስተ ምዕራብ አቅጣጫ እንዳለ ሆኖ በስተምሥራ
አቅጣጫ ያለው ቦታ ገን ሜዳማ ሆኖ በአረንጓዴ ዕጸዋት የተሸፈ
ሥፍራ ነው። የዚህን ሥፍራ አቀማመጥ ልብ ብስን ስናየ
ከገዳሙ በቅርብ ርቀት ላይ ከሚገኘው ከደቅ ደሴት ጋ
የሚያመሳሰል የተፈጥሮ አቀማመጥ አለው። የዳጋ እስጢፋኖ
ገዳም የመራቱ አቀማመጥ ከራስገው ስፋ ብሎ ይታይና ከወደታ
ከግርጌው በኩል ደግሞ ጠበብ እያለ የሚሄድ ነው። ቀመ
ከደቡብ አለክ ሰሜን በግምት ፫ ኪሎ ሜትር ያህል ይረዝማል።

ወደ ገዳሙ ስመግባት ከጃልባ ወርደው ከወደቡ ወ
ገዳሙ የምታስገባዎን ደስደዶ ይሻገራና በግራና በቀኝ የበቀሱት
የዕጸዋት አይነቶች በዓይንም አይቃኙ እስከ ቤተክርስቲያኑ ድረስ
የሚደደርሰዎትን ቀጥ ያለ ዳገት የሚወጡበትን ቀጥን መንገድ
ይዘው ተራራውን መውጣት ይጀምራሉ። ዳገቱን አየወጡ ሳለ
ከተራራው መሀል እንደደረሱ **የዳድታን ማረፊያ** ከተባለ ሥፍራ
ይደርሳሉ። ከዚህ ቦታ ሲደረስ ማንም ሰው ጥቀት ይቀቃዎቹ

ላያርፍ አይሄድም። በዚህ ቦታ ላይ ጉድጉድ ያለ እና ትንሽ ስፋ
ያለ ድንጋይ ይገኛል። ይህ ድንጋይ የገዳሙ መስራች የነበሩት
አቡነ ጊራተ አምሳክ አስቀድመው ወደ ገዳሙ ሲመጡ በጣና ውኃ
ላይ እንደ ጃልባ አድርገው በተሞራት በላይ ላይ ተቀምጠው
የመጡበት ድንጋይ ነው። ይህን ቦታ አሰፈው አቀባቱን ከወጡ
በኋላ በተራራው አካል ላይ በሰማዕቱ በቅዱስ እስጢፋኖስ ስም
የታነጸውን ቤተክርስቲያን ያገኙታል።

ገዳሙ እስጢፋኖስ የተመሠረተው በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም በአዲ
ይኩና አምሳክ ዘመን መንግሥት ነው። ገዳሙን ያቀኑት አባት
አቡነ ጊራተ አምሳክ የተባሉ የአዲ ይኩና አምሳክ የወንድም ልጅ
ናቸው። እኚህ አባት ከደብረ ሲባናሱ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ጋር
ከሐይቅ እስጢፋኖሱ መምህር ከሸባ አየሱስ ሞሽ ዘንድ
መንፈሳዊ ትምህርት የተከታተሉ አባት ናቸው። እዲ ይኩና
አምሳክ አባ ሲየሱስ ሞሽን ስመጉብኘት ሐይቅ በነበሩት ወቅት
አቡነ ተክለሃይማኖት እና አባ ጊራተ አምሳክ ሥርዓተ ምንኩስናን
አየተማሩ ሐይቅ እስጢፋኖስ ስለነበሩ ንጉሠ አዲ ይኩና አምሳክ
አባ ሲየሱስ ሞሽን አቡነ ተክለሃይማኖት በመሳ ሲትዮጵያ ሲቀ
ካህናት እንዲሆኑ አባ ሂራተ አምሳክ ደግሞ ሀቃቤ ሰዓት
አድርገው እንዲሾሙባቸው ነገሯቸው። በትዕዛዙም መሠረት
የአግዚአብሔርም መልካም ፈቃድ ታክሱበት ሁለቱም በፈቃድ
አግዚአብሔር ሹመቱን ተቀብለው አገልግሎታቸውን በሰፊው
መሰጠታቸውን ቀጠሉ።

በዚህ አገልግሎት አቡነ ተክለሃይማኖት ሲቀጥሉ ሕገ-ጌረተ አምሳክ ግን ጥቂት ጊዜ በተሰጣቸው ማዕረግ ካገቡ በኋላ የአገዚአብሔርን ፈቃድ ጠይቀው ከሰው ተሰይተው እግዚአብሔርን በገዳም ለማገልገል ከአንዱ ገዳም ወደ ሌላ ገዳም ታቦተ ስለጠፋኛሽን ይዘው ሲዘዋወሩ ከቆዩ በኋላ በመጨረሻ ዳጋ ደሴት ደርሰዋል። ወደ ገዳሙ አንደገቡ በገዳሙ ውስጥ በአብርሀ ወሐዶብሐ ዘመነ መንግሥት በአመቢታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታነጸችውን ቤተክርስቲያን ስላገኙ ታቦቲቷን እያጠኑ የተባሕትዎ ሥራን ስለሠሩ ስለከ ስዲ አምደ ድድን ዘመነ መንግሥት ደረሰ ቅድተዋል።

በኋላ በአዲ አምደ ድድን ዘመነ መንግሥት በራሳቸው በገንጠላ ፈቃድ ታቦተ ማርያም በደቅ ደሴት ውስጥ ከታ ወደተባሰ ሥፍራ ስለሄደች በቦታውም ላይ ታቦተ እስጢፋኖስ ስለ ገባ የገዳሙ ስም ዳጋ እስጢፋኖስ ተባለ። ይህ ቤተክርስቲያን ምንም እንኳን በአዲ ይኩኖ አምሳክ ዘመነ መንግሥት ቢታነጽም በተሰደዩ ዘመናት የአድሳት ሥራዎች ተደርገውሰታል። የአድሳት ሥራውን ካደረጉት ገንጠላ መካከልም አዲ ዘርዓ ያዕቆብ፣ አዲ ሱስንዮስ፣ አዲ ፋሲል ይገኙበታል። የቤተክርስቲያት አሠራር በጣና ሐይቅ ውስጥ ከሚገኘው ከጣና ቂርቆስ ጋር ይመሳሰላል። የቤተ ክርስቲያት ጣራ እስከ ስሁን ድረስ የላር መሆኑ በራሱ የተሰደ ውበትን ለበታው አጉናጽፎ ይገኛል። ወደ ቤተክርስቲያት እንደ ቀረቡ ከቤተክርስቲያት ምሥራቅ ደጃ ላይ የተቀበረትን

የዳድቀን አባት የአቡነ ጌረተ አምሳክን መካነ መቃብር ያገኛሉ። የዳድቀ በዓለ እረፍት የሚከበረውም ነሐሴ ፳ ቀን ነው።

የዳጋ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን የሳንቃ መዝጊያዎች አንድ ወጥ ሆነው ረድምና ስፋሬ ናቸው። የአንዱ ሳንቃ ርዝመት የአምስት ሚትር ቀመትና የሦስት ሚትር ወርድ ስፋት ስለው። እነዚህ በርቶ ከገደፍው ክፍለ ዘመን ደምር እስከ ስሁን ድረስ ያልተነኩ መሆናቸውን መነኮሳቱ ይናገራሉ። ይህ ቤተክርስቲያን ስሁን በቅርቡ እንኳን ከገደፍው እስከ 1885 ዓ.ም ድረስ በተሰደዩ ጊዜያት አድሳት የተደረገበት ቢሆንም በጥንታዊው የቤተክርስቲያት አሠራር ላይ ምንም ዓይነት ስውጥ አስመጣጠትም።

በቤተክርስቲያት ውስጥ ያሉት ሥዕሎችም ቢሆኑ የተሳሉት በአዲ ፋሲል ዘመነ መንግሥት ሲሆን በጥንታዊነታቸው ቀዳሚውን ሥፍራ ከሚይዙት ጉራ የሚያስሰፋቸው ነው። የቤተክርስቲያትን ጉብኝትዎን ከአጠናቀቁ በኋላ በአስተዳደር ቤት ውስጥ ዕልፍ አዕሳፋት ታሪክ ወደ ሚገኝበት ታሪካዊ ሥፍራ ያመራሉ።

በቲ ስገዳሙ እንደ ቅርስ ማስቀመጫ ሙዝዩምነት የምታገኝህ ናት። በዚህ ቤት ውስጥ ታሪክ ስና የታሪኩ ሠሪዎች ጥምር ይገኛሉ።

- * አዲ ዳዊት (1875 - 1885)
- * አዲ ዘርዓ ያዕቆብ (1885 - 1895)
- * አዲ ሱስንዮስ (1895 - 1905)

* አዲስ ፋሲስ (፲፯፻፴፪ - ፲፯፻፷፯) እነዚህ ነገሥታት በሕይወት ዘመናቸው በገዳሙ ከፍተኛ ፍቅር የተነደፉ ሰነድ ነበር ከዚህች ዓለም በሞት ሲሰዩም እስከሪናቸው ሳይፈርስ ሰላጥን ውስጥ እንዳሉ ተቀምጠው ይገኛሉ። ነገሥታቱ ከጥንት ጀምሮ የነበሩበት እና ዐፅማቸው ያረፈበትን ሳጥን በእሁኑ ወቅት የአዩራሳሌም ድርጅት ባሠራው ባለመስታወት ሳጥን ውስጥ ሁሉ ስው እንዲያደቁት ተደርገው ተቀምጠው ይገኛሉ።

በዳጋ ገዳም ውስጥ ከነገሥታቱ ዐፅም ሲሳ ስዓይን የሚያታክቱ የበራና መዳሕፍት ይገኛሉ። የነገሥታቱ የወገ ስቃዎች ንዋየ ቅድሳት በሙሉ በወገ ተደርድረው ይታያሉ። ነገሥታቱ ስገዳሙ ካበረከቱት ቅርሶች መካከል አዲስ ዳዊት የሚዘገብ የሚከፈቱ የነሐስ መሰቀሎች ፣ የአዲስ ዘርዳ ያዕቆብ የወርቅና የነሐስ መሰቀሎች ፣ በሕይወት ዘመናቸው ከአጃቸው የማይሰየው እና « ወነቦ ከመያንዘር » የሚል ጽሑፍ ያሰበት ጉራዳዎቸው እና በርከት ያሉ የወርቅና የብር ቅርሶች በዚህቸው ስቃይ ቤት ውስጥ ይገኛሉ። ከዚህ ሁሉ እስደናቂ ጉብኝት በኋላ ሲሰው የጉብኝት ምዕራፍ የሚሆነው ደግሞ በዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም በሚገኘው ጥቅጥቅ ያለ ደን ውስጥ ያሉት የአዘርዕትና የዕፅዋት ዓይነቶች ናቸው። በዚህ ገዳም ውስጥ የሌሉ የዕፅዋት ዓይነቶች የሉም። ከሚባሉ አንስቶ እስከማይበሉት ድረስ ያሉት የማክሰኛ ፍጥረታት በሙሉ በዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም ብቻ ያሉ ነው የሚመስሉት።

በዚህ በዳጋ እስጢፋኖስ ገዳም ውስጥ ከ፪፻ - ፫፻ የሚደርሱ ባሕታውያን፣ መነኮሳት ይገኛሉ። ከነዚህ መካከል አብዛኛዎቹ በጫካ ውስጥ ዘገተው በጾም በጸሎት የሚተጉ አባቶች ይገኙበታል። የሚያስደንቀው ደግሞ በገዳሙ ውስጥ ይህን ይህስ ስው አየናረ የእንደም ስው ደምጽ አይሰማም። ከአዕዋፋት ዝማሪ በቀር። መነኮሳቱ የሚመገቡት ከዳጉሣ እህል የሚዘጋጅ ዳቦ የሚመስል መኩረታ የሚባል ምግብ ነው። ይህንንም ምግብ የሚመገቡት ውስጥ በ፪ እና በ፲፪ ሰዓት ብቻ ነው።

እነዚህ መነኮሳት መተዳደራቸው የሌትክስት ሰማት ሲሆን ገዳሙ ውስጥ ሙዝ፣ ሸንኮራ፣ ሱሚ፣ ትርንጉ፣ ገገዩ፣ ማሸሳ ከያመረቱ አራሳቸውን እያረዱ ይኖራሉ። ገዳማውያት በእሁኑ ወቅት ከብጹዕ ወቅዳሕ እብነ ተከሳይማናት ገትርያርክ እንደ የሞተር ወፍጫ፣ እንደ የውኃ ሞተር ከብጹዕ እብነ መርቅርዩስ ገትርያርክ እንደ ታሳቅ የውኃ ሞተር እና ሁለት የሌላ ማጥመጃ ጀልባዎች ስለተሰጡባቸው በነሱ በመጠቀም የገቢ ምንጭ በመፍጠር እና በመፈለግ ቦታውን በማደራጀት ሳይ ይገኛሉ።

ይህ ገዳም በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ሳይ በየጊዜው በተነሱ ጠላቶች ጉዳይ እንዳልደረሰበት ይነገራል። አሁን ድረስ ከየገዳማቱና ከተስያዩ ቦታዎች የሚመጡ መናንያን በዚህ ገዳም ውስጥ መኖር ቢችሉም የሚኖሩት ገን በገዳሙ ሕገ መሠረት

ተፈትነው የፈተናውንም መመዘኛ ያስፋ እንደሆነ ብቻ ነው። የዳጋ አስጠፋኛስ የአንድነት ገዳም መነኮሳቶች የሚገኙት እንደ መላእክት እግዚአብሔርን እያመሰገኑና በሥራቸውም ተገተው ነው ሲኖሩ የሚታዩቱ።

የዳድቁ ስባት የአቡነ ጊሪተ አምሳክ ረድኤትና በረከት አይሰየን ስሜን ።



ዳጋ አስጠፋኛስ

ደጋንዳ ተክሰዓይማናት

ይህ ቤተክርስቲያን የተመሠረተው በአዲ አድደም ስገዳ አዎሉ ዘመነ መንግሥት ነው። ገዳሙ የሚገኘው በዘገነ አፋፍ ሳይ ሲሆን አሁን የምናየው ሐንዳ ቤተክርስቲያን በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም በኮሳት ተቃጥሎ እንደገና የተሠራ ነው።

በወቅቱ ቤተክርስቲያኑ በምን ምክንያት እንደተቃጠለ ሳይታወቅም እንደ ምክንያትነት የሚጠቀሱ አንዳንድ አፈታሪኮች ግን አሉ። እንደ የገዳሙ አገልጋይ ካህንና እንደ ክርስትያን ያሰሆነ ሰው ታመው ሆነውታል ደግሞ። ሁሉም ደሞታሉ። በአስከሬን ርክክብ ወቅትም የገዳማዊው አስከሬን በስሐተት ስማደምኑት ወገን የማደምኑት ወገን አስከሬን ደግሞ ስገዳማውያኑ ይሰጥና በቅጽፈ ቤተክርስቲያኑ ውስጥ ደቀበራሰ በማግስቱ ግን ያልታሰበ አሳት ተነስቶ ቤተክርስቲያኑን አቃጠለው። የቃጠሉውም ምክንያት የኢ-አማናዊው ሰው አስከሬን በቤተክርስቲያን መቀበር ነው ይሳሉ የገደሙ ካህናት። የሚያስደንቀው ነገር በወቅቱ ቤተክርስቲያኑ ሲቃጠል የታየቱ አብር አስመቃጠል ነው። ነገር ግን ይህን በተናምር እና በሚያስደንቅ ሁኔታ ከቤተክርስቲያኑ ፍርስራሽ ሥር የተገኘውን ታቦት (ጽሳት) ሊቦች ሰርቀው ከሄዱ በኋላ አሁንም በሚያስገርም ሁኔታ ወደ ቦታው ተመሰሰ።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ብዙ ብርቅ እና ድንቅ የሆኑ ቅርሶች በመኖራቸው የተነሳ አሰዛኛውን ግዜ ሊቦች ቢያጠቁትም

እግዚአብሔር ግን በተጻምራት የተሰረቀትን ዕቃዎች ሲያሰመልስ ይታያል። ስምሳሌ በ፲፱፻፹፮ ዓ.ም እንደ የወርቅ ቅብ የመጸር መስቀል ፣ እንደ የነሐስ መስቀል ጠፍቶ ነበር። ነገር ግን ሰራዊቶች እግዚአብሔር ከዚህ በፊት በገዳሙ ያደረገውን ተጻምራት እያወቁ በድፍረት ይህን ክቡር ቅርስ ቢዘርፉም ቅርሶች በተወሰዱ በዓመቱ ማሰትም ፲፱፻፹፮ ዓ.ም ተገኝተው ተመልሰዋል። የተገኘው የወርቅ መስቀል ፳፱ ኪሎ ግራም የሚመዝን ነው።

በዚህ ምክንያት የቤተክርስቲያኑ የቅርስ ቀበኞች በመብዛታቸው ምክንያት የተነሳ በቤተክርስቲያኒቱ ውስጥ ቅርሶችን እንደሌላው የጣና ገዳማት ማየት አይቻልም። ይህም ማሰት ቤተክርስቲያኑ ቅርስ የሰውም ማሰትም አይደለም። ከላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች የተነሳ ቅርሶች ከቤተክርስቲያን ወጥተው በእንደ ግሰሰብ ቤት ውስጥ ነው የሚገኙት። እንባቢ ሆይ ተመልከት የእግዚአብሔርን ዕቃ በቤቱ ተክብሮ እንዳይቀመጥ ያልፈረት ዘራፊዎች እንደን ተራ ፍጡር በመፍራታቸው ምክንያት እስካሁን ድረስ ቅርሱ በግሰሰቡ ቤት ውስጥ ተቀምጦ እንደተከበረ ይገኛል። የሚገርም ዘመን ነው።

ናርጋ ሥላሴ

ይህን ቤተ ክርስቲያን ያሳዩት ከ ፲፯፻፳፪ - ፲፯፻፵፯ ም የገሠው የነበሩት እዳ ኢያሱ ብርሃን ሰገድና እናትየው ግሥት ምንትዋብ ናቸው። የቤተክርስቲያኑ አሠራር ከዳጋ ስጢፋኖስ እና ከክብራን ቅዱስ ገብርኤል ህንጻ ቤተክርስቲያን ተሰየሞ ሲሆን የአውሮፓውያንን ሕንጻ ሥራ የሚያንጸባርቅ መሆኑ በእንዳንድ ሰዎች ዘንድ በግርቆጋሎች የተሠራ ሳይሆን ደቀርም የሚል መሳ ምት ይነገራል። ነገር ግን ቤተክርስቲያኑ ተሠራበት ዘመን ጋር የማይጣጣም በመሆኑ አውነትነት ያሰው ይመስልም። ይልቅም የቤተክርስቲያኑን ሕንጻ የገነቡት ትዮጵያዊዎችን እባቶች ቀደም ሲል በሀገራችን ከነበሩት ርቆጋሎች ያልተናነሰ ጥበብ እና አውቀት እንደነበራቸው ስመስክራል።

ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ሲገባ በምሥራቅና በምዕራብ ትይዩ ነው የተሠሩ የጉንደራን የእነ እዳ ፋሲስን የቤተ መንግሥት ሠራር ተከትሰው የታዩ ባለ እንደ ፎቅ ሕንጻዎች ሲኖሩ ሥራቸው ሁለት ቀጫጥን መንገዶች አሏቸው። በዚህ ገዳም ሰጥ በአሁኑ ወቅት እንደሌሎች ገዳማት ስትውልድ ተሳስፎ ጥያቄ የሚታይ ቅርስ እንዳይኖር ፋሽስቱ የኢጣሊያ ጦር ገራችን ኢትዮጵያን በወረረበት ጊዜ በገዳሙ ውስጥ የነበሩትን ኢያሱ ባዕዳንን ስብ የሚያማሰሱና የአኛነታችን አሻራ የሆኑ ራካዊ ቅርሶችን በሚያሳዝን መልኩ በመዝረፉ ነው። የናርጋ

ሥላሴ ቤተ ክርስቲያን ከተሠራበት ዘመን ጀምሮ ለመጀመሪያ ጊዜ ጥገና የተደረገበት በአዲስ ኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት በ፲፱፻፵፫ ዓ.ም ሲሆን ጸሁፍን በቅርብ ጊዜ ደግሞ በባህልና ስፕርት ጉዳይ ሚኒስቴር የጣሪያ ቅርቅር ለውጥ ተደርጎታል ።

ኖርጋ ሥላሴ በሚገኝበት ደቅ ደሴት ውስጥ በግማሽ ሰዓት የአገር ጉዞ የሚራራቀ አጅግ ጥንታዊና ውብ የሆኑ የብራና መጻሕፍት የሚገኙበት አርሲማ ፣ ከታ ማርያምና ኃይና ገዮርጊስ ስብደተክርስቲያናት ይገኛሉ።



ኖርጋ ሰላሴ

(ፍቶ ወንደሰን)

ደብረ ሲና ማርያም

የደብረ ሲና ማርያም የምትገኘው በጣና ሐይቅ ሰሜናዊ ቅጣጫ ከባሕሩ የመጨረሻ ጫፍ ላይ በጉርጉራ ወደብ ላይ ነው። ወደ ደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን በሁለት አይነት መንገድ ተገዘው መድረስ ይቻላል። ሕንደኛው መንገድ ከባሕር ወደ ተነስተው በሚመጡ ደልባዎች አማካኝነት በባሕር ላይ የሚደረግ ጉዞ ሲሆን ሁለተኛው መንገድ ደግሞ ከጉንደር ከተማ መካከል ትራንስፖርት የጅ ኪሎ ማትር ርቅት ያሳውን መንገድ ተጓዥ በኋላ የሚያገኝት ጥንታዊ ቤተክርስቲያን ናት።

የደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን የተመሠረተችው ፲፱፻፵ው መቶ ክፍለ ዘመን በአዲስ አበባ ጸድቆ ደዮን ዘመን መንግሥት በ ኢስዲርስ በተባሉ ዳድቅ መነኩሴ አማካኝነት ነው። ስብሰባ ስዲርስ የትውልድ ሀገራቸው በሸዋ ክፍለ ሀገር ደብረ ሲና ነው። ሰዲህም ነው የቤተክርስቲያኒቱ ስም በአባ ኢስዲርስ ትውልድ ሀገር ስም ደብረ ሲና ማርያም የተባላችው።

የቤተክርስቲያኒቱ ሽሠራር ዙሪያ ክብ ሆኖ በግጥም ምርጫ የሚረገግ ግድግዳ ያሳት ናት። የቤተክርስቲያኒቱ ጣሪያ ጸሐክ ጸሁፍን ደረሰ ጥንታዊ ውበቱን እንደጠበቀ ቅርቅር ሳይሰብስ በሚያምር ላይ ክፍክፍ የተከደ) ነው። በቤተክርስቲያኒቱ ዙሪያ በውጭም ውስጥም ብዙታቸው የተሰደዩ ምስሎች ቆመው የሳይኛውን ጣሪያውን ክፍል ደገፈው ይታያሉ። ምስሎቻቸው ሕንድ ወጥ ሆነው ለመሳሳይ ውፍረት ያላቸው ናቸው።

በውስጠኛው የቤተክርስቲያን ክፍል ውስጥ ከሚገኙት ምስራቃዊ መካከል ስንደኛው ምስራቅ የተሰየ ሁለት ስንደኛው ነው የተነገረኝ። ሁለቱም እንዲህ ነው። የደብረሲና ማርያም ቤተክርስቲያን ገና ስትሠራ በውጭ ከሚገኙት ወደ ፱ ከሚጠጉት ምስራቃዊ በተጨማሪ በውስጠኛው ክፍል ውስጥ ከሚገኙት ፲፪ ምስራቃዊ መካከል ስንደኛው ምስራቅ ከዘገ ሲገዛ ገዢዎቹ በሴቶ ምስራቃዊ ሞገስ ደሰማሙና በዚህ በስንደኛው ሳይሰማሙ ቀርተው ወደ ሀገራቸው ይመሰሳሉ። ነገር ግን ሀገራቸው እንደገቡ ያንን በሞገስ ደስተሰማሙበትን ምስራቅ ማዕበል አየገፋ አምጥቶ ደብረ ሲና ይጥሰዋል። ሰዎቹም በእመቤታችን ተግምራት አየተደነቀ ከዓሰራ ስንደኛ ምስራቃዊ ጋር ቀላቅለው ሰቤተክርስቲያኒቱ ሥራ ያውሱታል። ዛሬም ካሁናችን ያ በማዕበል አየተገፋ የመጣው ምስራቅ ይህ ነው በማለት ሰምዕመናን ያሳያሉ።

በደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን ውስጥ ረጅም ዕድሜን ያሳቀጠረ የብራና መጻሕፍት እና በቤተመቅደሱ ዙሪያ የተሠሉ ጥንታዊ መንፈሳዊ ሥዕላት ይገኛሉ። እነዚህ ሥዕላት የተሠሉት በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሳይ በኋላ ፋሲስ አህጉር በወ/ር መስከረም ተማካኝነት እንደሆነ የቤተክርስቲያኒቱ የታሪክ መዛገብ ያስረዳሉ። እነዚህን ሥዕሎች በ፲፱፻፲፱ዎቹ አካባቢ የባህሰ ሚኒስቴር ባሰውዎቻችን ሰኮ ሥዕሎች የቀደሙ ገጽታቸውን ሳይሰቀ በሳይንሳዊ መንገድ መጠና ጥገና እንደተደረገላቸው ይነገራል። እንዲያውም በሰተምሥራቅ በኩል

ያሉቸው የእመቤታችን ምስራቅ ፍቀር ወልዳ ሥዕል ከተሰደደ በስተቃላት ፈጣሽ በመሆኗ ምክንያት ምዕመናን ሥዕሷን በማሻሻልና እንዳንደኛም አየቅረጡ መውሰድ በመጀመሪያቸው ምክንያት የባህሰ ሚኒስቴር ሥዕሷን በባህሰ መስታወት ፍሬም ውስጥ እንደትቀመጥ አደርገዋል።

ሴላው ደግሞ ሰደብረ ሲና ማርያም ቤተክርስቲያን ልዩ ውበትን ከሚሰጧት መካከል የጉርጉራ ወደብና በአካባቢው ያሉት የተሰደደ ዕጽዋቶች ናቸው። የጉርጉራ ከተማ በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መገባደጃ እና በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ሳይ በግርቻታሎች ለማካኝነት እንደተመሠረተ ይነገራል። በተሰደ የጣና ትራንስፖርት ደርጅት ንብረት የሆነው የጉርጉራ ወደብ ከባብ ሰአካባቢው ልዩ ውበትን ሰጥቶ እናያለን።

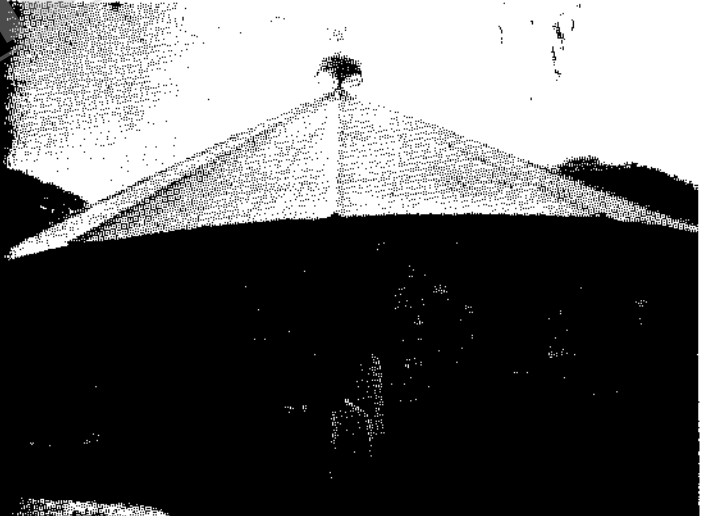
የማንዳባ መድኃኔ ዓለም

የማንዳባ መድኃኔ ዓለም ገደም በጣና ሐይቅ ውስጥ ከሚገኙ ገዳማት መካከል አንደኛው ነው። ይህ ገዳም የሚገኘው በጉርጉራ ወደብ አካባቢ በሚገኝ ቦታ ላይ ሲሆን ግማሽ ጉት በውኃ የተከበበ እና ቀሪው የገዳሙ ክፍል ደግሞ ከባለቤቱ ጋር ተያይዞ የሚገኝ ገዳም ነው።

ገዳሙ የተመሠረተው በ፲፫ኛው ክፍለ ዘመን ሲሆን የገደሙ አቅኚ አባ አሳይ የተባሉ መንፈሳዊ አባት ናቸው። እንዲያውም እኚህ ዳድቅ አባት የጣና ሐይቅ ገዳማትን ካቀኑት ስባቱ ከቀከብት ከሚባሉት አባቶች መካከል አንደኛው ናቸው። እርሱም አሳይ ወደ ገዳሙ የመጡት በድንጋይ ላይ ቆመው ከአምነታቸው ጽናት የተነሳ ድንጋዩን እንደ ጀገበ ተጠቅመውበት እንደ ነበር መነኮሳቱ የጻድቀን ገደል በመጥቀስ ያስረዳሉ።

ይህ የድንጋይ ጀገብ አሁን ድረስ ከገዳሙ ግቢ በስተምዕራብ በኩል በክብር ምዕመናን እንዲያዩት ተደርጎ ተቀምጦ ይገኛል። የገዳሙ መጠሪያ ስምም የተገኘው ከአኚሁ ዳድቅ ግሩም ሥራ የተነሳ ነው። አባ አሳይ በድንጋይ ጀገብ ተቀምጠው በውኃ ላይ በሚያሰደንቅ ሁኔታ በመመሰሰሳቸው ምክንያት የተነሳ **ማን እንደ አባ አሳይ** እንደረሰሳቸው ያሰ የሰም ተባለ ። ከዚህም ጋር የገዳሙ ስም **ማንዳባ መድኃኔዓለም** ገዳም ተብሎ ተሰየመ።

የማንዳባ መድኃኔዓለም ገዳም መነኮሳት የሚተዳደሩት ገዳሙ ባለው የአርሻ መሪት ላይ እያረሱ ከሚያገኙት ምርት መጠቀም ነው። ቤተክርስቲያኑ እሁን በቅርቡ ቅርቅር ከመልበሱ ቅር በቤተክርስቲያኑ ዙሪያ ያሉት መስኮች እንዳይቹ በአንበቆ ተክዶት ናቸው። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ የሚገኙ ሥዕሎችም ሙሉነታቸው ተወዳደሪ የሳቸውም። ነገር ግን ሥዕሎቹ የጥንቶቹ ቀዳደው በማሰቃቸው ምክንያት አሁን የምናያቸው ሥዕሎች ቅርቡ የተቀየሩ ሥዕሎች ናቸው።



ጣና ቂርቆስ

ይህ ታላቅ ገዳም ስትሰቀ የጣና ሐይቅ አንኳ መጠረያ ስሙ የተገኘበት፣ በምሥራቃዊው የጣና ሐይቅ ጫፍ ላይ በጉንደር ክፍለ ሀገር በደራ ወረዳ ውስጥ የሚገኝ እና የኢትዮጵያ ብሔራዊ አምነት ሰነድ የጽሑፍ ተዋሕዶ አምነት የትውሬት ማህደር ስምስሙም የታረኩ መግሰጫ የአባቶች የቅርሶቻቸው ሚዛዊም የሆነ ታላቅ ገዳም ነው። ወደ ገዳሙ ስመግባት ሁለት ዓይነት መንገዶችን መጠቀም የግድ እና አማራጭ የሲሰው ነው።

አንደኛው መንገድ ከባሕር ዳር ተነስተው በሚመጡ የኪራይ ጳጳሳዎች ሲሆን ነገር ግን ይኸኛው አማራጭ ከገደሙ መራቅ እና ስጳጳሳዎች መቅሚያ ወደብ ያስመናርም ተዳምር ብዙውን ጊዜ ሰዎች ወደአዚህ ገዳም ስመምጣት እቅም ስለሚያንሳቸው ከተረሰት አንኳን ከሰንት አንዱ ነው ይህን ቦታ በደሰባ የሚገብኛው። በዚህ ችግር የተነሳ ገዳማውያት አንደሌሎች የጣና ሐይቅ ገዳማት አንኳን ሲረዱ አስቻሉም።

ሁለተኛው መንገድ ደግሞ በየብስ የሚደረግ ጉዞ ሲሆን ከባሕር ዳር ተነስተው በመኪና ትራንስፖርት ወደ ሐሙሲት ከተማ ድረስ በመሔድ ወደ ናብጋ የሚወስደውን መንገድ በመከተል ክርስቶስ ሠምራን በሰሚናዊው አቅጣጫ ሳይ በመተው የጉመራን ወንዝ ተሻግረው የሚያገኙት ጥንታዊ እና ታሪካዊ ገዳም ነው። ይህም መንገድ ቢሆን አስቸጋሪ ነው። ከ፲፭ - ፲፮

ሌሎ ሚትር ያህል የአገር መንገድን በመጓዝ ፈታኝና አዳካሚ የአገር ጉዞን ካደረጉ በኋላ የሚደርሱበት ነው።

የገዳሙ አንደኛው ጫፍ ከጣና ሐይቅ ጋር የተገናኘ ሲሆን በሌላው ወገን ደግሞ ከየብስ ጋር የተገናኘ ነው። ከገዳሙ በስተምሥራቅ በኩል በዚሁ ገዳም ውስጥ በሌሎች ገዳም ታገሰገሰ ይገኛቸው የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ገዳም ሲያዋሰነው በምዕራብ በኩል ደግሞ በርቀት የታላቁ ዳጋ አሰጢፋናሰ ገዳም ይዋሰኑታል። ገዳሙ በተሰይ በምሥራቃዊ ጉኑ በኩል ከውኃው ውስጥ በጥሩ መሐንዲስ ተገንብቶ የወጣ ግራም ሕንጻ ሚመሰሰው የድንጋይ ጉብታ ስተመሰካች እይታ አጹብ የሕንተ ሥራ የሚያሰኝ ድንቅ ተፈጥሮ ነው። ይህ ገዳም ከዘመነ መሳፍንት ወዲህ በደርቡሽ ጦርነት እና በአካባቢው ሕዝብ ተጽዕኖ ከ፲፫ ዓመት በላይ ጠፍቶ / ጠፍ / ሆኖ ቆይቶ እሁን በቅርብ ግዜ በ፲፱፻፹፱ ዓ.ም ላይ በጥቂት መነኮሳት ገና መቋቋሙ ስለሆነ የመነኮሳተ የልፋት ውጤት የሆኑ እና ከምስጥ የተረፈትን የዓር አትክልቶች በዓይንም እየቃኙ በምዕራባዊው የገዳሙ አቅጣጫ በኩል ከዓለት ጋር የሚጋጩውን እና በግጭቱም የሚፈጠረውን የማዕበል ድምጽ እና በገዳሙ ደን ውስጥ ሆነው የሚዘምሩትን የአዕዋፋቱን ዝማራ እያዳመጡ ቀጥረን መንገድ ተከትሰው ወደ ገዳሙ ይገባሉ።

የጣና ቂርቆስ ቤተክርስቲያን በቅርብ ቅርቅር የሰበሰ ሆኖ በአሰጢፋናሰ ቤተክርስቲያን ጋር ተመሳሳይነት

ያስው ነው። የቤተክርስቲያኑ በርቶ እና መስኮቶች እንኳ እዚያው ባሉበት ቆመው እድሜ የጠገቡ ናቸው። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ የተሳሳቱት ሥዕሎች ጥንታዊነታቸውና ብዙ ዘመን መቆይታቸው ሳያንሳቸው በገዳሙ ውስጥ ብዙ ቅርሶችን በማጥፋት ሳይ የሚገኘው እና ገዳማውያኑ እንኳ መፍትሔ ያጡበት ምስጥ ብዙ ጉዳት እያደረሰባቸው ይገኛል። በተለይ የቅድስት ሥላሴን ሥዕል ከጥቅም ውጭ እውጥቸታል። ይህ ምስጥ ሥዕሎችን ብቻ አይደለም እያወደመ የሚገኘው የገዳሙ መነኮሳት በስንት መክራ የተከሷቸውን የፖፖሌ ዛፎች ከሥራቸው በመጣል፣ ድንች፣ ካርት፣ ጉማን፣ ቲማቲም ወ.ዘ.ተ. የመሳሰሉትን የጻፈ እትክልቶች እንደተተከሉ ስስሚያጠፋቸው መነኮሳቱን ስምራት ዳርጉአቸዋል። የገዳሙን ቸገርና የገዳማውያኑን እስታቂ ኑር ወደ ጎሳ ስስምመሰሰበት ስሁን ወደ ገዳሙ ጥንተ ስመሠራረት ስውሰዳችሁ።

ገዳሙ የተመሠረተው ከክርስቶስ ልደት በ፳፻፳፪ ዓመት ገደማ ወይም ዓስም ከተፈጠረች በ፳፻፳፮ ዓመተ ዓስም ሳይ በቀዳማዊ ምኒልክ ዘመነ መንግሥት ነው። የእስራኤሉ ንጉሥ ዳዊት ልጅ የሆነው የንጉሥ ሰሎሞንና የኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ሳባ ልጅ የሆነው ቀዳማዊ ምኒልክ አባቱ ሀገር አይረሳሌም ሃዶ ታቦተ ጽዮንን፣ ከሀገሪቱ የባኩር የባኩር ልጅ የሆኑትንና በዘመኑ በምድራ እስራኤል የነበሩትን ካህናተ ጾራት የሆኑትን ስዛሪያሰና ዘዲክን፣ / ሳዶቅን / ከነቤተሰቦቻቸው

ይመጣል። በወቅቱ ካህናተ ጾራት የነበሩት እነ አዛሪያስ ታቦተ ጽዮን ከእነሱ እንዳትነጠል በመፈሰጋቸው ታቦተ ጽዮንን ማንንም ሳያስፈቅዱ በድብቅ ይዘዋት በመምጣታቸው የተነሳ ንጉሥ ሰሎሞን ባሠራው ቤተ መቅደስ ውስጥም ታባቷ መጥፋቷ ሲታወቅ እስራኤላውያኑ በግድ ጦርነት እንስተው ታቦተ ጽዮንን ይመልሷል የሚሰው ፍራቻ በማየሱ የግድ ታቦተ ጽዮንን መደበቅ እስፈሳጊ ሆኖ ይገኛል። ስዚህም ሲባል ጦርነት እንኳ ቢነሳ ታቦቷን ስመጠበቅም ሆነ ስመከላከል አመቺ ሥፍራ ሆኖ የተመረጠው በጣና ሐይቅ ውስጥ ካሉት ደሴቶች መካከል ይህን ዛሬ ጣና ቂርቅስ ብሰን የምንጠራውን ሥፍራ በመምረጥ በታቦተ ጽዮን መሪነትና በፈቃደ እግዚአብሔር አማካኝነት እስራኤላውያኑ ወደዚህ ሥፍራ ይመጣሉ። የቦታውንም ስም « ሳፍ ጽዮን መካነ ሳህል » በማለት ይሰይሙና ታቦተ ጽዮንን ከገዳሙ ሲያስቀምጡ አብር የመጣውን ሕዝብ ደግሞ ከባህሩ ውጭ ባሰው ሥፍራ ያሰፍራታል። የሰፋሪዎቹ ዝርያዎች አለክ ዛሬ ድረስ ሳይጠፉ ደቡብ ጉንደር ውስጥ ነገደ እስራኤል አየተባሉ እየተጠሩ ይገኛሉ።

በዘመነ ጾራት ኢትዮጵያ ውስጥ አምልኮተ እግዚአብሔር ስለሸሰተሰፋፋ እነ ካህኑ አዛርያስና ዘዲክ / ሳዶቅ / አምልኮተ እግዚአብሔርን ስማስፋፋት ብዙ ድግሩ ነበር። በተለይ አባቶቻችን ጠብቀው እሁን ድረስ ያቆሞን አምስት ዓይነት የጾራት መሰዊድ በገዳሙ ውስጥ በክብር ተጠብቆ መገንቱ እንደ ምሥክር ነው።

የዚህ ገዳም ታሪክ በዘመነ ብሱይ ብቻ ሳይሆን በዘመነ ሐዲሳም ድንቅ ታሪክ አለው። ክርስቶስ መድኃኒታችን ሲወለድ ሕፃኑን ስመገደል ሄርዶስ ሲፈልገው እናቱ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ወደ ግብጽ ሀገር ስትሰደድ ወደ ሀገራችን ኢትዮጵያም መምጣቷንና በዚህ ገዳም ውስጥ ስለመቆየቷ ደርሳነ ዑራኤስ በሰፊው ጽፎታል። ለዚህ ምሥክር ይሆን ዘንድ በዚህ ገዳም ውስጥ ብቻ በሚገኘው ደርሳነ ማርያም በተባለ መጽሐፍ ውስጥ የጌታችን ስደትና የእመቤታችን ቆይታ ሙሉ ታሪክ ተጽፎ ይገኛል። እመቤታችን በዚህ ሥፍራ ፪ወር ከ፲ ቀን ቆይታለች።

የገዳሙ ስም የተለየመው በዛጌ ገዢ ነው። እመቤታችን በዚህ ገዳም ሳሳቸ ይመራት የነበረው መልክክ እግዚአብሔር ለዮሴፍ በሕጻን ሕፃኑንና እናቱን ይዘህ ወደ ሀገራችሁ ሂዱ ብሎ ስለ ነገረው ዮሴፍም ወደ ሕፃኑ በመቅረብ « ዘአና በደመና » በደመና ጫናት በማለቱ የገዳሙን ስም ጣና ቂርቆስ የሐይቀም ስም ጣና ተብሎ እንደቀረ ሕንድ ያገኘሁት ጽሑፋዊ መረጃ ያስረዳል።

በተለይ በጣና ቂርቆስ ገዳም ከ፪፻፳፭ - ፪፻፳፮ ዓ.ም በነገሡት ኢዛናና ሳይዛና (አብርሀ ወአጽብሐ) ዘመነ መንግሥት ከፍተኛ የክርስትና ማሰፋፋይ ማዕከል ሆና ተገኝታ ነበር። አባ ሰላማ ከሳቱ ብርሃን (ፍሬምናጦስ) ከሁለቱ ነገሥታት ጋር ወደ እዚህ ቅዱስ ሥፍራ በመምጣት የመጀመሪያውን የኦሪት አምነት ግዝራትን ሸረው አማናዊውን የክርስቶስን ሥጋና ደም በመሠዋት

የክርስትናን እምነት እስተምረውበታል።

እሱን ሰላማ ጥምቀትን ብቻ ሳይሆን አምስተተ እግዚአብሔር የሚፈጸምባቸውን ጽላቶችን በታቦተ ጽዮን አምላሳ በመቅረጽ በዚያን ጊዜ ክርስትና አምነት ይሰፋፋባቸው ወደ ነበረት ጣና ቂርቆስን ጨምሮ በትግራይ አክሱም ጽዮን በጉዳም መርጦ ሰማርያም በወሱ ተደባበ ማርያም በመለክ እራቱን አንድ እይነት ጽላቶቹ ታቦተ ጽዮን በማለት ሰይመው ይልካሉ። እሁን አክሱም የምትገኘው የሙሴ ጽላት የሆነችው ታቦተ ጽዮን በዚህ ገዳም ውስጥ በተሰደደ የከበረ ድንጋዮችና ገጣጊዎች ባሸበረቀ ህንጻ ውስጥ ሰ፪፻ (ሰደስት መቶ) ዓመታት ያህል መቆየቷን የሚያስረዱ መረጃዎችም አሉ።

በዚህ ገዳም ውስጥ ቅዱሳን ናረውበታል። በኦርኦቸውም ክርስትናን ሰብከውበታል። ጣና ቂርቆስ ገዳም ውስጥ ቅዱስ ደረድ ለሁለት ዓመት ከሰደስት ወር ተቀምጧል። በዚህ ቆይታ ውስጥም ሰገዳሙ ትስቅ ቅርስ እውርሶ ነው ያሰፈው። ስጦታውም በሐገራችን በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የሚገኝ እና በራሱ የአጅ ጽሑፍ የተሰደደ ዕጽዋትን በመጥመቅና በመቀመጥ በብራና ሳይ የጻፈው ምልክት አልባ የድን መጽሐፍ ነው። የአጅ መለቀሱ፣ ከሐር የተሠራ ካባው እሰክ እሁን ድረስ ምንም የማሰቀመጫ ቦታ በማጣታቸው ከወደያ ወዲህ ቢንገሳቱም መቼም እሰካሁን ድረስ አሉ።

መነኮሳት ይኖሩበት ነበር። ዛሬ ግን ያሁሉ በነበር ተተክቶ በትዝታ ብቻ ሲታወስ ይኖራል። ጽላት የተቀረጸላቸው፣ ቤተክርስቲያን በሰማቸው የታነጸላቸው፣ ገደል የተጻፈላቸው እነ ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ፣ ወስተ ጴጥርስ ፣ ፍቅርተ ክርስቶስ ክብር የተቀበሉት በዚህ ገዳም ውስጥ በሚገኝ የሴቶች ገዳም ውስጥ ነው።

የቀድሞውን ህንጻ ቤተክርስቲያን አብርሀ ወአጽብሐ ናቸው ያነጹት። ነገር ግን እሁን የሚታየው ቤተ ክርስቲያን የታነጸው በደብረ ታቦሩ ራስ ጉግሳ ጊዜ በዳግማዊ ምንሊክ ዘመነ መንግሥት ነው። ከላይ አንደገለጽኩት ቤተ ክርስቲያኑ እራት ማዕዘን ቅርጽ ያለው ሆኖ የፈተኛው ክፍል በስተ ምሥራቅ ሲሆን መግቢያው ደግሞ በስተ ምዕራብ በኩል ነው። በዚህ ጥንታዊ ገዳም ስቃይ ቤት ውስጥ የመግባት ልዩልም አጋጥሞን ነበር። ነገር ግን ያየሁት ትዕይንት በሙሉ በቆምኩበት ደንዝዥ አንደቀር ነው ያደረገኝ።

ከዚህ በታች ዘርዘረ የማቀርባቸው ክሬፂ - ፪፻፱ ዓመት ልዩሚ ያስቆጠሩ ቅርሶች በሙሉ በዓለም የሚገኙ ክርስቲያኖች ካልደረሱላቸው በስተቀር ከጥቂት ዓመታት በኋላ ይህ ሁሉ ቅርስ በአድግ ፣ በብልና ፣ በምስጥ አንደሚጠፋ ከወዲሁ አስረገጧል ልናገር አወዳለሁ።

ክቅርሶች መካከል:-

አምስት ዓይነት የአረት ሥርዓት የሚፈጸምባቸው አና የመሥዋዕት ማቅረቢያ ቀላቀሶች ፣ የአባ ሰላማ ከሳቴ ብርሃን ካባ ፣ የአጅ መስቀል ፣ የመጀመሪያው የአባ

ሰላማ ትርጉም የሆነው የሐዲስ ኪዳን መጽሐፍ ቅዱስ፣ መጽሐፈ ሔናክ ፣ መጽሐፈ ሐዊ ፣ የቅዱስ ያሬድ የአጅ መስቀል፣ ካብው፣ በራሱ አጅ የዳፈው ምዕክት አልባው የደን መጽሐፍ፣ የወርቅና የብር መስቀሎች ጽዋዎች ፣ አንድ ሺህ ዘመን የሚሆናቸው ቅዱሳን ሥዕሎች፣ የሰይፈ ሥላሴ ደራሲ የሆኑት የአባ ስብሐት ሰሕብ አና የሌሎች ቅዱሳንን ዐፅም የያዘ ከገንድ ተፈልፍሎ የተሠራ የአንጨት ሳጥን ወ.ዘ.ተ።

እነዚህ በቅርብ ያውም ከላይ ተቀምጠው ያደኃቸው ናቸው። ከስር ሆነው በምስጥና በብል አየተበሉ ያሉትንም ማንነታቸውም አየጠፋ ስለሆነ አንዲህ ሆኖአል ብሎ መናገሩ ትርፋ ከመቆጨት በቀር የሚመጣ ነገር ባስ መናሩ ምን ያደረጋል።

በ፲፱፻፲ ዓ.ም በኢያቀም ወሐና መንፈሳዊ የጉዞ ማሳበር አማካኝነት የተጻዙ ሁለት ወጣቶች እነዚያ ውድና ክቡር የሆኑ በሰው ሕይወት አንኳን ሊተኩ የማይችሉ ቅርሶች መፈቱን አንኳን ስሚንቶ የሚያደርግ በመጥፋቱ የተነሳ አንድ አዚያ ተጉሳቀሰው በማየታቸው አራሳቸውን ስሥራ በማነሳሳት ሁለት ትላልቅ ቀምሳጥኖች በራሳቸው ወጪ በመሸፈን **በብጹል እቡነ ኢልሳ የደቡብ ጉንደር ሀገረ ስብከት ሲቀዳዳስ** አማካኝነት ተመርቆ የተወሰኑ ያውም ክስት ቅርሶች አንድ አራተኛ የሚሆኑት አንዲሰባሰቡ ተደርጓል። ነገር ግን እሁንም ይቀራል። በተስደ በአንደኛው ክፍል ውስጥ ያሉት ቅርሶች ከመጨናነቃቸው የተነሳ ከጣሪያው ማገር ጋር መጻሕፍቶችን

በሕንድ ላይ በማድረግ በአየር ላይ ሕንጠልጥለው ቢያስረትም እይቡ በማገራ ላይ በመሄድ ገመዱን እየበጠሰ ቅርሶችን በማውደም ላይ ይገኛል። እናም በሀገር ውስጥም ከሀገር ውጭም ያሳችሁ ምዕመናን በዚህ ጉዳይ ላይ ተነጋግራችሁ ሕንድ መፍትሔ ስትሰጡት የሚገባ ጉዳይ ነው።

በዚህ ላይ ገዳሙን የሚያገለግሉት መነኮሳት ሕንዳንድ ምዕመናን ሰረሀባቸው ማስታገሻ የሚሆን እህል ከባሕር ዳር ቢገዙላቸውም ወደ ገዳሙ የሚወሰዱበትን ደልባ ሰለማያገኙ እየተጉዱ ይገኛሉ። በዚህ ብቻም ሳይወሰን መነኮሳቱ በዓርአቸው እና በበጋ ደረቅ ከሚሆነው እና በጉመራ ወንዝ አካባቢ በሚገኘው መረት ላይ የሚዘረትን እህል በሰንት መከራ ተንከባክበው ከአሣማና ከወፎች ሊት ተቀን ጠብቀው ሰፍራ ደረሰልን የሚሉት እህል በዓርአቸው የሚገኘውን ምስጥ በሐይቀ ዳር ያለውን ደግሞ በሐይቀ ውኃ ድንገት መሙሳት የተነሳ ሰለሚጠፋባቸው የሰው ሰጅ ሲያገኘው በማይገባ መከራ ውስጥ ወድቀው ይገኛሉ።

ያም ሆነ ይህ መነኮሳቱ ይህ ሁሉ መከራ ቢደርስባቸውም እግዚአብሔር የፈቀደ ሕሰት ለኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ቅርስ የሚቆረቆር ሰው እንደሚሰከላቸው እና ካሉባቸው ችግሮች በሙሉ እንደሚሰቀቁ ተሰፊ ያደርጋሉ። ግን መቼ እና ማን እንደሆነ የሚያውቀው እግዚአብሔር ብቻ ነው።

ክርስቶስ ሠምራ ገዳም

ደብረ ዳንጉት ተብላ የምትጠራውና በቅድስት እናታችን ክርስቶስ ሠምራ ስም የታገጸችው ቤተክርስቲያን የምትገኘው በደቡብ ጉንደር መስተዳድር ዞን በፎገራ ወረዳ ውስጥ በጣና ሐይቅ ዳርቻ ከጉማራ ወንዝ በስተ ሰሜን አቅጣጫ ላይ በሚገኝ ጉብታ ላይ ነው።

ወደ እዚህች ገዳም ለመምጣት የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ሁለት አማራጭ መንገዶችን መጠቀም የገደ ይሆናል።

አንደኛው መንገድ በመኪና ትራንስፖርት ከባሕር ዳር ከተማ ተነስተው ወደ ጉንደር ከተማ በሚወሰደው መንገድ ላይ ከባሕር ዳር ከተማ በ፵፮ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ ወደ ምትገኘው ሐሙሲት ከተማ ከሄዱ በኋላ የከተማዋን ምዕራባዊ አቅጣጫ ያዘው ጥንታዊውን የዛራ ሚካኤልን ወደ ቀን በመተው የጣና ሐይቅን ሳይርቁ በተራራ ላይ ያለውን የሶባ አፍቅረን እግዚአን ቤተክርስቲያን አልፎ የጉማራ ወንዝን ተሻግረው የሚደርሱበት ሲሆን።

ሁለተኛው መንገድ ደግሞ በደልባ ትራንስፖርት ከባህር ዳር ትራንስፖርት ድርጅት ተነስተው ጣና ቂርቆስ ወደብ ይወርዱና ወጣ ገባ በበዛበት ሸንተረር ከተጓዙ በኋላ ሰፊ ሚዳ ያገኛሉ። ይህ ሚዳ በከረምት ወራት በጣና ሐይቅ የውኃ ሙሳት የሚጥስቀስቅ ሲሆን በበጋ ወራት ግን የጣና ሐይቅ ሰለሚጉድስ ስእርሻ እገልግሎት እና ሰከብቶች መስማረያነት የሚያገገግሉ ሥፍራ ነው።

በሚዳው ምህል እንደደረሱ ግን በክርስቶስ ሠምራ ገዳም እና በጣና ቂርቆስ መካከል የሚገኘው የጉማራን ወንዝ ደገኙታል። የጉማራን ወንዝ መሻገር ደግሞ በቀሳሱ የሚታሰብ እይደሰም። ወንዙ በሳይ ሳይ ደልደይ ስላልተሠራስት በዋና ወይም በክርስቶስ ሠምራ በዓስ ንግስ ዕስት ከሣር በሚሠራ ደልባዎች /ደልደዮች/ ሳይ በሚያስገርም ሁኔታ እየተረማመዱ ካሰፋ በኋላ ቀረውን ሜዳ እቋርጠው ይጻፏሉ።

ወንዙን ተሻገራት ሚዳውንም አጋመሱት እንዲ ያሰቡት ቦታ አልደረሱም። ነገር ግን ወደ ገዳሙ መቃረብዎትን በቅርብ ርቀት ሳይ የሚያዩት የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ በአረንጓዴ ቢጫ ቀይ ቀስም ያሸበረቀውን የቤተክርስቲያኒቱን ጣራ እያዩ ልብዎ በሐሴት እየተሞሳ ገዳሙ ከሚገኝበት ጉብታ ሳይ ይደርሳሉ። ጉብታውን እንደወጡ በቀጥታ የሚገቡት አስፈላጊው እንክብካቤ ሳይደረግላቸው በበቀሱ የቡና ተክል ውስጥ ይሆናል። ይህንን የቡና ተክል እንኳን በዘመናዊ መልኩ የሚያዘጋጅውና የሚያበድሳቸው ስው ቢያገኙ እነዚህ ገዳማውያን ችግር ሳይም ባልወደቁ ነበር። ይህን የቡና ተክል እንዳሰፋ እስካሁን ድረስ ክረቅ ጀምሮ ሲመሰክቱት የነበረውን የቅድስት ክርስቶስ ሠምራን ቤተክርስቲያን ያገኛሉ።

የዚህች ቤተክርስቲያን ታሪካዊነት የተመሠረተው በ«ገደስ ክርስቶስ ሠምራ» ሳይ ተጽፎ በምናገኘው ታሪክም ጥምር ነው። ገደሷ እንደሚያስረዳው ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ

በእጄ ገብረመስቀል ዘመነ መንግሥት በሸዋ ክፍለ ሀገር በቡልጋ አውራጃ **ቅዱስ ጊዮ** በተባበ ቦታ ሳይ በሀብት ከክብራ ሁስት ደጋግ ባልና ሚስቶች የተወሰደች ናት። የሶባቷ ስም **ደረሳኒ** የእናቷ ስምም **ሰቤኒ** ይባላሉ። ክርስቶስ ሠምራ ከሐዳንነቷ ጀምሮ የደምግባት ያላት ቅንዶ ፣ አስተዋይ ፣ ደግ ሆና የእግዚአብሔርን ሐገጋት ተምራ ያደገች ናት። ገደስ ክርስቶስ ሠምራ በመቀጠል ባደገች ግዜ እና ስለቅመ ሌዋን በደረሰች ግዜ የንጉሡ ባሰሚልና ነገዱ የሶባ **ዓሠርጋ** ወገን የሆነውንና **የልባ ኪደሱስ ሞስ** ወገን ስሆነው **ሠመራ ጊዮርጊስ** ስሚባል ስው በሐግ እንደተዳረች ይናገራል። ባሏም ሠምራ ጊዮርጊስ በምድራዊ ሀብት የበሰጸገ ሰነበር ስሐጋዊው ባሏ እስራ እንደ ልጆችን ወልዳሰታሰች ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ግን ምንም ሳይጉድሰባት እግዚአብሔርን ማገልገልዋን ቀጠለች። በዘመኑ የነበረት ንጉሥ ሐዲ ገብረ መስቀል ግን በእሷ ሳይ ያደረውን ኃይስ መንፈስ ቅዱስ እግዚአብሔር ስለገሰጸላቸው በጸሎት ታሰባቸው ዘንድ በማሰት በራሳቸው ቤተመንግሥት ውስጥ የሚያገሰግሱትን እገልጋዮች እደባበይ በወጣች ግዜ በቀኝ በግራዋ ሆነው እንዲያደቧት ፣ በቤቷም ውስጥ በትጋት ያገሰግሷት ዘንድ **፪፻፱** እገልጋዮችን ይልኩሳታል። ከእነዚህ እገልጋዮችም በተጨማሪ ፈረስ እና በቅሱ ከነስራታቸው እንዲሁም ስነግሥታት ሚስቶች የሚገቡ ክሐርና ክወርቅ የተሠራ ልብስ እና የወርቅ ጫማ ይልኩሳታል። ስህም ይህን የተሰከሰትን ሁሉ ምድራዊ ሀብት አልፏቸውም።

ይሰቀኑም ለዓላማዋ ሕንቅፋት ሕንደሚሆንባት በመገመት ሁሉን ነገር በመተው ለምነና መውጣቷንና ብዙ ተጋድሎ ማድረግን በተለይ በጣና ባህር ውስጥ ቀማ ፲፪ ዓመት ሙሉ መጸለይዋን ሕና ወደ ሲዓል በመውረድም ሰዲያብሉሉ ሕንኳ ሳይቀር ምሕረት መሰመደን ገድሷ በሚገባ ያሰረዳናል።

የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ሕንጻ ቤተክርስቲያን የታነጸው በራሷ በቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ሕና በመነካቱ ትብብር ድንጋዩን ፣ ሕፈሩን ቆፍረው ጥቃውን ሕብ-ክተው ሕንጩን ጠርበው በሕባ ይሰሉቅ መሪነት የታነጸ ነው። ቤተክርስቲያኑ ዙሪያ ክብ ሆኖ ጠንካራ የጥቃ ምርገት ያረፈበት ገድግዳ ያሰው ነው። የሳር ክዳን የነበረው ጣረያው ሕንኳ በቅርብ ግዜ ነው ወደ ቆርቆር ክዳንነት የተሰወጠው። በውሰጠኛው ክፍል ያሰው ገድግዳ ሕድሳት ካሰማገኘቱ የተነሳ የበሩ ማጠፊያ ያረፈበት የገድግዳ ክፍል በመሰንጠቅ ምክንያት በሩ ተገንጥሎ በሚያሳዝን ሁኔታ ሳይ ነው ያሰው።

ታቦተ ሕጉ የሚያርፍበት መንበር ሕን ሕባ ይሰሉቅ ሕንጻዎራት ነው ሕሰከዛሬ ድረስ ያሰው። ከዚህ ክታቦተ ሕጉ ማለቀመጫ መንበር ጋር ሕብር ረዳም ሕድሚን የሰቆጠረ የሻማ ማብራያ ሕና ከሕንጩት የተሠራ መቅረዝም ይገኛል። የመንበሩን የሳይኛውን ክፍል ስየተመለከተ የሚገኘው ዓይናችን ዝቅ ብሎ ከመንበሩ ሥር ባለው ሥፍራ ሳይ ሲመለከት ብፅዕናን የምናገኝበትና ያንንም በማየታችን ታላቅ መንፈሳዊ ሕርካታን

የምናገኝበትን የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ሕሰከሬኗ ያሰበትን ሳጥን በመጉናጸፊያ ተሸፍኖ ሕናየዋለን። ሕዚህ ጋር ሆነው በደልዎንና ጋጢሕትዎን ከማሰፋቅ ሕንሰት የፈለጉትን ነገር ሁሉ በሕክል ሕንጻገኝዎት ቅጥረው ሕንደታማሰድዎ ጸሎትዎን በንጹሕ ህሊና ማቅረብ ይችላሉ። ገዳሙን ያሰጉበኝን ሕባት ሕባ ኪርሰ ሕንደነገራኝ ከሆነ ከሕግዚአብሔር ከተፈቀደሰት ካህን በቀር ሕሰከሬኗ ያረፈበትን ሳጥን ማንም ሊነካው ስይችልም። ቢነካ ሕንኳ ጥሩ ሁኔታ ሕንደማይፈጠርሰት ነው የነገረኝ። ብዙ ምዕመናን ሕሰከሬኗ ያረፈበትን ሳጥን ሰመቀየር ብሎም በወርቅ ሕና በሕንቀ ሰመሰወጥ ቢፈልጉም ሕሰካሁን ድረስ ፈቃድ ሕግዚአብሔር ባለመሆኑ የተነሳ ህሳብ ሲፈጸም ሕሰቻለም ነው የሚሉት ሕባ ኪርሰ የገዳሙ ሕሰተዳዳሪ።

ከቤተክርስቲያኗ የውስጥ ጉብኝት በኋላ ያቀናሁት ከገዳሚ ሕሰተዳዳሪ ከሕባ ኪርሰ ጋር በመሆን ወደ ገዳሙ ዕቃ ቤት ነበር። ዕቃ ቤቱ የሚገኘው ከቤተክርስቲያኑ በሰተ ደቡብ ሕቅጣጫ ሳይ ነው። በዚህ ዕቃ ቤት ውስጥ የሚገኙት ከግማሽ በላይ የሚሆኑት ቅርሶች ከፍተኛ ውድመት ነው የገጠማቸው። በሕብዛኛው ቅርሶቹ የተጉዳት መሬቱ ሕፈር በመሆኑ ሕና ቅርሶቹም በመሬት ሳይ ያለምንም ንጣፍ በመቀመጣቸው ምክንያት ስሕይጥና ለምሰጥ በመጋሰጣቸው ነው። በዚያች ጠባብ የምድር ቤት ውስጥ ፲፮ ያህል መጻሕፍትን የምትይዝ መደርደሪያ

በትናጋም ክቅርቦች በዛት የተሣሣ መፍትሔ ሁኔታ ቀረጫን ቅርቦች ከመጥፋት ሊያድናቸው አስቻለም።

እነዚህን በሰው ስይመት እንኳ ሲተኩ የማይቸቡ ቅርቦች የዳድቋ ወዳጅ የሆኑ ምዕመናን በፍጥነት ካልደረሱባቸው በቀር ከጥቂት ዓመታት በኋላ እነዚህ ውድና በርቅ የሆኑ የኢትዮጵያ ስርቶዶክስ ተዋሕዶ ውድ ሀብቶች በቀላሉ ሲጠፉ እንደሚቸቡ ላላሰብ አፈሰጋለሁ።

እነዚህ ቅርቦች መካከልም

« በተከላካይነት በዳማሁ ወስኔ፣ ወርቅ በጽዕን አስገብኪ ክርስቲስ ሠምራ ማዕከስ ገቡህን ብብ እምወይን ስባዕኪ ስለታየርክ ነፍሱኪ ያመዕ ወረደ ለኪ አኩ በእደ ሚካኢስ ያዋዕ ያዋዕኪ ውዕቱ ያኑህት » ተብሎ በገደሷ ላይ የተዳፈ ማሰራጃ ያለው እና ከሰማይ የወረደ ያዋዕ። ይህ ፅዋ በገራን መሐመድ ወረራ ወቅት ገራን ወደ ገዳሙ መጥቶ ጥቃት ፈጽሞ ሰሰበር ይህ ያዋ ከሰማይ የወረደ መሆኑን ሰሰሰማ ከሰማይ ከመጣ ወደ ሰማይ ይመለስ ብሎ ወደ ሰማይ ቢወረውረው ከመሬት ሰሰወደቀ በአንድ ወገኑ የተሰበረ ነው።

- ከብረት የተሠራው የአናታቸን የቅድስት ክርስቲስ ሠምራ **በትረ መስቀል**፣
- የዳድቋ አባት የአባ ይሰሐቅ **በትረ መስቀል**፣
- በአባ ይሰሐቅ ከእንጨት ተፈሰፍሎ የተሠራ **ቀንዲል**።

- መደባቸው ያልተሰዩ **ሕፈት ለክብላት**።
- የአዲ አድምዖ ሰገድ እያሉ የክብር ዕቃዎች እና ከንጉሠ የማይሰዩው **የቅዱስ ገሳውዲዎስ ታዩት**።
- የአንበሳ ምዕክት ያለበት ካባ **ቀንደ መሰከት**።
- ቀጥራቸው በርካት ያሉ የብሪና መዳሕፍት ይገኛሉ።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ተቋቁሞ ምዕመናንን ገዳማትን በማለጉ በገንቱ ላይ የሚገኘው የኢደቁም ወሐና መንፈሳዊ የጉዞ ማህበር ወደ እዚህ የተቀደሰች ሥፍራ ምዕመናን እንዲሄዱ በማድረግ በታው በዓመት አንድ ጊዜ ገንቦት ጀምሮ ቀን የሚከበረውን በዓሷን በታላቅ ደምቀት እንዲከበር ከማድረጉም ባሻገር ሰገዳሚ አገልግሎት እና በዓመት አንድ ጊዜ የሚወለዳቸው ምዕመናን የሚያርፉበት ሁለት ትላልቅ አዳራሾችን ሠርቶ አሰረክቧል። ከዚህም ሌላ መኪና ወደ ገዳሚ እንዲገባ ሰማክደረግ ሰተደመረው የመንገድ ሥራም የበኩሉን አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ ይገኛል። በተረፈ ይህን ገዳም በዓመት አንድ ጊዜ ካልሆነ በሰተቀር የሚገብኛት ባለመናፋ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ሰመንገድ ሥራዋ የአርዳታ አዳን እንዲዘረጋ የገዳሚ አባቶች የደረሱሱን ጥሪዎቻቸውን ያሰማሉ።

ወሰብሐት ሰእግዚሱብሐር

ሪማ መድኃኒ ዓለም

ሪማ መድኃኒ ዓለም ገዳም የተመሠረተው በሕፃ ይስሐቅ ዘመን መንግሥት ከደብረ ሲባናስ በመጡ ሕገ ናም በተባሉ መነኩሴ አማካኝነት ነው። ገደሙ የሚገኘው በደራ ወረዳ በምዕራፊት ማርያም ቀበሌ ገበራ ማኅበር ውስጥ በጣና ሐይቅ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ነው። የሪማ መድኃኒ ዓለም ገዳምን በደቡብ አቅጣጫ የምዕራፊት ማርያም ቀበሌ ገበራ ማኅበር በስተ ሰሜን እና ምዕራብ አቅጣጫ የጣና ሐይቅ ያዋስኑታል። የጣና ሐይቅ ከምዕራፊት ማርያም አስከ ገደሙ ድረስ በመሃከላቸው በግምት ፪፯ ሜትር ያህል ተንጣሉ ይገኛል።

ዛሬ ሪማ የሚባለው ስሙ የወጣው የገደሙ መሥራች አባ ናም ሕፃ ይስሐቅን ቀርቦው « ንጉሰ ሆይ የምስገዳበትን ሪም ታህሳስ መሪት ስጠኝ » በማለታቸው ምክንያት ሪም / ትንሽ / የሚሰውን ቃል ከገዜ ብዛት ሪማ የሚሰውን ቃል ፈጥሮ ስሁን ሪማ በመባል ገዳሙ አየተጠራ ይገኛል።

ገዳሙን ታሪካዊ የሚያደርገው የገዳሙ መሥራች የአባ ናም እና የሲሎች አንዳንድ ሰዎች ዐፅም ሳይፈርስ በቤተመቅደሱ ውስጥ ይገኛል። በዚህ ገዳም ውስጥ አጠቃላይ በርቶሎሜዎስ ፣ አፄ ሰርፀ ድንገል ተቀብረዋል። ብዙውን ገዜ ይህ ገዳም ራቅ ያስ ስስ ሆነ እርዳታ የማግኘቱ ነገር ከሲሎች ገዳማት ጋር ስናወዳድርው ምንም የሰውም ማለት ይቻላል። ገዳሙ የ፪፻፳ ዓመት ባለጸጋ ከመሆኑም ባሻገር የታሪክ ማህደርም ጥምር ነው።

ደብረ ወርቅ ማርያም

ቤተክርስቲያናቱ ከአዲስ አበባ በስተሰሜን በሞጣ ባሕርዳር በሚወሰደው መንገድ ከሕ.አ.፪፯ ኪሎ ሜትር ርቀት ላይ የእናርድ እናውጋ ወረዳ ማዕከል በሆነችው ደብረወርቅ ከተማ ውስጥ ትገኛለች። ይህች ቤተክርስቲያን ከከተማዋ በስተ ምሥራቅ መሰብ ወርቅ በመሰሰው ተራራ ቀንጫ ላይ ሕሊናን በሚመስጥ ሁኔታ ቀሰፕ ብላ ትገኛለች። ከመንገዱ አስከ ተራራው ጫፍ ደረጃ ሰስተሠራበት የግድ ፳፯ ደረጃዎችን እየቆጠራ መውጣት ነው እንጂ ተራራ ላይ ሰለሆነች ብቻ ወደ ቤተክርስቲያናቱ ስመግባት ጋራ አይሰጧጥም። ዋናው የግቢ በር ስንደ ሲሎች ጥንታዊያን አብያተ ክርስቲያናት ሁሉ በስገነት መሰክ በተሠራ ፎቅ ቤት ሥር የሚያልፍ ነው። ቤተክርስቲያንዋ የቤተ ንጉሥ (ክብ) ቅርጽ ናሯት ዙሪያዋን በዓርባ ሕራት ዓምድ የተዋቀረች ናት። ውስጥዋ በጥንታዊያን ሥዕሎች የተሞላ ነው። ከመቅደሱ በር ግራና ቀኝ ሁለት ጥንታዊያን አሰጋዎች ከነመደገፊያቸው (ትራስ) ይገኛሉ። እነዚህ አሰጋዎች ከቀደምት አባቶች የተበረከቱ ሲሆኑበአሁኑ ገዜ ግን ሰንዋዩ ቅድሳት ማስቀመጫነት ይረዳሉ።

ደብረ ወርቅ በዘመነ ጳሊት በኢትዮጵያ ውስጥ ከነበሩት ምክራባት አንዱ ተሠርቶባት አንዲያውም የዕቅብ የተባለ ምሁራ ሕራት ሕገ ሕራትን ሲያስተምርባት የቆዩች በታ ናት። ቅዱሳን ነገስታት አብርሀ ሙስጽብሐ ከአጡ ሰላማ ከሳቱ ብርሃን

ክርስትናን ተምረው ከተጠመቁ በኋላ በመሳው ኢትዮጵያ ስብዘት ሲወጡ ከመርጡ ለማርያም ቀጥሎ የመጡት ወደ ደብርመርቅ ገባዋል። እርሳም እርሳም መርጡ ስመርያምን ካነዱ በኋላ ደብረመርቅን ለመቀጠል ሲያሰቡ ሳስ ዕረፍተ ዘመን ስለገታቸው አደራውን ስለገኙት ስለሆነ ትተው አሰፉ።

ንገሥ አሰፍሃም አደራውን ጠብቆ በ፪፻፳፱ዓቶ ዓ.ም ውስጥ ቤተክርስቲያኑን በወርቅ እስጌጦ በመሥራት ታቦተ ቅዱስት ማርያምን አስገብቶታል። ደብረ ወርቅ የተባለው ስም የተሰጠትም በሁለት ምክንያት አንደሆነ ይነገራል። የመደመረደው ንገሥ አሰፍሃ ቤተክርስቲያኑን ሲያሠራ ሲመጣ በዚህች ቦታ ሳይ የወርቅ መሰላል ከምድር እስከ ሰማይ ተተክሎ በራዕይ ስላየ ሲሆን ሲሳው ደግሞ ከሸዋ ወደ ጉዳም ሲጓዙ ግንቦት ፲፪ ቀን በ፲፱፻፶፮ ዓ.ም በደንገት ሞተው ደብረ ወርቅ የተቀበረት የአዲ አሰክንድር ልዩ ልዩነት ማርታ የአባቷን መቃብር ስትገብን በመጣችበት ወቅት በቤተ ክርስቲያኒቷ ውስጥ በብዙ ሕዝብ ተከባ መንቀሳቀሻ ስላጣች በአንድ እቅጣጫ ገንዘብ ወይም ወርቅ በመብተን መንገድ እንዲሰቀቅሳት ስላደረገች በዚህ የተነሳ ደብረ ወርቅ ተባለች የሚሉ ስሉ። ደብረወርቅ ማርያም ከመርጡ ለማርያም ጋር ለአካባቢዋ የክርስትና ማዕከል በመሆን ብዙ ሲቃውንትና ምዕመናን እያፈራች ስፂፀ ዓመታት ያህል እንደቆየች የዋዲት የመከራ ዘመን ደረሰ።

የደብረ ወርቅ ማርያም ገዳም ከተመሠረተ ከ፪፻ ዓመታት በኋላ በ፳፻፳፮ ዓ.ም ዋዲት ጉዲት ክርስትናን ከኢትዮጵያ ለማጥፋት ስትነሳ ከቃጠላቸው አድባራት እንደሞ ደብርመርቅ ቅዱስት ማርያም ቤተክርስቲያን ናት። እገልጋዮቿ ታቦተን ይዘው ስጋ ዓመታት ያህል በየብረሃውና በየዋሻው ተንክራተዋል። በኋላም ዋዲት ጉዲት ስትሞት ወደ ቦታዋ በመመስሰ ጥንታዊው ቤተክርስቲያን ስስተቃጠለ ስ፪፻፳፱ ዓ.ም መቃዓ ሠርተውሳት እስከ ፲፫ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ ተቀምጧለች ።

በ፲፫ኛው ክፍለ ዘመን አባ ሠርፀ ዲፕሎሞ የተባሉ አባት ከአንብሌ አካባቢ ተነሱ። በምሥራቅ ጉዳምም በዘመነ ዋዲት ተዳክሞ የነበረውን የክርስትና ትምህርት ደበልጥ አስፋፋት የደብረ ወርቅም ዝና በርሳቸው የተነሳ አየንን መጣ በዚያን ጊዜ የነበራትም አዲ ላዊት አባ ሠርፀ ዲፕሎሞን አስጠርተው ካማክራዋቸው በኋላ ደብረወርቅ ማርያም እንደገና እንድትታላቅና ከመቃዓ እንድትወጣ አድርገዋል። አዲ ዘርዓ ያዕቆብም በዘመናቸው ከአረሚውያን ጋር ሲሞጉ ጦር ቢያደባባቸው የአባሠርፀ ዲፕሎሞን ዝና ስምተው ስለነበር አገዛዥባቸው ይረዳቸው ዘንድ እንዲደሰዩላቸው ሳኩባቸው አገዛዥባቸውም የቅዱሱን ምዕጃ ተቀብሎ ስለአዲ ዘርዓ ያዕቆብ ኃይስ ጠዋይ (የማህበር ኃይስ) ስለሰጣቸው ከደጃ መዕስ የጦር ሰብሳቸውን በመሱ ስመታሰቢያነት ስደብረ ወርቅ ማርያም ስከውሳት አሰክሳረ ድረስ በዕቃ ቤተሞ ደገኛል። በአዲ ላዊት ዘመን በጥቃ

የተሠራችው ደብረወርቅ የግራኝን የመከራ ዘመን አልፋ በአዲስ ገሳውዳዎስ ጊዜ በኖራ ታደሳለች።

በቤተክርስቲያና ታሪክ ሲሳው የሚታወቁት ሰው ደጉ የሐንሰ ናቸው። ደጉ (ዳድቀ) በጸሎት ላይ እንዳሉ እመቤታችን በራዕይ ተገልጦ የደብረወርቅ ማርያምን ሰዓታት ቋሚ ስታመስክታቸው ያደሱ። እሳቸውም ባዩት ነገር ተገርመው ሳይውሉ ሳያድሩ ወደ ደብረወርቅ መጡ። እንደደረሱም ሰዓታት ቋሚውን ጠርተው « በስ እግርህ እስክቻህ በዙፈደህ ወዳሰው ምድር ጠጣ » አሰዋቸው እኝህ እባትም እስክቻሉት ድረስ ተጓዙ ደጉ የሐንሰም ያንን መሬት ለእገልጋይዋ ርሰት አድርገው ሰጥተዋል ከዚህም ሲላ አኚሁ ንጉሥ በ፲፮፻፳፯ ዓ.ም ወይነቱ ሰተባሰቸው የእመቤታችን ምስላ ፍቁር ወሰዳ ሥዕስ ማሰቀመጫ ደሆን ዘንድ በጉንደሩ አብያተ መንግሥታት የሐንዳ አሠራር ጥበብ ያሳዩትን ባለ አንድ ደርብ ዕቃ ቤትም ሠርተው አበርክተውሳታል። ታዲያ ደህ ለ፲፮፻፳፯ ዓ.ም የቀየው ዕቃ ቤት እሳት ከሳ ሆኖ እሁን ድረስ ብዙ ነዋዩ ቅድሳት እንደያዘ ይገኛል።

የደብረወርቅ ማርያም ቤተክርስቲያን ከዚህ በኋላ የአድሳት አድሰ የገጠማት ሁለት ጊዜ ነው። የመደመሪያው በጉንደሩ ንጉሥ በአዲስ ተክስ ጊዮርጊስ ሲሆን የመጨረሻው ደገም በ፲፮፻፳፯ ዓ.ም በአዲስ ኃይለሥላሴ ዘመን መንግሥት ግዜ ነው። አዲስ ተክስ ጊዮርጊስ በዘመናቸው የገዳሚን ቅኔ ማሳሰትና ቆመ

ብእሲዋችን እስተክሰዋል። አዲስ ኃይለ ሥላሴም የቤተክርስቲያናን ቅኔ ማሳሰት በስሚንቶ አሠርተው እሁን በምትገኝበት ሁኔታ ያሳደሷት እሳቸው ናቸው።

ጣሲያን ኢትዮጵያን በወረረችበት ጊዜም ጠላት በገዳሚ ላይ ተደጋጋሚ የገምገሞ ጥቃት ቢያደርስም ቤተ ክርስቲያና ምንም ትግር ሳይደርስባት መቅረቷንና ከተተኩሰባት የመድፍ ጥይቶች እንዲ በቅኔ ማሳሰቱ ህንጻ ውስጥ ተሰክቶ እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ይታይ እንደነበር የአገራው ተወላጆችና የደብረ መነኮሳት የሚናገሩት ሀቅ ነው።

ለዲማ ጊዮርጊስ ገዳም ያደሱ ነበር የሚባሉት የጉዳምና የከፋ ንጉሥ የነበሩት ንጉሥ ተክለሃይማኖት ከገዳሚ ጋር የተያያዘ ታሪክ እሳቸው። ታሪኩም እንዲህ ነው። ንጉሡ በመጨረሻ ዘመናቸው በጠና ታመው ዲማ ጊዮርጊስ ገዳም ቢጠመቀም መፍትሔ ሰላሳገኙ ወደ ደብረወርቅ ያመራሉ። ካህናቱንም ጠርተው በድያታሰሁ እና ይቅርታ እንደጠይቃት የሉቃስን ሥዕስ ማርያም እምጡሰኝ ብለው ይጠይቃሉ። ካህናቱም አበው በደነገጉት መሠረት በዓመት ውስጥ ሦስት ጊዜ በሚከበሩ በዓላት ካሰሉ በስተቀር በማንኛውም ጊዜ ሥዕስ ማርያምን ማውጣት እንደማይቻል ካህናቱ ቢገልጹላቸውም ንጉሡ « አሲስ ያሰ እኔ ተክበረኝ ? » « እኔስ ያሰ አሲ መኖር አችላለሁ? » በማለት በጣም ተቆጥተው በኃይለ ቃሰ ስስተናገሩ ሥዕስ ማርያም ወጥታ ወደ አረባት ይገኙን ተወስደዋቸው። ንጉሡም ዓይናቸውን

በምትፈሰቀሰው ሥዕስ ማርያም ላይ እንዳሳረፈ ከመቅደቡት ህይወታቸው ታስፋሰች። ቀደም ሲል በሰጡት የተዛዜ ቃል መሰረትም እስከራሳቸው ወደ ደብረማርቆስ ተወስዶ በክብር ሲደርፍ የራሳቸው የወርቅ ዘውዶ፣ የባህቢታቸው የወርቅ ካባና የተለያዩ የክብር ስቃዎች በገዳሚ ስቃ ቤት በቅርስነት ተቀምጠው ይገኛሉ።

በመጨረሻም ለመገሰጽ የምፈልገው ደብረወርቅ ደርሰው ገዳሚን የመጉብኘት ልደል ከገጠመዎት በስቃ ቤቱ ውስጥ ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ንዋዩ ቅድሳትና የታሪክ ቅርሶችን ይደቡ።

- * ክፍረ በላይ የሆኑ ከተለያዩ እንሰሳት በተገኙ ቆዳዎች ላይ የተጻፉ የብራና መጻሕፍት፣
- * የብር ካብር እና በወንጌላዊው ሱቃስ እጅ የተሠሰቸውን « ወይኒቱ » የተባሉትን የእመቤታችንን ሥዕስ፣
- * ዘጠኝ ክንድ ያህል ርዝመት ያለውና ከካህናት በቀር ማንም የማይነካው የአባ ሰርፀ ጴጥርስ መቋሚያና ክልል የተሠራ የእጅ መሰቀላቸው።
- * ራስ በዛብህ ያበረከቱት ወርቅ የራስ ቁር፣
- * አዲ ዘርዳ ደስቆብ በዘመናቸው በጦርነት ጊዜ የማረኩት ክብረት የተሠራ ስብስ እና ሌሎችንም ብርቅና ድንቅ ቅርሶች የማይት እደል ይጋጥሞታል ። የሚያስደንቀው ስቃቤተንም ሆነ የቤተ ክርስቲያኒቱን ንብረት የሚጠብቀው የንብ ሠራዊት መሆኑ ነው። ጣሊያኖች ያን የተሰመደውን የቅርስ ዘረፈ ሰማካዮች ይደቡ።

ቤተክርስቲያኒቱ በመጡ ጊዜ ባሳሰቡት ሰዓት ቅርሱን ሳይነኩ በንብ ሠራዊት ተነድፈው ሰወራ ነጋራ እንኳን ሳይተርፉ ማሰቃቸው የቅርብ ጊዜ ትክታ ነው። ነገር ግን በእሁኑ ወቅት ከምስመናን ከፍተኛ ደጋፊ ካስተገኘላቸው በስተቀር ከገዳሚ በስተደቡብ የምትገኘው የእናቱ ሐና ገዳም እንኳን እስታዎሽ በማጣቷ እየፈራረሰች ትገኛለች። ሌላው ከቤተክርስቲያኑ በስተሰሜን ከተራራው ገርጌ ወደ ሞጣ በሚወስደው መንገድ በስተምሥራቅ የሚገኝ በልዩ ስዩ የውስጥ ደዋ የተያዙትን ማንኛውንም ዓይነት በሽታዎች መነቅሱ በማውጣት የሚታወቅም የአባ ሠርፀ ጴጥርስ ጸበልም የሚገኘው እዚህ ነው።

የጻድቁ ዘረክት አይሰየን ጥቅምት ፲፪ ቀንም የአባ ሠርፀ ጴጥርስ በዓል በታላቅ ድምቀት ይከበራል።

መርጠ ሰማርያም

መርጠ ሰማርያም ቤተክርስቲያን የምትገኘው በምሥራቅ ጉዳም ዞን በአገብሴ ሳር ምድር ወረዳ መርጠ ሰማርያም የገጠር ከተማ ውስጥ ነው። ኢትዮጵያ ከምትታወቅባቸውና ከምትደነቅባቸው ጥንታዊ ድንበዳት ክርስቲያናት መካከልም ስንዳ ናት። ስለዚህ ቤተክርስቲያን አቦታዋ ደረሰ በመሄድ በቦታው የሚገኙትን ስበው ስለቦታው ክንዲያስረዳኝ በጠየቅኳቸው መሠረት በቃል አስረድተውኝ ነበረ። ነገር ግን በተሻለ መልኩ ከተሰዋዊ መቆራኝቶችም ያገኘሁትን ታሪካዊ መረጃ ጨምሮ ከራሷ ከመርጠ ሰማርያም ገዳም ስበካ ጉባኤ ጽ/ቤት ያገኘሁት የበለጠ ሰጽሎፊ ጠቃሚ ሆኖ ስላገኘሁት ስለፍ ስለፍ አዳልኩ እንደሚከተለው አቅርቧል።

መቆራኝ ስለ ገዳሚ አመሠራረት ከመጀመሩ በፊት ከአባቱ፣ በቃልና፣ በጽሑፍ ትውውቅ ያገኘሁት ነው ብሎ ከቃረበው ታሪክ በመነሳት ከሕንዳንድ በታዎች በስተቀር ሙሉ ስሙሉ ማለት ይቻላል ጽሑፉን እንዳስ አቅርቧል።

« የአባይን ወንዝ ተከትሎ ወደ ኢትዮጵያ የገቡ ልዩ ልዩ ነገዶች በልዩ ልዩ የኢትዮጵያ በታዎች ነዋሪ መሆናቸው እንደሚያጠያይቅ የታሪክ መዛግብት ያስረድሱ።

በዚህም ጥንታዊ ድንበዳት የሰፈሩ እካባቢዎች በቀደም አጠራር በገዳም ክፍለ ህገር በሞጣ አውራጃ በአገብሴ ወረዳ ከአባይ ወንዝ በገምት ፳፮ ኪሎ ሜትር ርቃ በወይና ደገ የአየር ጉባኤት

ክልስ የተቆረቆረችው በዓረፍተ ዘመን ሂደት የሰም መሰዋወጥ የተሰጣት ጥንታዊ ቦታ መርጠ ሰማርያም ናት።

ከሁለተኛው ሺህ ዓመተ ዓለም ጀምሮ ነገዶ ካም የኩሽ ልዩ አባይን ተከትሎ ወደ ኢትዮጵያ በመግባት በመርጠ ሰማርያም ቦታ መንደራቸውን መሰርተው ከ፲፯፻፵ ዓመታት ያሳነሰ ጊዜ እግዚአብሔርን በሕገ ልቦና ሲያመልኩ ኑረዋል። ወደ ቦታው ከገቡበት ጊዜ ጀምሮ ምንም ዓይነት ትግር ሳይደርሰባቸው በሰላም ስለኖሩ ስመጀመሪያ ጊዜ ቦታውን « ሀገረ ሰላም » ብለውታል።

አዳዲስም ኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ሳባ በጆሮ ትሰማ የነበረውን የሰሎሞንን ጥበብ በዐይኗ ሰማየት ወደ አየራሳም ደርሳ ተመልሷል። በዚህም ጊዜ ከሰሎሞን ቀዳማዊ ምኒልክን ፀንሳ ኖሮ ኢትዮጵያ እንደደረሰች ሃማሴን (ማሕበል) ከተባለው ቦታ ወልዳሞላች። አላድጋም የ፳፯ ዓመት ወጣት ሲሆን ወደ ስባቱ ሀገር ወደ ሰሎሞን መልሳ ሳካቸው። ሰሎሞንም ቀዳማዊ ምኒልክን ተቀብሎ የአብራይስጥን ቋንቋ የራሪትን ሕግና ሥርዓት ሲፎ ዓመታት ከሕስተማረው በኋላ ከዓስራ ሁለቱ ነገዶ አስራኤል ፲፪፻ ሕዝብ ማለት ፫፻ ሲቀው ያን ካህናት፣ ፫፻ ጠበብተ ኪራሞስ ፫፻ ከበኩረ አስራኤል ክንዲሁም ከአስራኤል ፈረሰኛች፣ ፫፻ ጨምሮ ከታቦተ ጽዮን ጋር ወደ ኢትዮጵያ ሳከው።

ቀዳማዊ ምኒልክም ኢትዮጵያ እንደደረሰ መንግሥትን ከአኗኑ ማክዳ ተቀብሎ በኢትዮጵያ ነገሠ። አብረውት የመጡ

ነገደ አሰራሪዎችም በየሙያቸው ደልደሎ በየገዛት ሀገራ ሳካቸው። ፈረሰኛችን በአስተዳደር ሴዋውዎን ካህናትንና ጠበብተ አሰራሪዎን ደግሞ ስመኖር የሚያስችላቸውን መሣሪያ ከማምረት ባሻገር ምኑራብ ሾሪትን እንዲሠሩና እንዲያገለግሉ መደባቸው።

በጊዜው ገዳምን እንዲያስተዳድር ከጭፍርቶና ከሴዋውዎን ካህናት ጋር ወደ ገዳም የተሳከው አስቃ አፍሪም ነበር። አፍሪም ከሰሜን ኢትዮጵያ ወደ ገዳም ምድር እንደገባ ርእሰ ከተማውን ነገደ ካም ቀደም ሲል ስፍራውበት በነበረችው ሀገረ ሰላም (መርጡስ ማርያም) ስደረገ። ስብረውት የመጡት ስለቆችንም በመሳው ገዳም እየደሰደሰ ሳከ። ስምሳሌ በከተማው ዙሪያ ከደሰደሳቸው ብንጠቅስ ስነብራ ፣ እነብሌ ሲሶ እነሌ ፣ ሁስት እጃ እነብሌ ተብለው የሚጠሩትን በአካባቢው ደልደሎ ሥራውን ሲሠራ ኖረ። ደሀ አካባቢ እስካሁን የሚጠራው ተደልደሰውበት በነበሩት ነገዶች ስም ሆኖ እስካሁን ድረስ መሰደ ሆኖ በማገልገል ሳይ ይገኛል።

ጠበብተ አሰራሪዎና ሴዋውዎን ደግሞ የራሪትን ሕገና ሥርዓት ጠብቀው በሐገረ ሰላም (መርጡስ ማርያም) ቤተ ምኑራብ እንዲሠሩ አደረገ። በአካባቢው በሰፈሩ ስለቆች ትብብር ቤተ ምኑራብን ሠርተው ሲጨርሱ ስሁስተኛ ጊዜ የቦታውን ስም « ዳርጋ ስርያም » ብለው ሰደመውታል።

ከዚህ ዓረፍተ ዘመን ጀምሮ ሕገ ሾሪትን በመፈጸም የእግዚአብሔርን ስም ሲያመሰግኑ ሲያስተምሩ እስከ ዘመነ ሐዳስ

(ስብርሀ ወእጽብሐ) እስከተነሱበት ጊዜ ድረስ በቤተ ምኑራብ ሲያገለግሉ ኑረዋል።

በቀሰጥንጥንያ መንግሥት ቀንሰጣ በኢትዮጵያ ደግሞ ስብርሀ ወእጽብሐ ነገሠው በነበረበት ፫፻፱ ዓ.ም በከሳቱ ብርሃን ሰላማ ትምህርት በአክሱም ጽዮን ፣ በተደባበ ማርያምና በመርጡስ ማርያም እንዲሁም በጣና ሚካኤል (ጣና ፎርቆስ) በነዚህ ሕገ ሾሪት ሲፈጸምባቸው በነበሩት የራሪት ምኑራብት ሳይ ሐዲስ ወንጌልም ተሰበከ። በኋላም ቤተ ምኑራብት ተሠርቶባቸው በነበሩ ቦታዎች የመደመሪያዎ አኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን መሠረት በፍቀራን እብው ስብርሀ ወእጽብሐ ዘምሰሰ ሰላማ ቡራኪ ተጣሰ። በዚህ ስጋጣሚ ተሰበው « ፈሰገ ግዮን ስብርሀ ወእጽብሐ ዘምሰሰ ሰላማ ከሳቱ ብርሃን ወበጽሁ ምድረ ገዳም ወሐንጽዋ ስመርጡስ ማርያም በወርቅ ወበእንቁ » « ስብርሀና ስጽብሐ » ከሰላማ ከሳቱ ብርሃን ጋር በሐባይ ወንዝ ተሻግረው ገዳም ምድር ደረሱ። የማርያምን ቤተመቅደስ ዓምዶችና ዓረፍቶች በወርቅ በእንቁ ሠሩ በማለት የመርጡስ ማርያም የታሪክ መጻሕፍት ገድሰ ስብርሀና ስጽብሐ እንዲሁም ገድሰ ሰላማ ያስረዳሉ። መጻሕፍቱም በዚህች ደብርና በአክሱም ጽዮን ይገኛሉ።

ከታሪኩ እንደምንረዳው ነገሥታቱን ዳዳሱ ሰላማ ዳርጋ ስርያም ስምባ እንደደረሱ የስምባውን ስቀማመጥ እና የቤተ - ምኑራቡን ውበት ዙሪው ተመልክተው ሲጨርሱ ቤተ መቅደሱ በታውን እንደያዙ ስታሪክ መዘከር እንዲቆይ ወሰኑ።

ሰለዚህም ከጽርሃ ስርዓም አምባ በስተምሥራቅ አሻጋሪ አብርሀም ኮረብታ ላይ ቤተክርስቲያን ስመሥራት መሠረት ጀመሩ በሥራ ተጀምሮ እንዳለ መራቱ በሚቆፈርበት ላይ አላት በመትፋት አሳስቆፍሮ በማሰቱና የተሠራው በመስጠው ቤተክርስቲያኑን ከዚህ ቦታ መሥራቱ ፈቃድ እግዚአብሔር አስመሆኑን እኒህ ቅዱሳን ነገሥትና ስብኃ ሰላማ ሰስተረዱ ፈቃድ እግዚአብሔርን ስመጠየቅ በሚከተሉት የተሰደዩ ቦታዎች ሱባኤ ገቡ።

የኦሪቱ ሲቀ ካህናት አብኒ በተባለው ቦታ ደሐዲሱ ሹም ሐዲሲጊ ጳጳሱ ከሳቲ ብርሃን ሰላማ ሰላምጊ ንጉሥ አብርሀም አብርሃ ንጉሥ አጽብሐ ዜነዎ ከተባሉት ቦታዎች ሰሥሰት ሰሥተት በየቦሽታቸው ጸንተው እንዳሉ በሦስተኛው ሲሊት ሁሉንም እግዚአብሔር በራዕይ አሳደረገው። ራዕዩም ዓሰራ ሁለት በርቶ ያላት አንድ ዓምደ ብርሃን የቤተ መቅደሱን መሠረት ከጀመሩበት አብርሃህኮረብታ ተነስታ አደበራች ከኦሪቱ ቤተመቅደስ ጋር ተደዳዛ ከጽርታ አርዳም አምባ ላይ አረፈች። ንጉሥ አጽብሐም ቀደም ወደ አባ ሰላማ በመሄድ ያየውን ራዕይ ተናገረ ሌሎችም መጥተው ያዩትን ተናገሩ። አባ ሰላማም ደህንን ራዕይ ያዩ መሆናቸውን ነገሯቸው ሁሉም በአንዲት ሲሊት አንድ ዓይነት ራዕይ አዩ።

በዚህ ምክንያት አጽብሐ በመጀመሪያ መጥቶ ራዕዩን ሰስተናገረ ሱባኤ የገቡባቸው ቦታ ዚና /ዜነዎ ተባለ። ሌሎች አባቶችም ሱባኤ የገቡባቸው ቦታዎች በየሰማቸው በመጠራት

ሰማሪ መዘክሮች ሁነው ሕያውና ታሪካዊ ሥራቸውን ሰትውሰድ ታውቀው ደኖራሉ። ተጀምሮ የቀረው የመሠረት ሕንጻም ቀባቢው ህዝብ ግንቡ ወራ ግንብ ደባላል። ማሰትም ሳይሠራ ምሮ በወራ የቀረ ግንብ ሰማሰት ነው።

እነዚህ ቀጥሎም አምሳካችን እግዚአብሔር በአመስከታቸው ደ ብርሃን መስቀል ቅርጽ ቤታኒዎ፣ ሰላምጊ፣ ሐዲሲጊ፣ ጌጌ፣ አብኒ፣ ዜነዎ፣ አብርሃም በተባሉት ታሪካውያን ቦታዎች መካከል አንደመሰብ ተከባ በምትገኝ ጽርታ አርዳም ገታ ላይ ከኦሪቱ መቅደስ ጋር አደዳዘው ከገራና ከቀኝ ጌጌትም አሰፍተው መሠረቱን በመጣል የሕንጻ ቤተ ክርስቲያኑን ጀምረው። ሥራውም በመንፈስ ቅዱስ ረዳትነት ቀን ተሠርቶ ሰላው በሦስት አጥፍ አደደገ አድሮ በመገኘቱ ፲፪ ቤተ መቅደስ ሲጠገሩትና በፍጥነት ተሠራ።

ዓመዶቹንና ዓረፍተ ቤተመቅደሱን ግን አድገ በተዋበ ስንጋይ ሐረግ ቅርጽ አሰጊጠው በወርቅና በዕንቁ አነጹት። ፍራ ገራና ቀኝ ደግሞ ከድንጋይ የተቀረጹ የካህናተ ሰማዩ ዘሰ መንበረ ዳባሶትን ሲያጥኑ በሚያሳዩ ሁኔታ ጽና ጽናቸውን ሁሉ ከሕንፃው ጋር በቅርጽ ታንጻዋል።

ከዚህም ሌላ በሕንጻው ሰዩ ሰዩ አካል የሚገኙ ከድንጋይ ቀረጹ የመሳክክት ሌሎችም ውብና አስደናቂ የሆኑ መስከፍን ህሲና የሚሰቡ ተዓምራዊ የሐረግና የአባባ ቅርጾች ገኝተዋል። እነዚህም በሰዩ ሰዩ ሕብር ከድንጋይ የተቀረጹ

የሐረግ ቅርጾች የቀደምት አበውን የፈጠራ ችሎታና ሙያን ስሙን ለጽዮን ሆነ ተብሎ በሰዊ መሣሪያ አንስቶ ያስቀረጸው የጣት አሻራ እንዲ የሰው አድ የደክመበት ድምፅ ለማሰት ከርቀቱ የተነሳ ያዳግታል።

መምህራን የሚሆኑ ሐገና ዘካሪዎስ ትንቢት የተናገረላቸው የተሰዩ ቤተመቅደስ ሠራ ተብሎ « በክልል ዕዘራ » እንደተነገረ በፍቅራን አሃው አብርሃና አጽብሐ ትጋት በነገሡ በ፲፮ኛው ዓመት በካላቱ ብርሃን ሰላማ ቡራኪ ዳዳስ በሆኑ በሦስተኛው ዓመት በእግዚአብሔር ረድኤት በሰዊ ብርቅና ድንቅ ሁኔታ ዓሰራ ሁለቱ ቤተ መቅደስ ተሠርቶ አሰቀ።

በ፲፱፻፲፯ ዓ.ም ፕሮ ፍጅ ቀን በዳዳሱ አቡ ሰላማ የአመቤታችን ጽላትና ቤተ ክርስቲያኑ ተባርኮ ቅዳሴ ቤቱ ተከበረ። በዚህ ጊዜ ካህናቱ « ንሱብሆ ስእግዚአብሔር ስቡሀ ዘተሰብሀ » አደሱ ከታቦተ ሕጉ ፊት ሲያሸበሸቡ መላክክት በዝማሬ አመቤታችንን አድበው ጌታ በሲቀ ካህናትነት ከብር ተቀምጦ ወዳለበት መንበረ ሰብሐት ስትገባ ነገሥታቱና አባቶች ይህ ድንቅ ምሰጢር ተገልጾባቸዋል።

የቤተ መቅደሱ ሥራ ተጠናቅ እንዳለቀና የአናቱ ቅድስት ድንገል ማርያም በዓለ አረፍት ተከብሮ በሞላበት ፕሮ ፍጅ ቀን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከዚች ቅድስት ቦታ ላይ በአመሳሰ ሲቀካህናት አምሞ በመታየት ይችን ቦታ ስንንቅ የድንገልናሽ መታሰቢያ ስጥቸሻሁ በዚህም ቦታ የሚያገለግሉ በንጹህና

የድንገልና የጸት መነኩሳት ይሁኑ። በዚህም ዓለት ባንቅ ተማጽኖ ዚህ ቦታ ደርሶ የጸሎ በሰምሽ አጣንና መብራት የሰጠውን ቅር ብዌልሻሁ በማሰት በማይታበል ቃሰ ሰክኖቱ ቅድስት ድንገል ማርያም ይችን ቦታ በደናገል መነኩሳት ስትገለገል እንድትኖር ስድንገልናዋ መታሰቢያ ስጥቷታል።

በዚህ ጊዜ ዳዳሱ ሰላማ አመቤታችን ከሰዊ ይህን ደግ ጋል ኪዳን ተቀብሎ በግልጽ ወደ ቤተ መቅደሱ ስትገባ ሰላዩ ተሰበሰበው ህዝብ ሁኔታውን አሰረድተውና ገልጸው ጽርሀ ሰጠውን መርጡል - አርያም ያሰውን ማርያም በማሰት አያደዘው መርጡል ማርያም (የማርያም አዳራሽ) ብሰዋታል። ቀጥሎም

* « እንተ ይክቲ ርክሰ ርክሳን መርጡል ማርያም » የደብሯ መጠሪያ እንዲሆን ሰየመ። የአስተዳዳሪው ማክረግ ደግሞ ርክሰ ርክሳን ይበላል ብሰው ወሰኑ።

ከዚህ ጊዜ ደምር በቀዳማዊ ምኒልክ ዘመን ኢፍሬም ደሞት የክሬ ስም ስታሪክ ተቀምጦ መርጡል ማርያም መጠሪያዋ ሆነ። አብርሃና አጽብሐም በርከት ያሉ አሰባላትን ለማየ ቅድሳትንና ውድ የወገ ስቃዎችን ዘውዳቸውንና ህሰተ ርርቃቸውን የተሰዩ የወርቅ አክሲላትን በወርቅ የተገበገቡ ወዳሕፍትን ስጥተው ቤተክርስቲያናን ገዳምና ደብር አድረገው ለርዓት ሠርተዋል። እንደ ደብርነቷ ሺህ መዘምራን በማሳሳት ተከሰውላታል። እንደ ገዳምነቷ ደግሞ ሰማንያ ዲያቅናት የድንገልና የጸት ንጽሐ ወብቀው የሚኖሩ በቤተ መቅደስ በቅዳሴ

እንዲያገለግሉ ወሰነዋል። የሚያስተዳድራቸው በንፅህና በድንገልና የጸና ቅሞስ እንዲሆን ደንገገውሳታል። ስለ ደብሯ መከበርም በድሱ ወይም ተበድሱ በቤተክርስቲያኗ በመማጽን ገብቶ ደውሎ ከደወሰ ወንደስኛም ቢሆን እንዳይታደንባት እንዳት ከፋ ነገርም እንዳይደርስበት እውደዋል። ይሰቁንም ካህናት ሥዕል፣ መስቀል ይዘው ከባለ ጋራው እንዲያስታርቁት አዝዘዋል።

ዳዳሱ ከሳቲ ብርሃን ሰላማ የኦሪትና የሐዲስ ምሁር የሆነ ሚናስን በእንገርተዕድ ቅሶናና ቀምስና ሹመው ወደ እገርህና እጽብሐ በማቅረብ ርእሰ ርሕሳን ዘመርጡሰ ማርያም ብለው ስመደመረደ ጊዜ አሹመውታል። የሚያስተዳድረውም ቦታው ከእናውጋ አስከ ዘንጌጌ፣ ከሰማ አስከ ቆማ ብለው ከሰጡትታል።

ዳዳሱም በመንፈሳዊ ስልጣናቸው በሰበካዋ ውስጥ እባብ ቢጎደፍ መርዙ ሰው እንዳይገዳ እራዊት ሰውና እንሰሳን እንዳይቃወሙ ቃል አሳድረውበታል። እስካሁን ድረስ በገና ፍይሱ ከውጭ ሲያደር እራዊት ሳይተናኩሱት በሰላም እስካሁን ይኖራል ምክንያቱም በረድኤተ እግዚአብሔር ተጠብቃ እንደትኖር ባርክዋታልና ወደዚህች ቦታ እምና የተጠጋ ችግረኛም ጸም እንዳይደርባት ቀድሰዋታል።

ነገሥታቱም በግራና በቀኝ የቅዱስ ሚካኤል በመካከል የእመቤታችን የቅድስት ድንገል ማርያም ሥዕል ያሱበት የብር መዳር መስቀል ሠጥተዋል። ይህ መስቀል የተጣሳ የማዕታረቅ

የታመመ የመፈወሰ መንፈሳዊ ኃይል ያሰውና ሰወጣበት ጉዳይሁሉ መፍትሄና ፈውስ የሚሰጥ በመሆኑ አፍር ስይገባ የሚል ቅጽሱ ስም ተሠጥቶታል። ውዳሴና ቅዳሴ ያሰማሰሰሰ አዘውትር ከዓመት አሰከ ዓመት እንዲገለገል ነገሥታቱ በስልጣን መንገሥት ዳዳሱ በሰጠው ክህነት ሥርዓትና ሕግ ሠርተውሳታል።

ይህ ሥርዓት ከክርስቶስ ሰደት ከ፪፻፴፫ ዓ.ም ደምር አስከ ፳፻፲፮ ዓ.ም ጸንቶ በዓስራ ሁለት ቤተመቅደስ ዘውትር በእግዚአብሔር ስም ሲቀደሰ ይኖራል።

በኋላ ግን የዲት ጉዲት በመነሳት መሥዋኦተ ሶፊት ሲሰጠባቸው ኑረው በእገርህና እጽብሐ በመታደስ በሰላማ ተቀድሰው የመድንኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋና ደም የተሠዋባቸውንና ወንጌል የተሰበከባቸውን ጥንታውያን አብያተ ክርስቲያናት ሰማጥፋት ሆን ብላ ተነሳች። ወዲያውኑ የእገርህ ወእጽብሐን ቤተ መቅደስ ሰማቃጠል ወደ መርጡሰ ማርያም ገብገሰች። የጉዲትን መምጣት የሰሙ ካህናት የእመቤታችንን ጸላተ ሕገና የከበሩ የወግ ዕቃዎችን በጠቅላላ አስባሳትንና ንዋየ ቅድሳትን ይዘው በግምት ፲፮ ኪሱ ሚትር ርቆ ወደሚገኘው እብር ስምባ ዋሻ ገቡ። በዚህ ጊዜ የሚመራው አጥቶ ከሕንጻ ቤተክርስቲያኑ ሥር ተሸገጦ የቀረ ስንድ ዓይነ ስውር ተማሪ በወራሪው ወታደር ተይዞ ወደ ጉዲት ወሰዱት። የዲት ጉዲትም ወዲያው ከደብሯ እንደደረሰች ሰማቃጠል ሞክራ አቅቷት ቀርቶ ነበርና የሚቃጠሉትን ሁኔታ እንዲነገራት ጠየቀችው።

ዓይነትውም የቤተክርስቲያኗን መቃጠል ለሰሸጠደደ ስላውቅም በማለቱ ወታደርቷን ጠርታ እስኪናገር ድረስ እንዲገርፉት አዘዘች። ወታደርቸም ሰውየውን በደራፍ አዋገራፍ በሕሳት አዋሰሰቡ ሰቃይ አበዙበት። ከመከራው ጽናት የተነሳም ፣ አባቶቻችን በሰም ካልሆነ በሰተቀር በሕሳት ሲቃጠል አይችልም ሲሉ ሰምቻለሁ ሰም ሰብጠሽ ሰማቃጠል ሞክረ አሳት። አርሲም ሰም ተዘርፎ እንዲመጣ አዝዛ ተዘርፎ በመጣው ሰም እስሰብጣ በወርቅና በሕንቀ የተሠራውን ፲፪ ቤተ መቅደስ በሕሳት እንዳልነበረ አደረገችው።

በልዩ ሰዩ ቅርጽ በወርቅና በሕንቀ ተሸልሞ የዘበረ የሕሰራ ሁለቱ ቤተመቅደስ እካል ሥጋ የተሰየው ዐፀም መሰሰ። የድንጋዩ ሐረግ ቅርጽ ብቻውን አርቃኑን ቅሞ ቀረ። ሙሴ ኢትዮጵያን ሲገበኝ ያመጣውን ባለ ፮ ማዕዘን ድንጋይ ሰባብራ ጣሰችው። ይህ ባለ ሰድስት ማዕዘን ገጽ ድንጋይ የሙሴ ድንጋይ እስካሁን ድረስ በአደግባዩ የመሰቀሰ ቅርጽ ተደርጎለት ቅሞ ይገኛል።

ጉዲትም ሰፂ ዓመታት ያህል አየተዘዋወረች ስብደተ ክርስቲያናትን ስታቃጥል ካህናትን ስታሰገድል ናራ ሞተች። የመርጡ ሰማርያም ጽላትም ሰፂ ዘመናት ከተቃጠለው ታላቅ ቤተክርስቲያን አጠገብ በድንኳን አደርገው እግዚአብሔርን ሲያመሰግኑ ናረዋል። ጉዲት ከሞተች በኋላ በ፳፻፳፮ ዓ.ም እንበሳ ውድም በኢትዮጵያ ተመልሶ ነገሠ። በጉዲት የተቃጠሉትን ስብደተ ክርስቲያናት መልሶ አቋቋመ። የመርጡ ሰማርያም

ቤተክርስቲያን ገን በጣም ታላቅና ሰፊ ከመሆኑም በላይ እሠራራ ልዩ ባሰውያና ረዳም ጊዜ የሚጠይቅ በመሆኑ መልሶ እንደነበር ስመሥራት አልተቻለም። በሕንጻሩ ገን ከተቃጠለው መቅደስ መካከል በራሱ ሰም ዛሬ በሕገገግነት ላይ የሚገኘውን ቤተክርስቲያን እንደ መቅደስ አደርገ ሠራ። ሙሴ ነዋይ ቅድሳትንና መጻሕፍትን ሰጥቶ በቀድሞው አብርሀ ወአጽብሃ ሥርዓት እንደተተዳደር አዘዘ። በተጨማሪም በቤተመቅደሱ የሚያገለግሉ ካህናት እንደቀድሞው ደናገልና መነኮሳት እንዲሆኑ ሥርዓት ሠራ። ከሕርሱ በኋላ የተነሱ የኢትዮጵያ ነገሥታት ሁሉ ገዳሚን ሲንከባከቧት ኑረዋል።

አዲ በአደማርያም በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም ቤተክርስቲያኗን አድሰዋታል። ባለቤታቸው ንገሥት እሴንም ስራት በርቶ ትታ በአንባው ዙሪያ የእሴን ውድም የተባለውን ቅጽር አሳንጻዋለች። ወደ አንባው የሚያሰገቡት በርቸም አበው (አዎ) በር ዘገብርአል በር ዘሰሚን በርና ምዕራብ (ደጅሰሳም) በር የተባሉት ከአገረ ቤተ ክርስቲያት የሚያሰገቡ ናቸው። በመጨረሻም ንገሥት እሴን የክብር ልብሲን ጨምራ ሰጥታለች።

በዚህ ሁኔታ አሰከ አዲ ልብን ድንገል ድረስ ልዩ እንክብካቤ ሲደረግለት ቅደቶ የግራኝ መሐመድ ወረራ ሆነ። በዚህ ዘመን አዲ ልብን ድንገል እንደሞቱ ልዳቸው ገሳውዲዎስ ነገሥ ከግራኝ ጋር ለመዋጋት ሰጩ አደርገ ሳለ ግራኝ ደል አንድሆነንሳቸው ካገኘዋል ተነክተው ጥር ፳፮ ቀን ፲፱፻፳፮ ዓ.ም

መርጡስ ማርያም መጥተው ብልህነት ገቡ። ብልህነትም የግራኝ መሐመድን ሸንፈት ያሳዩሽኝ አንደህነ የልዲን የገላውዲዎስን የክብር ልብስና የኒን የክብር ልብስ አሰጣሰሁ ብለው አንደተመሰሱ ጎንደር ውስጥ ፎገራ ዘንተራ ከተባለው ቦታ ጦርነት ተደርጎ የካቲት ፳፮ ቀን ፲፮፻፴፭ ዓ.ም ግራኝ መሐመድ በጥይት ተመትቶ ሞተ። አዲሱ ገላውዲዎስ በአናታቸው ብልህነት መሠረት የግራኝ መሐመድን የክብር ቀሚስ፣ የአናቲቱንና የራሱን የክብር ልብስ፣ የራሱን የብራና ዳዊት አድርጎ ለመርጡስ ማርያም በብልህ መሠረት ሰጠ። በዚህም መሠረት በአመቤታችን ኃይል ግራኝን ድል ስስተመታና ሠራዊቱ ስስተማረከ የግራኝ አመቤት አዩተባለች አስካሁን ደረሰ ትጠራሰች።

በአሁኑ ወቅት በአንገዋ ሳይ በአንድ ቅጽር ውስጥ ሦስት አብደተ ክርስቲያናት ይገኛሉ። እነዚህም የሥላሴና የገብርኤል፣ የአመቤታችንና የአብርሀ አጽብሐ ቤተመቅደስ የነበረው ግንብ ናቸው።

በዚህች ቅድስት ቦታ በርካታ ውብና ብርቅ የሆኑ ቅርሶች ይገኙባታል።

ስሕሰረጅ ያህል ብንጠቅስ ኦሪትንና ወንጌልን በአንድነት የሚያስቀጥር ረጅም አድማ ያለው ቤተ መቅደስ በዐይን ሰዓዩው የአብውን ዐልም በአንገ የሚያዘክር የትዝታ ዓምድ ነው። ሙሴ ደመጣው ባለ ፮ ገጽ የድንጋይ ሐውልት ከራሪት ሌዋውያን ደምር አስከ ራዕይ የሐንስ በህብረ ቀሰማት የተጻፈና በወርቅ የተገገገው

በርካታ ቅርሶች ያሳቸው መጻሕፍት በ፫፻ ዓ.ም የነበረ የአብርሀ ወአጽብሐ የወርቅ መስቀል በ፪፻፵፭ ዓ.ም የተጻፈ ገሕዙን በገሕዝ የሚተረጉም አርባአቱ ወንጌል የአዲሱ ገላውዲዎስ ዳዊት፣

- የአዲሱ በአዲሱ ማርያም የራስ ቀርና የብር ዋንጫ
- የንግሥት አሌኒ የክብር የወርቅ መስቀሎች
- ልዩ ልዩ የብርና የወርቅ አክሲሎች
- የወርቅና የብር ከበር
- የብር መነሳንሶች
- የግራኝ መሐመድ የክብር ቀሚስ
- የአብርሀ አጽብሐ የብር ዘውድ
- የአቴጌ ምንትዋብ (የአዲሱ ተዎድርስ ባስቤት)

የክብር ልብስና አንዲሁም የመሳፍንቶችና የመኪንቶች በወርቅና በብር የአገጡ የአገጡ የክብር ልብሶችና የጻድቀ የሐንስ የክብር ልብስ ሲሆኑ ሰቀጥርና ሰጽሐፍ በርካታ የሆኑ የህገር ቅርሶች የሚገኙበት የታሪክ ቦታ ናት።

በማሳሌትና በሰዓታት አንዲሁም በቅዱሴ ከዓመት አስከ ዓመት ያሰማቋረጥ እግዚአብሔር ይመስገንበታል ቀዳስደኑም ሆኑ መምህራን በድንገልና የጸኑ ደናገል መነካሳት ናቸው።

ስዚህም በዋቢነት የምንጠቅሳቸው አብርሀ ወአጽብሐ የአቡነ ሰላማ ገደል ስኢትዮጵያ አደባባሪት ርእሰ ስመሆኗ ድርሳነ ዑራኤል ዘሰኔ ምዕ. ፮ ቀ. ፲፭ ሳይ አሐተኒ ርእሰ አደባባሪት ዘኢትዮጵያ በሚሰኙ ቀደምትነቷን ያስረዳል።

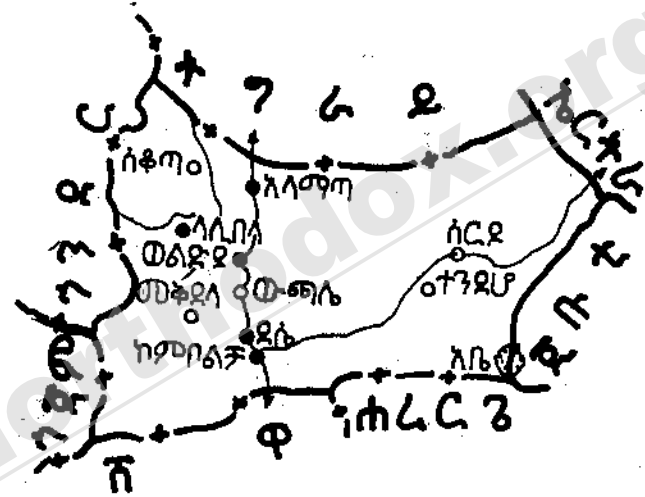
ዋቢ መዳሕራት

- ፕንታዊ ሥርዓተ ማኅልት በአገር ያራድ ሊቀ
 በመረገታ ዕሳኔ መርቅ ገብረ ጊዮርጊስ
አዲስ አበባ /ጠቀሳ
- የገራኝ ስህመድ መረራ
 በተከሰ ዳዲቅ መከራዎ
አዲስ አበባ ገጠማ
- የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ትናንትና ሃረ
 በኢ/ኦ/ተ/ቤ/ጠ/ዳ/ቤት ይተዘጋጃ
መስከረም ገጠማ አዲስ አበባ
- ዋዜማ
 በብሳኔ ገታ ሄረይ መወደ ሥላሴ
- የመዳሕራ ቅዱስ መዝገበ ቃላት
አዲስ አበባ ገጠማ
- ፈባገ መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- መሰብሰቢያ መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- መሰብሰቢያ መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- ሐመር መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ

- ሐመር መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- የትገራይ ተረዘም ቢር ካዘጋጀው ፕንጭራት
 ሐዋርያ ጋዜጣ
 ገደሰ ስቡኑ ስረጋዊ
 ለዲ ዘርዳ ያዕቆብና ቀደምት ስበው ዳዳሳት
 ስክ ገሸን ደብረ ክርቤ የተናገረት ሐዋው ቃዕ
 በገሸን ደብረ ክርቤ ማርያምና ስካባቢዋ
 መንፈሳዊ ዕማታዊ ሥራ ኮሚቴ የተዘጋጀ
አዲስ አበባ መስከረም ገጠማ
- ደርሳነ ዑራኤሰ
 የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት መንገሥት የታሪካዊ ቅርስ
 ስብተዳዳር
አገናው መሪ መዳሕራት
- ሐመር መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- መሰብሰቢያ መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- ሐመር መዳሕራት
ጳጳስ ገታ ገታ ገታ ገታ ገጠማ
- ዲ.ኪ.ዳ.ተ ክዳካ ማካኤሰ ካዘጋጀው ፕንጭራት

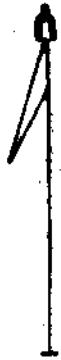
ወሎ

- ልሳነ ተዋሕዶ ዘቦርተዶስስ
*ገር ደ ፲፱፻፳፮ ስዳሰ ስበባ
- ገደሰ ክርስቶስ ሠምራ
- ገደሰ ሰባ እየሱስ ሞስ
- By vast Expense and hideous pain, The Rock a Church become, " (Hob loudly new History of Ethiopia " 1684).
- የመርጦ ሰማርያም ገዳም ታሪክ
በፀ/ግ/ገ/ሰበካ ጉባኤ ጸ/ሰት
- ታሪክ ነው ገበያ የሁሉ መዋዋ
በሰላም ስዳሰው ታምረ
- ክርስቲና በኢትዮጵያ ክፍለ ሰንድ
በገ/ዮሐንስ ገ/ማርያም
M.A
ስዳሰ ስበባ የካቲት ፲፱፻፳፮
- መጽሐፈ ምክር በጊሳ
በዶ/ር ኢሳይያስ ስበሳ
ስዳሰ ስበባ ፲፱፻፳፯
- መጽሐፈ ስዋሰው ወገስ
ወመዝገበ ታሳት ሐዲስ
በጊዳነ ወልድ ክፍሌ
ስዳሰ ስበባ ፲፱፻፳፯



መግለጫ	
—	እንተርና ገጽል ወሰን
— + —	የክፍለ ሀገር ወሰን
•	ተልልቅ ክተማ
○	ሌላ ክተማ
—	የዘወተር መንገድ
☞	ሐይቅ

ገንጋር

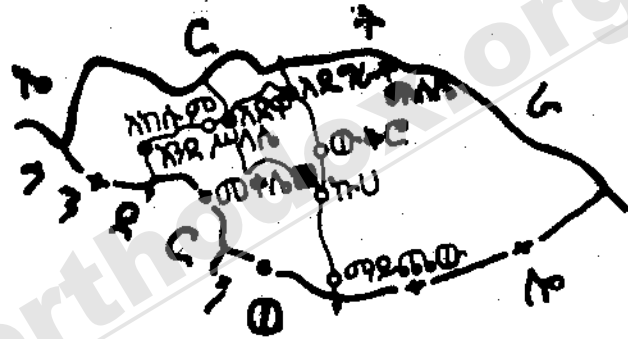


መግለጫ

- ለገንጋር ገንጋር ወለን
- +———— ገንጋር ገንጋር ወለን
- ገንጋር ገንጋር
- ሌላ ገንጋር
- ገንጋር ገንጋር
- ⊖ ገንጋር

መለከት 1:71-6 ኪ.ሜ

ገንጋር

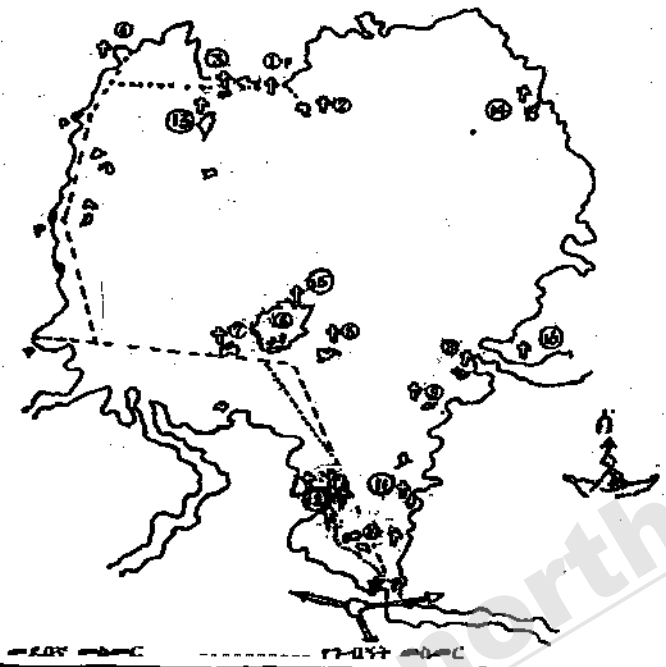


መግለጫ

- ለገንጋር ገንጋር ወለን
- +———— ገንጋር ገንጋር ወለን
- ገንጋር ገንጋር
- ገንጋር ገንጋር
- ሌላ ገንጋር
- ገንጋር ገንጋር
- ⊖ ገንጋር

መለከት 1:71-6 ኪ.ሜ

በጣና ሐይቅ ደቡብኛ የሚገኙ ገዳማት እና አብያተ ክርስቲያናት ካርታ



1	ደብረ ሴና (ድርጅ)
2	ድርጅ ግርዞ
3	ሐገብ ገዳ
4	ዕብራካ ገዳ
5	ላገ ገዳ
6	ደብ ገዳ
7	ፍርድ ገዳ
8	ዳግ ገዳ
9	የዳግ ገዳ ገዳ የዳግ ገዳ ገዳ
10	የዳግ ገዳ ገዳ የዳግ ገዳ ገዳ
11	ደብ ግርዞ
12	ደብ ግርዞ ገዳ ደብ ግርዞ ገዳ ደብ ግርዞ ገዳ
13	ገዳ
14	ገዳ
15	ደብ ግርዞ
16	ደብ ግርዞ

www.ethiopianorthodox.org